

ชื่อวิทยานิพนธ์ ผลของการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจ
ในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร

ผู้วิจัย นางอรุณรัตน์ จากถิ่น **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การแนะแนว)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (2) อาจารย์ ดร.นิธิพัฒน์
แมษขจร **ปีการศึกษา** 2548

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลการคิดตัดสินใจในการเผชิญ
ปัญหาอุปสรรคของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและ (2)
เปรียบเทียบ การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการแนะแนวโดย
ใช้กิจกรรมกลุ่ม กับนักเรียนที่ใช้กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
หงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร ปีการศึกษา 2548 จำนวน 30 คน ที่ได้มาด้วยความสมัครใจ
แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลองได้รับการ
จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มควบคุมได้รับการแนะแนวตามปกติ จำนวน
12 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบวัดการคิด
ตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเที่ยง .98 (2) กิจกรรมแนะแนว
โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมแนะแนวตามปกติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลองมีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหา
อุปสรรคสูงขึ้นภายหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 และ (2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีการ
คิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรม
แนะแนวตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ กิจกรรมกลุ่ม การคิดตัดสินใจ การเผชิญปัญหาอุปสรรค

Thesis title: The Effects of Group Activities for Guidance on Thinking and Decision Making in Confronting Problems and Obstacles of Mathayom Suksa I Students of Hongcharoen Witthayakhom School in Chumphon Province

Researcher: Mrs. Arunrut Chakthin; **Degree:** Master of Education (Guidance) ;

Thesis advisors: (1) Dr. Laddawan Na-Ranong, Associate Professor; (2) Dr. Nitiphat Mekachon; **Academic year:** 2005

ABSTRACT

The purposes of the study were to (1) compare the effect of thinking and decision making in confronting problems and obstacles of the experimental group before and after using group activities for guidance; and (2) compare the effect of thinking and decision making in confronting problems and obstacles between the students in the experimental and control group.

The sample consisted of 30 volunteer Mathayom Suksa I students in academic year 2005 from Hongcharoen Wittayakhom School in Chumphon province. They were randomly divided into the experimental group and control group. There were 15 students in each group. The experimental group was given group activities for guidance on thinking and decision making in confronting problems and obstacles, while the control group was given the conventional guidance activities. Each group took activities for 12 times and each session lasted 60 minutes. The experiment continued for 4 weeks. The employed research instruments were (1) a rating scale questionnaire on thinking and decision making in confronting problems and obstacles, developed by the researcher with the reliability of .98 and (2) the group activities for guidance and the conventional guidance activities. The data was analyzed by using the mean, standard deviation and t-test.

The results were as follows (1) thinking and decision making in confronting problems and obstacles of the experimental group was significantly increased at .05 level. (2) the experiment group of students who were given the group activities for guidance on thinking and decision making in confronting problems and obstacles was significantly higher than that of the control group who were given the conventional guidance activities at .05 level.

Keywords: Group activities for guidance, thinking and decision making, confronting problems and obstacles

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากท่านคณาจารย์ แขนงวิชาการแนะแนว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้ด้วยความรัก ความห่วงใย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ และที่สำคัญ รศ.ดร.ลัดดาวรรณ ณ ระนอง และ อาจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร ซึ่งเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้สละเวลาในการให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ ในการปรับปรุงแก้ไขเป็นอย่างดี ผู้วิจัยมีความรู้สึก ซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับ ขอกราบขอบพระคุณ ไว้ดังนี้ด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นส่วนสำคัญมากในการทำงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก นายแพทย์วีระ ชูรุจิพร ดร.อุทัยวรรณ พงษ์อร่าม อาจารย์เกศินี เขียนดวง อาจารย์อรพิน สุขแจ่ม อาจารย์พิมพ์วรรณ พงศ์กาสอ และอาจารย์ดุชนฎี ศรีสุวรรณ ซึ่งทุกท่านล้วนเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ได้กรุณาตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ พร้อมให้กำลังใจ และเอาใจช่วย ขอกราบขอบพระคุณ ในความกรุณาครั้งนี้ และขอขอบคุณ พี่ เพื่อน และน้อง ๆ ร่วมรุ่นการแนะแนวที่น่ารัก ที่ได้ส่งกำลังใจ ชาวครวอันเป็นประโยชน์ ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ ขอขอบคุณมาก ๆ

ขอชื่นชมกับพลังใจที่ได้รับจากครอบครัว ทองประดู และ จากถิ่น โดยเฉพาะคุณพ่อของลูกสาวทั้งสอง คุณสมบุญ จากถิ่น ลูกขวัญ (สายขวัญ จากถิ่น) ลูกไม่ลดถอก (สายนที จากถิ่น) ที่เอาใจช่วยอย่างเต็มหัวใจ

สุดท้าย ขอกล่าวถึง กรณีศึกษา ของคุณยายโฮ ชันจันทา “หญิงชราผู้ทุบเขื่อน” แห่งบ้านโนนตาล จังหวัดนครราชสีมา ที่มีวิธีการคิดตัดสินใจที่น่าอัศจรรย์ เพื่อทวงสิทธิ์ที่นาของตน รวมถึงความหวังที่ต้องการเห็นผู้เรียนเป็นผู้คิด จนกลายเป็นแรงบันดาลใจ ให้ผู้วิจัยมี พลังกาย พลังใจ และพลังความคิด ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้ อันก่อให้เกิดความรู้ ความภาคภูมิใจ ความสุข ความสำเร็จ ขอมอบเป็นคุณงามความดี แต่ บิดา มารดา คุณครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณ ของผู้วิจัยทุกท่าน

อรุณรัตน์ จากถิ่น

สิงหาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแนะแนว	10
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	17
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคิด	45
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการเผชิญปัญหา	67
องค์ประกอบในการเผชิญปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ	78
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดและการตัดสินใจ	80
กรอบแนวคิดการวิจัย	83
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	85
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	85
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	86
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	86
ประเภทและแบบการวิจัย	102
การเก็บรวบรวมข้อมูล	103

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	104
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	104
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	105
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	105
ผลการวิจัย	106
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	110
สรุปการวิจัย	110
อภิปรายผล	112
ข้อเสนอแนะ	116
บรรณานุกรม	118
ภาคผนวก	130
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	131
ข แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค	133
ค กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม	146
ง กิจกรรมแนะแนวตามปกติ	219
ประวัติผู้วิจัย	267

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4.1	อธิบายข้อมูลพื้นฐานคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง	106
ตารางที่ 4.2	เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง	107
ตารางที่ 4.3	เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลัง การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค	108
ตารางที่ 4.4	เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้กิจกรรมแนะแนวตามปกติ	109

ญ

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 อธิบายคะแนนเฉลี่ยการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียน กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง	107

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีว่าสังคมไทยปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน จนเกิดเป็นปัญหาของสังคม ผลจากการเปลี่ยนแปลง ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป ด้วย จนกลายเป็นกระแสบริโภคนิยม ซึ่งมุ่งแต่เฉพาะด้านวัตถุ เกิดขึ้นกับคนทุกช่วงวัย ทำให้คนในสังคมส่วนใหญ่ห่างไกลจาก คุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม โดยเฉพาะเด็กและวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยของการปรับตัวในด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ปกติจะมีความสับสนในบทบาทของตนเองอยู่แล้ว เมื่อต้องพบกับลักษณะของสังคมที่ยุ่งยากซับซ้อน ขาดแบบอย่างที่ดี หรือเป็นสังคมที่ไร้ตัวแบบ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กและวัยรุ่น เกิดความสับสน ขาดความมั่นคงในตนเอง ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของตน ในด้านการเรียน การงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม จนกลายเป็นการเพิ่มปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหา การทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน ปัญหาทางเพศ ปัญหาสารเสพติด อาชญากรรม มั่วสุมอบายมุข ติดเกม ติดการพนัน เป็นโรคจิต โรคประสาท และอัตราการฆ่าตัวตายสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญญัติ ยงยวน (2530: 1) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาของเด็กวัยรุ่น ที่พบเสมอ คือ การปรับตัวทางสังคม การสร้างมิตรภาพ การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง เนื่องจากเด็กวัยนี้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และยังไม่มีความมั่นใจในตนเองด้านสังคม เพราะไม่เคยมีประสบการณ์อย่างเพียงพอที่จะช่วยให้มีความรู้สึกเชื่อมั่น ในแบบของผู้ใหญ่ จึงส่งผลให้เด็กวัยรุ่น เกิดความสับสนและใช้ชีวิตด้วยความประมาท นอกจากนี้ สุชา จันทร์เอม (2539: 50) ยังได้กล่าวถึงเด็กในช่วงวัยรุ่นไว้ว่า เราจะต้องศึกษาเด็กวัยรุ่นให้เป็นพิเศษ เพราะเด็กวัยนี้เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ จากเด็กมาเป็นผู้ใหญ่ เด็กวัยรุ่นจึงมีความสับสนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัย บางคนปรับตัวไม่ได้จะกลายเป็นอันธพาล เป็นโรคจิต โรคประสาท บ้างก็ฆ่าตัวตาย บ้างก็มั่วสุมในสิ่งที่เป็นอบายมุขต่าง ๆ อีกทั้งยังต้องการความรู้คำแนะนำในการปรับตัวทางเพศให้เหมาะสม และต้องเตรียมตัวสำหรับงานอาชีพ รวมไปถึงต้องการที่จะยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง

การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงได้มุ่งเน้น การพัฒนาคน ให้มีคุณภาพ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป

เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือเป็น คนดี มีปัญญา และมีความสุข

คนดี : คือ คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเชื่อเพื่อผู้อื่น มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ชยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็น และสิทธิของผู้อื่น

มีปัญญา : คือ คนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เช่น ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านภาษา ดนตรี กีฬา มีภาวะผู้นำ รู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นคนที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ทันเทคโนโลยี มีความเป็นไทย สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ และทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติได้

มีความสุข : คือ คนที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อสรรพสิ่ง มีอิสรภาพปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงตามอัตภาพ

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ยากยิ่งในยุคของสังคมโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนทุกเพศ และทุกช่วงวัยของชีวิต ผู้วิจัยเห็นว่า สาเหตุของปัญหา คือ ผู้เรียนไม่รู้จักตนเองและสภาพแวดล้อมที่ดีพอ ขาดทักษะการคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา ไม่สามารถปรับตัวในสถานการณ์นั้นได้ ซึ่งลาซารัส (Lazarus, 1969: 17-21) กล่าวว่า มนุษย์ต้องมีการปรับตัว และปรับพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับความต้องการ ภายในของตนเอง และสภาพแวดล้อม หากไม่สามารถเผชิญปัญหาได้ จะทำให้เกิดผลกระทบต่อ ร่างกาย และจิตใจ เช่นเดียวกับ โกวิท ปรวาลพฤกษ์ (2536: 21-27) กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐาน ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนไว้ 3 ประการ คือ

1. การพัฒนาเด็กให้มีความสามารถ ในด้านการคิด คือ คิดอย่างรอบคอบและเป็นธรรม สามารถวิเคราะห์ เพื่อสร้างทางเลือกที่หลากหลาย ตามแนวทางที่เหมาะสม

2. การพัฒนาเด็กให้มีความสามารถ ในการวางแผนอย่างเป็นระบบ และค้นหาวิธีการปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้ เป็นการเตรียมเด็กให้สามารถอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันอย่างเต็มรูปแบบ

3. การพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนความคิดและการปฏิบัติได้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยีและข้อมูลใหม่ ๆ ซึ่งจากแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ดังกล่าว ตรงกับจุดมุ่งหมายการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา ตามมาตราที่ 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ว่าด้วยการจัดการเรียนรู้ ให้กับผู้เรียนในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
 3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
 4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
 5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
 6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานงานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
- จากการได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ผลงานทางวิชาการ และงานวิจัย ของนักการศึกษา ภายในประเทศและต่างประเทศทำให้ทราบว่า การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค เป็นความสามารถที่ ฝึกฝนได้ สอนได้ และพัฒนาสร้างเสริมได้ จากที่ผู้วิจัย เป็นครูแนะแนวสอนวิชา กิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา มาเป็นเวลานาน ได้พบกับปัญหา ที่เกิดกับผู้เรียนส่วนใหญ่ เป็นผลมาจากผู้เรียนขาดความรู้ในการคิดตัดสินใจเมื่อมีปัญหา หรือเมื่อต้องเผชิญปัญหา ผู้เรียนไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์เหล่านั้นได้ ไม่สามารถวิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรอง หรือแยกแยะ สิ่งที่ดี และไม่ดี ออกจากกันได้

ดั่งที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530: 2) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การศึกษาที่แท้ย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตมนุษย์ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การขัดแย้ง มีสุข มีทุกข์ มีความหวัง ผิดหวัง เป็นธรรมดา แต่การเผชิญปัญหา เมื่อชีวิตอุบัติขึ้น และเจริญเติบโต ย่อมต้องผ่านพบผู้คนสิ่งแวดล้อม และเหตุการณ์หลายรูปแบบ คนทุกคนต้องเผชิญกับความสับสน ความเปลี่ยนแปลง จึงต้องเรียนรู้ทางที่จะเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ กับสิ่งเหล่านั้น ส่วนกิจกรรมกลุ่มจะเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ร่วมกันตามที่ ผ่องพันธ์ เกิดพิทักษ์ (2545: 80) มีความเห็นว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีที่ผู้ให้บริการแนะแนวจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้รับบริการแนะแนว เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการแต่ละคนมีส่วนร่วมได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ผลการกระทำของตนเองและผู้อื่น จากข้อมูลย้อนกลับของผู้รับบริการคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้รับบริการสามารถนำเอาประสบการณ์ที่ได้ ไปได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ที่ยังบกพร่องให้ดีขึ้น ตรงกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เพื่อให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานงานแนะแนว ฉบับที่ 3 (2545-2549) ตัวบ่งชี้ ของความสำเร็จด้านผลผลิต คือ ต้องการให้ผู้เรียนรู้จักเลือกตัดสินใจ และเผชิญปัญหา สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเหมาะสม (กรมวิชาการ, 2544: 18) ผู้วิจัยจึงคิดว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม น่าจะเป็นวิธีหนึ่ง ที่สามารถใช้พัฒนาสร้างเสริมการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างเสริมการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนก่อนและหลัง การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคระหว่างนักเรียนที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กับนักเรียนที่ใช้กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

3. สมมติฐานของการวิจัย

3.1 นักเรียนกลุ่มทดลอง มีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงขึ้น ภาย หลังการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

3.2 นักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีการคิดตัดสินใจ ในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สูงขึ้นกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม

4. ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

4.1 ประชากร คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร ปีการศึกษา 2548 จำนวน 3 ห้องเรียน 120 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร จำนวน 30 คนที่ได้มาด้วยความสมัครใจ และสุ่มอย่างง่ายอีกครั้ง เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลอง ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค กลุ่มควบคุมได้รับกิจกรรมแนะแนวตามปกติ ทั้ง 2 กลุ่ม ใช้เวลาทดลองรวม 4 สัปดาห์ จำนวน 12 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ 1 ชั่วโมง

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

4.3.1 *ตัวแปรอิสระ* คือ กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมแนะแนวตามปกติ

4.3.2 *ตัวแปรตาม* คือ การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันในความหมายของคำ และข้อความเฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของคำ และข้อความเฉพาะดังนี้

5.1 *กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม* หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม ได้มีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรม เพื่อดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้เทคนิค วิธีการหรือเครื่องมือในการจัดประสบการณ์ให้สมาชิก ได้เรียนรู้ร่วมกันภายใต้สถานการณ์

ที่มีการยอมรับซึ่งกันและกัน อันก่อให้เกิดการรู้จักพัฒนาความคิด ความรู้สึก ในการรู้จักตนเอง และผู้อื่น ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้มีความเจริญงอกงามที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 5 ขั้น คือ ขั้นนำ หมายถึง ผู้นำกลุ่ม ทักทายสมาชิกในกลุ่ม และอธิบายกิจกรรมที่จะปฏิบัติร่วมกัน ขั้นการมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกกลุ่มลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรม ในฐานะสมาชิกกลุ่ม ขั้นการวิเคราะห์ หมายถึง สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกได้มีความรู้กว้างขวางขึ้น และได้รู้จักตนเองดียิ่งขึ้น ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ หมายถึง สมาชิกกลุ่มรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มมาสรุปเป็นหลักการของตน แล้วนำหลักกรานั้นมาใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง ขั้นประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ จากการร่วมกิจกรรมกลุ่มในแต่ละครั้ง และให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน โดยการสังเกตพฤติกรรมและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม

5.2 การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค หมายถึง ลักษณะการคิด การตัดสินใจที่พึงประสงค์ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีความสามารถ ดังนี้

5.2.1 มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และเข้าใจสาเหตุของปัญหา

5.2.2 มีความสามารถในการสร้างทางเลือกที่หลากหลายต่อการแก้ปัญหา

5.2.3 มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมและแก้ปัญหาตามแนวทางที่เลือก

5.2.4 มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนแนวคิด และประเมิน เปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย ในการแก้ปัญหาได้

5.3 กิจกรรมแนะแนวตามปกติ หมายถึง กิจกรรมแนะแนวที่ผู้วิจัยนำไปใช้สอนกับนักเรียนกลุ่มควบคุม โดยไม่ได้ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้วิธีสอนให้ความรู้ ตามแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว มีการบรรยาย อธิบาย แจกเอกสาร ใบความรู้ และกรณีตัวอย่างเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามเพิ่มเติม และช่วยกันสรุปโดยมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรม คือ ขั้นนำ หมายถึง ครูสนทนาซักถามนักเรียนในกลุ่มควบคุม เพื่อทำความเข้าใจในการเรียน การสอน ที่จะปฏิบัติร่วมกัน ขั้นดำเนินการ หมายถึง ครูอธิบาย หรือบรรยาย โดยให้นักเรียนศึกษาความรู้จากเอกสาร และมอบหมายให้นักเรียน ทำกิจกรรมตามใบงาน ตรวจผลงานจากใบงาน ขั้นสรุป หมายถึง ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามข้อสงสัย ครูตอบข้อซักถาม ทำความเข้าใจหรือให้ความรู้เพิ่มเติม ขั้นประเมินผล หมายถึง การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ ของนักเรียนจากการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผลการวิจัยนี้ จะทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการในการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

6.2 ได้ตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจากการใช้กิจกรรมกลุ่ม ว่าสามารถพัฒนาความสามารถการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้หรือไม่

6.3 เพื่อกระตุ้นให้มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย และนำผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร” ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมแนะแนว กลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ดังรายละเอียด

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแนะแนว
 - 1.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว
 - 1.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมแนะแนว
 - 1.3 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.4 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมแนะแนว
 - 1.5 ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนว
 - 1.6 กิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.7 แนวคิดในการจัดกิจกรรมแนะแนว
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม และกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม
 - 2.1.1 ความหมายของกลุ่ม
 - 2.1.2 ประเภทของกลุ่ม
 - 2.1.3 ลักษณะการเข้ากลุ่ม
 - 2.1.4 คุณสมบัติของกลุ่ม
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.2.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.2.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.2.3 ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.2.4 ประโยชน์ของการใช้กิจกรรมกลุ่ม

- 2.2.5 ขนาดของการจัดกลุ่ม
- 2.2.6 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมกลุ่ม
- 2.2.7 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
- 2.2.8 เทคนิควิธีที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม
- 2.2.9 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม
- 2.2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
 - 1) งานวิจัยในประเทศ
 - 2) งานวิจัยต่างประเทศ
- 3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคิด
 - 3.1 ความหมายของการคิด
 - 3.2 ประเภทของการคิด
 - 3.3 ความหมายของลักษณะการคิด
 - 3.4 กระบวนการคิด
 - 3.5 เทคนิคและวิธีในการคิดและการแก้ปัญหา
 - 3.5.1 วิธีการคิดทางวิทยาศาสตร์
 - 3.5.2 วิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 - 3.5.3 วิธีคิดเพื่อแก้ปัญหา
 - 3.5.4 วิธีการคิดเพื่อสร้างความตระหนัก
 - 3.5.5 วิธีคิดกระบวนการกลุ่ม
 - 3.6 คุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการคิด
 - 3.7 ลักษณะการสอนที่ส่งเสริมการคิด
 - 3.8 ทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดและการสอนเพื่อพัฒนาการคิด
 - 3.9 แนวคิดเกี่ยวกับการคิด การพัฒนาการคิด การคิดของนักคิดและนักการศึกษาไทย
- 4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ
 - 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ
 - 4.1.1 ความหมายของการตัดสินใจ
 - 4.1.2 องค์ประกอบในการตัดสินใจ
 - 4.1.3 ประเภทของการตัดสินใจ

- 4.1.4 ขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจ
- 4.1.5 รูปแบบกลยุทธ์การตัดสินใจ
- 4.1.6 หลักและแนวปฏิบัติในการตัดสินใจ
- 4.1.7 ทฤษฎีการตัดสินใจของเกอเลต
- 4.2 การเผชิญปัญหา
 - 4.2.1 สาเหตุที่ทำให้เกิดการเผชิญปัญหา
 - 4.2.2 ผลของการเผชิญปัญหา
 - 4.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกลวิธีในการเผชิญปัญหา
 - 4.2.4 ขั้นตอนและทักษะกระบวนการเผชิญปัญหา
- 5. องค์ประกอบในการเผชิญปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดและตัดสินใจ
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
- 7. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแนะแนว

1.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

จำเนียร ชวงโชติ (2524: 330-332) ได้ให้ความหมายและกล่าวถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของโครงการแนะแนวซึ่งต้องจัดให้กับนักเรียนตั้งแต่เข้าเรียนระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย การจัดกิจกรรมแนะแนวในแต่ละระดับมีรูปแบบแตกต่างกัน มีทั้งการจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นหมู่และเป็นรายบุคคล โดยมุ่งให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง โลกของงาน รวมทั้งการปรับตัวด้านสังคมและนิสัยส่วนตัว เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม การจัดกิจกรรมแนะแนวในระดับประถมศึกษาชั้นนั้น ครูประจำชั้นมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดนักเรียนของตนอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากต้องสอนและรับผิดชอบนักเรียนทั้งชั้นเป็นประจำ จึงสามารถดำเนินการสอนและการจัดกิจกรรมแนะแนวควบคู่กันไป ส่วนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้นมิวิชาเรียนเพิ่มขึ้น มีครูมากขึ้น นักเรียนมีความรู้ความสามารถกว่านักเรียนระดับประถมศึกษา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของการแนะแนวระดับมัธยมศึกษาจึงแตกต่างจากการจัดระดับประถมศึกษา

ประยัต ทองมาก (2533: 353) ได้อธิบายความหมายของคำว่ากิจกรรมแนะแนวไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแนะแนวให้แก่นักเรียนในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สภาพแวดล้อม สามารถพัฒนาตนเองและปรับตัวเข้ากับสังคมและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ คำว่ากิจกรรมแนะแนวจึงมีความหมายต่างไปจากคำว่า “การแนะแนว” เพราะคำนี้มักใช้กับบริการต่าง ๆ ทั้ง 5 บริการ ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในอันที่จะช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเอง นำตนเองได้ ใช้ความสามารถและโอกาสของตนได้อย่างเหมาะสม

กรมวิชาการ (2544: 1) ได้กล่าวถึงกิจกรรมแนะแนวว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต คุณิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี

กิจกรรมแนะแนว (Guidance Activities) เป็นมวลประสบการณ์ทุกรูปแบบที่จัดให้หรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ได้ปฏิบัติหรือได้มีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาสร้างเสริม ป้องกันปัญหา และแก้ปัญหาทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม (Kottman, Ashby & De Graaf, 2001: 3 อ้างถึงในสมร ทองดี และปราณี รามสูต 2545: 11)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545: 81) กล่าวว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ผู้ให้บริการแนะแนวจัดให้แก่ผู้รับบริการในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับงานบริการแนะแนวด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กวัยรุ่น หรือผู้ใหญ่รู้จักและเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น ได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กิจกรรมหรือมวลประสบการณ์ ความรู้ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคลในการพัฒนาสร้างเสริมป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง ค้นพบศักยภาพของตนในด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม พร้อมทั้งจะปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมแนะแนว

ฟีโล แยม์งามเหลือ (2521: 6) ได้เสนอจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า

1. เพื่อช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเลือกวิชาเรียน
2. ช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองอย่างถูกต้องทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และการแก้ปัญหาต่าง ๆ
3. ช่วยให้ผู้แนะแนวได้รู้จักนักเรียน ได้ใกล้ชิดและสังเกตนักเรียนมากขึ้น จะได้จัดบริการให้ตรงตามความต้องการของนักเรียน และช่วยให้ครูแนะแนวได้ให้คำปรึกษา แก่ นักเรียน ได้ถูกต้อง

กรมวิชาการ (2544: 2) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของการแนะแนว เป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างเสริมผู้เรียนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ค้นพบและพัฒนาศักยภาพตน มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีศีลธรรมจริยธรรม รู้จักการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา รู้จักคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาในช่วงวิกฤติ วางแผนการศึกษาต่อ และการพัฒนาตนสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

มูโร และคอร์ทแมน (Kottman, Ashby & Ashby & De Graaf, 2001 อ้างถึงใน สมร ทองดี และปราณี รามสูต 2545: 45) ได้รวบรวมผลการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวว่าควรอยู่ในขอบข่ายข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมความรู้สึกที่ดีของผู้รับบริการต่อการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น
- 2) เพื่อให้ผู้รับบริการค้นหาความหมายให้ชีวิตด้านการเรียนรู้ มีชีวิตแห่งการเรียนรู้ในทุกย่างก้าวของประสบการณ์
- 3) เพื่อส่งเสริมสร้างพัฒนาให้ผู้รับบริการมองตนเองในแง่บวก
- 4) เพื่อส่งเสริมให้ผู้รับบริการศรัทธา มองเห็นคุณค่าในตนเอง
- 5) เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการตระหนักรู้ของผู้รับบริการและให้ตระหนักในความสามารถที่จะแสดงตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม
- 6) เพื่อให้ผู้รับบริการสำรวจและเข้าใจค่านิยมของตน รวมทั้งคุณลักษณะอื่น ๆ
- 7) เพื่อเสริมสร้างให้ผู้รับบริการรู้จักยอมรับผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง มองโลกในแง่ดี
- 8) เพื่อให้ผู้รับบริการมีทักษะด้านการเรียนรู้ในสิ่งพื้นฐานที่คนธรรมดาสามัญทั่วไปพึงเรียนรู้ได้

- 9) เพื่อพัฒนาเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของผู้รับบริการ
- 10) เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยให้ประพฤติปฏิบัติเยี่ยงคนที่มีความรับผิดชอบทั่วไปได้
- 11) เพื่อเสริมสร้างเจตคติเชิงบวกต่อการมีวิถีชีวิตที่เหมาะสม ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม

เห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์สำคัญของกิจกรรมแนะแนว เป็นกระบวนการที่มุ่งเสริมสร้าง พัฒนาผู้เรียนหรือบุคคลให้มีคุณภาพ และมีทักษะในการดำเนินชีวิต เพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

1.3 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมแนะแนว

ประหยัด ทองมาก (2533: 353-354) กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวไว้ 3 ประการ คือ

1. กิจกรรมแนะแนว ช่วยพัฒนาความเข้าใจตนเองของเด็กแต่ละคน ในด้านความสามารถ ความสนใจ ความถนัด บุคลิกภาพ ความสำเร็จ เป็นต้น ช่วยให้เด็กรู้จักตนเอง รู้จักคุณภาพของตนเอง รู้ว่าตนมีความถนัด มีความสามารถอะไร มีจุดเด่นจุดด้อยตรงไหน ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา ซึ่งนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีในสังคม ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นและหรือขัดขวางพัฒนาการด้านต่าง ๆ และช่วยป้องกันปัญหาต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและในสังคมที่แวดล้อมเด็กแต่ละคน
2. กิจกรรมแนะแนวช่วยให้ครูเข้าใจเด็ก และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งนำไปสู่บรรยากาศและสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่ดี
3. กิจกรรมแนะแนวช่วยให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูและเด็กกระทำร่วมกัน โดยมีเด็กเป็นศูนย์กลางของความสนใจและกิจกรรมแนะแนวช่วยให้ครูเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเด็กที่ตนสอน ช่วยให้ครูสามารถวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เข้าใจและใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน

1.4 ประโยชน์ของการสอนกิจกรรมแนะแนว

กรมสามัญศึกษา (2534: 1) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการแนะแนวในโรงเรียนไว้ว่า การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาที่จัดเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้เจริญถึงที่สุด และยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนานักเรียนและเยาวชนในทุกรูปแบบ เริ่มตั้งแต่การช่วยเหลือให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง รู้ถึงความถนัด ความสามารถของตน รู้จักคิด รู้จักเลือก และตัดสินใจ รู้จักวางเป้าหมายและ วางแผนชีวิต เพื่อให้ นักเรียนและเยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความหมาย

สุนีย์ สึงหะคเชนทร์ (2534: 7-8) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการแนะแนวไว้ดังนี้

1. การแนะแนว ช่วยให้นักเรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ โดยกิจกรรมแนะแนว จะช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองอย่างแท้จริง รู้ขอบเขตความสามารถ รวมทั้งจุดเด่น จุดด้อยของ ตนเอง เป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง กล้าเผชิญความจริง ซึ่ง คุณลักษณะเหล่านี้เป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาไปถึงขีดสุด ซึ่งเป็นจุดประสงค์สำคัญของการ ศึกษา
2. การแนะแนว เป็นการช่วยให้นักเรียน เข้าใจตนเอง และสิ่งแวดล้อม จะทำให้นักเรียนสามารถวางแผนการในอนาคตให้เหมาะสมกับตนเอง ทั้งด้านการศึกษาและอาชีพ
3. การแนะแนว ช่วยให้ครูเข้าใจนักเรียนดีขึ้น ทำให้ครูสามารถจัดการศึกษาได้เหมาะสมกับเด็ก การศึกษาจะได้ผลดีขึ้น
4. การแนะแนว ช่วยให้นักเรียนปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ ทำให้นักเรียนอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข
5. การแนะแนว ช่วยครูในการแก้ปัญหาของนักเรียน เป็นการลดปัญหาในการเรียนการสอนด้วย
6. การแนะแนว จะช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา การเลือกอาชีพ และการ ดำรงชีวิตในสังคมแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม และ ก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตต่อไป

1.5 ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนว

ภาระดี พันธุ์ (2529: 18-20) ได้กล่าวถึงขอบข่ายในการจัดกิจกรรมแนะแนวใน โรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีขอบข่ายหลักอยู่ 3 ประการ คือ

1. ช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มพูนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก ระยะเวลาเริ่มแรกครูแนะแนว มักจะใช้เวลาส่วนมากในการช่วยเหลือนักเรียนแก้ปัญหาส่วนตัวเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันการแนะแนวมักจะรวมทั้ง 5 บริการ ให้การช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีปัญหาโดยเฉพาะที่ต้องการแก้ไขโดยด่วน และแก่ผู้มีพฤติกรรมอันไม่เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งในกรณีนี้มีความจำเป็นต้องช่วยแก้ไข หรือช่วยปรับปรุง ช่วยซ่อมเสริม การที่จะช่วยเปลี่ยนพฤติกรรมคนเรานั้นอาจทำได้หลายวิธี เช่น ชี้ให้เห็นแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายใหม่ ชี้ให้เกิดความเข้าใจในสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น และให้รู้จักความรอบคอบในการดำเนินชีวิต เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายที่ดีในอนาคต

2. ช่วยป้องกันและช่วยในการปรับตัว ในบางครั้งเด็กอาจมีพฤติกรรมอันแสดงให้ เห็นว่าจะ เป็นทางนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ ซึ่งก่อให้เกิดความหลงผิด หรือไม่สามารถบรรลุความสำเร็จดังที่ตั้งใจเอาไว้ ดังนั้นจึงควรได้คิดหาทางป้องกันโดยช่วยให้เด็กรู้จักและเข้าใจตนเองว่ามีความต้องการอะไร มีจุดหมายปลายทางอย่างไรและจะให้วิถีใดที่จะให้บรรลุถึงจุดหมายนั้น ซึ่งบริการแนะแนวที่มีประสิทธิภาพจะสามารถช่วยให้เขามองเห็นและเข้าใจในสิ่งที่ ไม่ดี ไม่งาม ไม่น่าประพฤติกปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

3. ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในทางที่ถูกต้อง หน้าที่นี้เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแนะแนว ตั้งแต่พุทธศักราช 2499 ผู้ที่ทำหน้าที่แนะแนวจะเป็นผู้ช่วยนักเรียนเป็นรายบุคคล เกี่ยวกับการให้บริการสนเทศ การแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวนักเรียน การช่วยนักเรียนวางแผนชีวิตในอนาคต เป็นต้น นักเรียนแต่ละคนก็มีบทบาทในการสร้างอนาคตตามแนวที่ตนและผู้แนะแนวได้ร่วมกันกำหนดไว้ โดยผู้แนะแนวจะทำหน้าที่ประเมินผลเป็นระยะ ๆ ซึ่งผู้แนะแนวต้องทำหน้าที่นี้ติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา

กรมวิชาการ (2544: 5-6) ขอบข่ายการแนะแนว มีขอบข่ายสาระสำคัญ 3 ด้าน คือ

1. การแนะแนวการศึกษา มุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนได้เต็มศักยภาพ รู้จักแสวงหาความรู้ และวางแผนการเรียนได้มีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวด้านการเรียนและมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน

2. การแนะแนวอาชีพ ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและโลกของงานอย่างหลากหลาย ทำให้มีเจตคติ นิสัยที่ดีในการทำงาน มีโอกาสได้รับประสบการณ์และฝึกงานตามความถนัด ความสนใจ

3. การแนะแนวเพื่อ พัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีอารมณ์มั่นคง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจสิ่งแวดล้อม และสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

นอกจากขอบข่ายในการจัดกิจกรรมดังกล่าวแล้ว กิจกรรมแนะแนวต้องครอบคลุมบริการหลัก งานแนะแนวทั้ง 5 บริการ คือ บริการรวบรวมข้อมูล บริการสนเทศ บริการให้การปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามผล เพื่อจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนเมื่อบุคคลทั้ง 3 ช่วงวัย คือ วัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ อย่างถูกต้องเป็นระบบ สามารถนำมาใช้ในการสร้างเสริมพัฒนาได้ตามความเหมาะสม

1.6 กิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรมวิชาการ (2544: 1) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต คุณลักษณะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กิจกรรมแนะแนวเป็นหนึ่งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมและพัฒนาของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต คุณลักษณะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี

1.7 แนวคิดในการจัดกิจกรรมแนะแนว เป็นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ได้มีผู้เสนอแนวคิดและวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนว เช่น

ประเสริฐ วิเศษกิจ (2524: 2) ได้เสนอรูปแบบของการจัดกิจกรรมแนะแนวไว้ดังนี้

1. การบรรยายเนื้อหาและสาระสำคัญต่าง ๆ ตามหัวข้อที่เรียนในแต่ละครั้ง
2. ใช้ เกม การละเล่นต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจและมีความคิดกว้างไกลขึ้น
3. การอภิปรายและโต้วาที (โดยนักเรียนเป็นผู้แสดง อาจารย์สอนเป็นผู้ควบคุม)
4. การแสดงบทบาทสมมติ (คล้ายกับการแสดงละคร)

5. การชมภาพยนตร์ สไลด์ต่าง ๆ
6. การปฏิบัติหรือเลียนแบบจริง เช่น การฝึกสัมภาษณ์บุคคลในอาชีพต่าง ๆ
7. การรายงานทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล
8. การใช้เทคนิคกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ทราบว่า การจัดกิจกรรมแนะแนว สามารถพัฒนา รูปแบบในการจัดกิจกรรม ได้หลายรูปแบบให้เหมาะสมกับคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนา ให้เกิดขึ้น ในตัวผู้เรียน เช่น การบรรยาย เกม การใช้ กิจกรรมกลุ่ม

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

2.1.1 ความหมายของคำว่า "กลุ่ม"

คำว่า "กลุ่ม" ได้มีผู้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ดังนี้

ทองเวียน อมรัชกุล (2521: 4) ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า กลุ่มคือการ ที่เอากัตบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปรวมกันอยู่ ก็คือเป็นกลุ่มได้ ถ้าสมาชิกนั้นมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมาย

จำเนียร ช่างชาติ และคณะ (2521: 4-6) ได้ให้ความหมายว่า กลุ่มจะต้อง เกิดจากบุคคลอย่างน้อยที่สุด 2 คนมาประกอบกัน กลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน มีปฏิริยาโต้ตอบ กันทั้งด้านความคิด กิริยาท่าทาง การกระทำ หรือคำพูด มีความสนใจร่วมกัน เพื่อสมาชิกจะได้รับ ประโยชน์ร่วมกัน มีแบบแผนต่อกัน เพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดหมาย จะต้องมีการกำหนดหน้าที่ แบ่ง ความสำเร็จ และระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นแนวทางให้สมาชิกปฏิบัติ

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 263) กล่าวถึง กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีลักษณะสำคัญต่าง ๆ ร่วมกัน หรือมีลักษณะอย่าง ใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. มีการรับรู้ร่วมกันในสังคม
2. มีแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
3. มีเป้าหมายอย่างเดียวกันหรือมีเป้าหมายร่วมกัน
4. มีค่านิยม หรือปทัสสถานของกลุ่มที่จะควบคุม และกำหนดพฤติกรรม

ของสมาชิกในกลุ่มให้เป็นระเบียบ

5. มีการเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
6. มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
7. มีการสื่อสารทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง

วนิดา เสรีเศรษฐ และคณะ (2530: 37) ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อจุดมุ่งหมายสำหรับการกระทำ หรือการปฏิบัติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน

ลิขิต กาญจนภรณ์ (2533: 536) กลุ่มหมายถึง คณะบุคคลตั้งแต่สองคน หรือมากกว่าขึ้นไปมารวมกันของบุคคล ในลักษณะที่ทำให้เกิดเป็นกลุ่มขึ้นมาซึ่งกลุ่มจะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1. บุคคลในกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารกัน เมื่อมารวมตัวกันแล้วบุคคลเหล่านั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด จะต้องมีการสื่อสารทางวาจาหรือภาษาท่าทางอันจะนำไปสู่การดำเนินกิจกรรม และสัมพันธ์ภาพที่แน่นแฟ้นในโอกาสต่อไป

2. บุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มจะต้องมีความผูกพันซึ่งกันและกัน แต่ละคนจะต้องมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งของกลุ่ม การตระหนักเช่นนี้ทำให้สมาชิกแต่ละคนรู้สึกว่าตนเองเป็นคนมีคุณค่าของกลุ่มทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อกัน หากความรู้สึกนี้สูญเสียไป สมาชิกนั้นจะไม่สามารถอยู่ในกลุ่มได้อย่างมีความสุข ซึ่งอาจต้องออกจากกลุ่มไป

3. สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจะต้องมีเป้าหมายร่วมกันเป็นเป้าหมายกลุ่ม พฤติกรรมของคณะบุคคลในกลุ่ม เพื่อปฏิบัติการกิจของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงไป ด้วยเหตุนี้สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตน ตามสรรพกำลังของแต่ละคน เพื่อประสิทธิภาพงานของกลุ่ม

สุชา จันทรเฒ (2539: 236) ให้ความหมายเกี่ยวกับกลุ่มว่า

1. กลุ่ม คือ การรวมของบุคคลที่มีสิ่งเร้าและความสนใจตรงกัน หรือร่วมทำกิจกรรมในเวลา สถานที่เดียวกัน
2. กลุ่ม คือ การรวมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีจุดประสงค์ว่ากิจกรรมและมาตรฐานของพฤติกรรมร่วมกัน
3. สมาชิกของกลุ่มจะต้องมีความรู้สึกมีทัศนคติ และเป้าหมายเป็นของกลุ่มมิใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

4. กลุ่มจะต้องมีการจัดระเบียบ และโครงสร้างที่แน่นอน

วอเตอร์ (Waters, 1960 อ้างถึงใน บุญงา วชิระศักดิ์มงคล 2535: 10) ให้ความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง การรวมกันของเอกัตบุคคล ซึ่งมีจุดหมายปลายทางร่วมกันในการเร่งรื้อระหว่างกันและมีความรับผิดชอบระหว่างสมาชิกด้วยกันเองในอันที่จะทำให้ความต้องการของเอกัตบุคคลบรรลุผล อันน่าพึงพอใจ เป็นที่ซึ่งเอกัตบุคคลจะก้าวเข้าสู่ความสัมพันธ์ภาพระหว่างกันกับสมาชิกคนอื่น ๆ แสดงตัวกับกลุ่ม และรับหน้าที่ผ่านทางสมาชิกภาพของกลุ่ม

กัลลี (Gully, 1960: 62) กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลมาอยู่ร่วมกัน แต่กลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกันและวัตถุประสงค์นั้นต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคน
 2. ผลของการทำงานจะเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
 3. มีการสื่อสารทางวาจา หรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกวิธีใดวิธีหนึ่ง
- ชอร์ (Shaw, 1976 อ้างถึงใน ครรชิต เมืองทอง 2536: 11) ให้ความหมายของกลุ่มว่า หมายถึงคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์กัน ในลักษณะที่ว่าแต่ละคนมีอิทธิพลและอยู่ภายใต้อิทธิพลของตนเอง

เดวิส (Davis, 1962 อ้างถึงใน กรองทอง ทองพลับ 2537: 5) ให้ความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด

จากความหมายของกลุ่ม ที่มีผู้ให้คำจำกัดความแตกต่างกันออกไป พอสรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายอันเดียวกัน ที่จะปฏิบัติกิจกรรมให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยมีการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสมาชิกในกลุ่ม

2.1.2 ประเภทของกลุ่ม

การแบ่งประเภทของกลุ่ม สามารถแบ่งได้หลายลักษณะแล้วแต่ว่าผู้แบ่งจะยึดเอาเรื่องใดมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของกลุ่ม

นิภา วิจิตรศิริ (2525: 18-20) ได้แบ่งประเภทของกลุ่มไว้ดังนี้

1. กลุ่มฝึกอบรม (T.Group or Training Group) กลุ่มชนิดนี้มีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกทุกคนตระหนักถึงความรู้สึกที่เป็นอยู่ การใช้ทักษะเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร ซึ่งจะทำให้สมาชิกสามารถดำเนินการภายในกลุ่มของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. กลุ่มฝึกอบรมความไวในการรับรู้ (Sensitivity Training Group) กลุ่มชนิดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกทักษะในการเรียนรู้และรับรู้สิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เช่น การรับรู้ความรู้สึกนึกคิด เหตุผลที่เป็นของตนเองและผู้อื่น โดยเชื่อว่า การพัฒนาทักษะ การรับรู้นี้จะส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองและปรับปรุงตนเอง รวมทั้งเข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น
3. กลุ่มฝึกอบรมทักษะพื้นฐาน (BST-Group or Basic Skill Training Group) กลุ่มชนิดนี้บางครั้งเรียกว่ากลุ่มฝึกอบรมเพื่อนมนุษย์สัมพันธ์ (Training Human Relations Laboratory) เป็นการสร้างสมาชิกให้มีทักษะเบื้องต้นในด้านมนุษยสัมพันธ์
4. กลุ่มฝึกฝนทดลอง (Laboratory Training Group) กลุ่มชนิดนี้เป็นโครงการสำหรับสมาชิกที่อยู่ประจำ จัดขึ้นเพื่อมุ่งจัดให้มีประสบการณ์ เพิ่มพูนความเข้าใจและพัฒนาทักษะของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพิ่มความสามารถในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม
5. กลุ่มเผชิญหน้า (Encounter Group) กลุ่มชนิดนี้เป็นกลุ่มที่เป็นความเจริญงอกงาม ส่วนบุคคล ช่วยให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักสภาพความเป็นจริงของตนเองซึ่งจะช่วยให้เขาได้เกี่ยวข้องกับผู้อื่นอย่างเปิดเผยและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
6. กลุ่มทนทาน (Marathon Group) กลุ่มชนิดนี้มักจะมีการพบกันหลายช่วงเวลาติดต่อกันไป โดยใช้เวลามากกว่า 12 ชั่วโมงในแต่ละครั้ง จากการปฏิสัมพันธ์กันหลาย ๆ ครั้งนี้ จะทำให้สมาชิกในกลุ่มได้ค้นพบและศึกษาความคิดของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย
7. การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling) เป็นการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ปกติ ให้มีการยอมรับปัญหาต่าง ๆ ของตนเองและพยายามแก้ไขปัญหานั้นเสียก่อนที่จะกลายเป็นปัญหารุนแรง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้มีปัญหา เรียนรู้ที่จะนำความคิดทั่วไปจากกลุ่มไปประยุกต์เข้าไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
8. กลุ่มจิตบำบัดรักษา (Group Psychotherapy) เป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ปัญหของคนไข้ โดยการพบปะพูดคุยกันในกลุ่มเล็กระหว่างสมาชิก และผู้ให้การบำบัด

รักษาติดต่อกันไปเป็นระยะเวลายาวนาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการหยั่งเห็น และเข้าใจสาเหตุของการเกิดปัญหาทางสังคม อารมณ์และจิตใจ รวมทั้งมีความสามารถที่จะลด หรือแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้

9. กิจกรรมกลุ่ม (Group Work) เป็นการนำเอาประสบการณ์มาวางแผน และแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการในสมาชิกแต่ละคนและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม ประสบการณ์ของกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในส่วนบุคคล ทุกคน และกลุ่มก็จะดำเนินการไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนี้การทำกิจกรรมกลุ่ม ยังจะต้องเกี่ยวข้องกับการรับรู้ เรื่องความต้องการของบุคคลอื่นและทักษะในการแสดงออกถึงความเข้าใจดังกล่าวแล้ว ในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นซึ่งทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ในการจัดแต่ละครั้งด้วย

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535: 5-6) ได้กล่าวถึงประเภทของกลุ่ม คือ

1. กลุ่มตามธรรมชาติและกลุ่มจัดตั้ง (Spontaneous Group and Deliberated Group) กลุ่มประเภทนี้แบ่งโดยใช้ลักษณะการเกิดกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง
 - 1.1 กลุ่มตามธรรมชาติ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นตามความสนใจของสมาชิก เมื่อมีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีความสนใจเรื่องเดียวกัน มีการติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สดทำย พัฒนารวมกันเป็นกลุ่ม
 - 1.2 กลุ่มจัดตั้ง เป็นกลุ่มที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อการทำงานร่วมกันหรือ เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง สมาชิกเข้ามาร่วมกันเพราะมีความเห็นพ้องกันกับ จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
2. กลุ่มเหมือนและกลุ่มต่าง (Homogeneous Group and Heterogeneous Group) กลุ่มประเภทนี้แบ่งโดยใช้ความเหมือน และความต่างกันของสมาชิก เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง
 - 2.1 กลุ่มเหมือน ได้แก่กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความเหมือนกัน ในเรื่องที่ต้องการศึกษา เช่น วัย เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ เป็นต้น
 - 2.2 กลุ่มต่าง ได้แก่กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความต่างกันในเรื่อง ที่ต้องการศึกษา
3. กลุ่มปิดและกลุ่มต่อเนื่อง (Closed Group and Continuous Group) กลุ่มประเภทนี้ใช้โอกาสในการเข้าร่วมกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

3.1 กลุ่มปิด ประกอบไปด้วยสมาชิกผู้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่ม เมื่อจัดตั้งเรียบร้อยแล้วจะไม่รับสมาชิกอื่นเข้าร่วมอีก เช่น กลุ่มสัมมนา

3.2 กลุ่มต่อเนื่อง หมายถึง กลุ่มที่เปิดให้สมาชิกอื่นเข้าร่วมกลุ่มในช่วงใด ๆ ก็ได้

4. กลุ่มทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ (Formal Group and Informal Group) กลุ่มประเภทนี้พิจารณาจากการมีกฎเกณฑ์ของคนเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

4.1 กลุ่มทางการ เป็นกลุ่มที่มีระเบียบกฎเกณฑ์วางไว้เป็นแนวปฏิบัติ

4.2 กลุ่มไม่เป็นทางการเป็นกลุ่มที่ไม่มีกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างตายตัว ไม่มีพิธีการ

5. กลุ่มการงานและกลุ่มมิตรภาพ (Task Group and Friendship Group) กลุ่มประเภทนี้ใช้จุดมุ่งหมายของกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

5.1 กลุ่มการงาน จุดมุ่งหมายสำคัญของกลุ่มประเภทนี้ก็เพื่อการทำงานบางอย่างร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

5.2 กลุ่มมิตรภาพ เป็นกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความพึงพอใจของสมาชิก

2.1.3 ลักษณะการเข้ากลุ่ม

กิตติยวดี บุญซื่อ (2524: 113-115) ได้กล่าวถึงลักษณะความร่วมมือภายในกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. มีความเข้าใจอันดีต่อสมาชิกของกลุ่ม เข้าใจธรรมชาติเฉพาะตัวและพื้นฐานของจิตใจพร้อมที่จะให้อภัย

2. มีการยอมรับกันและกัน ยอมรับในความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนว่ามีค่าควรแก่การรับฟัง ยอมรับในเหตุผล และข้อโต้แย้งที่แตกต่างออกไปไม่ยึดมั่นอยู่แต่ความคิดของฝ่ายเดียว

3. มีการช่วยเหลือกันและกัน ของสมาชิกของกลุ่มที่มีความเข้าใจต่อกันเป็นอันดี พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่กันด้วยความเต็มใจและจากใจจริง

4. ไวต่อการรับความรู้สึกของกันและกัน รับรู้และสัมผัสความรู้สึกต่าง ๆ ของกันและกันและปฏิบัติได้ถูกต้องและสอดคล้องตามวาระ

5. มีความเชื่อมั่นและมีความศรัทธาในกันและกัน มีความมั่นใจและเชื่อใจในความสามารถของกันและกัน ไม่หวั่นไหวแม้เมื่อได้ยินคำวิพากษ์วิจารณ์ถึงสมาชิกคนใดในกลุ่มจากคนอื่นใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานในการพิจารณาหรือตัดสินใจ

6. ให้เกียรติแก่กันแม้จะมีความสนิทสนมและเข้าใจกันเพียงไร แต่เมื่ออยู่ต่อหน้าคนอื่นก็ให้เกียรติและยกย่องกันตามฐานะที่เป็นอยู่ไม่หักหน้าหรือแสดงอาการข่มผู้อื่น

2.1.4 คุณสมบัติของกลุ่ม

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535: 7) ได้กล่าวสรุปถึงคุณสมบัติของกลุ่มว่ามีคุณสมบัติที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่สมาชิกดังนี้คือ

1. มนุษย์ทุกคนต้องการเข้ากลุ่มเพื่อสนองความต้องการทางจิตวิทยาของตน เช่น ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการติดต่อกับเพื่อนพ้อง ความต้องการการยอมรับ ความต้องการการแสดงออก ซึ่งกลุ่มสามารถสนองความต้องการแก่บุคคลได้ ดังนั้นกลุ่มจึงมีความสำคัญมากต่อสุขภาพจิต และการดำเนินชีวิตของบุคคล
2. กลุ่มทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มผู้ร่วมงาน ต่างก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความรู้สึกรู้จักคิด เจตคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งจะได้รับการกล่อมเกลาจากกลุ่มที่สมาชิกเหล่านั้นสังกัดอยู่ รวมไปถึงการได้รับการถ่ายทอดความรู้และวิทยาการต่าง ๆ ที่เอื้อในการดำเนินชีวิต
3. ผลของการทำงานเป็นกลุ่มจะมีประสิทธิภาพดีกว่าการทำงานคนเดียว รวมไปถึงการช่วยในการตัดสินใจ การจัดการกับความขัดแย้งกับการแก้ปัญหาจะได้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน
4. คุณภาพชีวิตของมนุษย์จะดีขึ้นเพราะกลุ่ม เนื่องจากมีการแบ่งงานกันทำตามความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล ที่ควรจะมีมุ่งมั่นทำในสิ่งที่ตนรับผิดชอบและถือกลุ่มสมาชิกในกลุ่ม ให้ได้รับประโยชน์จากผลงานของตน และให้กลุ่มมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น
5. กลุ่มทำให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความสนุกสนาน ตื่นเต้น ร่าเริง โกรธแค้น ลึนหว้าง รักพวกพ้อง ฯลฯ มีระดับสูงกว่าการอยู่ลำพัง

จากการศึกษาประเภทของกลุ่ม ทำให้ได้ทราบว่า การแบ่งประเภทของกลุ่มขึ้นอยู่กับลักษณะของเรื่องในการดำเนินกิจกรรมตามคุณสมบัติของกลุ่มแต่ละประเภท ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มออกไปได้หลายประเภท เช่น กลุ่มฝึกอบรม กลุ่มตามธรรมชาติ และกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม

2.2.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

ได้มีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้เป็นจำนวนมาก ดังนี้

ศุภาวดี บุญญวงค์ (2527: 2) กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มหมายถึงการร่วมกันวางแผนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกต่อสมาชิกภายในกลุ่ม หรือสมาชิกต่อกลุ่ม หรือกลุ่มต่อสมาชิก ซึ่งมีผู้นำกลุ่มที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิก มีการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาบุคลิกภาพที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานกลุ่ม ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานกลุ่มและช่วยให้กลุ่มประสบผลสำเร็จในการทำงาน

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530: 16) ได้กล่าวถึงความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นการนำเอาประสบการณ์ของสมาชิกมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้สมาชิกแต่ละคน มีการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ และมีการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม

ประนอม เดชชัย (2531: 101) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยกลุ่มทำเป็นกลุ่ม จะช่วยฝึกประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียนให้พัฒนาขึ้น เช่น ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกทักษะทางสังคม ฝึกให้ผู้เรียนยอมรับมติของกลุ่มเพื่อพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของผู้เรียน

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2535: 35) ได้กล่าวถึงความหมายของกิจกรรมไว้ว่า กิจกรรมใด ๆ ที่ให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเนื่องจากมีโอกาสวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนได้วิเคราะห์ซึ่งสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มโดยการช่วยเหลือ และสนับสนุนจากผู้นำกลุ่ม ตลอดเวลาที่ร่วมกระทำกิจกรรมเหล่านั้น และมีผลทำให้บุคคลมีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน

ชูชัย สมितिไกร (2538: 126) อธิบายไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึงเครื่องมือในการนำสมาชิกกลุ่มไปสู่การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง ก่อให้เกิดการรู้จักและเข้าใจเกิดการยอมรับตนเองอย่างแท้จริง สามารถแก้ไขปัญหาคัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง ตลอดจนสามารถพัฒนาตนเองให้มีความงอกงามทางด้านจิตใจได้

สมชาติ กิจยรรยง (2539: 10) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึงเทคนิคการฝึกอบรมประเภทเน้นจุดศูนย์กลาง การเรียนรู้อยู่ที่กลุ่มผู้เข้ารับการอบรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้อันเนื่องมาจากการค้นพบตนเองซึ่งเป็นแนวทางสู่การพัฒนาตนเอง

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545: 80) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการที่ผู้ให้บริการแนะแนวจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้รับบริการแนะแนว เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการแต่ละคนได้มีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ผลการกระทำของตนเอง และผู้อื่นจากข้อมูลย้อนกลับของผู้รับบริการคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้รับบริการสามารถนำเอาประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ที่ยังบกพร่องให้ดีขึ้น และสำหรับเทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การอภิปรายกลุ่ม กรณีตัวอย่าง เกม สถานการณ์จำลอง และบทบาทสมมติ เป็นต้น

จากความหมายของกิจกรรมกลุ่มข้างต้น สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นกระบวนการ เทคนิค วิธีการ หรือ เครื่องมือที่ใช้เป็นสื่อในการจัดประสบการณ์ ให้สมาชิกภายในกลุ่มได้เรียนรู้ร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น การสำรวจความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม ค่านิยม ก่อให้เกิดการรู้จักตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง

2.2.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522: 170-172) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มว่า เพื่อนำมาพัฒนาบุคคล โดยอาศัยผู้จัดกิจกรรมกลุ่มที่มีความสามารถ ตลอดจนรู้กระบวนการของการจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี สาเหตุที่เราใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาบุคคลนั้นก็เพราะการเรียนรู้ โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์ตรง นอกจากจะได้ปฏิบัติแล้วยังเกิดความรู้สึกต่าง ๆ ขึ้นด้วย ผลจากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มจะทำให้บุคคลซาบซึ้ง ประทับใจมากกว่าการที่จะสอนบุคคลให้มีการพัฒนาตนเองโดยใช้เวลาเพียงอย่างเดียว ซึ่งจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มอาจจะแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง การอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในกลุ่ม จะมีส่วนช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ของตนเองได้ดีขึ้น เช่น รู้ความสามารถบางประการของตน รู้จักข้อบกพร่องบางอย่าง ทั้งนี้เพราะกลุ่มจะมีปฏิกริยาให้เห็นข้อเท็จจริงได้
2. เพื่อใช้กิจกรรมกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้าใจบุคคลอื่น เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกลุ่มกัน ก็ย่อมจะทำให้เกิดความรู้และรู้จักซึ่งกันและกันดีขึ้น
3. การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ดีขึ้นการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านใดแก่สมาชิกขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่าต้องการจะให้เกิดการเรียนรู้ในด้านใด ก็จัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายนั้น

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530: 137-145) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้อง โดยปกติคนทั่วไปอาจจะคิดว่าตนเองมีความเข้าใจในตนเอง ไม่จำเป็นต้องให้คนอื่นช่วยชี้แจงว่าตนเป็นคนอย่างไร ในทางจิตวิทยาแล้วมนุษย์ย่อมเข้าใจตนเอง แต่บางด้านอาจจะไม่เข้าใจตนเองได้ดีเท่าที่ควร หรือบางครั้งก็เข้าใจตนเองผิดพลาดได้ ทั้งนี้เพราะว่า แต่ละคนมีการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม โดยให้กลวิธานแตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้กิจกรรมก็อาจช่วยมนุษย์ได้ โดยเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นภาพของตนเองทุก ๆ ด้าน

2. เพื่อสร้างความเข้าใจบุคคลอื่น มนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ความเข้าใจในสมาชิกของกลุ่ม ความเข้าใจในบุคคลอื่น จะทำให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ดังนั้นในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของสมาชิก จะเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

3. เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิก ซึ่งนอกจากจะอาศัยความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนแล้ว สิ่งที่สำคัญและมีความหมายต่อความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความร่วมมือซึ่งถ้าขาดความร่วมมือที่ดี จะทำให้การทำงานของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น ในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

แทรกซ์เซอร์และนอร์ธ (Traxler and North, 1957: 320 อ้างถึงในทองเรียน อมรัชกุล 2520: 5-6) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การศึกษาอบรม แก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัย หรือในโรงเรียน โดยการจัดโครงการปฐมนิเทศนักเรียน นักศึกษาใหม่ หรือนำไปจัดในรูปของการแนะแนวได้

2. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับในหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดกิจกรรมกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน การใช้ห้องสมุด การศึกษาในโอกาสต่าง ๆ หรือเรื่องส่วนตัวต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน

3. เพื่อเป็นรากฐานในการที่จะนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เพราะทำให้นักเรียนคุ้นเคยกับครูแนะแนวในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

4. เพื่อการปรับตัว การบำบัดรักษา และความเจริญงอกงามของบุคคลของกลุ่ม นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มยังสามารถนำมาเป็นเครื่องช่วยการแก้ไขเรื่องส่วนตัวได้ เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพและการพัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

เบนเนทท์ (Bennett 1963: 5-9) ได้สรุปจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของกิจกรรมกลุ่ม ดังนี้

1. เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้ทางการศึกษา อาชีพ สังคม และส่วนตัว ได้แก่
 - 1.1 เพื่อการปฐมนิเทศสมาชิกใหม่ และเพื่อประโยชน์ของสมาชิกเอง
 - 1.2 เพื่อให้ได้มีโอกาสศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มอันจะช่วยให้พฤติกรรมของบุคคล และกลุ่มเป็นไปในแนวทางที่สังคมยอมรับ
 - 1.3 เพื่อให้รู้จักปรับตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล
 - 1.4 เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อตนเอง พัฒนาความสนใจ ความสามารถ บุคลิกภาพ ลักษณะเด่นของตนเอง การปรับตนทางสังคมและส่วนตัว
 - 1.5 เพื่อหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่จะส่งเสริมการเรียนรู้
 - 1.6 เพื่อศึกษาถึงเรื่องชีวิตการทำงาน ปัญหาของการปรับตัวต่ออาชีพ และความก้าวหน้าทางด้านอาชีพ
 - 1.7 ช่วยในการเรียนรู้วิธีการที่จะสร้างโครงการ วางแผนการศึกษา และอาชีพในระยะยาวที่เหมาะสม
 - 1.8 ช่วยพัฒนามาตรฐาน ค่านิยมของบุคคล อันจะช่วยให้บุคคลสามารถเลือกประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของชีวิต และพัฒนาปรัชญาของตนเองได้
2. ก่อให้เกิดผลทางการบำบัดรักษา จากการที่ได้มีโอกาสปลดปล่อยความตึงเครียดทางอารมณ์ ได้มีความเข้าใจ และได้ข้อคิดจากปัญหาต่าง ๆ ของบุคคลมากขึ้น
3. ช่วยในการแนะนำบุคคลอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพมากกว่าเป็นรายบุคคล
4. ช่วยในการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะช่วยให้เข้าใจภูมิหลังและลักษณะทั่วไปของปัญหาต่าง ๆ

บัตทอน (Button, 1974: 1-2) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม เป็นสิ่งที่จัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้เติบโตและพัฒนา โดยเฉพาะทักษะด้านสังคม และด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้น การจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการ

ติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การสวมบทบาทผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่ม และช่วยบุคคลแต่ละคน เพื่อทำงานให้ไปสู่จุดมุ่งหมาย

จากจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม เห็นได้ว่า กิจกรรมกลุ่มมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีโอกาสได้ปรับปรุงตนเอง เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.2.3 ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม

ทรอธเซอร์ (Trothzer, 1977 อ้างถึงใน ชูชัย สมितिไกร 2538) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมกลุ่มออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะด้านจุดสนใจของกิจกรรม (Focus of the exercise) แบ่งเป็น 2 ชนิด

1.1 กิจกรรมที่เน้นภายในตัวบุคคล เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้สมาชิกได้มีโอกาสสำรวจ ตนเอง นำไปสู่การรู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น เป็นกิจกรรมเน้นพื้นฐานในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขตามศักยภาพของตนเอง

1.2 กิจกรรมที่เน้นระหว่างบุคคล เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสค้นหา ทำความเข้าใจและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น จุดเน้นของกิจกรรมอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

2. ลักษณะด้านกระบวนการ (Process) แบ่งเป็น 2 ชนิด

2.1 กิจกรรมที่ใช้เน้นถ้อยคำ (Verbal) เป็นกิจกรรมที่เน้นการใช้คำพูดเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งการเขียนด้วย

2.2 กิจกรรมที่ไม่ใช้ถ้อยคำ แต่อาศัยรูปแบบการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ตั้งแต่การสื่อสารด้วยรูปแบบศิลปะ (Art Forms) จนถึงภาษาทางกาย

ดังนั้น การเลือกใช้กิจกรรมแต่ละประเภท จึงมีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์พอสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมที่เน้นภายในตัวบุคคล และใช้ถ้อยคำมีจุดประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้ สำรวจตัวเอง และเปิดเผยการรับรู้ตนเองให้ผู้อื่นได้ทราบ

2. กิจกรรมที่เน้นภายในตัวบุคคลและไม่ใช้ถ้อยคำ จุดประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้สำรวจตนเองเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ซึ่งจะทราบได้ก็ต่อเมื่อมีการเล่าให้ฟัง

3. กิจกรรมที่เน้นระหว่างบุคคลและใช้ถ้อยคำจุดประสงค์ เพื่อหวังให้สมาชิกได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยการให้ความคิดย้อนกลับ และเป็นการเปิดเผยความรู้สึกของตนเอง

4. กิจกรรมที่เน้นระหว่างบุคคลและไม่ใช้ถ้อยคำจุดประสงค์เพื่อช่วยให้สมาชิกได้รับประสบการณ์ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยไม่ใช้ถ้อยคำขณะทำกิจกรรม แต่จะมีการอภิปรายความรู้สึกกันภายหลัง

5. กิจกรรมที่เน้นภายในตัวบุคคล จัดเป็นแบบที่ใช้ถ้อยคำ และไม่ใช้ถ้อยคำ จัดเป็นกิจกรรมที่เน้นการรู้เท่าทันตนเอง

6. กิจกรรมที่เน้นระหว่างบุคคลจัดเป็นแบบที่ใช้ถ้อยคำ และไม่ใช้ถ้อยคำ จัดเป็นกิจกรรม ที่เน้นมนุษย์สัมพันธ์

กิจกรรมกลุ่มมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่สนใจ หรือลักษณะกระบวนการที่ต้องการเน้นตามความสนใจหรือความต้องการในการพัฒนาด้านต่าง ๆ

2.2.4 ประโยชน์ของการใช้กิจกรรมกลุ่ม

พนม ลิ้มอารีย์ (2522: 59-57) กล่าวถึงสิ่งมีคุณค่า ของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มว่า

1. กลุ่มเป็นสนามสำหรับทดลองฝีมือ (Testing Ground) ของบุคคล โดยบุคคลได้อาศัยกลุ่มเพื่อทดลอง หรือแสดงความสามารถ

2. กลุ่มจะเป็นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เจตคติ ความคิดเห็นและผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะได้ผลจากการเข้ากลุ่มในการปรับปรุงเจตคติ นิสัยใจคอของตน โดยมีสมาชิกเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน

3. กลุ่มช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกปลอดภัยให้ความอบอุ่น ให้กำลังใจ ให้ความรัก เป็นเครื่องบำรุงขวัญของสมาชิกด้วย การทำให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นที่รัก และได้รับการยกย่องจากกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มมีความเข้าใจตนเอง เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลที่มีค่าคนหนึ่งและอยากทำประโยชน์ให้กับกลุ่มมากยิ่งขึ้น

4. กลุ่มช่วยเสริมสร้างพลังทางร่างกาย เช่น การออกกำลังกายเป็นกลุ่ม หรือการฝึกหัด สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นกลุ่ม จะช่วยให้สมาชิกมีความอดทน ที่จะฝึกมากขึ้นซึ่งเป็นผลดีแก่สมาชิก

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535: 30) กล่าวว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ประเภทต่าง ๆ แล้ว นอกจากจะทำให้ได้ผลงานตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มชนิดนั้น ๆ แล้ว ยังมีผลทำให้บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ดีขึ้น และมีประโยชน์ต่อผู้ให้บริการ แนะแนวโรงเรียนและชุมชนอีกด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะมีผลให้ นักเรียน ได้รับการตอบสนองของความต้องการทางสังคม เช่น ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการยอมรับจากกลุ่ม เป็นต้น ทั้งยังก่อให้เกิดพัฒนาการด้านต่าง ๆ คือ

1.1 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา บุคคลจะได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของกลุ่ม การจัดการกับกลุ่ม และสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน รวมทั้งเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากสมาชิกกลุ่มมากขึ้น เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหา การตัดสินใจ อันจะเป็นประโยชน์ในการ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

1.2 พัฒนาการด้านทักษะ สมาชิกจะมีโอกาสฝึกทักษะต่าง ๆ ได้แก่

1.2.1 ทักษะทางสังคม เป็นทักษะช่วยให้บุคคลอยู่ร่วมกัน และทำงานกับผู้อื่น ได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

1.2.2 ทักษะในการศึกษาค้นคว้า เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน

1.2.3 ทักษะทางปัญญา ได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น

1.2.4 ทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนการเป็นผู้นำ การแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

1.3 พัฒนาการด้านเจตคติ มีการเปลี่ยนแปลงต่อตนเองและ ผู้อื่นไปในทางที่สร้างสรรค์ขึ้น กล่าวคือมีการยอมรับตนเอง และยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการใช้อำนาจการสั่งสอนและการควบคุมผู้อื่น พอใจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมากขึ้น เป็นต้น

2. ประโยชน์ต่อผู้แนะแนวหรือผู้นำกลุ่ม ในฐานะผู้บริการแนะแนวซึ่งต้องจัดบริการให้กับนักเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนา เพื่อป้องกันปัญหา เพื่อแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน เพื่อจะให้บริการนักเรียนเป็นกลุ่มได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว

จากการศึกษาคุณค่าหรือประโยชน์ของการใช้กิจกรรมกลุ่ม ของบุคคลที่มีความรู้ในด้านนี้สามารถสรุปได้ว่าในการทำกิจกรรมกลุ่มนั้น สมาชิกในกลุ่มจะมีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข มองตนเองอย่างมีคุณค่าและพร้อมที่จะพัฒนาตนโดยใช้ความรู้ความสามารถ ความถนัดที่ตนเองมีอยู่ตามศักยภาพ

2.2.5 ขนาดของการจัดกลุ่ม

เยอวา เดชะคุปต์ (2517: 34) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับขนาดของกลุ่มว่าขนาดของกลุ่มที่จะช่วยให้การทำงานหรือการเรียนการสอนประสบผลดี ควรเป็นกลุ่มขนาดเล็กซึ่งมีขนาดประมาณ 5-15 คน ซึ่งความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับ จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่น ๆ (2521: 5) ได้กล่าวว่า ในวงการศึกษา นักจิตวิทยามักจะศึกษากลุ่มขนาดเล็กมีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะเห็นความสัมพันธ์ได้อย่างใกล้ชิด และในด้านการเรียนรู้ก็มีการเรียนรู้ที่ได้ผลดีกว่ากลุ่มขนาดใหญ่

จำเนียร ช่วงโชติ (2521: 5) กล่าวว่า นักจิตวิทยานิยมศึกษากลุ่มขนาดเล็กที่มีสมาชิก ไม่เกิน 15 คน เพราะจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความเคลื่อนไหวของกลุ่ม ที่เกี่ยวข้อง กับสมาชิกได้ง่าย ถ้ามีจำนวนมากเกินไป สมาชิกทุกคนไม่มีโอกาสได้แสดงความต้องการของตนได้ ก็จะทำให้บรรยากาศน่าเบื่อหน่าย สมาชิกจะเกิดความไม่สนใจ และอาจออกจากกลุ่มไปในที่สุด

คมเพชร ฉัตรคุฎกุล (2530: 26) ได้กล่าวว่าขนาดของกลุ่มในการทำงานไม่ควรเกิน 15 คน เพราะในกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไป สมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกัน บางคนอาจจะรับผิดชอบทั้งหมดในขณะที่คนอื่น ๆ รู้สึกคับข้องใจที่ไม่มีงานทำในกลุ่ม ไม่มีโอกาสที่จะใช้ทักษะที่ตนเองมีอยู่ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือในกลุ่ม และระดับวุฒิภาวะของบุคคลในกลุ่ม

วัชรวิ ทรัพย์มี (2533: 274) โดยทั่วไปนิยมจัดกลุ่ม 6-8 กลุ่ม แต่ละกลุ่มอาจขยายเป็น 10-12 คน ไม่ควรให้กลุ่มใหญ่มากนัก เพราะจะทำให้โอกาสในการสื่อความหมายซึ่งกันและกันมีน้อย

ทรม์พ์ และมิลเลอร์ (Dieghton, 1971: 255 citing trump and Miller)

มีความเห็นว่าสมาชิกของกลุ่มควรมีประมาณ 12-15 คน กลุ่มไม่ควรเล็กกว่านี้ เพราะจะทำให้สิ้นเปลือง แต่ถ้าขนาดใหญ่ไปกว่านี้ก็ไม่ใช่เหมาะ เพราะสมาชิกจะขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

ชอร์ (Shaw, 1971: 4) กล่าวว่า กลุ่มย่อยควรมีสมาชิก 10 คน เป็นอย่างมาก แต่ถ้ามีจำนวนสมาชิก 30 คน ขึ้นไปจะจัดเป็นกลุ่มใหญ่ และถึงแม้ว่ากลุ่มจะมีสมาชิก 30 คน ก็อาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ ชอร์มีความเห็นว่า จำนวนสมาชิกไม่ได้เป็นปัญหาสำคัญ แต่องค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ความสัมพันธ์ของสมาชิก และความร่วมมือในการทำงานของสมาชิก จะมีความสำคัญ ต่อการทำงานของกลุ่มมากกว่า

จากขนาดของกลุ่ม สรุปได้ว่า ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งทำให้เกิดผลดี ควรมีขนาด 5-15 คน และมากที่สุดไม่เกิน 15 คน เพื่อสมาชิก จะได้มีโอกาสแสดงออกได้อย่างทั่วถึง ในการทำกิจกรรม

2.2.6 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

พกา บุญเรือง (2525: 101) ได้เสนอขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่มไว้ดังต่อไปนี้

1. **ขั้นนำ** คือ การปูพื้นให้สมาชิกของกลุ่มให้มีความพร้อมในการทำกิจกรรมกลุ่มหรือศึกษาการสร้างบรรยากาศภายในกลุ่มให้เหมาะสม และเอื้อต่อการทำกิจกรรมที่จะติดตามมา
2. **ขั้นกิจกรรม** คือ การที่สมาชิกได้ลงมือกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามกิจกรรม ที่ได้จัดเตรียมไว้ เพื่อให้สมาชิกได้รับประสบการณ์ตรง และสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ในภายหลัง
3. **ขั้นอภิปรายและวิเคราะห์** คือ การที่สมาชิกได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกความคิดเห็น หลังจากที่ได้กระทำกิจกรรมไปแล้ว ในขั้นตอนนี้ผู้ทำกิจกรรมกลุ่มจะต้องเป็นผู้นำในการช่วยให้สมาชิกได้วิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ และอภิปรายร่วมกันจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
4. **ขั้นประยุกต์ใช้ และขั้นสรุป** เมื่อสมาชิกเกิดความเข้าใจตามที่ต้องการแล้ว ผู้นำกิจกรรมกลุ่มจะต้องช่วยกระตุ้นให้สมาชิก คิดต่อไปถึงการนำเอาผลที่ได้จากการกระทำกิจกรรม ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากนั้นผู้นำกลุ่มและสมาชิกร่วมกันสรุปถึงสาระสำคัญของกิจกรรมกลุ่มทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง

ศุภวดี บุญญวงษ์ (2527: 133-134) กล่าวถึงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มไว้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการมีส่วนร่วม ในระยะนี้สมาชิกของกลุ่มจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม และเป็นผู้ลงมือปฏิบัติหรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลของการเรียนรู้จะเกิดจากความสามารถของสมาชิกโดยตรง สมาชิกคนใดให้ความสนใจต่อกิจกรรมนั้นมากก็จะมีความรู้มากขึ้นตามลำดับความสนใจ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มต่อการทำกิจกรรมจะมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ทางด้านร่างกาย คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ หรือกระทำด้านกิจกรรม การเรียนรู้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

1.2 ทางด้านจิตใจ คือ การที่สมาชิกเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติไปนั้นอย่างแท้จริงความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาเป็นอย่างดี และช่วยให้สมาชิกสามารถจดจำเนื้อหาได้เป็นเวลานานอีกด้วย

1.3 ทางด้านสติปัญญา หรือสมอง คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการเห็นจริง มีการค้นพบ สิ่งที่ต้องการเรียนรู้มีการสร้างแนวความคิด จากสิ่งที่ได้รับรู้จะทำให้การเรียนรู้ต่อสมาชิกมากขึ้นและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและใช้เหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

2. ขั้นวิเคราะห์ สมาชิกจะร่วมกันวิเคราะห์จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตนเองได้ทำ ซึ่งจะช่วยให้อาจารย์เกิดความรู้ที่กว้างขวาง สามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มประเมินผลการเรียนรู้ตลอดจนช่วยให้สมาชิกรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ ขั้นนี้สมาชิกจะรวบรวมแนวความคิดที่ตนได้ค้นพบ และแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้อื่น แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเอง ซึ่งทำได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในอนาคตและเพื่อใช้ในการปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ

4. ขั้นประเมินผล สมาชิกกลุ่มจะเป็นผู้ประเมินผลของการทำกิจกรรมของตนเองและของกลุ่มจากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะและติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522: 23) ได้กล่าวถึงระยะพัฒนาของกลุ่มว่า เมื่อสมาชิกเริ่มเข้ากลุ่ม อาจจะพบว่าพฤติกรรมที่แสดงออกในกลุ่มนั้น มีความแตกต่างจากที่เข้ากลุ่มได้เป็นเวลานานแล้ว ทั้งนี้เพราะการที่จะทำให้กลุ่มเป็นกลุ่มที่สมบูรณ์นั้น จะต้องอาศัยเวลาในการพัฒนา กลุ่ม ดังนั้น มักจะเห็นว่า กลุ่มจะต้องผ่านระยะต่าง ๆ 4 ระยะ คือ

1. ระยะที่บุคคลแต่ละคนมีการแข่งขัน และมีศูนย์กลางอยู่ที่ตนเอง
2. ระยะของความขัดแย้งและความคับข้องใจ
3. ระยะกลุ่มมีความสามัคคี
4. ระยะที่มีผลงานและยึดกลุ่มเป็นศูนย์กลาง

สมพงษ์ จิตระดับ (2530: 43-44) ได้เสนอขั้นตอนของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นนำ ได้แก่การเริ่มบทเรียนที่น่าสนใจ การให้คำแนะนำ กติกา คำสั่งต่าง ๆ การแบ่งกลุ่ม การรับมอบหมายงานที่กำหนดให้เพื่อการดำเนินกิจกรรมในขั้นต่อไปเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และสามารถดำเนินไปด้วยดี และควรเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้ศึกษา ทบทวน และซักถามเพื่อความเข้าใจด้วย
2. ขั้นกิจกรรม ได้แก่การดำเนินบทบาทและหน้าที่หรือกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย การแยกย้ายตามกลุ่ม การเสนอความคิดเห็น การหาข้อสรุปคำตอบที่ต้องการ การเสนอผลงาน และการแสดงออก
3. ขั้นอภิปราย ได้แก่ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ การเสนอแนวทางด้วยวิธีการต่าง ๆ
4. ขั้นสรุป และการนำไปใช้ ได้แก่ การประมวลเนื้อหา กิจกรรม ประสบการณ์ และความคิดเห็นใน 2 ลักษณะ คือ สรุปสิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมดจากกิจกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเกิดความคิดรวบยอดเป็นหลักการแนวคิดที่ชัดเจน มีแนวทางและข้อเสนอหลาย ๆ ด้านที่เป็นประโยชน์และสามารถปฏิบัติได้

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545: 94) กล่าวถึงลำดับขั้นตอนของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. ขั้นนำ โดยผู้ให้บริการแนะนำในฐานะผู้นำกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และอธิบายกิจกรรมที่จะปฏิบัติร่วมกัน
2. ขั้นการมีส่วนร่วม โดยให้ผู้รับบริการแนะนำในฐานะสมาชิกกลุ่มลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมในฐานะสมาชิกกลุ่ม

3. ขั้นการวิเคราะห์ โดยให้สมาชิกได้ร่วมกันวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกได้มีความรู้กว้างขวางขึ้น และได้รู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

4. ขั้นสรุป และประยุกต์หลักการ โดยให้สมาชิกรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มมาสรุป และเป็นหลักการของตนเอง และนำหลักการนั้นมาใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง

5. ขั้นประเมินผล โดยให้สมาชิกร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน โดยการสังเกตจากความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม

สมร ทองดี และปรานี รามสูต (2545: 49-50) ได้กล่าวถึงการกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมตามทฤษฎีของลัดเนอร์และแนดเลอร์ไว้ดังนี้

1. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experiencing) ผู้รับบริการอาจเล่นเกมบทบาทสมมติ ทำงาน ทำกิจกรรมสถานการณ์จำลอง ฟัง อ่านกรณีศึกษา ค้นคว้า เล่าอดีต เล่าเรื่อง แบ่งปันประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญหรือผลลัพธ์การเรียนรู้หรือจุดมุ่งหมายของกิจกรรม

2. ขั้นสะท้อนกลับการรับรู้ (Reflecting) ผู้รับบริการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก วิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในขั้นที่ 1 เพื่อหาคำตอบว่าเกิดอะไรขึ้นจากขั้นที่ 1 หรือเขาตีความสิ่งนั้นว่าอย่างไร

3. ขั้นสรุปสาระสู่ชีวิต (Generalizing) ผู้รับบริการสร้างองค์ความรู้หรือสรุปสาระการเรียนรู้จากการอภิปรายสะท้อนกลับการรับรู้ อาจศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเพิ่มเติมต่อไปอีก เพื่อความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิต

4. ขั้นคิดและนำไปปฏิบัติ (Applying) ผู้รับบริการทดลองประยุกต์ใช้สาระการเรียนรู้สู่ชีวิต โดยอาจทดลองแก้ปัญหาสถานการณ์จำลอง สร้างคำขวัญ วางแผนพัฒนาตน จูงใจตนเองในการปฏิบัติตามแผน

จากลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มและระยะการพัฒนากลุ่ม สรุปได้ว่า ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มนั้นควรจะต้องประกอบด้วย ขั้นการมีส่วนร่วม ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นสรุปประยุกต์หลักการ และขั้นประเมินผล ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม สามารถเลือกแบบใดแบบหนึ่งมาใช้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น ๆ และความสามารถของผู้ดำเนินกิจกรรมด้วย แต่ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์หลักในการจัดกิจกรรมเป็นสำคัญ

2.2.7 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

วัชรวิ ทรัพย์มี (2533: 274) กล่าวว่า การเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับอายุของผู้รับบริการและความจำกัดของสถานที่ เด็กเล็กควรใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที แต่ถ้าเป็นวัยรุ่นใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เวลาจัดกลุ่มสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535: 66) กล่าวว่า ในการกำหนดความถี่ และระยะเวลาในการ เข้ากลุ่มนั้นควรเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ของชนิดของกลุ่ม อายุ สมาชิก ประสบการณ์ของผู้นำกลุ่ม

ทรอทเซอร์ (Trotzer, 1977 อ้างถึงใน ชูชัย สมितिไกร 2538: 18-19) กล่าวว่า ในการกำหนดระยะเวลาและความถี่ของการเข้ากลุ่มนั้น หากจัดทำกับสถานศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาถึงการจัดเวลาเรียนของสถานศึกษานั้นด้วย เช่น ในโรงเรียนส่วนมากจะจัดเวลาเป็นคาบคาบละ 50 นาที ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดได้ว่าควรใช้เวลาในการเข้าร่วมกลุ่มนานเท่าใด สำหรับจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่ม และธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุดควรจะ เข้ากลุ่มไม่ต่ำกว่า 8 ครั้ง ถ้ามากกว่านี้ได้ก็ยิ่งเป็นการดี

แพทเทอร์สัน (Patterson, 1973 อ้างถึงใน นิสรรา คำมณี 2544: 32) กล่าวว่า การให้ทำกิจกรรมกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย อาจจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง สำหรับเด็กประถมศึกษาควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจเกิดความเบื่อหน่ายได้

สรุป จากการศึกษาเวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่ม สรุปได้ว่ากิจกรรมกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง และควรจัดครั้งละ 50 นาที แต่สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาควรจัดไม่เกิน 1 ชั่วโมง แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม สมาชิก ประสบการณ์ของผู้นำกลุ่ม ประกอบเข้าด้วยกันเป็นหลักสำคัญ

2.2.8 เทคนิควิธีที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

ทิสนา แชมมณี (2522: 201-202) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมกลุ่มให้สอดคล้องกับทฤษฎีว่า มีอยู่หลายเทคนิควิธี ดังนี้

1. เกม (Game) เป็นวิธีการวิธีหนึ่งซึ่งนำมาใช้ในการสอนได้ดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเอง และภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างตามที่กำหนดไว้ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างไรดีอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมา การแข่งขันวิธีการนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ กัน ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role Play) เป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่เริ่มได้รับความนิยมในการนำมาใช้ในการสอน วิธีการนี้ยังมีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์สมมติขึ้นมานั้นแล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองอย่างลึกซึ้งและยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และน่าติดตามอีกด้วย

3. กรณีตัวอย่าง (Case Study) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง นำมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูล ที่ตนได้รับมาอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้ มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดงออก เพราะอาจเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทที่เรียนหรือกำหนดไว้ โดยผู้เรียนจะต้องพยายามแสดงให้สมตามที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับอันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้จะช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้ มีส่วนเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) วิธีการใช้กลุ่มย่อยในการสอนนี้เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้วอาจเป็นเพราะเล็งเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มย่อยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคน ได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น จากกิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่มดังกล่าว

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535: 37-39) ได้กล่าวถึงเทคนิคของกิจกรรมกลุ่มว่า ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม มักจะใช้เทคนิคต่อไปนี้ไม่เป็นเทคนิคใดก็เทคนิคหนึ่งหรือหลาย ๆ เทคนิคประกอบกัน

1. เกม (Game) เป็นการจัดสถานการณ์สมมติขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ผู้เล่นจะต้องตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ
 2. บทบาทสมมติ (Role Play) วิธีนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมานั้น แล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทและแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง
 3. กรณีตัวอย่าง (Case Study) ใช้ในกรณีหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง ๆ นำมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนศึกษาโดยวิเคราะห์ และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา วิธีนี้จะช่วยให้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลอย่างถี่ถ้วน
 4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองหรือสร้างสถานการณ์ขึ้น วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลอง แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามสถานการณ์จริง
 5. ละคร (Action or Dramatization) คือให้ผู้เรียนทดลองแสดงบทบาทตามที่เขียนไว้ วิธีนี้จะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการทำความเข้าใจ ความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น
 6. กลุ่มย่อย (Small Group) กลุ่มย่อยจะเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การใช้กลุ่มย่อยมีหลายวิธีต่าง ๆ กัน แล้วแต่ผู้จัดจะคิดได้ ที่นิยมกันก็มีกลุ่มระดมสมอง กลุ่มนกระจอก และนอกจากนี้การจัดกิจกรรมกลุ่มยังใช้เทคนิคกลุ่มแบบอื่น ๆ อีก เช่น การอภิปราย การสัมมนา เป็นต้น
- สรุปได้ว่า เทคนิคที่สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมกลุ่มนั้นมีหลากหลายวิธี ได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง ละคร และกลุ่มย่อย เป็นต้น

2.2.9 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มมีผู้กล่าวไว้หลายท่าน เช่น เคทเทล สตอลดิลล์ ริบท์ แคลลีย์ และซูลท์ (อ้างถึงใน ลิขิต กาญจนารักษ์ 2533: 533-535)

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม

เคทเทิล เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน มีความเห็นว่าบุคลิกภาพมีลักษณะเป็นโครงสร้างที่สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบได้ เขาได้เสนอทฤษฎีองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ (Factorial Theory of Personality) ส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางบุคลิกภาพ คือการที่บุคลิกภาพถูกควบคุมโดยพลังงานภายในตัวบุคคลที่คอยจะผลักดันให้บุคคลกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมาย พลังเหล่านี้ คือ กำเนิดภายในตัวบุคคล อีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม เมื่อ เคทเทิล เสนอแนวคิด เกี่ยวกับพฤติกรรมกลุ่มว่าภายในตัวบุคคลนั้นมีพลังที่คอยผลักดันให้คนเข้าหาเป้าหมายของกลุ่ม และเกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม

1.1 ธรรมชาติของกลุ่ม กลุ่มแต่ละกลุ่มอุปมาดุจตัวบุคคลหนึ่ง ซึ่งจะมีธรรมชาติบุคลิกลักษณะเด่นชัดแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นอย่างชัดเจน คือจะมีลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่ เซอร์วิญญา เจตคติ ความคิดเห็นและอารมณ์ ฯลฯ เช่น พบว่า นักเรียนที่ขยันเรียนจะจับกลุ่มอยู่ด้วยกันและบุคลิกภาพของกลุ่มนี้จะแตกต่างจากบุคลิกภาพของกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มสนใจกิจกรรมเล่นหมากรุก กลุ่มดนตรี กลุ่มเกเร เป็นต้น เพราะว่าการที่กลุ่มจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสมาชิกแต่ละคนมารวมกัน เมื่อกำลังสนใจมารวมตัวกันดีแล้ว มีทิศทางพฤติกรรมตามความสนใจของกลุ่ม

1.2 พลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม หมายถึง ความร่วมมือร่วมใจของบรรดาสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ลักษณะของการผูกพันภายในกลุ่มมี 2 ลักษณะ คือ

1.2.1 คุณลักษณะที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มได้ หมายถึง มีตัวแปรมาส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เมื่อสมาชิกได้สร้างสัมพันธ์ภาพกันก็เกิดการผูกพัน สามัคคี ซึ่งกันและกัน หากขาดตัวแปร กลุ่มก็จะแตกแยก

1.2.2 คุณลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ หมายถึง การที่มีตัวแปรมาส่งเสริมให้สมาชิกมุ่งมั่นกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

2. ทฤษฎีสัมฤทธิผลของกลุ่ม

สตอลดิลล์ (Stogdill) ได้เสนอแนวคิดที่ว่ากลุ่มประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

2.1 การรวมตัวของสมาชิก ผลมาจากการรวมตัวกันของบุคคลจนทำให้เกิดเป็นกลุ่มขึ้น มีประเด็นที่ควรสังเกตไว้ 3 ประการ คือ

2.1.1 เมื่อบุคคลแต่ละคนมารวมตัวกัน จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และกัน มีการกระทำ มีการสนองตอบเป็นการแสดงออกของพฤติกรรมระหว่างสมาชิกทั้งในด้าน ภาษา อารมณ์ เจตคติ

2.1.2 เมื่อบุคคลได้สื่อสารสัมพันธ์กันแล้ว มีผลต่อการแสดง พฤติกรรมในทางใดทางหนึ่งเป็นการเฉพาะ (Performance) ได้แก่ การตอบโต้ การตัดสินใจ การเตรียม การให้ความร่วมมือ การขัดแย้ง ได้เถียง เป็นต้น

2.1.3 มีความคาดหวังซึ่งกันและกันในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม การคาดหวังเป็นปฏิกริยาทางจิตวิทยา เกิดขึ้นภายหลังจากที่สมาชิกได้สร้างสัมพันธ์ภาพและ ตอบสนองซึ่งกันและกัน การคาดหวังเป็นตัวคอยเสริมแรงให้สัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกแนบแน่น หรือให้มีความมุ่งหมายให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในงาน

2.2 สื่อที่ทำให้พฤติกรรมกลุ่มประสบผลสำเร็จ เมื่อสมาชิกรวมตัว เป็นกลุ่มมีการสื่อสารสัมพันธ์ และสร้างความคาดหวังซึ่งกันและกัน สิ่งที่จะเกิดตามมาคือ การที่ จะดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้ได้รับเป้าหมายที่สมบูรณ์ กลุ่มจะประสบผลสำเร็จในเป้าหมายหรือ ไม่จะขึ้นอยู่กับโครงสร้างของกลุ่มและบทบาทของสมาชิก โครงสร้างของกลุ่มจะเป็นตัวกำหนด ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก กำหนดให้สมาชิกมีสถานภาพและหน้าที่ที่เหมาะสม ถ้าหากสมาชิก ทำได้ภายใต้โครงสร้างที่กลุ่มกำหนดไว้ กลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ บทบาทของสมาชิกจัดเป็นส่วน หนึ่งที่สำคัญจะส่งเสริมสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม เพราะบทบาทของสมาชิก หมายถึง ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในงานที่กลุ่มมอบหมาย

2.3 สัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม หมายถึง ผลที่ได้รับจากการรวมตัวกันและ ของสมาชิกและการที่สมาชิกได้ใช้สื่อกลุ่มตัวอย่างที่มีประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผล ประเมินได้จาก คุณลักษณะ 3 ประการ ได้แก่

2.3.1 ผลของการทำงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

2.3.2 ขวัญของกลุ่มสมาชิกรู้สึกอบอุ่น มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน

2.3.3 ความผูกพัน ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มซึ่งเป็นองค์กร สมาชิกมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสามารถค้ำค้ำกันอย่างแน่นอน

3. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม

ริบท์และ แคลลีย์ มีความเห็นว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเป็นเรื่อง ของการลงทุนและ การลงทุนทุกชนิดล้วนหวังผลกำไร ผลกำไรคือ ผลกำไรเกิดจากการได้สร้าง สัมพันธ์ภาพซึ่งกันและกัน หรือจากการรวมกลุ่ม หากการรวมกลุ่มหรือการสร้างสัมพันธ์ภาพเกิด

ภาวะขาดทุน พลังกลุ่มจะลดลง สัมพันธภาพระหว่างบุคคลจะเสื่อมลง ทฤษฎีนี้มีส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ

3.1 การรวมกลุ่มของบุคคลจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในลักษณะการแลกเปลี่ยนมีทั้งการรับและการให้ เช่น การสื่อสารที่ทั้งผู้สื่อสารและผู้รับสารต่างหาก หากบุคคลหนึ่งแสดงพฤติกรรมออกไป อีกฝ่ายหนึ่งต้องตอบสนองตอบรับกระทำติดต่อกันเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่เรียกว่า ลูกโซ่แห่งสัมพันธภาพ ถ้าต้องการให้สัมพันธภาพดีก็ต้องมีการเลือกสรรหรือคัดเลือกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกไปเพราะถ้าแสดงออกในทางที่ไม่เหมาะสมก็ไม่ได้รับการตอบสนอง

3.2 ผลจากการสร้างปฏิสัมพันธ์จะออกมาในรูปของกำไร และขาดทุน ผลที่อยู่ในลักษณะของกำไร คือความสบายใจ ความสนุกสนาน รู้สึกเป็นสุข รู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับ ภาคภูมิใจ ผลที่อยู่ในลักษณะของการขาดทุนจากการสร้างสัมพันธภาพ เช่น รู้สึกอึดอัดใจ ไร้ค่า รู้สึกว่าไม่ได้รับการยอมรับ ไม่น่าภาคภูมิใจ เหนื่อย เข้ากันไม่ได้ มีความวิตกกังวลเมื่อต้องการ สร้างสัมพันธภาพ ผลของกำไรและขาดทุนนี้จะเป็นตัวกำหนดระดับสัมฤทธิ์ผลของสัมพันธภาพและสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม

4. ทฤษฎีพื้นฐานสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ชูลท์ (Schutz) มีความเห็นว่า มนุษย์มีธรรมชาติภายในที่คอยผลักดันให้ปรับตัวเข้าหากัน และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ความต้องการเชิงจิตวิทยาที่ผลักดันให้คนเข้ากลุ่มมี 3 ลักษณะ คือ

4.1 ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Inclusion) การได้เข้ากลุ่มเข้าพวกทำให้เรามีความรู้สึกว่าเรามีส่วนร่วม เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เราได้รับการยอมรับ และเป็นที่น่าพอใจต่อตาของคนในกลุ่มต่อไป พัฒนาความรู้สึกว่าตนเองมีเกียรติที่ได้อยู่ในกลุ่มนี้ ถ้ากลุ่มไม่ยอมรับคนนั้นก็ต้อจากไป และแสวงหากลุ่มใหม่ที่จะยอมรับตนเข้ากลุ่มด้วย

4.2 ความต้องการที่จะควบคุมหรือการแสดงอำนาจเหนือผู้อื่นในกลุ่ม การได้เข้ากลุ่มทำให้บุคคลมีสถานภาพ สถานภาพส่งเสริมให้มีบทบาทที่จะแสดงออกเชิงอำนาจ และการควบคุมคนอื่น ถ้าคนไม่รวมอยู่ในกลุ่ม เราก็จะไม่มีอำนาจที่จะควบคุมคนอื่น

4.3 ความต้องการเป็นที่รักของคนอื่นภายในกลุ่ม การได้รับความรักจากสมาชิก ทำให้บุคคลเกิดความสุข ปิติ มีอารมณ์มั่นคง และมีความมั่นใจ การได้เข้ากลุ่มทำให้มีมิตรมีผู้คอยช่วยเหลือเกื้อกูล ถ้าไม่ได้อยู่ในกลุ่มก็จะมีคุณลักษณะเหล่านี้

จากทฤษฎี สามารถสรุปให้เห็นว่า พลังของกลุ่มเป็นส่วนผลักดันที่สำคัญให้บุคคลมีการรวมตัวกัน เพื่อร่วมกันทำกิจกรรม บุคคลที่มีคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพที่ใกล้เคียงกัน มีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มกันได้ดี และมีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มสูง ซึ่งเป็นพื้นฐานของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม ในการพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม สามารถทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการคิดตัดสินใจ ในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ เนื่องจากพลังของกลุ่ม จะเป็นส่วนผลักดันให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ การคิดตัดสินใจที่เหมาะสม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน ย่อมช่วยให้สมาชิกกลุ่ม สามารถดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ อย่างมีประสิทธิภาพได้

2.2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

1) งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการนำกิจกรรมกลุ่มมาเป็นกระบวนการในการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น

ถนัด ยามาดี (2543: 32) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของผู้รับการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ พบว่าผู้รับการคุ้มครองสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการกลุ่มทดลองมีคะแนนการทำงานร่วมกันสูงขึ้นหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิสรา คำมณี (2544: 46) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเอง สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฉันทิพย์ ปีเลย์ (2545: 68) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามมุกคริสเตียนวิทยา จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่าง 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์

มีการปรับตัวกับเพื่อนดีกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยไม่ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริรัตน์ แสมยากุล (2545: 68-69) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพระแม่มาลีสาธิตประดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยกิจกรรมกลุ่ม มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิมพ์วรรณ พงศ์กาสอ (2547: 57-58) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนท่าตะโกพิทยาคม จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้กิจกรรมกลุ่มมีทักษะชีวิตสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) งานวิจัยต่างประเทศ

เทรปปา และ ไฟรีค์ (Treppa and Frike, 1972: 466-468) ได้ทำการฝึกโดยใช้กิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มทดลอง 11 คน และกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกเลย 11 คน พบว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในตนเองไปในทางที่ดีขึ้นในด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง คุณค่าของการมีชีวิตอยู่ การนับถือตนเอง การยอมรับตนเอง ความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และความคิดเกี่ยวกับ ตนเองในอุดมคติ

เล็กซ์ (Lex, 1973: 3093-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักศึกษา ด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมลรัฐอินเดียนนา ผู้วิจัยแบ่งนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมใช้วิธีการสอนแบบเก่า กับกลุ่มทดลองใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่าการพัฒนาจิตใจทางด้านศาสนาของผู้เรียนทั้ง 2 กลุ่ม ในระหว่างการทดสอบก่อนสอนและทดสอบหลังสอนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่จากการรายงานของกลุ่มทดลองพบว่า นักศึกษารู้สึกพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ เพราะได้รับแรงกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายอย่างอิสระในเรื่องค่านิยม และทุกคนยินดีร่วมในกิจกรรมกลุ่มและอยากเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์ต่อไป

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1978: 3460-A) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกทักษะทางสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสมของคนปัญญาอ่อน

โดยใช้ตัวอย่าง 26 คน แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่ 1 กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการฝึก โดยให้อภิปรายในหัวข้อที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ และการแสดงออก การสื่อสารระหว่างบุคคล และ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ส่วนกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุมให้อภิปรายถึงเรื่องทั่ว ๆ ไป ทุกกลุ่มได้รับการฝึกสัปดาห์ละ 4 ครั้ง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ผลการทดลองพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติทั้งสามกลุ่ม

ผลจากการศึกษาวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศ พบว่าการใช้กิจกรรมกลุ่ม ในการพัฒนาสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนหรือบุคคลนั้น สามารถช่วยให้ผู้เรียน หรือบุคคลปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะทำการ ทดลอง การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญ ปัญหาอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร ซึ่งมีความเชื่อว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งในการใช้สำหรับ พัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนได้

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคิด

3.1 ความหมายของการคิด (Thinking)

การคิด หมายถึง กระบวนการทำงานของสมองโดยใช้ประสบการณ์มาสัมพันธ์กับ สิ่งเร้าและสภาพแวดล้อม โดยนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างมีระบบ ด้วยเหตุผล เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (กรมวิชาการ, 2542: 3)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) กล่าวว่า การคิด หมายถึง ทำให้ ปรากฏรูปหรือประกอบให้เป็นรูปหรือเป็นเรื่องขึ้นในใจ ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง คาดคะเน คำนวณ มุ่ง จงใจ ตั้งใจ นึก

3.2 ประเภทของการคิด

การคิดแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. การคิดที่ไม่มีจุดหมาย (Associative Thinking) เป็นการคิดเชื่อมโยงไปเรื่อย ๆ เป็นต้นว่า Free Association ซึ่งเป็นการคิดถึงสิ่งหรือเหตุการณ์หนึ่ง จะกระตุ้นไปยังสิ่ง หรือเหตุการณ์อื่น ๆ การฝัน (Night Dream) หรือฝันกลางวัน (Day Dream)

2. การคิดที่มีจุดหมาย (Directed Thinking) การคิดที่มีจุดหมาย เป็นการคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ (Critical Thinking) การคิดตัดสินใจ (Decision making) การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

3.3 ความหมายของลักษณะการคิด

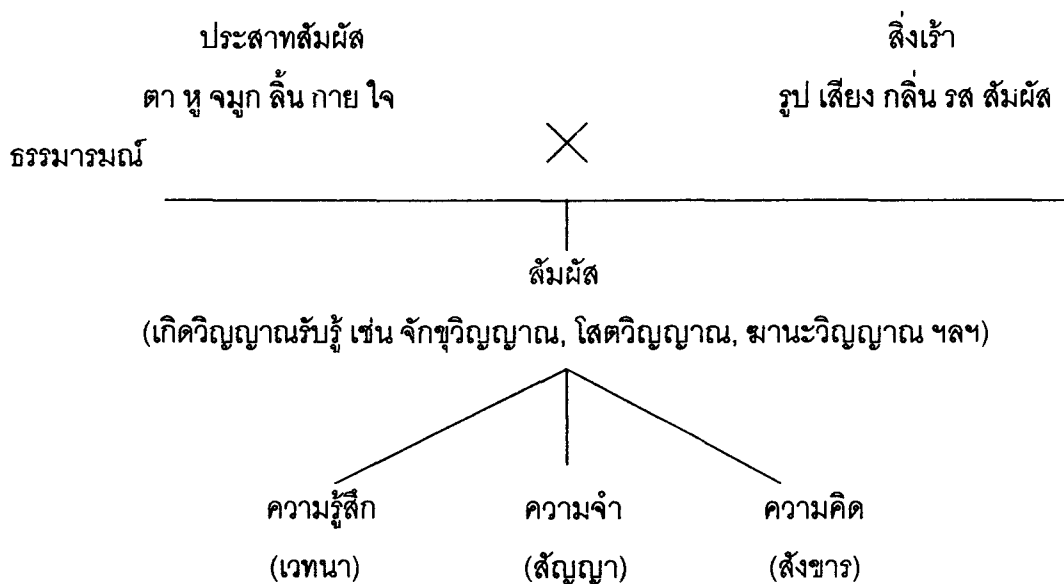
ในส่วนของความหมายของลักษณะการคิดนั้น สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ (2540: 53-59, อ้างถึงใน ทิศนา เขมมณี และคณะ, 2545: 437) ได้ให้ ความหมายของลักษณะการคิดว่า หมายถึงแบบแผนในการคิด ลักษณะการคิดแบบใดแบบหนึ่ง จะมีแบบแผนหรือกระบวนการหรือขั้นตอนในการคิดที่เป็นเอกลักษณ์ของตน ซึ่งลักษณะการคิดที่ ควรพัฒนาให้กับเด็กไทยนั้นควรมี 10 ลักษณะ คือ

ลักษณะการคิด	พฤติกรรม
1. คิดคล่อง	1. คิดเกี่ยวกับเรื่อง que คิดให้ได้จำนวนมาก และอย่างรวดเร็ว
2. คิดหลากหลาย	1. คิดเกี่ยวกับเรื่อง que คิดได้รูปแบบ ลักษณะ ประเภท ที่หลากหลายแตกต่างกัน 2. จัดหมวดหมู่ความคิด
3. คิดละเอียด	1. คิดให้ได้รายละเอียดหลักเกี่ยวข้องกับเรื่อง que 2. คิดให้ได้รายละเอียดย่อยเกี่ยวข้องกับเรื่อง que
4. คิดชัดเจน	1. พิจารณาสิ่งที่คิดแล้วพยายามบอกให้ได้ว่า ตนเองรู้ ไม่รู้ เข้าใจ ไม่เข้าใจอะไร 2. ในส่วนที่เข้าใจให้พยายามคิดอธิบาย ขยายความด้วยคำพูดของตนเอง
5. คิดอย่างมีเหตุผล	1. จำแนกข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และความคิดเห็นออกจากกัน 2. พิจารณาถึงเรื่อง que คิดบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงโดยใช้หลักเหตุผล ทั้งแบบปรนัย คือคิดจากข้อเท็จจริงย่อย ๆ ไปสู่หลักการทั่วไป
6. คิดถูกทาง	1. ตั้งเป้าหมายของการคิดไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

ลักษณะการคิด	พฤติกรรม
7. คิดกว้าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. คิดถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง que คิดให้ครอบคลุมสิ่งที่มีความสำคัญ หรือมีอิทธิพลต่อเรื่อง que คิด 2. คิดถึงความสำคัญขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ ที่มีต่อเรื่อง que คิด 3. คิดถึงจุดสำคัญทั้งที่เป็นจุดเด่น จุดด้อย และจุดที่น่าสนใจขององค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อเรื่อง que คิด
8. คิดลึกซึ้ง	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิเคราะห์ให้เห็นองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย ที่โยงใยและสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน จนประกอบกันเป็นโครงสร้างหรือภาพรวมของสิ่งนั้น 2. วิเคราะห์ให้เข้าถึงระบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ที่อยู่ภายในโครงสร้างนั้น 3. วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา หรือความหมาย หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่ง que คิดได้
9. คิดไกล	<ol style="list-style-type: none"> 1. นำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง que คิดทั้งทางกว้างและทางลึกมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 2. ทำนายความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นขั้น ๆ ไปโดยอาศัย ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นหลักฐานในการทำงาน
10. คิดแหวกแนว	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในแต่ละชั้น แต่ละตอนลงความเห็นการทำนายนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เรื่องราวเดิมมาสร้างเป็น เรื่องราวใหม่ หรือ 2. ทำสิ่งเดิมด้วยวิธีใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อน หรือ 3. เสนอข้อมูลหรือวิธีการที่แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ เมื่ออยู่ในสถานการณ์เดียวกัน

3.4 กระบวนการคิดและการแก้ปัญหา

อาภา ถนัดช่าง (2523: 16) วารสารแนะแนว กล่าวถึง กระบวนการคิดและการแก้ปัญหาตามหลักพุทธศาสนาว่า กระบวนการคิดริเริ่ม มาจากการที่ประสาทสัมผัสได้สัมผัสกับสิ่งเร้า โดยมีจิตเป็นตัวรับรู้ ซึ่งเมื่อรับรู้แล้วจิตทำงานในลักษณะเก็บไว้เป็นความจำ หรือนำความจำซึ่งมาจากประสบการณ์เก่ามาเปรียบเทียบกับสิ่งที่รับรู้ใหม่ แล้วแปลความหมายพร้อม ๆ กัน เกิดความคิดปรุงแต่งเพิ่มเติมเก็บไว้ในใจเป็นความจำต่อไป ในการปรุงแต่งความคิดนั้นนอกจากประสบการณ์เก่าซึ่งเป็นความจำเก็บไว้จะมีบทบาทสำคัญต่อการแปลสิ่งรับรู้ใหม่ ความรู้สึกในขณะนั้นก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่จะทำให้คนคิดดี หรือคิดไม่ดี และเช่นเดียวกับความคิดที่ปรุงไปในด้านดีและไม่ดีนั้นส่งผลให้เกิดความรู้สึก สุข ทุกข์ด้วย ดังรูปแบบการคิด

รูปแบบกระบวนการคิดและการแก้ปัญหา อาภา ถนัดช่าง (2523 : 16 วารสารแนะแนว)

3.5 เทคนิคและวิธีในการคิด และการแก้ปัญหา

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ (อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี และคณะ, 2540) กล่าวถึง การสอนกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ด้านการสอนวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง โดยการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เห็นวิธีการ ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การเรียนวิทยาศาสตร์ถือเป็นกระบวนการสอนให้คิดประเภทหนึ่ง

3.5.1 วิธีการคิดทางวิทยาศาสตร์ เป็นวิธีการที่นักวิทยาศาสตร์ ใช้แสวงหาความรู้ และแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ

- 1) ระบุปัญหา
- 2) ตั้งสมมติฐาน
- 3) ทำการทดลอง
- 4) สังเกตขณะทดลอง
- 5) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
- 6) ตรวจสอบข้อมูล
- 7) สรุปผลการทดลอง

3.5.2 วิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ช่วยฝึกให้ผู้เรียนคิดพิจารณาเพื่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รอบคอบ มีขั้นตอน คือ

- 1) ให้อธิบายการสังเกต
- 2) ให้อธิบาย
- 3) ให้อธิบายรับฟัง
- 4) ให้อธิบายการเชื่อมโยงสัมพันธ์
- 5) ให้อธิบายวิจารณ์
- 6) ให้อธิบายสรุป

3.5.3 วิธีคิดเพื่อแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่ต้องการให้ผู้เรียนฝึกความคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอน

- 1) การรู้จักสังเกต
- 2) การวิเคราะห์
- 3) การสร้างทางเลือก
- 4) รวบรวมข้อมูลประเมินทางเลือก
- 5) สรุป

3.5.4 วิธีการคิดเพื่อสร้างความตระหนัก เป็นกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ และเห็นคุณค่าในปรากฏการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ที่เกิดขึ้นในสังคม

- 1) การสังเกต
- 2) การวิจารณ์
- 3) การสรุป

3.5.5 **วิถีคิดกระบวนการกลุ่ม** เป็นกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน และรู้บทบาทของสมาชิกกลุ่มโดย

- 1) ให้ผู้เรียนผลัดเปลี่ยนกันรับบทบาทเป็นผู้นำกลุ่ม
- 2) ให้ผู้เรียนวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการ
- 3) ให้ผู้เรียนได้รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนบนพื้นฐานของ

เหตุผล

- 4) ให้ผู้เรียนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเมื่อเกิดการปฏิบัติ
 - 5) ให้ผู้เรียนติดตามผลการปฏิบัติและปรับปรุง
 - 6) ให้ผู้เรียนประเมินผลรวม และชื่นชมในผลงานของตนเอง
- จากกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาสามารถสรุปเป็นขั้นตอนและวิธี

ดำเนินการได้ดังนี้

1. ขั้นปัญหา คืออะไร
2. ขั้นสาเหตุ เป็นเพราะเหตุใด
3. ขั้นทำนายผล จะเกิดผลอย่างไร
4. ขั้นตั้งเป้าหมาย ต้องให้เป็นอย่างไร
5. ทางเลือกในการแก้ปัญหา จะมีวิธีแก้ปัญหาได้อย่างไรบ้าง
6. ประเมินทางเลือก แต่ละวิธีมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร เป็นไปได้เพียงใด
7. การตัดสินใจ วิธีใดดีที่สุด
8. การวางแผน จะมีขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างไร
9. การทดลองปรับปรุง ยินดีจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ และขณะปฏิบัติได้มีการแก้ไขข้อบกพร่องหรือไม่

การแก้ไขข้อบกพร่องหรือไม่

10. การประเมินผล ปฏิบัติแล้วได้ผลอย่างไร
11. การรายงาน รายงานในลักษณะใด

3.6 คุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการคิด

ลักษณะการคิดมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การคิดแบบปะปะไม่มีทิศทาง ไม่มีรูปแบบ การคิดแบบเพ้อฝัน จินตนาการ คิดแบบริเริ่มสร้างสรรค์ คิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งลักษณะนิสัยของบุคคลจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมได้ ดังที่ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (ทิศนา ขัมมณี และคณะ 2544: 113-117) ได้นำเสนอไว้ดังนี้

ลักษณะนิสัย	พฤติกรรม
1. ใจกว้างและเป็นธรรม	<ul style="list-style-type: none"> ● มีใจเป็นกลาง มีความยุติธรรม รับรู้ รับฟังความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้อื่นมีโลกทัศน์กว้างไกล รับและไตร่ตรองข้อมูลอย่างรอบคอบมีเหตุผล รับรู้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริง ไม่ลำเอียงหรือมีอคติ มีการตัดสินใจที่ถูกต้องไม่ผิดพลาด
2. มีสมาธิดี	<ul style="list-style-type: none"> ● มีสภาพความมั่นคงของจิตที่แน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด ไม่ฟุ้งซ่าน แยกแยะข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏได้ว่าเป็นจริงหรือสิ่งปรุงแต่ง เข้าใจเหตุการณ์อย่างถูกต้องตามความจริง
3. ช่างวิเคราะห์และผสมผสาน	<ul style="list-style-type: none"> ● รู้จักการมองสิ่งต่าง ๆ ได้หลายแง่หลายมุม วิเคราะห์รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ได้และรู้จักผสมผสานข้อมูลใหม่ขึ้นได้หลายรูปแบบ
4. มีความพร้อมในการทำงานของสมองดี	<ul style="list-style-type: none"> ● มีความสามารถในการเชื่อมโยง ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้เดิมให้เชื่อมต่อกับประสบการณ์ หรือสิ่งเร้าใหม่ที่ได้รับอย่างรวดเร็ว
5. มีความกระตือรือร้นใฝ่รู้	<ul style="list-style-type: none"> ● ตื่นตัว อยากรู้อยากเห็น อยากรู้คิดอยากทำในสิ่งที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ ซึ่สงสัย และพร้อมที่จะคิดค้นหาคำตอบของสิ่งนั้น ๆ กล้าเสี่ยง กล้าทดลองบนพื้นฐานของความมีเหตุผล และถูกต้อง
6. ขยัน ต่อสู้และอดทน	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา มีใจสู้ มีความพยายาม และตั้งใจที่จะแก้ปัญหาสามารถทนต่อสภาวะที่คลุมเครือและซับซ้อนได้ ไม่หาทางออกแบบผิด ๆ
7. มั่นใจในตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ● มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเอง สามารถตัดสินใจอย่างถูกต้องและเฉียบขาด มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวเองตรงตามความเป็นจริง
8. มีความน่ารัก น่าคบ	<ul style="list-style-type: none"> ● มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ก้าวร้าว เข้าใจจิตใจของคนอื่น มีอารมณ์ขัน มีความจริงใจ เป็นที่ปรึกษาที่ดี เคารพกฎระเบียบ มีวินัย เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

3.7 ลักษณะการสอนที่ส่งเสริมการคิด

การคิดเป็นคุณลักษณะที่ต้องการส่งเสริมให้มีในเด็กไทย การจัดการเรียนการสอนในส่วนของพัฒนาการคิด กรมวิชาการ (2542: 174) ได้ให้แนวไว้ดังนี้

1. การคิดเป็นความสามารถที่พัฒนาได้ โดยการฝึกฝนการคิดจากระดับง่ายมา ถึงระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การฝึกทักษะการคิด ลักษณะการคิด และกระบวนการคิด มาเป็นลำดับ โดยครู ทำการศึกษาความหมายของการคิด แต่ละหน่วยจนเข้าใจ แล้วทำการออกแบบคำถาม หรือกิจกรรมต่าง ๆ สอดแทรกไปกับเนื้อหาการสอนรายวิชาที่สอนอยู่อย่างเหมาะสม
2. ในการพัฒนาทักษะการคิด ครูควรจำแนกพฤติกรรมการคิดเป็นทักษะย่อย ๆ ให้นักเรียนฝึกตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และค่อย ๆ เพิ่มระดับให้สูงขึ้น
3. ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในและนอกชั้นเรียน ครูจะต้องคำนึงถึง การสอดแทรกการฝึกลักษณะนิสัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการคิด จนกลายเป็นนิสัยที่ติดไปกับตัวนักเรียน ได้แก่ การมีใจกว้างเป็นธรรม กระตือรือร้น ช่างวิเคราะห์ผสมผสาน ขยันต่อสู้อดทน กล้าเสี่ยง มีความมั่นใจในตนเอง และน่ารักน่าคบ
4. นักเรียนควรได้รับการแนะนำให้คิดอย่างถูกต้อง และพัฒนาไปถึงขั้นสามารถควบคุมการคิดที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง
5. การสอนให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ทุกครั้ง ควรเรียงลำดับเนื้อหา และกิจกรรมจากพื้นฐานไปสู่ที่ซับซ้อนมากขึ้น
6. การพัฒนาสมรรถภาพสมองเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องจัดประสบการณ์และสิ่งเร้าที่ให้นักเรียนสามารถปรับเข้ากับโครงสร้างความรู้เดิมของนักเรียนได้
7. ครูควรจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้รับรู้ด้วยการกระทำ การสร้างภาพในใจ และการแสดงออกถึงสิ่งที่เรียนรู้้นออกมาเป็นสัญลักษณ์ ภาษาหรือรูปภาพ
8. การให้กรอบความคิดแก่นักเรียนก่อนสอนเนื้อหาสาระใด ๆ จะช่วยเป็นสะพาน หรือโครงสร้างที่นักเรียนสามารถนำเนื้อหา หรือสิ่งที่เรียนใหม่ ๆ ไปเชื่อมโยงยึดเกาะได้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมาย
9. ครูควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกถึงผลของการเรียนรู้อย่างครบถ้วนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมใช้ทักษะทางปัญญา การใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาการแสดงความสามารถในการใช้ภาษา การแสดงทักษะการเคลื่อนไหว และการแสดงออกของเจตคติ
10. ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกของความคิด ผ่านวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหวและกล้ามเนื้อ ด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ และคณิตศาสตร์

ด้านภาษา ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านการเข้ากับผู้อื่น ด้านการเข้าใจตนเอง และด้านความเข้าใจ
ธรรมชาติ

11. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้มีความสัมพันธ์กับสังคม
และสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน หรือจัดสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เพื่อให้นักเรียนมีการ
ปรับตัวต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้ผสมผสานกลมกลืนกันได้

12. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนคิดเป็นจะต้องมีการจัด
สถานการณ์ให้นักเรียนได้ตระหนักในปัญหาและคิดหาทางแก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
ข้อทั้งหมดมาผสมผสานจนเกิดความคิดที่จะเลือกตัดสินใจ หรือปฏิบัติให้เกิดความพึงพอใจ และ
สามารถแก้ปัญหาได้

13. การพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนจะต้องจัดกิจกรรมกระตุ้นให้เขาได้คิด
อย่างแยกแยะ ลึกซึ้งในลักษณะต่าง ๆ ตามระดับวัย วุฒิภาวะของแต่ละบุคคล ซึ่งการคิดตามแนว
พระพุทธศาสนาค่อนข้างละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง จึงควรจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับ
ชีวิตประจำวันของนักเรียนให้มากที่สุด

จากรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการคิด ทำให้ทราบว่า การคิดสามารถพัฒนาและ
ปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียนได้ โดยการฝึกอย่างสม่ำเสมอ จากความสามารถในการคิดง่าย ๆ ระดับ
พื้นฐาน แล้วเพิ่มความซับซ้อนให้มากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นนิสัย ทำให้แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่าง
เหมาะสม ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนและเทคนิคในการสอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ควรมี ในการจัดการเรียนการสอน	เทคนิคสำคัญ
1. การสืบค้นปัญหาเผชิญ สถานการณ์ในวิถีการดำรง ชีวิต	- ครูกระตุ้นให้นักเรียนคิดเพื่อระบุประเด็นและสาเหตุของ ปัญหาเน้นให้เกิดความรู้สึกต่อผู้ไม่หนีปัญหา โดยการให้ นักเรียนได้เผชิญหน้ากับสถานการณ์ ที่ครูเตรียม หรือ กำหนดให้นักเรียนจัดหามา โดยอาจใช้สถานการณ์ 3 ด้าน เป็นแนวทาง ได้แก่ สถานการณ์เกี่ยวกับตนเองหรือ เกี่ยวกับสังคม หรือเกี่ยวกับหลักวิชาการ อาจเป็นเรื่อง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ครอบครัว การ ทำงานในชั้นตอนนี้ นักเรียนจะต้องบอกได้ว่า มีปัญหา อะไร มีสาเหตุจากอะไรที่ต้องคิดตัดสินใจแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ควรมี ในการจัดการเรียนการสอน	เทคนิคสำคัญ
2. การรวบรวม ผสมผสาน ข้อมูล	- ให้นักเรียนได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทั้ง 3 ด้านในข้อ 1 เพื่อผสมผสานข้อมูลเข้าด้วยกัน โดยผ่านการไตร่ตรองตัดสินใจในตอนนี้ นักเรียนจะบอกได้ว่ามีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องกับปัญหาบ้าง
3. การตัดสินใจอย่างมีเป้าหมาย	- ให้นักเรียนได้พิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุผลในทางเลือกต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ผู้อื่นและสังคมโดยส่วนรวมในด้านต่าง ๆ ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะบอกได้ว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร และทำเพื่ออะไร
4. การปฏิบัติและตรวจสอบ	- ให้นักเรียนได้นำสิ่งที่คิดได้ไปลงมือปฏิบัติจริงโดยได้ฝึกการปฏิบัติด้วยความพยายามด้วยตนเอง และร่วมทำงานกับกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะบอกได้ว่าเพื่อปฏิบัติอย่างไร ผลเป็นอย่างไรบ้างในระยะต่าง ๆ ที่ปฏิบัติเพื่อปรับปรุงแก้ไข จะต้องปรับปรุงแก้ไข พัฒนาต่อไปอย่างไร ให้นักเรียนนำผลที่ได้ลงมือปฏิบัติมา
5. การประเมินผลวางแผนพัฒนา	- ประเมินและสรุปผลถึงปัญหาอุปสรรค ผลดี ผลเสียที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และวางแผนการพัฒนาชีวิต ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะบอกได้ว่าจากการประเมินสิ่งที่ได้ปฏิบัติไปนั้นได้ผลว่า บรรลุเป้าหมายเพียงใด พอใจได้ระดับใด จะนำไปปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติอย่างไร

3.8 ทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดและการสอนเพื่อพัฒนาการคิด

มีนักการศึกษา นักจิตวิทยา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคิดการตัดสินใจ ไว้ดังนี้

บรุนเนอร์ (Bruner, 1956) ได้อธิบายถึงการเรียนรู้ของบุคคลว่ามีเป็นลำดับขั้นตอนตามวัย คือ เริ่มจากการเรียนรู้จากการกระทำ ต่อไปจึงจะสามารถสร้างจินตนาการหรือสร้างภาพในใจหรือในความคิดขึ้นได้ เมื่อสามารถสร้างภาพหรือความคิดขึ้นได้ จึงสามารถเข้าใจในสิ่งที่ เป็นนามธรรมได้ การอธิบายนี้นับเป็นการอธิบายในเรื่องของกระบวนการทางสมองว่า การคิดของ บุคคลขึ้นอยู่กับวัยและจะพัฒนาขึ้นตามลำดับหากได้รับประสบการณ์และการกระตุ้นอย่าง เหมาะสม

บลูม (Bloom, 1961) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านความรู้สึกหรือเจตคติ (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psycho-Motor Domain) ซึ่งในแต่ละด้านจะมีขั้นตอนของการเรียนรู้ย่อย ๆ ว่าบุคคลมีการเรียนรู้ ทั้งด้านสติปัญญาหรือความคิด ทางด้านจิตใจ และทางด้านการกระทำ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการคิด นั้น บลูมได้ขยายความให้เห็นว่า การคิดของบุคคลนั้นมีเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการรู้ การเข้าใจ และพัฒนาต่อไปถึงขั้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมิน

เปียเจต์ (Piaget, 1964) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเปียเจต์ให้ คำอธิบายว่า พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับ สิ่งแวดล้อม โดยบุคคลจะพยายามปรับตัวโดยใช้กระบวนการดูดซึม (Assimilation) ความรู้ ความคิดใหม่เข้าไปเชื่อมโยงกับความรู้ความคิดเดิม ซึ่งหากไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้ บุคคลจะ เกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น และบุคคลจะพยายามใช้กระบวนการปรับให้เหมาะสม (Accommodation) ปรับ ความรู้ความคิดใหม่กับความรู้ความคิดเดิมให้เข้ากันได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางสติปัญญาใหม่ของ บุคคลนั้น

กิลฟอร์ด (Guilford, 1967) ได้อธิบายว่าความสามารถทางสมองของมนุษย์ ประกอบด้วยมิติสามมิติคือ

1. มิติด้านเนื้อหา (Contents) หมายถึง วัตถุ ข้อมูลที่ใช้เป็นสื่อก่อให้เกิด ความคิด ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น อาจเป็นภาพ เสียง สัญลักษณ์ ภาษา พฤติกรรม
2. มิติด้านปฏิบัติการ (Operations) หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการ คิด ซึ่งได้แก่ การรับรู้ และเข้าใจ (Cognition) การจำ การคิดแบบอนैनัย การคิดแบบเอเจนัย และการประเมินค่า
3. มิติด้านผลผลิต (Products) หมายถึง ผลของการคิด ซึ่งอาจมีลักษณะเป็น หน่วย (Units) เป็นกลุ่มหรือพวกของสิ่งของต่าง ๆ (Classes) เป็นความสัมพันธ์ (Relations) เป็นระบบ (System) เป็นการแปลงรูป (Transformation) และการประยุกต์ (Application)

ความสามารถทางการคิดของบุคคลเป็นผลจากการผสมผสานมิติเนื้อหาและด้านปฏิบัติการเข้าด้วยกัน

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1974) อธิบายการแก้ปัญหาว่าเป็นความพยายามที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย และ แวน ดิก และคินท์ (Van Dijk and Kintsch, 1983) นิยามว่า การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการทางสมองหรือขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

กาญู (Gagne, 1985) ได้อธิบายว่า ผลการเรียนรู้ของบุคคลมี 5 ประเภท ซึ่งได้แก่ 1) ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skills) ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อย 4 ระดับ ได้แก่ การจำแนกแยกแยะ การสร้างความคิดรวบยอด การสร้างกฎ และการสร้างกระบวนการหรือกฎขั้นสูง 2) กลวิธีในการเรียนรู้ (Cognitive Strategies) ซึ่งประกอบด้วยกลวิธีใส่ใจ การรับและทำความเข้าใจข้อมูล การดึงความรู้จากความทรงจำ การแก้ปัญหา และกลวิธีความคิด 3) ภาษา : คำพูด (Verbal Information) 4) ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor Skills) และ 5) เจตคติ (Attitudes)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดของกาญูเป็นแนวคิดที่อธิบายถึงกระบวนการทางสมอง หรือ การคิดที่ละเอียดยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับว่า กระบวนการหรือ "Process" เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะกระบวนการทางสติปัญญาหรือกระบวนการคิดนั้นมีหลากหลายและหลายระดับ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ด้วยกลวิธีต่าง ๆ

เดอ โบโน (De Bono, 1992) ได้พัฒนากิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิด โดยใช้หมวกที่มีสี 6 สี เป็นสัญลักษณ์ของการคิดลักษณะต่าง ๆ 6 ลักษณะ ดังนี้คือ สีขาว สีแดง สีดำ สีเหลือง สีเขียว และสีน้ำเงิน โดยมีความหมายของหมวกสีแต่ละสีเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พยายามคิดให้รอบคอบโดยคิดทั้งจุดดี จุดด้อย จุดที่น่าสนใจ และความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ แทนที่จะยึดติดกับความคิดเพียงด้านเดียวหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

การ์ดเนอร์ (Gardner, 1993) เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดใหม่เกี่ยวกับสติปัญญาของมนุษย์ คือทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ซึ่งแต่เดิม ทฤษฎีทางสติปัญญา มักกล่าวถึงความสามารถเพียงหนึ่งหรือสองด้าน แต่การ์ดเนอร์เสนอไว้ถึง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ ด้านการใช้เหตุผล เชิงตรรกะ และคณิตศาสตร์ ด้านภาษา ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านการเข้ากับผู้อื่น ด้านการเข้าใจตนเอง และด้านความเข้าใจธรรมชาติ

ธอร์นไดค์ (Thorndike, อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี และคณะ, 2545) เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้สิ่งเร้า และการตอบสนองแบบลองผิดลองถูก (Trial and Error) จนกระทั่งได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งการตอบสนองหลังจากการเรียนรู้สิ่งเร้า ย่อมต้องผ่าน

กระบวนการทางสมองคือการคิด การคิดหรือการเรียนรู้จะต้องพึ่งองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ความพร้อม การกระทำ และผลที่ได้รับ

พาฟลอฟ (Pavlov, อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณี และคณะ, 2545) ให้ความคิดว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากการวางเงื่อนไขสิ่งเร้าให้เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ เพื่อให้บุคคลตอบสนองตามที่ต้องการ ซึ่งกล่าวได้ว่าการคิดคือ กระบวนการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลรับรู้

สกินเนอร์ (Skinner's operant Conditioning Theory, อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณี และคณะ, 2545) นักจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) อธิบายจากผลการทดลองของเขาว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการปรับพฤติกรรมของบุคคลได้ หากต้องการให้บุคคลมีพฤติกรรมใด ก็ควรให้การเสริมแรงเมื่อพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น แสดงว่า การเสริมแรงซึ่งบุคคลได้รับจากภายนอก มีผลต่อกระบวนการภายใน ทำให้เขาเกิดความรู้ความคิดที่จะตอบสนองไปในทางใดทางหนึ่ง

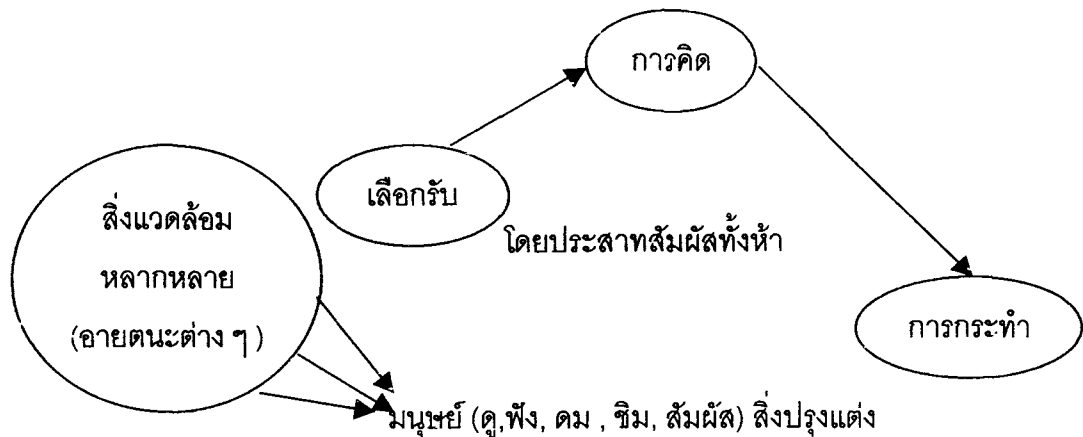
เลวิน (Lewin, อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณี และคณะ, 2545) นักทฤษฎีกลุ่มเกสตัลท์ เน้นว่าการเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการ รับรู้สิ่งเร้า ซึ่งเป็นภาพรวมมากกว่าส่วนย่อย และบุคคลยังสามารถเกิดการหยั่งเห็น (Insight) จากการพิจารณาปัญหาในภาพรวมแล้วเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม นอกจากนั้นการเรียนรู้ของบุคคลยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ และทางด้านจิตวิทยา (Life space) อันได้แก่ แรงขับ (Drive) แรงจูงใจ (Motivation) เป้าหมาย (Goal) และความสนใจ (Interest) สรุปได้ว่า การคิดจะเกิดผลได้ดีนั้นต้องพึ่งสิ่งเร้าที่นำเสนอภาพรวมได้ชัดเจน และหากมีการเชื่อมโยงกับความรู้ ประสบการณ์เดิมก็จะเกิดการเรียนรู้แบบหยั่งเห็นขึ้น ซึ่งการเรียนรู้และการคิดโดยทั่วไปนั้นมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางจิตใจของบุคคลนั้น

3.9 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการคิดและการพัฒนาการคิดของนักคิดและนักการศึกษาไทย

พระธรรมปิฎก (2539) ได้นำเสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาและการสอนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งครอบคลุมในเรื่องการพัฒนาปัญญา และการคิดไว้จำนวนมาก และได้มีนักการศึกษาไทยนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบกระบวนการ และเทคนิคในการสอน ทำให้ประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มากขึ้น

ทฤษฎี หลักการ และแนวคิด ตามหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา และการสอนที่พระธรรมปิฎกได้เผยแพร่ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ความสุขของมนุษย์เกิดจากการรู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้องทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น
2. การรู้จักดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง คือการรู้จักคิดเป็น พุดเป็น และทำเป็น
3. การคิดเป็นหรือการคิดอย่างถูกต้องเป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตทั้งหมด มีหน้าที่ชี้แนะและควบคุมการกระทำ ดังแสดงในรูปแบบการคิด

ตามรูปแบบ การคิดเริ่มเข้ามามีบทบาทเมื่อมนุษย์ได้รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมซึ่งมีอยู่มากมาย การคิดถ้าคิดเป็นหรือคิดดีก็จะเกิดการเลือกปรับเป็นหรือเลือกปรับแต่สิ่งที่ดี ๆ เมื่อรับมาแล้วก็จะเกิดการคิดดีเชื่อมโยงเพื่อตอบสนองออกมาเป็นการกระทำในขั้นตอนนี้จะมีสิ่งปรุงแต่งความคิดแทรกเข้ามาได้แก่ อารมณ์ชอบ ชัง คติและอคติต่าง ๆ มีผลต่อการคิดดีความเชื่อมโยงกับการกระทำด้วย ถ้าคิดเป็นคิดโดยรู้ถึงสิ่งปรุงแต่งต่าง ๆ นั้นก็สามารถบริหารการกระทำอย่างเหมาะสมได้

4. กระบวนการคิดเป็น เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ฝึกได้ โดยกระบวนการที่เรียกว่าการศึกษาหรือสิกขา การพัฒนานั้นเรียกว่า การพัฒนาสัมมาทิฏฐิ ผลที่ได้คือมรรคหรือการกระทำที่ดียาม

5. แก่นแท้ของการศึกษา คือ การพัฒนาปัญญาของตนเองให้เกิดมีสัมมาทิฏฐิ คือ การมีความรู้ ความเข้าใจ มีค่านิยมที่ถูกต้อง ดียาม เกื้อกูลแก่ชีวิต และครอบครัว

โกวิท วรรณพัฒน์ (อ้างถึงใน อุ๋นตา นพคุณ, 2530) ได้นำเสนอกระบวนการคิดเป็นไว้ และทิสนา เขมมณี และคณะ (2540) ได้นำมาศึกษา และแยกแยะได้สาระที่แสดงความเชื่อเป็นฐาน และแนวทางในการปฏิบัติไว้ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข ความสุขของมนุษย์เกิดได้เมื่อมนุษย์และสังคมประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่น ถ้าทำไม่ได้จะมีสภาวะที่เรียกว่าปัญหาเกิดขึ้น มนุษย์จะใช้กระบวนการคิด ขจัดปัญหานั้นให้หมดไปเพื่อจะได้มีความสุข

2. ข้อมูลที่มนุษย์ใช้พิจารณาเพื่อแก้ปัญหา มี 3 ด้านด้วยกันคือ

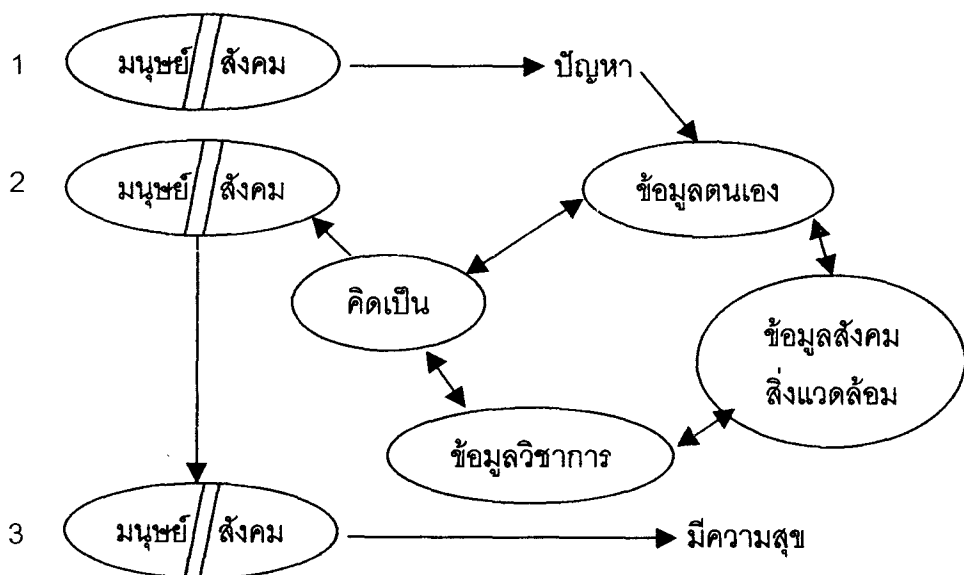
2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองเป็นการพิจารณาจุดอ่อน จุดแข็ง ของตัวเองก่อนตัดสินใจทำสิ่งใด

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการพิจารณาการกระทำใด ๆ ของตัวเองจะมีผลกระทบต่อคนอื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

2.3 ข้อมูลวิชาการ เป็นความรู้หลักวิชาการที่มีแนวคิดสะสมไว้แล้ว และมีความเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา สามารถนำมาพิจารณาประกอบในการแก้ปัญหาได้

ข้อมูลทั้งสามส่วนนี้ต้องพิจารณาควบกันไปอย่างผสมกลมกลืน จนพบทางออกหรือทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมได้

ประเด็นสำคัญในข้อ 1 และ 2 มีความสัมพันธ์กันซึ่งสามารถนำเสนอให้เห็นดังรูปแบบการคิด

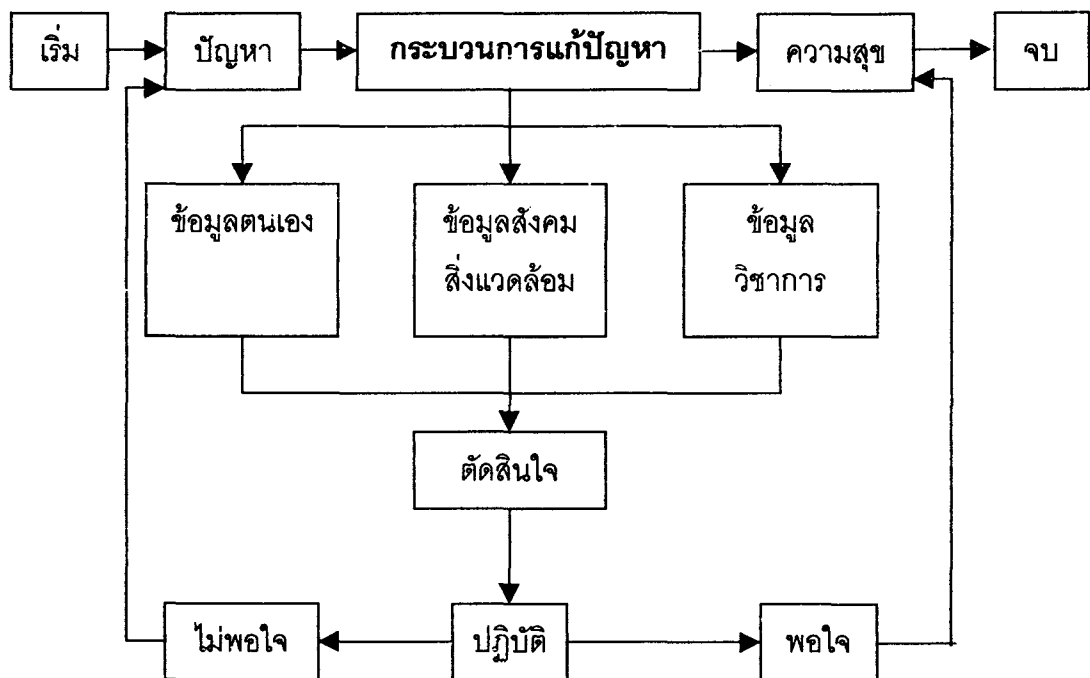

รูปแบบกระบวนการคิดเป็น ของ โกวิท วรรณพัฒน์ (อ้างถึงใน อุ๋นตา นพคุณ, 2530)

3. การคิดเพื่อตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นการใช้อำนาจความนึกคิดวิเคราะห์ข้อมูล ทั้ง 3 ส่วนดังกล่าว เพื่อแสวงหาคำตอบที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ทำหรือไม่ทำ เป็นการแสดงออก ถึงความพยายามต่อสู้กับปัญหา โดยไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา

4. มนุษย์มีเสรีภาพ และมีอำนาจในการตัดสินใจ กำหนดชะตาชีวิตของตนเอง จากสาระในความเชื่อพื้นฐานทั้ง 4 ข้อ สามารถสรุปเป็นความหมายของคำว่า "คิดเป็น" ได้ว่า

คิดเป็น เป็นการแสดงศักยภาพของมนุษย์ ในการชี้นำชะตาชีวิตของตนเอง โดยการพยายามปรับตนเอง และสิ่งแวดล้อมให้ผสมผสานกลมกลืนกัน ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งประกอบด้วยการพิจารณาข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม และ ข้อมูลทางวิชาการ เพื่อเป้าหมายที่สำคัญคือการมีความสุข ดังรูปแบบการคิด

รูปแบบลักษณะการคิดเป็น ของ โกวิท วรพิพัฒน์ (ทิตนา แชมมณี และคณะ: 2540)

โกวิท ประวาลพฤกษ์ (อ้างถึงใน ทิตนา แชมมณี และคณะ, 2540) นำเสนอ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสอนให้คิด มีสาระสำคัญว่า การคิดเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้วจะอยู่ในรูปของโครงสร้างความรู้ เนื้อหาของการเรียนรู้จะถูกสะสมไว้ใน

สมองในรูปของความคิดรวบยอด ซึ่งเรียกว่าปม ปมหลาย ๆ ปมประกอบกันเข้าเป็นโครงสร้างของความรู้ การพิจารณาปมจะพิจารณาใน 3 ประเด็นด้วยกัน คือ 1. สภาพของปม 2. ความซับซ้อนของปม และ 3. ศักยะของปม

สภาพของปม หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ของปมนั้นเป็นของจริง เป็นภาพ หรือเป็นภาษา ถ้าเป็นภาพของจริงก็ง่ายในการรับรู้ แต่ถ้าเป็นภาพหรือภาษาเป็นปมที่ยากและเป็นการรับรู้ระดับสูงขึ้นไปต้องอาศัยทักษะการคิดอย่างอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น

ความซับซ้อนของปม คือ การพิจารณาว่าเป็นปมเดียว ปมคู่ หรือปมเชิงซ้อน ถ้าสิ่งที่เรียนรู้มันเกิดจากปมตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปมาสัมพันธ์กันก็จะเรียกว่าหลักการ ความซับซ้อนของปมแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกันของความคิดรวบยอดที่มีอยู่ ถ้ามีมากก็คือเป็นเรื่องยากหรือเป็นการเรียนรู้ระดับสูง

ศักยะของปม แสดงออกถึงระดับการเป็นปมหนึ่ง เคลื่อนที่ หรือปมที่อยู่ในจินตนาการ เป็นการเรียงตามลำดับ ความยากง่ายของความคิดรวบยอด

การเรียนรู้สิ่งใหม่จะต้องคำนึงถึงสภาพความรู้เดิมที่มีอยู่ จะต้องใกล้เคียงกัน การเรียงลำดับของความรู้จะต้องคำนึงถึงลักษณะของความรู้ใหม่ ถ้าข้ามขั้นตอนไปจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยาก เช่น เดิมนักเรียนมีปมของจริงที่เป็นปมเดียวและอยู่หนึ่ง ถ้าเพิ่มการเรียนรู้เป็นปมภาพ ปมเดียวและอยู่หนึ่งด้วย เป็นการเพิ่มความยากของปมขึ้นมา 1 ระดับในมิติเดียว ก็จะเป็นการเรียนรู้ที่ท้าทายมีความหมาย และประสบความสำเร็จได้ง่ายแต่ถ้าเป็นการกระโดดลำดับการเรียนรู้เป็น ปมภาพปมคู่ และเคลื่อนที่ เป็นการเรียนระดับทั้ง 3 มิติ การเรียนรู้มันจะเป็นเรื่องยากทันที จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ การเปลี่ยนระดับการเปลี่ยนในมิติเดียวก่อน เพิ่มขึ้นทีละขั้น แนวคิดนี้ทำให้เข้าใจว่าควรจัดลำดับความรู้ที่จะสอนอย่างไร จึงจะเกิดความท้าทาย ยั่ว และไม่ยากจนเกินไป

จากแนวคิดดังกล่าวมาใช้อธิบายการสอนคิด ซึ่งก็มีความยากง่าย ซับซ้อนเป็นลำดับเช่นกัน กระบวนการคิดถือว่าการคิดที่มีระดับซับซ้อน ต้องเริ่มจากการคิดง่าย ๆ ก่อน ได้แก่ การรับรู้ การค้นหา การเปรียบเทียบ การปรับเปลี่ยน การสอนควรให้นักเรียนใช้กระบวนการที่เป็นขั้นตอน เริ่มตั้งแต่นำเสนอสิ่งใหม่ ๆ การให้นักเรียนค้นหาสิ่งเดิมและเปรียบเทียบว่ามีอะไรเหมือน ไม่เหมือน ควรจะอยู่กลุ่มเดียวกันหรือคนละกลุ่ม

นายแพทย์ประเวศ วะสี (อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ได้เสนอกระบวนการทางปัญญา ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 10 ขั้นตอน ซึ่งผู้สอนควรจะฝึกฝนให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

กระบวนการทางปัญญา

1. ฝึกสังเกต ได้แก่ สังเกตในสิ่งที่เห็น สังเกตสิ่งแวดล้อม สังเกตการทำงาน การฝึกสังเกตจะทำให้เกิดปัญญามาก โลกทัศน์และวิถีคิด สติ-สมาธิ จะเข้าไปมีผลต่อการสังเกต และสิ่งที่สังเกต
2. ฝึกบันทึก เมื่อสังเกตอะไรแล้ว ควรฝึกบันทึกโดยการวาดรูปหรือบันทึกข้อความหรือถ่ายภาพ ถ่ายวีดิโอซึ่งจะบันทึกละเอียดมากขึ้นเพียงใด ควรให้เหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ การบันทึกช่วยพัฒนาปัญญาได้อย่างดี
3. ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุม เมื่อมีการทำงานกลุ่ม ได้เรียนรู้อะไรมา บันทึกอะไรมา ควรมีการนำเสนอแลกเปลี่ยนความรู้กัน ควรมีการฝึกการนำเสนอ การนำเสนอได้ดีเป็นการพัฒนาปัญญาทั้งของผู้นำเสนอและของกลุ่ม
4. ฝึกการฟัง การรู้จักฟังคนอื่นทำให้บุคคลฉลาดขึ้น โบราณเรียกว่าเป็นพหูสูต บางคนไม่ได้ยินคนอื่นพูด เพราะหมกมุ่นอยู่ในความคิดของตัวเอง หรือมีความฝังใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเรื่องอื่นเข้าไม่ได้ ฉันทะ สติ สมาธิ จะช่วยให้ฟังได้ดีขึ้น
5. ฝึกปุจฉา-วิสัชนา เมื่อมีการนำเสนอและการฟังแล้ว ฝึกปุจฉา-วิสัชนา หรือถาม-ตอบ ซึ่งเป็นการฝึกใช้เหตุผลวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทำให้เกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องนั้น ๆ ถ้านักเรียนฟังครูโดยไม่ถาม-ตอบ ก็จะไม่แจ่มแจ้ง
6. ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม เมื่อเรียนรู้อะไรไปแล้ว ควรฝึกตั้งคำถามให้ได้ว่า สิ่งนี้คืออะไร สิ่งนั้นเกิดจากอะไร อะไรมีประโยชน์ ทำอย่างไรจะสำเร็จประโยชน์อันนั้น ถ้ากลุ่มช่วยกันคิดคำถามที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ ก็จะอยากได้คำตอบ
7. ฝึกการค้นหาคำตอบ เมื่อมีคำถามแล้วก็ควรไปค้นหาคำตอบจากหนังสือ จากตำรา จากอินเทอร์เน็ต หรือไปคุยกับคนเฒ่าคนแก่ แล้วแต่ธรรมชาติของคำถาม การค้นหาคำตอบต่อคำถามที่สำคัญจะสนุกและทำให้ได้ความรู้มาก ต่างจากการท่องหนังสือโดยไม่มีคำถาม บางคำถามเมื่อค้นหาคำตอบทุกวิถีทางจนหมดแล้วก็ไม่พบ แต่คำถามยังอยู่และมีความสำคัญ ต้องหาคำตอบต่อไปด้วยการวิจัย
8. ฝึกวิจัย การวิจัยเพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ การวิจัยจะทำให้ค้นพบความรู้ใหม่ ซึ่งจะทำให้เกิดความภูมิใจ สนุก และมีประโยชน์มาก
9. ฝึกเชื่อมโยงบูรณาการ การบูรณาการเชื่อมโยงให้เห็นความเป็นทั้งหมด และเห็นตัวเองเป็นสิ่งสำคัญ ธรรมชาติของสรรพสิ่งล้วนมีความเชื่อมโยงกัน เมื่อเรียนรู้อะไรมาไม่ควรให้ความรู้ที่แยกเป็นส่วน ๆ แต่ควรที่จะเชื่อมโยงเป็นบูรณาการให้เห็นความเป็นทั้งหมด ในความ

เป็นทั้งหมดนั้นต้องมองให้เห็นตัวเอง เกิดการรู้ตัวเองตามความเป็นจริง ว่าสัมพันธ์กับความเป็นทั้งหมดอย่างไร ซึ่งมิติของจริยธรรมจะอยู่ที่ตรงนี้ คือ การเรียนรู้ตัวเองตามความเป็นจริงว่าสัมพันธ์กับความเป็นทั้งหมดอย่างไร มิติทางจริยธรรมอยู่ในความเป็นทั้งหมดนั่นเอง ต่างจากการเอาจริยธรรมไปเป็นวิชา ๆ หนึ่งแบบแยกส่วน ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้มักไม่ค่อยได้ผล ในการบูรณาการความรู้ที่เรียนรู้มาให้ความเป็นทั้งหมดและเห็นตัวเองนี้ จะนำไปสู่อิสรภาพและความสุข หลุดพ้นจากความบีบคั้นของความไม่รู้ การไตร่ตรองนี้จะโยงกลับไปสู่วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ว่าเพื่อลดตัวกู-ของกู และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อันจะช่วยกำกับให้การแสวงหาความรู้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว มิใช่เป็นไปเพื่อความกำเริบแห่งอหังการ มหังการ และเพื่อรบกวนการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

10. ฝึกการเขียนเรียบเรียงทางวิชาการ หมายถึง การให้ผู้เรียนฝึกการเขียนและเรียบเรียงกระบวนการเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่ได้มา การเรียบเรียงทางวิชาการเป็นการเรียบเรียงความคิดให้ประณีตขึ้น ทำให้เกิดการค้นคว้าหาหลักฐานที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ การเรียบเรียงทางวิชาการจึงเป็นการพัฒนาปัญญาของตนเองอย่างสำคัญ และเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์ (2539: 53) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า “เด็กไทยไม่เก่งเรื่อง การคิด การใช้เหตุผล ก็เพราะครูไทยเองก็ไม่สันหัดในการใช้เหตุผล...เราให้ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง แต่เราไม่ได้ให้ความรู้ที่เป็นทักษะการคิด...” ได้อธิบายว่า การคิดเป็น คือการใช้เหตุ ใช้ผลเป็น การคิดเป็นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสรรค์ความรู้ ซึ่งการสร้างความรู้นั้นทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การพรรณนาความหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยใช้ความสามารถ เชื่อมโยงหรือใช้หลักฐานเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลผสมผสานกันด้วยเหตุผล ซึ่งเหตุผลก็มักจะเกี่ยวพันกับการประยุกต์ใช้กระบวนทัศน์ (Paradigm) ในการมองปัญหา ถ้าผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาให้มีกระบวนทัศน์ใหม่ ๆ ก็จะไม่สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ในแง่มุมที่ไม่มีใครอธิบายมาก่อนได้
2. การสร้างสรรค์ทฤษฎีใหม่ หรือการสร้างองค์ความรู้ เป็นความสามารถในการพรรณนาปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อนได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการแยกแยะปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของเหตุการณ์เพื่อจัดระบบความคิดและปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งหากมีกระบวนทัศน์ที่เกื้อกูลแล้ว ก็จะสามารถสานต่อให้กลายเป็นทฤษฎี อธิบายที่มาที่ไปของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ และการสอนให้เกิดทักษะการคิดจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1) สอนแบบเปิดโอกาสให้อภิปรายกันได้ด้วยการใช้คำถามที่แบบยล ชวนให้
ร่วมวงอภิปรายแต่ไม่ยากเกินไปจนจับประเด็นอภิปรายไม่ได้

2) ห้องเรียนต้องมีบรรยากาศสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิพากษ์
วิจารณ์ทุกสิ่งทุกอย่างในโรงเรียนได้โดยไม่ถูกกลบโตะ หรือถูกมองเป็นผู้ท้าทายความคิดของ
ครูอาจารย์

3) ตำราเรียนที่ควรใช้ประกอบในการสอนก็คือ ตำราเกี่ยวกับแก่นความรู้
ของวิชาที่เรียนศาสตร์ที่สอน ซึ่งควรจะประกอบด้วยแก่นสารของวิชาหรือศาสตร์นั้น ๆ คำอธิบาย
มโนทัศน์ของวิชานั้น ๆ คำอธิบายทฤษฎีแบบจำลองของวิชานั้น ๆ ตำราเหล่านี้มีไว้เพื่อใช้เป็นสาระ
ในการอภิปรายและการฝึกทักษะการคิดไปพร้อม ๆ กัน

4) การสอนต้องสอนเนื้อหาให้น้อยแต่ให้สนุก ไม่ใช่การสอนที่ยัดเยียด
เรื่องราวมากมายในเวลาจำกัด

ชียอนันต์ สมุทรวณิช (2542, อ้างถึงใน ทิศนา แชนมณี และคณะ, 2544
วิทยาการด้านการคิด กรุงเทพมหานคร เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป) ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องของการ
คิดไว้ว่า การคิดของคนเรามีหลายรูปแบบ มิใช่ตายตัวว่าใครคิดแบบไหนแล้วจะคิดแบบอื่นไม่ได้ ที่
ดีที่สุดก็คือเราควรจะรู้ว่าในสภาวะการณ์ใดเราควรจะคิดอย่างไร ได้ยกตัวอย่างไว้ 4 แบบ คือ

1. การคิดแบบนักวิเคราะห์ (Analytical) ผู้คิดแบบวิเคราะห์จะต้องการความ
ชัดเจนตรงไปตรงมา เขาจะแสวงหาข้อเท็จจริง (Fact) ดูเหตุผล (Logic) หาทิศทาง (Direction)
หาเหตุผล (Reason) และมุ่งแก้ปัญหา (Problem solving)

2. การคิดแบบรวบยอด (Conceptual) คือการพยายามหาความคิดใหม่ขึ้นมา
ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลที่แน่นอน การวาดภาพในสมอง การท้าทาย ไม่กลัวผิดและลงมือทำ นักคิดแบบ
นี้ต้องมีมุมมองใหม่

3. การคิดแบบโครงสร้าง (Structural thinking) นักคิดแบบนี้มักจะชอบจัดการดู
ส่วนประกอบแล้วทำการเปรียบเทียบและเชื่อมโยงข้อมูล ซึ่งจะนำไปสู่ความคิดอย่างมีระบบ และ
นำไปสู่การตัดสินใจว่าจะทำอะไรอย่างไร

4. การคิดแบบผู้นำทางสังคม (Social thinking) คือ นักคิดที่ชอบพูดคุยกับ
คนอื่น มักทำตนเป็นผู้ประสานประโยชน์ (Facilitator) และสนใจกระบวนการทำงานเป็นทีม
(Group process) นักคิดแบบนี้มักจะคิดทั้ง 3 ด้าน ที่เรียกว่า PMI คือ คิดทางด้านบวก (Plus)
คิดทางด้านลบ (Minus) และคิดในด้านที่น่าสนใจ (Interesting)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) ได้อภิปรายไว้ว่า ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าไปได้เพียงใดขึ้นอยู่กับการ “คิดเป็น” ของคนในประเทศเป็นสำคัญ การคิดคือ การที่คน ๆ หนึ่งพยายามใช้พลังสมองของตนในการนำเอาข้อมูลความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่มาจัดวางอย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ เช่น การตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ดีที่สุด คนที่ “คิดเป็น” จะสามารถจัดข้อมูลให้เรียงกันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้ได้ความคิดที่ดีที่สุด เช่นเดียวกับหินที่ได้รับการจัดวางเรียงอย่างเหมาะสมย่อมกลายเป็นอาคารที่งดงามได้ในที่สุด ในขณะที่คน “คิดไม่เป็น” จะโยนหินมากองรวมกัน หรือจัดวางอย่างสะเปะสะปะ ไม่รู้ว่าก่อนใดควรอยู่ที่ใด ความคิดที่ออกมาจึงไม่ได้เป็นความคิดที่มีความชัดเจนและเป็นระเบียบ ได้อภิปรายถึงการคิดของคนในสังคมไทยว่าเป็นการคิดที่สร้างปัญหามากกว่าก่อให้เกิดการพัฒนา คนไทยยังคิดไม่เป็น ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมจำนวนมาก เช่น คนไทยเชื่อง่าย ถูกหลอกง่าย คนไทยเลือกในสิ่งที่ผิดเพราะคิดผิด โดยคิดมุ่งหวังเพียงผลประโยชน์เฉพาะหน้า คนไทยไม่สามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ นอกจากนั้นคนไทยยังมีค่านิยมอีกหลายประการที่มีลักษณะ “ไม่ต้องคิด” เช่น การเน้นการเชื่อฟังมากกว่าการมีอิสระและเสรีภาพทางความคิด การสอนที่เน้นความจำเป็นหลัก การเมืองที่เน้นการปกครองแบบ “บนลงล่าง” การเลียนแบบโดยรับความคิดสำเร็จรูปจากประเทศซีกโลกตะวันตกมาใช้โดยขาดการคิด ประยุกต์อย่างรอบคอบ รวมทั้งค่านิยมที่มองคน ชอบคิด ช่างคิด วิพากษ์วิจารณ์ไปในทางลบ นอกจากนั้นสังคมไทยยังมีวัฒนธรรมการคิด การเขียนน้อย ส่วนใหญ่มีแต่วัฒนธรรมการฟังและการพูด ดังนั้นหากเราต้องการให้ประเทศไทยพัฒนาต่อไปได้ ไม่เสียเปรียบ ไม่ถูกหลอกง่าย และสามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้ เราจำเป็นต้องให้คนไทย “คิดเป็น” คือ รู้จักวิธีคิดที่ถูกต้องในการใช้ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง ไม่ผิดพลาด ได้เสนอการพัฒนาความสามารถในการคิด 10 มิติ คือ

มิติที่ 1 ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) หมายถึง ความสามารถในการทำลายและโต้แย้งข้อสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังเหตุผลที่โยงความคิดเหล่านั้น เพื่อเปิดทางสู่นวความคิดอื่น ๆ ที่อาจเป็นไปได้

มิติที่ 2 ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical thinking) หมายถึง ความสามารถในการสืบค้นข้อเท็จจริง เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง โดยการตีความ (Interpretation) การจำแนกแยกแยะ (Classification) และการทำความเข้าใจ (Understanding) กับองค์ประกอบของสิ่งนั้นและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กัน รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิง

เหตุและผล (Causal relationship) ที่ไม่ขัดแย้งกันระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นด้วยเหตุผลที่หนักแน่น น่าเชื่อถือ

มิติที่ 3 ความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์ (Synthesis-type Thinking) หมายถึง ความสามารถในการรวมองค์ประกอบที่แยกส่วนกันมาหลอมรวมภายใต้โครงร่างใหม่ อย่างเหมาะสม

มิติที่ 4 ความสามารถในการคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) หมายถึง การค้นหาความเหมือนและ หรือความแตกต่างขององค์ประกอบตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไป เพื่อใช้ในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งบนมาตรฐาน (Criteria) เดียวกัน

มิติที่ 5 ความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) หมายถึง ความสามารถในการนำข้อมูลทั้งหมดมาประสานกันและสร้างเป็นกรอบความคิดใหม่ขึ้นมาใช้ในการตีความข้อมูลอื่น ๆ ต่อไป

มิติที่ 6 ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดนอกกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ ทำให้ได้แนวทางใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน

มิติที่ 7 ความสามารถในการคิดเชิงประยุกต์ (Application Thinking) หมายถึง ความสามารถในการนำสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงค์ใหม่ได้ และสามารถปรับสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เข้ากับบุคคล สถานที่ เวลา และเงื่อนไขใหม่ได้อย่างเหมาะสม

มิติที่ 8 ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่ดีที่สุดภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

มิติที่ 9 ความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดเชื่อมโยงในมุมต่าง ๆ เข้ากับเรื่องหลัก ๆ ได้อย่างเหมาะสม

มิติที่ 10 ความสามารถในการคิดเชิงอนาคต (Futuristic Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการใช้เหตุผลทางตรรกวิทยา สมมติฐาน ข้อมูลและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของในอดีตและปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์ทิศทางหรือขอบเขตทางเลือกที่เหมาะสม อีกทั้งมีพลวัตสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

จะเห็นได้ว่า แนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ของนักคิด นักจิตวิทยา และ นักการศึกษา ผู้มีชื่อเสียงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ได้กำหนดไว้นั้น ล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญ

ของการเกิดทฤษฎีและแนวคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนาเทคนิค วิธีการอย่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียน หรือบุคคลมีความสามารถในการคิดตัดสินใจต่อการเผชิญปัญหาอุปสรรคในสภาพการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ เหมาะสม ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน โดยองค์รวมทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจ พร้อมทั้งจะดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติด้วย

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และการเผชิญปัญหา

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ

4.1.1 การตัดสินใจ เป็นกระบวนการคิดที่ใช้เหตุผล มีผลโดยตรงต่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ทั้งของตนเองและคนรอบข้าง ผลที่จะตามมาเป็นสิ่งสำคัญในการเลือกตัดสินใจ ควรไตร่ตรองตัดสินใจอย่างรอบคอบ และเหมาะสม ตรวจสอบตนในเรื่องต่าง ๆ เช่น อนาคต ความคาดหวัง ความต้องการอย่างแท้จริง จากนั้นจึงวางแผนการปฏิบัติ โดยเรียงลำดับขั้นตอนการปฏิบัติให้เห็นเป้าหมายที่ชัดเจน สิ่งที่ต้องเริ่มต้นกระทำ ระยะเวลาในการเตรียมความพร้อม กำหนดวันที่จะได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ มีการตรวจสอบ วางแผน และประเมินทางเลือกอย่างชัดเจน (กรมวิชาการ 2546: 86)

การตัดสินใจ หมายถึง การบูรณาการระหว่างการรับรู้ข้อมูลที่เป็นมิติภายใน และภายนอกเข้าด้วยกัน (เรียม ศรีทอง 2543: 137)

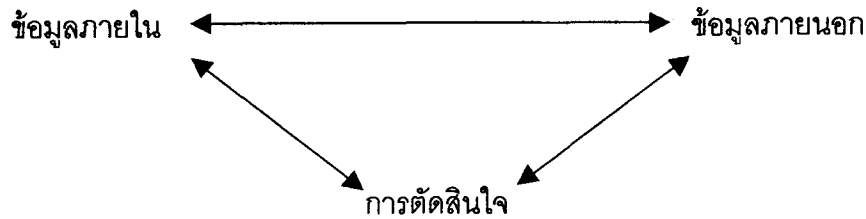
4.1.2 องค์ประกอบในการตัดสินใจ

เรียม ศรีทอง (2543: 137) กล่าวถึงองค์ประกอบของการตัดสินใจที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การตัดสินใจของตนเอง หมายถึง การรับรู้ข้อมูลที่เป็นมิติภายในของตนเอง ซึ่งได้มาจากการตรวจสอบค่านิยม และเป้าหมายในสถานการณ์ที่ตัดสินใจ ได้แก่ การตระหนักถึง ความชอบ ไม่ชอบ ความสนใจ ความสามารถ จุดเด่นและจุดบกพร่องของตน

2. ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของตนเอง หมายถึง การรับรู้ข้อมูลที่เป็นมิติภายนอก ได้แก่ โอกาส ข้อจำกัดที่เป็นไปได้หรือไม่ได้ และจุดประสงค์ของการตัดสินใจ ข้อมูลเหล่านี้อาจมาจากตนเอง เพื่อน สถาบันการศึกษา สภาพสังคม แวดล้อม ข่าวสารจากสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ และเอกสารต่าง ๆ

3. การตัดสินใจ เป็นการบูรณาการระหว่างการรับรู้ที่เป็นมิติภายในและภายนอกเข้าด้วยกัน การตัดสินใจที่ดีย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริง และบรรลุเป้าหมาย ดังรูปแบบ

รูปแบบองค์ประกอบในการตัดสินใจ ของเรียม ศรีทอง (2543: 137)

4.1.3 ประเภทของการตัดสินใจ

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528: 45) ได้แบ่งประเภทการตัดสินใจไว้ดังนี้
 ประการที่ 1 การตัดสินใจที่ผลลัพธ์เป็นที่รู้เด่นชัด (Decisions with Certainty)

ประการที่ 2 การตัดสินใจที่มีการเสี่ยงที่พอคำนวณได้ (Decisions with Measured Risk) ในกรณีนี้จะต้องคาดคะเนโดยใช้หลักความน่าจะเป็นมาพิจารณาประกอบ
 ประการที่ 3 การตัดสินใจที่ผลลัพธ์ไม่เป็นที่รู้ (Decisions with Uncertainty) ในทางเลือกแต่ละทางนั้นไม่สามารถคาดเดาว่าผลลัพธ์ออกมาจะเป็นอย่างไร

4.1.4 ขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจ

วุฒิชัย จ๋ามง (2523: 4-10) ได้แบ่งขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดตัวปัญหา (Problem Identification) เป็นการสร้างความแน่ใจ โดยการค้นหา ทำความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง

ขั้นที่ 2 การหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Information Search) จำเป็นต้องมีการแสวงหาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นจนมีความเพียงพอในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 การประเมินข่าวสาร (Evaluation of Information) ข่าวสารที่ได้มานั้นต้องนำมาประเมินดูว่าข่าวสารที่ได้มานั้นถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

ขั้นที่ 4 การกำหนดทางเลือก (Listing of Alternatives) เป็นความพยายามที่จะครอบคลุมวิธีการแก้ปัญหาหลาย ๆ วิธี เพื่อจะสรุปในการเลือกในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 5 การเลือกทางเลือก (Selection of Alternative) ในขั้นนี้เป็นที่ยอมรับในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 6 การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (Implement of Decision) เมื่อทางเลือกได้ถูกเลือกแล้วก็นำไปปฏิบัติตามผลของการตัดสินใจเพื่อทราบว่าการตัดสินใจที่เลือกนั้นเหมาะสมเพียงใด

จากขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจสรุปได้ว่า จะต้อง มีขั้นตอนตั้งแต่ขั้นการกำหนดปัญหา การหาข่าวสาร การประเมินข่าวสาร การกำหนดทางเลือก การเลือกทางเลือก การปฏิบัติตามการตัดสินใจ

4.1.5 รูปแบบกลยุทธ์การตัดสินใจ

ดิงค์เลจ (Dinklage) (อ้างถึงใน สุรจิต วรรณรักษ์, 2540: 34) ได้รวบรวมกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจออกเป็น 8 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 วางแผนอย่างรอบคอบ

กลยุทธ์ที่ 2 ยากเย็นแสนเข็ญ

กลยุทธ์ที่ 3 หุนหันพลันแล่น

กลยุทธ์ที่ 4 ใช้ความรู้สึกบอกร

กลยุทธ์ที่ 5 ผัดผ่อน

กลยุทธ์ที่ 6 ตามดวง

กลยุทธ์ที่ 7 ตามเพื่อน

กลยุทธ์ที่ 8 ขาดพลังเพียงพอ

จากการศึกษารูปแบบกลยุทธ์การตัดสินใจจะเห็นได้ว่ากลยุทธ์ที่ 1 ที่มีการวางแผนอย่างรอบคอบเป็นวิธีการตัดสินใจที่ดีที่สุด ซึ่งมี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ระบุปัญหาว่าคืออะไร ในขั้นนี้บุคคลจะต้องทราบก่อนว่าจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องใด

ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการช่วยตัดสินใจ ดังนั้นบุคคลต้องรู้ว่าจะไปหาข้อมูลจากแหล่งที่ใดบ้าง

ขั้นที่ 3 รู้จักทางเลือกที่มีอยู่ ซึ่งได้มาจากขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลเพื่อให้บุคคลมองเห็นทางเลือกในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 4 การชั่งน้ำหนักตัวเลือกแต่ละตัว ขั้นนี้บุคคลต้องพิจารณาแต่ละทางเลือกมีข้อดีและข้อเสียอย่างไรเพื่อนำมาตัดสินใจ

ขั้นที่ 5 การตัดสินใจ เมื่อบุคคลได้ผ่านขั้นที่ 4 มาแล้ว เขาพร้อมที่จะตัดสินใจเลือก ซึ่งอาจเรียงลำดับทางเลือกตั้งแต่ดีที่สุดจนถึงด้อยที่สุด ในการเลือกต้องคำนึงถึงความต้องการของเขา

ขั้นที่ 6 ดำเนินการตามที่ได้ตัดสินใจจากขั้นที่ 5 บุคคลพร้อมที่จะลงมือดำเนินการตัดสินใจ

ขั้นที่ 7 ทบทวนการตัดสินใจและผลที่ได้รับ เมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามขั้นที่ 6 ไปแล้วจะพบว่า การตัดสินใจสามารถช่วยแก้ปัญหา มีผลต่อตัวเขามากหรือน้อยเพียงใด จะช่วยให้การตัดสินใจได้ถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

4.1.6 หลักการและแนวปฏิบัติในการตัดสินใจ

คำหมาน คนไค (2542: 58) ได้เสนอหลักในการคิดตัดสินใจที่เป็นแนวในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

การคิดตัดสินใจเป็นจุดสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ พื้นฐานของการคิดตัดสินใจคือ การคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดสร้างทางเลือกรวมทั้งการคิดจินตนาการถึงอนาคต ผู้คิดตัดสินใจได้ดีจึงต้องคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ สร้างสรรค์แก่ประกอบการคิดจินตนาการถึงอนาคต สามารถคิดสร้างทางเลือกได้หลายทาง

เมื่อคิดสร้างทางเลือกหลายทางแล้ว ให้คิดพิจารณาวิเคราะห์ทางเลือกแต่ละทางว่าทางใดมีเหตุผลเหมาะสมที่สุด โดยพิจารณายึดถือ

1. ประโยชน์ของตนเอง คือประโยชน์หรือผลดีที่ตนจะได้รับจากการตัดสินใจและการกระทำนั้น
2. ประโยชน์ของสังคม คือผลกระทบต่อสังคมหรือต่อผู้อื่น อันจะเกิดจากการตัดสินใจและการกระทำ ว่าเป็นผลดีหรือผลร้ายต่อผู้อื่นหรือต่อสังคม
3. ความถูกต้องตามกฎหมาย ศีลธรรมและประเพณีสังคม เมื่อตัดสินใจและนำไปปฏิบัติต้องทำได้ และถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง ศีลธรรมหรือธรรมเนียมของสังคม
4. ความถูกต้องตามหลักวิชาการหรือความเชื่อของสังคมที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว เมื่อตัดสินใจและปฏิบัติจะถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ ทางที่พึงประสงค์คือต้องถูกต้องกับหลักวิชาการ

จากหลักการและแนวปฏิบัติในการตัดสินใจ ทำให้ทราบว่า ใน การคิดตัดสินใจเลือกเพื่อไปสู่การปฏิบัติ จะส่งผลให้ทราบถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น อาจจะไม่

เป็นไปตามที่คาดหวังหรือคิดไว้ ซึ่งแสดงว่า การตัดสินใจนั้นไม่ถูกต้อง อาจจะเป็นเพราะองค์ประกอบอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ครอบครัวยุทธศาสตร์ สภาพแวดล้อม กลุ่มเพื่อน ค่านิยม

4.1.7 ทฤษฎีการตัดสินใจของ เกอเลต

เกอเลต (Gelatt) (อ้างถึงใน ซอลัดดา ชวัญเมือง, 2540: 63) เป็นทฤษฎีที่แสดงถึงวงจรกระบวนการตัดสินใจ มี 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่เป็นตัวเลือก

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลือกเหล่านั้นตามวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลือกเหล่านั้นมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับตนเอง

ขั้นที่ 4 ทำความกระจ่างกับค่านิยมของตนเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจเลือกตัวเลือกเหล่านั้นให้เหมาะสมกับตนมากที่สุด

ขั้นที่ 5 ประเมินตัวเลือกทั้งหมดแล้วตัดสินใจแบบเด็ดขาดหรือแบบค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมอีก ซึ่งการตัดสินใจแบบเด็ดขาดบุคคลจะสามารถประเมินผลที่เกิดขึ้นหลังจากการตัดสินใจเพื่อความมั่นใจ แต่ถ้าแบบค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมบุคคลจะกลับไปสู่ขั้นที่ 2 ใหม่แล้วดำเนินการจนครบขั้นตอนแล้ว ตัดสินใจได้

ทฤษฎีการตัดสินใจของเกอเลต มีความสอดคล้องกับการอธิบายถึงรูปแบบการคิดแก้ปัญหาของกิลฟอร์ด (Guilford, 1967) ที่ว่า

เมื่อบุคคลได้รับปัญหาจากสิ่งแวดล้อม บุคคลจะทำความรู้จักกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของปัญหา และสภาพที่ก่อให้เกิดปัญหา โดยการแปลงรูปให้เข้ากับความรู้อันมีอยู่ในส่วนของความจำ ซึ่งบางครั้งอาจมีการแก้ไขข้อมูลก่อน จากนั้นจะประเมินกลั่นกรองเพื่อแยกแยะประเภทของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และไม่เกี่ยวข้องกัปัญหา และหาทางออกของปัญหา ซึ่งปัญหาหนึ่ง ๆ อาจมีทางออกหลายทาง โดยที่กระบวนการแก้ปัญหาเหล่านั้นอาจจะใช้การคิดทั้งแบบเอกลักษ์และเอกลักษ์สลับกันตามลักษณะของปัญหาว่า ต้องการคำตอบแบบใด

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ทำให้ได้กรอบในการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ดังนี้

การตัดสินใจในการแก้ปัญหา เป็นการเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีทางเลือกมากกว่า 1 ทางเลือก ในการเผชิญปัญหาที่หาทางออกไม่ได้ และการตัดสินใจแก้ปัญหา นั้นอาจจะส่งผลกระทบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลว ฉะนั้นจึง

ควรให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจที่รอบคอบ โดยอาศัยข้อมูลที่ต้องเหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอ

ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาแต่ละครั้ง ควรกำหนดขั้นตอนเลือกกระบวนการตัดสินใจด้วยวิธีการที่มีระบบและมีเหตุผล เป็นกระบวนการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างมีขั้นตอน คือ

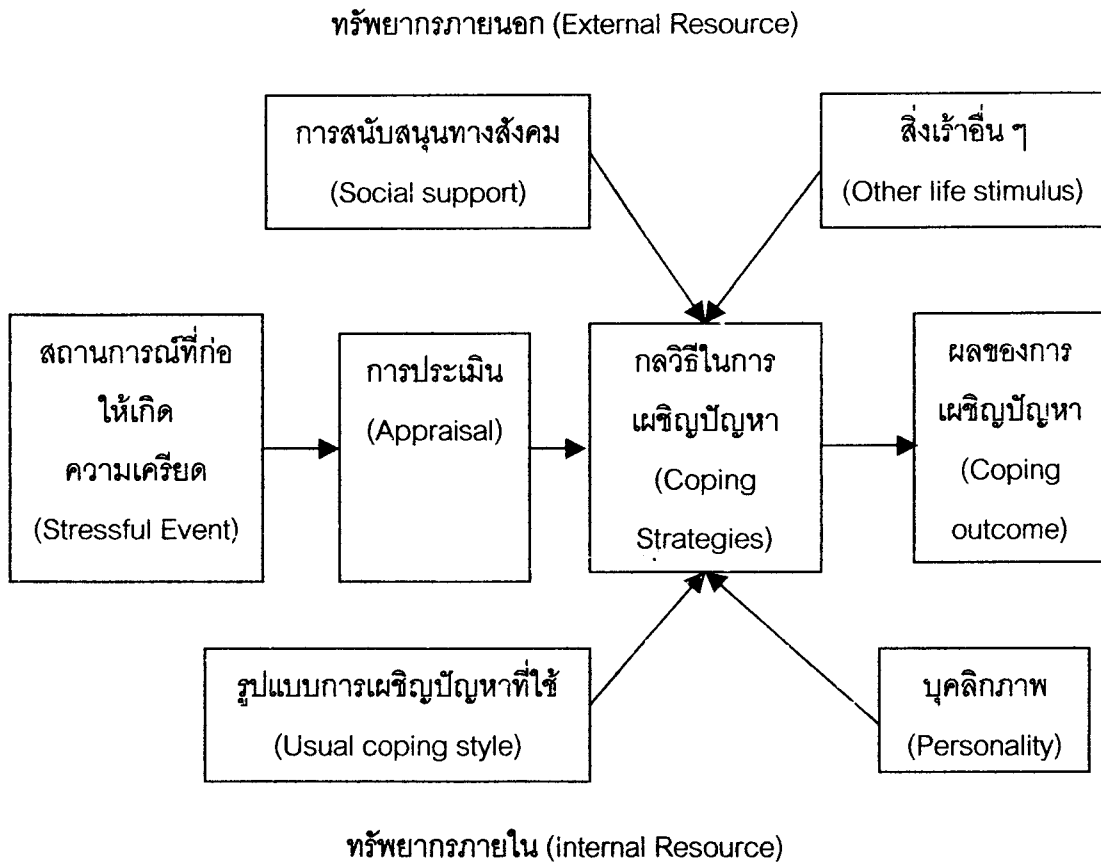
1. การกำหนดปัญหา เป็นขั้นตอนที่กำหนดให้ชัดเจนว่า อะไรคือปัญหาที่แท้จริง
2. การค้นหาสาเหตุของปัญหาและกำหนดทางเลือก โดยพิจารณาจากสาเหตุของปัญหาและพัฒนาทางเลือกหลาย ๆ ทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหา
3. การวิเคราะห์ทางเลือก โดยการประเมินทางเลือกแต่ละทางเลือกว่าเกิดผลดี ผลเสียอะไรตามมา และสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่หรือหาข้อมูลเพิ่มเติม
4. การตัดสินใจเลือก วิธีแก้ปัญหาจากทางเลือกต่าง ๆ ด้วยเหตุผลและข้อมูลที่มี โดยอาศัยหลักจริยธรรม ค่านิยม และหลักกฎหมาย มาเป็นกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจด้วย
5. การแก้ไขข้อเสียของทางเลือก เสนอแนะวิธีการแก้ไขข้อเสียที่เกิดจากวิธีแก้ปัญหาที่เลือกใช้ ถ้าทดลองใช้แล้วได้ผลก็สรุป เป็นแนวทางปฏิบัติจริง

ในชีวิตของคนทุกคน ต้องคิดตัดสินใจ เพื่อการแสดงออกกับตนเองและผู้อื่น ถ้าตัดสินใจถูกต้อง ผลที่เกิดจะมีคุณค่า ถ้าการตัดสินใจผิดพลาด เนื่องจากการคิดไม่รอบคอบ ขาดข้อมูลและเหตุผลหรือการใช้อารมณ์ความรู้สึก ซึ่งในชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการคิดตัดสินใจได้จึงต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติในการวางแผน เพื่อให้เกิดเป็นทักษะ หรือกิจนิสัย ก็จะไปถึงเป้าหมายได้อย่างมีความสุข

4.2 การเผชิญปัญหา

ลาซารัส (Lazarus, 1969: 17-21) กล่าวว่า มนุษย์ต้องมีการปรับตัว และปรับพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับความต้องการภายในตนเอง และสภาพแวดล้อม หากไม่สามารถเผชิญปัญหาได้ จะทำให้เกิดผลกระทบต่อร่างกาย และจิตใจ

การเผชิญปัญหาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นความพยายามทางสติปัญญา (Cognitive) และพฤติกรรม (Behavior) ที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อจัดการหรือแก้ไขปัญหาหรือความต้องการ ที่ประเมินว่าจะเป็นสิ่งคุกคามซึ่งจะเกิดขึ้น ดังรูปแบบ

รูปแบบ กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping Process)

ที่มา : Shelly E. Taylor, Health psychology. p. 259.

4.2.1 สาเหตุที่ก่อให้เกิดการเผชิญปัญหา

1) สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด (Stimulus event)

เป็นสถานการณ์ที่มากกระตุ้นหรือคุกคามทำให้ความต้องการไม่เป็นดังที่คาดหวัง ซึ่งต้องใช้ความพยายาม และความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์นั้นให้ได้เพื่อความคุ้มร่างกายให้อยู่ในภาวะสมดุล ในวัยรุ่น อาจประสบกับสถานการณ์เหล่านี้ได้เสมอ เช่น การสอบ ความขัดแย้งกับครอบครัว เพื่อน หรือคูรัก การเปลี่ยนโรงเรียนใหม่ การย้ายบ้าน

การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ การถูกทารุณกรรม (Child Abuse) รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน เช่น การตายของบุคคลในครอบครัว วิกฤติเศรษฐกิจ ในครอบครัว การหย่าร้างของบิดามารดา การเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว เป็นต้น

2) การประเมินสถานการณ์ (Appraisal)

เป็นการประเมินทางสติปัญญา (Cognitive Appraisal) โดยประเมินว่า สถานการณ์นั้นมีผลอย่างไรต่อตนเองบ้าง คือ ไม่มีผลได้ผลเสีย (Irrelevant) ได้รับประโยชน์ (Positive) หรือเป็นความตึงเครียด (Stress) ซึ่งหากบุคคลประเมินสถานการณ์นั้นว่าเป็นความตึงเครียด บุคคลนั้นจะต้องใช้สติปัญญา ความรู้ และประสบการณ์ มาประเมินทรัพยากร (Resource) และแนวทาง (Way) ในการเผชิญปัญหาของตน เพื่อให้ได้กลวิธีในการเผชิญปัญหาที่เหมาะสมที่สุด และสามารถเผชิญกับปัญหานั้นได้

วัยรุ่น เป็นวัยที่มีการพัฒนาทางสติปัญญาสูงสุด สามารถคิดเป็นระบบ และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นเรียนรู้ การแก้ไขสถานการณ์ที่ตนเองประเมินว่าเป็นความเครียดนั้นได้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นวัยรุ่นยังชอบอยู่ร่วมกับกลุ่มเพื่อน ดังนั้น แนวทางการเผชิญปัญหาอาจได้มาจากกลุ่มเพื่อนหรือบุคคลที่วัยรุ่นชื่นชอบก็ได้

3) กลวิธีในการเผชิญปัญหา (Coping strategy)

กลวิธีในการเผชิญปัญหานั้น แบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ การเผชิญปัญหาแบบมุ่งเน้นที่ปัญหา (Problem focus Coping) และการเผชิญปัญหาแบบมุ่งเน้นที่อารมณ์ (Emotional-focus Coping)

กลวิธีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งเน้นที่ปัญหา (Problem focus Coping) เป็นการแก้ไขทั้งตนเองและสิ่งแวดล้อมจะคล้ายกลวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เช่น การหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเพื่อนหรือผู้ปกครอง การเผชิญปัญหาอย่างท้าทายโดยใช้เหตุผล การปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง

การเผชิญปัญหาแบบมุ่งเน้นที่อารมณ์ (Emotional-focus Coping) เป็นการจัดการกับอารมณ์ หรือความรู้สึกต่าง ๆ อันเนื่องมาจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดนั้น โดยไม่มุ่งแก้ปัญหาที่สาเหตุ วิธีที่วัยรุ่นส่วนใหญ่ใช้คือ การผ่อนคลายด้วยการเล่นกีฬา การเข้ากลุ่มกับเพื่อนที่มีลักษณะคล้ายกันโดยรวมกลุ่มเป็นแก๊ง การพูดคุยระบายความทุกข์ การฝันกลางวัน การใช้อาบน้ำอุ่น การฟังเพลงเศร้า การทำร้ายตนเอง และการฆ่าตัวตาย เป็นต้น

การเลือกใช้กลวิธีใดในการเผชิญปัญหานั้น ขึ้นอยู่กับปัญหาที่กำลังเผชิญ ซึ่งหากเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก เช่น การหย่าร้างของบิดา มารดา การย้ายโรงเรียน อาจต้องใช้กลวิธีในการแก้ปัญหาทั้ง 2 กลวิธีคือ แบบมุ่งเน้นที่ปัญหา ได้แก่ การปรับพฤติกรรมตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ และแบบมุ่งเน้นที่จิตใจ คือ การออกกำลังกาย หรือนั่งสมาธิเพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดจนกว่าจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์นั้นได้ แต่หากเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ไม่ยาก เช่น การสอบ ควรใช้กลวิธีการเผชิญปัญหาแบบเน้นที่ปัญหา คือ การอ่านหนังสือให้เข้าใจ จนเกิดความมั่นใจในการสอบ และหากเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น การตายของบุคคลในครอบครัว ควรใช้กลวิธีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งเน้นที่จิตใจ ที่ไม่เกิดผลเสียแก่สุขภาพ เช่น การนั่งสมาธิ การเล่นกีฬา ไม่ควรใช้วิธีรับประทานยานอนหลับ พิงยาเสพติด

4) สิ่งเร้าอื่น ๆ (Other Life stimulus)

สิ่งเร้าอื่น ๆ หมายถึง สถานการณ์ที่วัยรุ่นต้องประสบเป็นประจำทุกวัน และสามารถก่อให้เกิดความเครียดได้ เช่น สิ่งรบกวนประจำวัน (Diary hassle)

สิ่งรบกวนประจำวัน (Diary hassle) คือ สิ่งที่ทำให้วัยรุ่นรู้สึกโกรธ ขัดข้องใจ และมีความเศร้าโศก ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต และเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทราบล่วงหน้า หรือไม่คาดฝันก็ได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงจากพัฒนาการของวัยรุ่น ของหาย ความผิดหวัง การสอบ การทำรายงาน การรอคอย รถติด เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นที่ต้องทำงานหนักหรือรับผิดชอบภาระงานมาก จะมีความเครียดมากกว่าบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบเพียงเล็กน้อย

สถานการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งจะมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับความบ่อย และความรุนแรงของสิ่งรบกวน ซึ่งมีผลต่อการเผชิญปัญหาของวัยรุ่นคือจะทำให้วัยรุ่นมีความเครียดมากขึ้น จะทำให้การเผชิญปัญหาของวัยรุ่นมีประสิทธิภาพน้อยลง

4.2.2 ผลของการเผชิญปัญหา (Coping outcome)

การประสบความสำเร็จในการเผชิญปัญหาหรือไม่นั้นสามารถพิจารณาจากกลวิธีการเผชิญปัญหานั้น สามารถทำหน้าที่ได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ นั่นคือ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์นั้นได้ คงไว้ซึ่งภาพลักษณ์แห่งตนเอง (Self-image) มีความมั่นคงทางอารมณ์ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง ชอบทดลอง และต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ซึ่งหากวัยรุ่นไม่สามารถเผชิญกับปัญหานั้นได้ ก็อาจต้องมีความเครียดเพิ่ม

ขึ้นทั้งเรื่องการแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และปัญหาอื่น ๆ ซึ่งล้วนแล้วก่อให้เกิดปัญหาวัยรุ่น ดังนั้น วัยรุ่นจึงจำเป็นต้องมีการเผชิญปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ก้าวสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีความสุข ในทางตรงกันข้าม หากวัยรุ่นไม่สามารถเผชิญปัญหาได้ ก็จะไปสู่ภาวะอารมณ์และพฤติกรรมเบี่ยงเบน และเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดคุณภาพ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาสถาบันครอบครัว และสังคมในอนาคต

4.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกลวิธีในการเผชิญปัญหา

ปัจจัยที่มีผลต่อวิธีการเผชิญปัญหาของวัยรุ่น มาจากทรัพยากรภายใน (Internal Resource) ได้แก่ รูปแบบการเผชิญปัญหาที่ใช้บ่อย บุคลิกภาพ และมาจากทรัพยากรภายนอก (External Resource) ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม และ สิ่งเร้าอื่น ๆ

1) รูปแบบการเผชิญปัญหาที่ใช้บ่อย (Usual Coping style)

รูปแบบการเผชิญปัญหาที่ใช้บ่อย หมายถึง กลวิธีที่วัยรุ่นเคยใช้ในการเผชิญปัญหาก่อนหน้านี้ เป็นประจำ หรือบ่อยครั้ง ซึ่งหากวัยรุ่นประสบกับปัญหาอีกไม่ว่าจะปัญหาเดียวกัน หรือปัญหาต่างจากครั้งก่อน วัยรุ่นมักจะมีแนวโน้มที่จะใช้รูปแบบการเผชิญปัญหาแบบเดิม เช่น วัยรุ่นที่มักใช้กลวิธีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งเน้นที่อารมณ์ในรูปแบบของการพูดคุยกับเพื่อนสนิทเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด เมื่อประสบกับปัญหาที่อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดอีก ก็มักจะเลือกใช้กลวิธีในการเผชิญปัญหาในรูปแบบเดิมในการเผชิญปัญหา

2) บุคลิกภาพ (Personality)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวว่าประสบการณ์ และ พัฒนาการในวัยเด็กเป็นรากฐานของบุคลิกภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งจะต้องเป็นไปตาม พัฒนาการอย่างเป็นขั้นตอน หากบุคคลใดไม่มีพัฒนาการที่เป็นไปตามขั้นตอน ก็จะเกิดสภาวะ "ติดขัดอยู่" (Fixation) ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพคือจะมีบุคลิกภาพเป็นไปในแง่ลบ

ในวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการอยู่ในขั้นแสวงหาความสุขของแรงกระตุ้นของทิวติยภูมิทางเพศ (Genital Stage) วัยนี้จะมีใจรักใคร่ผูกพันกับเพื่อนต่างเพศ มีการปรับตัวให้สมบัตินาโดยเลียนแบบจากบุคคลเพศเดียวกันที่ตนเองนิยมชมชอบอยู่ ซึ่งหากวัยรุ่นไม่สามารถมีพัฒนาการตามวัยที่เหมาะสมก็อาจทำให้เกิดมีพฤติกรรมที่ผิดปกติคือ ไม่สามารถทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกับผู้อื่นได้และอาจจะมีการเบี่ยงเบนทางเพศ

ในการที่มีพฤติกรรมที่ผิดปกตินี้จะทำให้เกิดบุคลิกภาพในแง่ลบในวัยรุ่นได้ เช่น การมีความคิดอคติ (Negative affectivity) ซึ่งมีผลทำให้เมื่อบุคคลนั้นประสบกับสถานการณ์หนึ่ง ๆ ก็จะประเมินสถานการณ์นั้น ๆ ว่ามีความตึงเครียด หรือมีความตึงเครียด

มากขึ้น ส่วนวัยรุ่นที่มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยก็จะส่งผลมีบุคลิกภาพในแง่ดี เช่น บุคลิกภาพแบบเข้มแข็ง (Hardiness) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) ซึ่งมีผลทำให้เมื่อบุคคลนั้นประสบกับสถานการณ์หนึ่ง ๆ ประเมินสถานการณ์นั้น ๆ ว่ามีความตึงเครียดน้อยลงหรือไม่มีความตึงเครียด ซึ่งการประเมินสถานการณ์ว่ามีความเครียดสูงนั้นจะทำให้มีการเผชิญปัญหาได้ยากมากขึ้น

3) แรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support)

นอกจากการตอบสนองขั้นพื้นฐาน เช่น เงิน สิ่งของเครื่องใช้ ความเอาใจใส่ และการอบรมสั่งสอนแล้ว วัยรุ่นยังเป็นวัยที่มีความต้องการหลากหลาย เช่น การต้องการประสบความสำเร็จ ต้องการแสดงออก ต้องการพึ่งตนเอง ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการมีเพื่อน ทั้งเพศเดียวกัน และเพื่อนต่างเพศ ต้องการอยู่เหนือผู้อื่น ต้องการก้าวร้าวหรือรุกรานผู้อื่น ซึ่งการเอาใจใส่ตอบสนองความต้องการของวัยรุ่นนั้นเป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ แรงสนับสนุนทางสังคมเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยเหลือวัยรุ่นให้สามารถเผชิญปัญหาหรือ ปรับตัวได้ดีขึ้น เนื่องจากเป็นการเพิ่มคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทำให้มีอารมณ์มั่นคง มีแรงจูงใจ และทางเลือกในการเผชิญปัญหาด้วยวิธีที่เหมาะสม และลดความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตได้

4.2.4 ขั้นตอนและทักษะกระบวนการการเผชิญปัญหา

สุมน อมรวิวัฒน์ (2542: 41-60) ได้เสนอทักษะกระบวนการเผชิญปัญหา โดยมีแนวคิดว่าในเส้นทางชีวิตของมนุษย์ มีความเปลี่ยนแปลงและเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทั้งเหตุการณ์ที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจ ในขั้นตอนของการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ นี้ เรียกว่าเป็นขั้นตอนที่มนุษย์ต้อง "เผชิญ" สถานการณ์ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์แล้ว มนุษย์ต้องใช้ปัญญาเพื่อ "ผจญ" ปัญหาให้ได้ เมื่อมีประสบการณ์จากการเผชิญและผจญปัญหาหลาย ๆ ครั้ง เข้า มนุษย์ก็จะเรียนรู้ว่าสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตนั้นมีลักษณะที่ซับซ้อน มีปัจจัยและองค์ประกอบหลายประการไม่สามารถที่จะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงอย่างเดียวเพื่อแก้ปัญหาได้ เขาจะต้อง "ผสมผสาน" ประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา เพื่อใช้ในการ "เผชิญ" ปัญหาได้ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ ขั้นนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหา หากผู้เผชิญสถานการณ์ขาดข้อมูล ไม่รู้เหตุ ปัจจัย และลักษณะของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ก็ย่อมไม่สามารถคิดหรือทำสิ่งที่ถูกต้องได้

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินคุณค่าและประโยชน์ เป็นขั้นที่ต้องคิดพิจารณา ข้อมูลข่าวสาร หรือสถานการณ์นั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด มีประโยชน์ โทษอย่างไร จะเกิดคุณเกิดโทษกับผู้ใด ซึ่งการคิดประเมินค่าจะมีความสำคัญและมีผลต่อการเลือกตัดสินใจต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การเลือกและตัดสินใจ คนแต่ละคนจะประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่เหมือนกัน แนวทางการแก้ปัญหา หรือวิธีการคิดของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน หากได้มีโอกาสปรึกษาหารือขอคำแนะนำจากกัลยาณมิตร ก็จะทำให้สามารถเลือกและตัดสินใจได้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติ ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการเผชิญสถานการณ์ก็คือ การลงมือปฏิบัติ แม้ว่าบุคคลได้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ได้ประเมินคุณค่าและตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติแล้วก็ตาม หากยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง ก็ไม่สามารถทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้ ฉะนั้นหลักการของการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ผู้เรียนจะต้องสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ด้วย

จากทักษะกระบวนการและขั้นตอนการเผชิญปัญหา ดังกล่าว เห็นได้ว่าการเผชิญปัญหา ไม่มีกฎหรือหลักเกณฑ์ที่แน่นอน แต่ต้อง พัฒนาปรับเปลี่ยนตนเอง ตามข้อมูลพื้นฐาน ข่าวสาร ความรู้ และข้อเท็จจริง จากประสบการณ์นำไปประยุกต์ใช้ก็ช่วยให้สามารถเกิดการเรียนรู้วิธีการเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในทางที่ดีได้

5. องค์ประกอบในการเผชิญปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

5.1 ครอบครัว

- สมาชิกในครอบครัวควรแสดงความห่วงใย รักใคร่ ดูแล้วยุ่อย่างใกล้ชิด เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น
- ควรอบรมเลี้ยงดูวัยรุ่นให้มีพัฒนาการตามวัย ไม่บังคับ หรือว่ากล่าวอย่างไม่เป็นเหตุผล ควรให้วัยรุ่นได้มีอิสระในความคิด และการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยมีบิดา มารดาคอยให้คำแนะนำ
- ควรสังเกตอาการผิดปกติ เช่น เปลี่ยนเวลานอน รับประทานอาหารมากหรือน้อยกว่าปกติ ซึมเศร้า เพื่อจะได้ค้นหาสาเหตุ และช่วยเหลือวัยรุ่นแก้ไขปัญหามาตามความเหมาะสม

5.2 ครู

- ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีการปรับตัวและเผชิญปัญหาได้ดี ควรปฏิบัติดังนี้

- ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนโดยการสนับสนุนให้มีกิจกรรม กีฬา งานสังสรรค์ ร่วมกันระหว่างครู นักเรียน
- ครูควรเป็นกันเองกับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่นสามารถเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหา
- ส่งเสริมความสามารถ และเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่
- มีระบบการเรียนการสอนที่ดี กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจใฝ่เรียนจนสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาเพื่อให้วัยรุ่นได้รู้สึกประสบความสำเร็จ และเห็นคุณค่าของตนเอง
- สนับสนุนการเข้าสังคม การทำงานร่วมกันในกลุ่ม

5.3 เพื่อน

- ควรมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีงาม ซึ่งจะทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความมั่นใจในตนเองและไม่รู้สึกหว่าเหว่
- เมื่อพบว่าเพื่อนมีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเองควรปรึกษาผู้ใหญ่ ไม่ควรชี้หน้า หรือแนะแนวทางการเผชิญปัญหาที่ผิดแก่เพื่อน เช่น การพึ่งพายาเสพติด

5.4 ครูแนะแนว ครูพยาบาล

- ควรติดตามเยี่ยมบ้านตามความเหมาะสมในวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่พบปัญหาซับซ้อน
- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือวัยรุ่นตามความจำเป็น
- ให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการ ความต้องการ การดูแล ปัญหาและการเผชิญปัญหาของวัยรุ่น
- ศึกษา / ทำวิจัยเกี่ยวกับการเผชิญปัญหาของวัยรุ่น เพื่อให้การช่วยเหลือที่ตรงประเด็นและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

5.5 สื่อมวลชน

- ควรนำเสนอแต่สิ่งดี ๆ กิจกรรมที่มีประโยชน์ และเป็นการส่งเสริมให้เห็นถึงคุณค่า และพลังของวัยรุ่น
- ลดการนำเสนอข่าวที่เป็นตัวอย่างของการเผชิญปัญหาไม่ถูกต้องแก่วัยรุ่น เช่น ข่าวการเสพยาเสพติด การฆ่าตัวตาย (Lazarus, วารสารพยาบาลศาสตร์ ; ปีที่ 18 ฉบับที่ 1) จะเห็นได้ว่า เมื่อวัยรุ่นต้องประสบกับปัญหา หากไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้ จะทำให้เกิดผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ การจะจัดการกับเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง มักจะ

ทำให้ผู้ที่ตัดสินใจค่อนข้างลำบากหรือยุ่งยากโดยเฉพาะกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น ยิ่งเป็นสิ่งที่สร้างความกดดันเพิ่มขึ้น แต่เมื่อใดก็ตามที่สามารถหาทางออกได้ ก็จะสามารถตัดสินใจแก้ไขความยุ่งยากลงได้อย่างง่ายดาย เมื่อมีปัญหาหรือต้องเผชิญปัญหาอุปสรรคจึงต้องกล้าที่จะปรึกษากับกลุ่มเพื่อน พ่อ แม่ ครู อาจารย์ ก็จะได้แนวในการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดและการตัดสินใจ

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ดิลก ดิลกานนท์ (2534: 47) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การฝึกทักษะการคิดเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์" โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกทักษะการคิด ตามแนวคิดและปรับปรุงจากแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ของ เดอ โบโน (De Bono, 1970) อัลเบรชท์ (Albrecht, 1980) เมเยสกี (Mayeske, 1985) และเซอร์แมชเชอร์ (Sehirmacher, 1988) วิธีการฝึกใช้วิธีการระดมพลังสมองร่วมกัน โดยใช้รูปภาพ และใช้ภาษาในแบบฝึกเป็นสิ่งเร้า ซึ่งใช้เวลาในการฝึกครั้งละประมาณ 30 นาที ผลการทดลองใช้แบบฝึกทักษะการคิดที่สร้างขึ้นพบว่า แบบฝึกนี้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สูง กล่าวคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้แบบฝึกหัดทักษะการคิดจะมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้แบบฝึกทักษะการคิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิพล นาสมบูรณ์ (2535: 52) ได้ทำการศึกษาผลการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ หน่วยชีวิตในบ้านและหน่วยการดำเนินชีวิตในสังคม ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนที่เพิ่มสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

หงส์สุนีย์ เอื้อรัตนรักษา (2536: 49) ได้ศึกษาพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้รูปแบบการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของ ทอแรนซ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก จำนวนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 76 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 38 คน ผลการวิจัยพบว่า สมมติฐานการวิจัยได้รับการสนับสนุน โดยที่คะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลอง และมี

ระยะติดตามผลหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

เพ็ญพิสุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2536: 53) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครู ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 ในวิทยาลัยครูเชียงใหม่รายจำนวน 42 คน ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 21 คน เป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้รูปแบบการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปราโมทย์ จันทร์เรือง (2536: 60) ได้ทำการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนการสอนระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่มีต่อทักษะการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมุ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสอนแบบบูรณาการทักษะการคิด และแบบไม่บูรณาการทักษะการคิด กับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อทักษะการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา และเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน แบบบูรณาการทักษะการคิดสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา วิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่สอง เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

เอมอร บูชานุปพจารย์ (2537: 49) ได้ศึกษาผลของการสอนวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ที่มีต่อการคิดแบบอเนกนัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดแบบอเนกนัยเป็นแนวคิดหลักของขั้นตอน การสอนวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ โดยสามารถเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างกับ ขั้นตอนการสอนวิทยาศาสตร์แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการคิดแบบอเนกนัยของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการสอนวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยแผนการสอนวิทยาศาสตร์แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

สมัค อาบสุวรรณ (2538: 55) ได้ศึกษาเพื่อการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้านการตัดสินใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนบ้านซำใหม่ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 31 คน ผลการทดลองใช้โปรแกรมพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้านการตัดสินใจของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรจิต วรรณรัตน์ (2540: 77) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว ที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธบูชา เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คริสเตียน (Christian, 1995) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกความคิดสร้างสรรค์ในหลักสูตรสังคมศึกษา โดยทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในรัฐออนตาริโอ สหรัฐอเมริกา โดยแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม ในแต่ละระดับชั้น กลุ่มหนึ่งอยู่ในโปรแกรมที่ 1 คือ การนำการฝึกความคิดสร้างสรรค์เข้าไปในโปรแกรมสังคมศึกษา กลุ่มที่ 2 อยู่ในโปรแกรมที่ 2 คือ การนำการฝึกความคิดสร้างสรรค์บูรณาการเข้าไปในหลักสูตรทั้งหมด อีกกลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมใช้ครูประจำชั้นสอนตามปกติ มีการทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมไปแล้ว 5 เดือน จากนั้นอีก 2 เดือน ทำการทดสอบเพื่อดูความคงทน ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ทักษะความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นทั้งสองโปรแกรมในด้านความคิดคล่องและความคิดริเริ่ม
2. ทักษะทางสังคมศึกษาของนักเรียนเพิ่มอย่างมีนัยสำคัญในโปรแกรมที่ 2 ที่มีการนำการฝึกความคิดสร้างสรรค์บูรณาการเข้าไปในหลักสูตร
3. กลุ่มควบคุมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทักษะทางสังคมศึกษาและความคิดสร้างสรรค์

เซฟเฟอร์ท (Shepherd, 1998) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนเกรด 4 และเกรด 5 ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 15 คน ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของแคมเบลล์และสแตนลีย์ แก้ปัญหาในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต แล้ววัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเปรียบเทียบกันระหว่างก่อนและหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของ คอนเน็ล

(Cornell Critical Thinking Test : CCTT) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการคิดอย่างมีวิจักษณ์ญาณเพิ่มสูงขึ้น กว่ากลุ่มควบคุม และจากการสังเกต และสัมภาษณ์ นักเรียนชอบการเรียนการสอนที่ใช้รูปแบบการแก้ปัญหาแบบใหม่ มากกว่าการเรียนการสอนแบบเก่า รวมทั้งเสริมว่า รูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการคิด อย่างมีวิจักษณ์ญาณ และมีทัศนคติในการคิดที่ดีต่อการแก้ปัญหา

จากการศึกษางานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคิด การตัดสินใจและการเผชิญปัญหา ทำให้ทราบว่า การคิดเป็นความสามารถทางปัญญาที่ส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝน ภายใต้สถานการณ์ที่เหมาะสม จากความคิดพื้นฐานไปสู่กระบวนการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น บุคคลที่ได้รับการฝึกฝนจะสามารถใช้ทักษะการคิดได้หลายลักษณะจะมีความคล่องตัวจนสามารถพัฒนาการคิดในระดับกระบวนการได้ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด การตัดสินใจในกระบวนการแก้ปัญหา ด้วยวิธีการศึกษาให้เข้าใจองค์ประกอบ ขั้นตอน แล้วออกแบบเป็นแบบฝึก โปรแกรม ชุดการสอน ชุดกิจกรรม เกม นิทาน อุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ ก็จะสามารถนำไปฝึกปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมาสร้างเป็นโปรแกรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของผู้เรียน ด้วยเห็นว่า การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสามารถเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ จนเกิดเป็นทักษะในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

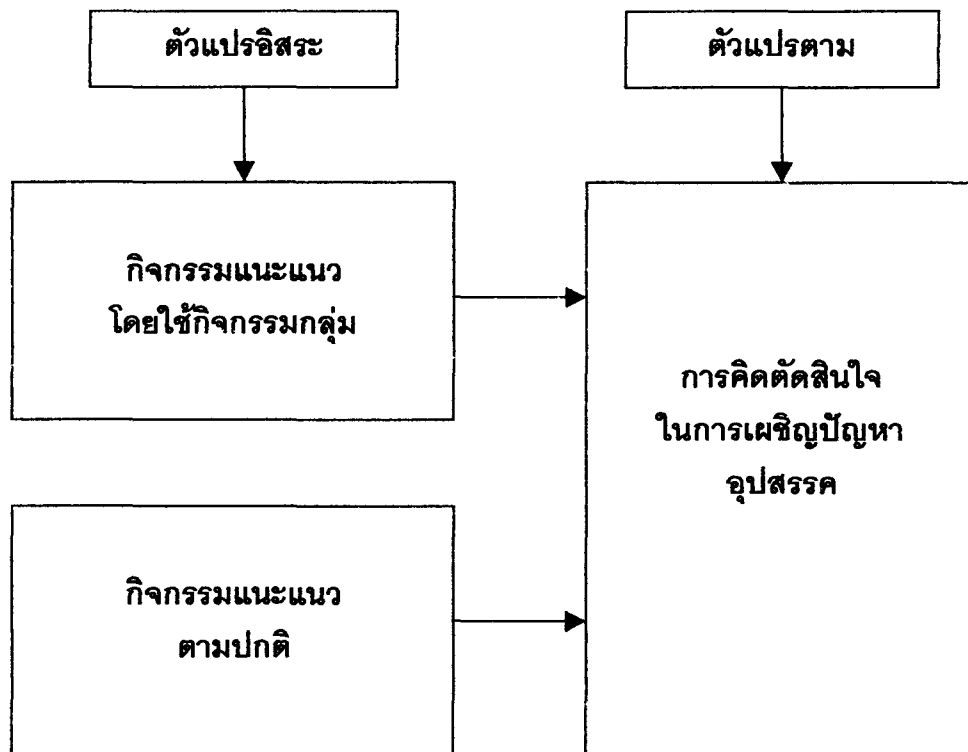
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากที่ผู้วิจัย ได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมแนะแนว กลุ่ม กิจกรรมกลุ่ม การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

กิจกรรมแนะแนว เป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างเสริมพัฒนา ป้องกันปัญหาและแก้ไข ปัญหา ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ สามารถค้นพบศักยภาพของตน ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในด้าน การศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม ก่อให้เกิดการรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะในการดำเนินชีวิตพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ส่วน กิจกรรมกลุ่ม เป็นเทคนิควิธีการหรือเครื่องมือ ที่ใช้เพื่อจัดประสบการณ์ให้สมาชิกภายในกลุ่ม ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามเป้าหมายที่วางไว้ การคิดถึงแม้จะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองแต่ก็สามารถทราบได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ และ

การตัดสินใจ เป็นทางเลือกซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ จึงต้องอาศัยข้อมูลที่รอบคอบ ถูกต้อง ทันสมัยและเพียงพอ **การเผชิญปัญหาอุปสรรค** เป็นรูปแบบหนึ่งของการคิดเพื่อเข้าใจปัญหา สามารถพัฒนาสร้างเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝน ภายใต้สถานการณ์และขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสม

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำมาใช้เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของผู้เรียนได้ ดังกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
ที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนดังรายละเอียด

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ
 - 3.1 แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค
 - 3.2 กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
 - 3.3 กิจกรรมแนะแนวตามปกติ
4. ประเภทและแบบของการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร ปีการศึกษา 2548 จำนวน 3 ห้องเรียน 120 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร จำนวน 30 คน ได้มาด้วยความสมัครใจ และสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มควบคุมได้รับกิจกรรมแนะแนวตามปกติ

ระยะเวลาในการดำเนินการทดลอง ใช้เวลาในการดำเนินการทดลอง กับกลุ่มตัวอย่าง รวมเวลา 4 สัปดาห์ จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง โดยใช้ ห้องเรียนกิจกรรมแนะแนว เป็นสถานที่จัดกิจกรรม

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมแนะแนวตามปกติ

2.2 ตัวแปรตาม คือ การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่

3.1 แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

3.2 กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

3.3 กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

วิธีดำเนินการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคตามขั้นตอน คือ

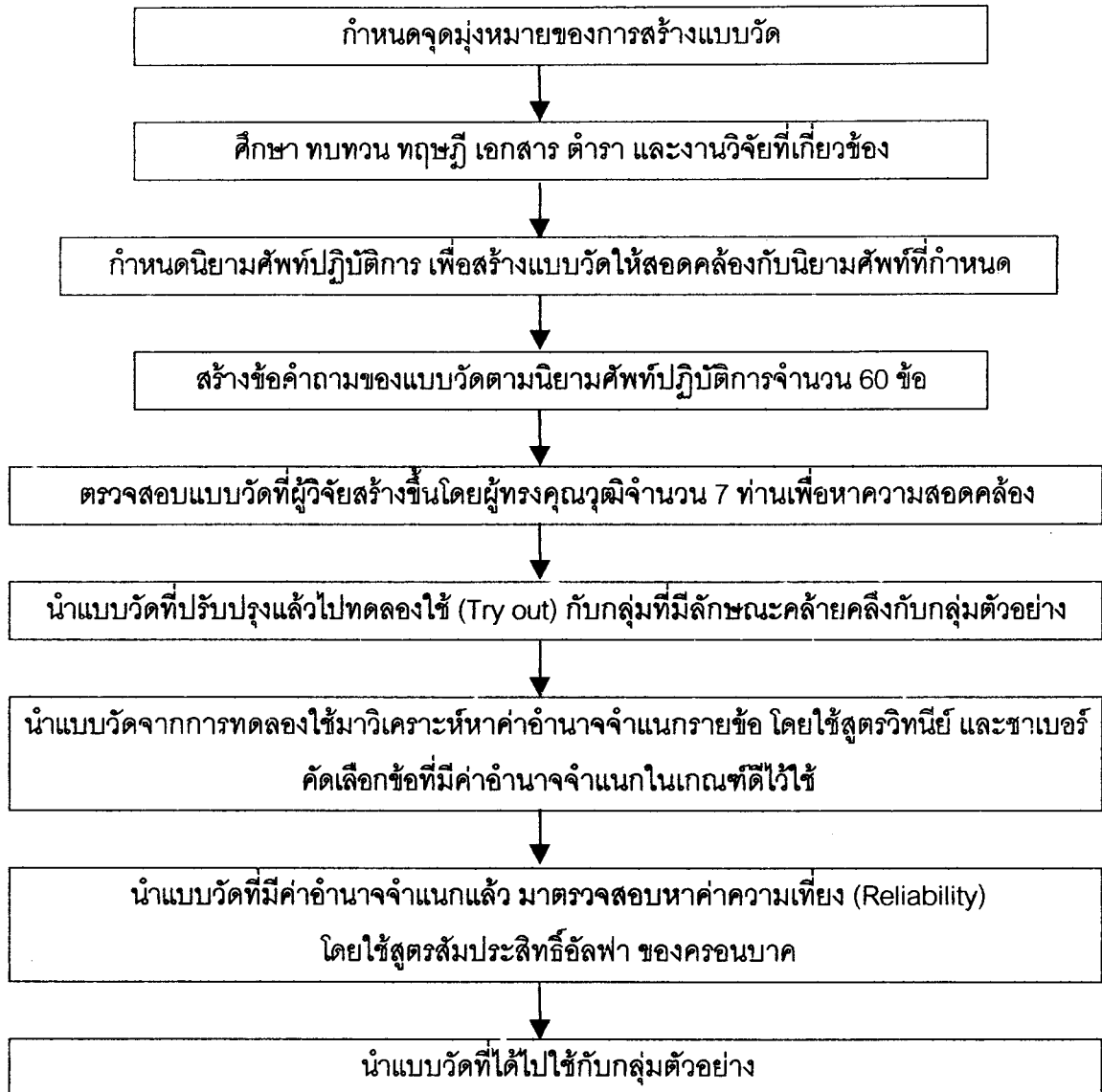
ขั้นตอนที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสำหรับใช้วัดวัยรุ่นในด้านจิตพิสัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดนิยามศัพท์ปฏิบัติการ เพื่อสร้างแบบวัดให้สอดคล้องและครอบคลุมนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ดังนี้

- มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และเข้าใจสาเหตุของปัญหา ประกอบด้วยข้อคำถาม ข้อที่ 1 6 14 20 23 26 28 29 30 37 38 41 46 55 60
- มีความสามารถในการสร้างทางเลือกที่หลากหลายต่อการแก้ปัญหา ตามแนวทางที่เลือก ประกอบด้วยข้อคำถามข้อที่ 2 8 9 11 16 19 21 25 34 35 36 42 51 54 57
- มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมและแก้ปัญหาตามแนวทางที่เลือก ประกอบด้วยข้อคำถามข้อที่ 3 4 7 10 12 15 17 18 27 32 33 39 40 43 56

สรุป ขั้นตอนการสร้าง แบบวัด การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค
ดังนี้

ลักษณะแบบวัด

ลักษณะของแบบวัด การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค เป็นรูปแบบ
มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังรายละเอียด

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน

ตอนที่ 2 เป็นพฤติกรรมความคิด ตัดสินใจ ในการเผชิญปัญหาอุปสรรค มีคำตอบให้
เลือก 4 ระดับ คือ จริง ค่อนข้างจริง จริงบางครั้ง และไม่จริง ใช้วัดรายบุคคล จำนวน 58 ข้อ
แบ่งเป็นข้อคำถามที่มีการกระทำทางบวก และการกระทำทางลบ อย่างละ 29 ข้อ

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดมีเกณฑ์ให้คะแนนแต่ละข้อ 2 ลักษณะ คือ ข้อคำถามที่มีการกระทำทางบวก
และข้อคำถามที่มีการกระทำทางลบ ดังนี้

ข้อคำถามทางบวก	จริง	ให้คะแนน 4
	ค่อนข้างจริง	ให้คะแนน 3
	จริงบางครั้ง	ให้คะแนน 2
	ไม่จริง	ให้คะแนน 1
ข้อคำถามทางลบ	จริง	ให้คะแนน 1
	ค่อนข้างจริง	ให้คะแนน 2
	จริงบางครั้ง	ให้คะแนน 3
	ไม่จริง	ให้คะแนน 4

มีเกณฑ์ คือ จริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัติเป็นประจำ
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
จริงบางครั้ง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
ไม่จริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนไม่เคยปฏิบัติเลย

ข้อคำถามที่มีการกระทำทางบวกคือ ข้อ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29

ข้อคำถามที่มีการกระทำทางลบ คือ ข้อ 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42
43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58

ตัวอย่างแบบวัด

แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....

คำชี้แจง แบบวัดนี้เป็นประโยคที่มีข้อความเกี่ยวกับการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคที่แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ แม้ว่าบางประโยคจะไม่ใช่ข้อมูลที่นักเรียนต้องการหรือไม่ตรงกับที่นักเรียนเป็นอยู่ก็ตาม ขอให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ตรงกับตัวนักเรียนให้มากที่สุด ไม่มีคำตอบที่ผิดหรือถูก ดีหรือไม่ดี โปรดตอบตามความจริง และตอบทุกข้อ

มีคำตอบที่เป็นไปได้ 4 คำตอบ สำหรับข้อความแต่ละประโยค คือ จริง ค่อนข้างจริง
จริงบางครั้ง ไม่จริง โปรดใส่เครื่องหมายถูก (✓) ในช่องที่นักเรียนคิดว่าตรงกับตัวนักเรียนมากที่สุด

จริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัติเป็นประจำ
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
จริงบางครั้ง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
ไม่จริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนไม่เคยปฏิบัติเลย

	ข้อความ	จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง บางครั้ง	ไม่จริง
0	ฉันเป็นคนไม่ชอบคิด			✓	
00	ฉันจะแสดงความไม่พอใจทันทีถ้าฉันไม่ชอบ	✓			

3.2 กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ในการสร้างกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการสร้างกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดนิยามศัพท์ปฏิบัติการ และสร้างกิจกรรมกลุ่มให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ตามกรอบการจัดกิจกรรม คือ ลักษณะการคิดตัดสินใจที่พึงประสงค์ในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ดังนี้

- มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและเข้าใจสาเหตุของปัญหา กิจกรรมที่ 1, 2, 3
- มีความสามารถในการสร้างทางเลือกที่หลากหลายต่อการแก้ปัญหา กิจกรรมที่ 4, 5, 6
- มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสม และแก้ปัญหาตามแนวทางที่เลือก กิจกรรมที่ 7, 8, 9
- มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนแนวคิด และประเมินเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียในการแก้ปัญหาได้ กิจกรรมที่ 10, 11, 12

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มตามแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งแต่ละแผนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

ชื่อกิจกรรม.....
 จุดประสงค์.....
 เวลาที่ใช้.....
 ขนาดของกลุ่ม.....
 สื่อ/อุปกรณ์ประกอบกิจกรรม.....
 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม.....

1. ขั้นนำ
2. ขั้นการมีส่วนร่วม
3. ขั้นการวิเคราะห์
4. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ
5. ขั้นประเมินผล

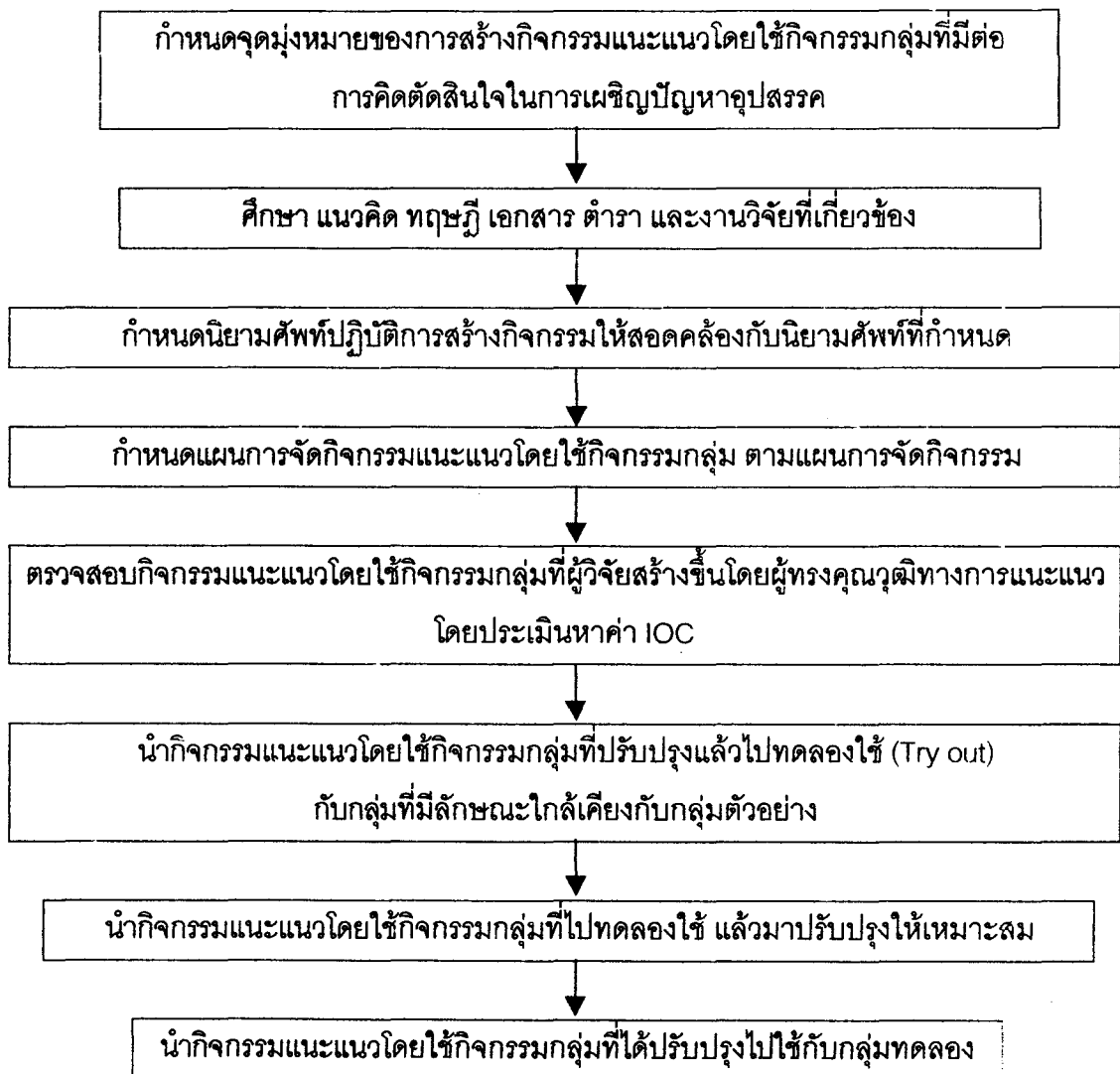
ขั้นตอนที่ 5 นำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่ได้สร้างเสร็จแล้ว ไปขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายชื่อภาคผนวก) ที่มีความเชี่ยวชาญการแนะแนว วัดผลประเมินผล และจิตวิทยา ได้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องของนิยามศัพท์ปฏิบัติการ จุดประสงค์ เนื้อหา วิธีดำเนินกิจกรรม เวลา สื่ออุปกรณ์ และการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 6 นำกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่ได้ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้วไปดำเนินการทดลองใช้ (Try out)

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมจากขั้นตอนที่ 6 นำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 8 นำกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่ได้ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

สรุป ขั้นตอนการสร้างกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ดังนี้

โปรแกรมการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
1. ด้วยใจ (ปฐมนิเทศ)	1. เพื่อสร้างบรรยากาศ ความคุ้นเคยในการเรียนรู้ ร่วมกัน 2. เพื่อให้สมาชิกทราบ จุดมุ่งหมาย ข้อตกลง บทบาทหน้าที่ในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม 3. เพื่อสำรวจความรู้พื้นฐาน การคิดตัดสินใจในการ เผชิญปัญหาอุปสรรคและ การจัดกิจกรรมกลุ่ม	การเรียนรู้ปัญหาก่อน ทำให้ สามารถปรับปรุงตนเองให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ เมื่อได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจ มีความสุข และจะได้รับความ ร่วมมือด้วยดี	นิทาน อุปกรณ์ วาดภาพ
2. คติขโมยวัว	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิด พิจารณาไตร่ตรองให้รอบ คอบก่อนตัดสินใจกระทำ การใด ๆ 2. เพื่อให้ทราบถึงโทษของ การตัดสินใจผิดพลาด	การขโมยของ ๆ ผู้อื่น ย่อม ต้องได้รับโทษ ตามที่กฎหมาย ระบุไว้ บุคคลจึงต้องพิจารณาให้ รอบคอบก่อนที่ตัดสินใจกระทำ การใด ๆ ลงไป	ภาพข่าว กรณีศึกษา ใบงาน
3. เมื่อต้อง ปฏิเสธ	1. เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจหลักการ ปฏิเสธ 2. เพื่อให้สมาชิกสามารถ ปฏิเสธเป็น เมื่อต้องพบ กับปัญหาและเหตุการณ์ ที่ไม่เหมาะสม	การปฏิเสธเป็นสิทธิของทุก คน แต่ถ้าทุกคนสามารถรู้จัก การปฏิเสธเป็นเมื่อต้องเผชิญกับ ปัญหาหรือสถานการณ์ที่ตนเอง เห็นว่าไม่เหมาะสมหรือไม่เห็น ด้วย ก็จะช่วยลดปัญหาความ ขัดแย้งลงได้	กรณีศึกษา เรื่อง ไม่น่าเลย ใบงาน ใบความรู้

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
4. ทางออก	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนในการแก้ปัญหา 2. เพื่อฝึกนักเรียนให้รู้จักการคิดตัดสินใจเมื่อต้องการเผชิญปัญหาอุปสรรค 	<p>ในชีวิตประจำวันของทุกคน มักประสบปัญหาต่าง ๆ เสมอ ปัญหาหลายปัญหาสามารถแก้ไขได้โดยอาศัยหลักการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหา กำหนดทางเลือก วิเคราะห์ทางเลือก เลือกวิธีการแก้ปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหา และหาวิธีแก้ไขข้อเสียที่เกิดจากทางเลือก</p>	<p>ใบความรู้ กรณีศึกษา ใบงานที่ 1,2</p>
5. ชีวิตของ ปลอด	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจในการใช้ชีวิตประจำวันได้ 	<p>สังคม คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง 2. มีกฎข้อบังคับของหมู่คณะ เช่น กฎหมาย ระเบียบ 3. มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และสามารถดูแลตนเองได้ 	<p>กรณีศึกษา ใบงานที่ 1,2 ใบความรู้</p>
6. คิดได้ ทำได้	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิดที่หลากหลาย 2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 	<p>มุมมองใดก็ตามเป็นเพียงมุมมองหนึ่งเท่านั้น ยังมีมุมมองอื่นหรือทางเลือกอื่น ๆ อยู่เสมอทุกครั้ง การสำรวจหาทางเลือกอื่น ๆ โดยการจัดระบบข้อมูลเพื่อให้ได้ทางเลือกมากที่สุด เป็นการสร้างความคิดใหม่และนำไปสู่กระบวนการคิดที่มีคุณภาพสูงสุด คือ ความคิดอย่างเป็นระบบ</p>	<p>ใบงาน 1,2 อุปกรณ์ติด ผนัง</p>

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
7. บทเรียนจาก ความจริง	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักแยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหา อุปสรรคได้ด้วยตนเอง 3. เพื่อให้นักเรียนสามารถเสนอแนวทางการคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหา เมื่อเกิดความผิดพลาด หรือต้องพบกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ได้ 	<p>สภาพปัจจุบัน มีสิ่งที่จะช่วยให้วัยรุ่นประพฤติตนไปในทางที่เสื่อมเสียได้ง่าย การที่วัยรุ่นได้พบเห็นตัวอย่างจริงของความผิดพลาดของผู้อื่น รวมทั้งเห็นถึงผลดีผลร้ายที่ตามมา การจัดกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ยอมรับทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเลือกปฏิบัติตนเอง</p>	<p>ข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ ใบงาน ใบความรู้</p>
8. ปรับตัวดีคือ คลายปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการคิด วิเคราะห์ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 2. เพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาผลดี ผลเสียของทางเลือกในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม 	<p>กระบวนการแก้ปัญหา โดยการคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นรวมทั้งวิธีการ และผลที่อาจเกิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น</p>	<p>กรณีศึกษา ใบงาน</p>

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
9. ทักษะการ ตัดสินใจ	เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการตัดสินใจ และสามารถตัดสินใจ จากสถานการณ์ที่กำหนดได้เหมาะสม	การตัดสินใจเป็นสิทธิส่วนบุคคลในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตัดสินใจมี 4 ขั้นตอน คือกำหนดทางเลือกที่จะตัดสินใจ วิเคราะห์ผลดีผลเสียของทางเลือก ตัดสินใจเลือกและการหาแนวทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้น	ใบความรู้ กรณีศึกษา ใบงาน
10. ช่วยคิด หน่อย	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสร้างทางเลือก พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม	การคิดตัดสินใจในบางกรณี ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเฉพาะ เช่น ปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า ความสอดคล้องกับอุปนิสัย ความถนัด ค่านิยม ความสนใจ ความสามารถและผลกระทบที่เกิดขึ้น ภายหลังการตัดสินใจ	กรณีศึกษา ใบงาน ใบความรู้
11. เข้าเมือง ตาลีว ต้อง หิวตาตาม	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักเลือกปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคมชุมชน 2. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงผลดีและผลเสียของการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมต่อสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชนนั้น ๆ	มนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการพื้นฐานคล้ายคลึงกัน แต่ มนุษย์จะมีลักษณะนิสัย อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อ แตกต่างกันไป เนื่องจาก มนุษย์เติบโตมาจากสภาพแวดล้อม มีประเพณีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้น ในการอยู่ร่วมกันจะต้องศึกษาถึงความแตกต่างของเหตุผล และตัดสินใจเลือกที่จะปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เหมาะสม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข	กรณีศึกษา ใบงาน

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
12. นิทานล้อมวง	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิดในการวินิจฉัยปัญหา	คนทุกคนย่อมต้องประสบปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น การแก้ปัญหาใด ๆ นั้น ต้องพยายามพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ	นิทาน ใบความรู้ ใบงาน
	2. เพื่อให้รู้จักแก้ปัญหาให้ถูกจุด	ก่อนการตัดสินใจ เพราะการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญอยู่นั้นต้องแก้ไขถูกต้องตรงกับปัญหา ก็จะทำให้ปัญหานั้นสิ้นสุดหรือจบลงได้ แต่ถ้าแก้ไขไม่ถูกจุดหรือ	
	3. เพื่อให้ทราบถึงข้อดี และข้อเสียต่อการแก้ปัญหา	ไม่ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น ก็จะทำให้ยากลำบากและอาจเกิดปัญหาใหม่ตามมาอีก	

กรอบแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค และกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ตามคุณลักษณะความสามารถการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคที่พึงประสงค์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์	แบบวัด / ข้อ	กิจกรรม
1. มีความสามารถในการเผชิญปัญหา และเข้าใจสาเหตุของปัญหา	1, 6, 14, 20, 23, 26, 28, 29, 30, 37, 41, 46, 55	1 ด้วยใจ 2 คติขโมยวัว 3 เมื่อปฏิเสธ
2. มีความสามารถในการสร้างทางเลือกที่หลากหลายต่อการแก้ปัญหา	2, 8, 9, 11, 16, 19, 21, 25, 34, 35, 42, 51, 54, 57	4 ทางออก 5 ชีวิตของปองพล 6 คิดได้ทำได้
3. มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสม และแก้ปัญหาตามแนวทางที่เลือก	3, 4, 7, 10, 12, 15, 17, 18, 27, 32, 33, 39, 40, 43, 56	7 บทเรียนจากความจริง 8 ปรับตัวดีคือคลายปัญหา 9 ทักษะการตัดสินใจ
4. มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนแนวคิด และประเมินเปรียบเทียบกับข้อดีข้อเสียในการแก้ปัญหาได้	5, 13, 22, 24, 31, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 58	10 ช่วยคิดหน่อย 11 เข้าเมืองตาหลิว ต้องหลิวตาตาม 12 นิทานล้อมวง

3.3 กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

กิจกรรมแนะแนวตามปกติ ผู้วิจัยได้นำมาใช้กับกลุ่มควบคุม โดยมีวิธีดำเนินการสร้างเช่นเดียวกับกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม แต่แตกต่างกันในขั้นตอนการจัดกิจกรรม คือ ใช้วิธีสอนโดยการบรรยาย อธิบาย แจกใบความรู้ ใบงาน และตรวจความรู้จากใบงานจำนวน 12 กิจกรรม ใช้เวลาในการจัด 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง มีขั้นตอนในการจัด กิจกรรมดังนี้

1. ช้่นนำ
2. ช้่นดำเนินการ
 - 2.1 อธิบายหรือบรรยาย
 - 2.2 แจกเอกสารความรู้
 - 2.3 ช้กถามข้อสงสัย
 - 2.4 ทำกิจกรรมตามใบงาน
3. ช้่นสรุป

โปรแกรมการจัดกิจกรรมแนะแนวตามปกติ

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
1. นิทานเรื่องเดียวกัน (ปฐมนิเทศ)	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกัน 2. เพื่อฝึกให้นักเรียนพัฒนาการคิดตัดสินใจในเวลาจำกัด 3. เพื่อสร้างความคุ้นเคยสนุกสนาน	ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยสมาธิในการรับฟัง การวางแผนร่วมกัน เสนอแนะความคิดเห็น ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด ทำให้ทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายได้	ใบความรู้ ใบงาน
2. รางวัลชีวิต	เพื่อให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจจากความสำเร็จของตน	ทุกคนมีความสามารถอยู่ในตัวเอง แต่บางครั้งไม่ได้นำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงทำให้สิ่งที่ต้องการไม่ประสบผลสำเร็จหนทางที่จะไปสู่ความสำเร็จได้จึงจำเป็นต้องมีการสำรวจความสามารถและความต้องการของตนเอง เพื่อตั้งเป้าหมายและตั้งใจทำให้เกิดผลสำเร็จขึ้นให้ได้	ใบความรู้ ใบงาน
3. แผนที่ชีวิต	1. เพื่อให้นักเรียน มีทักษะในการวางแผนชีวิตของตนเอง 2. เพื่อให้นักเรียน มีทักษะในการคิด	แนวคิดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ในทุกสถานการณ์ เพราะจะช่วยให้ นักเรียน สามารถจำแนกส่วนที่แตกต่างกันได้ การสร้างแผนที่ชีวิต เป็นวิธีการ ในการสร้างความรู้ ให้ประสบความสำเร็จ ได้เร็วขึ้น	ใบความรู้ ใบงาน ตัวอย่าง แผนที่ชีวิต ของพ่อ

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
4. กิจกรรมที่ ข้าพเจ้าชอบ	1. เพื่อให้นักเรียน แต่ละคน ได้รู้จักการเลือกกิจกรรม ที่เหมาะสมกับตนเอง 2. เพื่อให้ทราบข้อมูลของ กิจกรรม และเหตุผลใน การเลือกทำกิจกรรม นั้น ๆ	การตัดสินใจเลือก ต้อง ประกอบด้วยเหตุผลในการ ตัดสินใจ เรื่องบางเรื่องจะชอบ เหมือนกัน แต่เหตุผลในการชอบ อาจจะแตกต่างกัน	ใบงาน
5. คิดน้อยนะ	เพื่อให้ นักเรียนสามารถ จำแนก เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับ ตนเองในชีวิตประจำวัน ให้ ได้ว่า มีเรื่อง ที่นักเรียนได้คิด หรือวางแผนไว้ก่อน และมี เรื่องใด ที่ไม่ได้คาดคิดมา ก่อน สามารถบอกข้อดีหรือ ข้อเสียของผลที่เกิดขึ้นได้	คนทุกคนต้องเผชิญกับ เหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เหตุการณ์หรือเรื่องบางเรื่อง อาจ จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คิด หรือเตรียมตัวมาก่อน ถ้าคนเรา ได้มีการเตรียมตัว เตรียมความ พร้อม เมื่อต้องเผชิญกับ เหตุการณ์เหล่านั้น ย่อมสามารถ หาแนวทางแก้ไขปัญหาได้	ใบความรู้ ใบงาน
6. โลกใบใหม่	1. เพื่อให้ นักเรียนสร้างภาพ ในจินตนาการได้ 2. เพื่อให้ นักเรียนได้มีความ รู้สึกผ่อนคลาย	ในความสับสนวุ่นวาย ที่ทุก คนต้องพบอยู่เป็นประจำ บาง ครั้งอีกมุมมองหนึ่ง อาจจะมี ความสุข ความสงบซ่อนอยู่ ซึ่ง ย่อมขึ้นกับภาวะการณ์ เมื่อ บุคคลได้มีโอกาสระลึกถึงสิ่งที่รึ้น รมย์ ทำยินดีโดยการสร้างภาพใน จินตนาการ อาจทำให้บุคคลนั้นมี พลังของความสุข เพื่อผ่อนคลาย ความวุ่นวายเคร่งเครียดได้	แบบฝึก จินตนาการ ในเทพเสียง เทพเสียง ใบงาน

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
7. ข่าวเข้านี้	1. เพื่อให้นักเรียน ได้รู้การ รับฟังข่าวสาร 2. ฝึกการวิเคราะห์ ข่าวที่ได้ รับ ด้วยเหตุและผล	การศึกษาหาความรู้ จะ อ่านจากตำราหรือเรียนในห้อง เรียนอย่างเดียวไม่น่าพอ ต้องมี ความรู้รอบตัวด้วย โดยเฉพาะ ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ต้องรู้จัก การพิจารณาไตร่ตรอง	ข่าวจากหน้า หนังสือพิมพ์ รายวัน ใบงานที่ 1 ใบงานที่ 2
8. อาชีพอิสระ	1. เพื่อให้นักเรียน ทราบถึง วิธีการประกอบอาชีพ อิสระ 2. เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์ ข้อดีและข้อจำกัดของ อาชีพบางอาชีพได้	หลักในการวางแผนเลือก อาชีพที่ควรคำนึงถึง คือ 1. คุณสมบัติส่วนตัว ความสนใจ ความถนัด 2. คุณสมบัติที่จำเป็น ในการ ประกอบอาชีพนั้น ๆ 3. อาชีพอิสระ เป็นอาชีพที่ สามารถบริหารจัดการด้วย ตนเองได้ตามความต้องการ เป็นนายตนเอง ชยันมาก ได้ มาก ไม่ต้องรอตำแหน่งว่าง	ใบงาน
9. การประชาสัมพันธ์ ตนเอง	1. เพื่อให้นักเรียน บอกคุณ สมบัติที่น่าสนใจของตน เองได้ 2. เพื่อให้นักเรียน รู้จักวิธี การบอกคุณสมบัติของ ตน ให้เป็นที่น่าสนใจได้	ความสำคัญและความจำเป็น ของคุณสมบัติเฉพาะบุคคล คือ 1. ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2. ช่วยให้ทำงานได้ง่ายขึ้น 3. ช่วยเสริมบุคลิกภาพ 4. ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพ ของเพื่อนร่วมงาน 5. ช่วยให้เกิดการยอมรับตนเอง และผู้อื่น	ใบงานที่ 1 ใบงานที่ 2

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
10. บทเรียน ของผีพาย	1. ให้เห็นว่าทุกคนมีความสามารถและความถนัดแตกต่างกัน 2. ให้ระลึกว่าไม่ควรดูหมิ่นผู้อื่นว่า มีความสามารถน้อยกว่าตน	การทำทุกอย่างย่อมมีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น และต่างก็มีส่วนช่วยให้กิจกรรมนั้น ดำเนินไป สู่เป้าหมายได้ตามความมุ่งหมาย ผู้ปฏิบัติหน้าที่ใดก็ควรปฏิบัติหน้าที่นั้นให้เต็มความสามารถ	นิทานเรื่อง บทเรียนของ ผีพาย ใบงาน
11. มารยาทดี มีเสน่ห์	1. เพื่อให้นักเรียน ได้ทราบถึง การมีมารยาทที่เหมาะสม 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถ จำแนกได้ ระหว่าง มารยาทที่ควรปฏิบัติ และ ไม่ควรปฏิบัติ	"สำเนียงบอกภาษา กริยาบอกสกุล" สุภาชิตบทนี้ ยังคงใช้ได้ถึงในปัจจุบัน การที่คนเรารู้จักมารยาทที่ดี เหมาะสมกับสถานที่ นอบน้อม ให้เกียรติผู้อื่น จะช่วยให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเป็นสุข	สถานการณ์ ใบงาน
12. ทัศนภาพ	1. เพื่อให้นักเรียน สามารถ จำแนกความแตกต่างได้ 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์จากการสังเกต เป็น	การวิเคราะห์ การสังเกต ต้องมีการฝึกฝนให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการเอาใจใส่ เนื่องจากมีรายละเอียดมากมายที่บุคคลมองข้าม ต่างก็ทำให้เกิดคุณประโยชน์และโทษได้	ใบความรู้ ทัศนภาพ

4. ประเภทและแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม วัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง (Randomized Control Group Pre-test – Post-test Design)

กลุ่มทดลอง RE	O ₁	X	O ₂
กลุ่มควบคุม RC	O ₃		O ₄

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

R	แทน	การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)
E	แทน	กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
C	แทน	กลุ่มควบคุม (Control Group)
X	แทน	การจัดกระทำ (Treatment)
O ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) ของกลุ่มทดลอง
O ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง (Post-test) ของกลุ่มทดลอง
O ₃	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) ของกลุ่มควบคุม
O ₄	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง (Post-test) ของกลุ่มควบคุม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

5.1 ก่อนทดลอง

5.1.1 ผู้วิจัยขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการทดลอง

5.1.2 ผู้วิจัยได้รับสมัครนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 30 คน แล้วชี้แจงนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือ ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน

5.2 ดำเนินการทดลอง

5.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง ทั้ง 2 กลุ่ม ใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ ๆ ละ 3 ครั้ง จัดกิจกรรมครั้งละ 1 ชั่วโมง

5.2.2 ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ทำการประเมินกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนจัดกิจกรรมเพื่อเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pre-test)

5.3 หลังทดลอง

เมื่อทำการทดลองเสร็จทั้งระยะไว้ 3 วัน ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคชุดเดียวกับที่ใช้ประเมินก่อนการทดลอง นำคะแนนที่ได้ไปเป็นคะแนนหลังการทดลอง (Post-test)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง โดยใช้ t – test Independent

6.2 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อน และหลังการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค โดยใช้ t – test Dependent

6.3 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง โดยใช้ t – test Independent

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติ t – test ทั้ง t – test Dependent และ t – test Independent วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

t – test Dependent

$$t = \frac{\bar{d} - \mu_d}{S_d / \sqrt{n}} \sim t_{n-1}$$

เมื่อ \bar{d} คือ ค่าเฉลี่ยของผลต่าง

S_d คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่าง

t – test Independent

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1-1)S_1^2 + (n_2-1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

เมื่อ \bar{X}_1 เป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

\bar{X}_2 เป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

n_1 เป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

n_2 เป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

S_1^2 เป็นความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

S_2^2 เป็นความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

7.2 สถิติเพื่อหาความเที่ยงของแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

α คือ สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n คือ จำนวนข้อของแบบทดสอบ

S_i^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนข้อหนึ่ง ๆ

S_t^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

7.3 การหาคุณภาพ แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยใช้สูตร ของ วิทนีย์ และซาเบอร์ (Whitney and Sabers, 1970) (โกศล มีคุณ 2545: 271-277)

$$Dise = \frac{\sum u - \sum I}{N(\text{Score}_{\max})}$$

Dise คือ อำนาจจำแนกของข้อคำถาม

$\sum u$ คือ ผลรวมของคะแนนกลุ่มสูง 25 เปอร์เซนต์

$\sum I$ คือ ผลรวมของคะแนนกลุ่มต่ำ 25 เปอร์เซนต์

N คือ จำนวนผู้ตอบ 25 เปอร์เซนต์

Score_{\max} คือ คะแนนของคำถาม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.1 เพื่อเปรียบเทียบผลการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
- 1.2 เพื่อเปรียบเทียบการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคระหว่างนักเรียนที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กับนักเรียนที่ใช้กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

2. การเสนอผลงานวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- 2.1 อธิบายข้อมูลพื้นฐานคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในตารางที่ 4.1
- 2.2 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง โดยใช้ t -test Independent นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในตารางที่ 4.2
- 2.3 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค โดยใช้ t -test Dependent นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในตารางที่ 4.3
- 2.4 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้กิจกรรมแนะแนวตามปกติ โดยใช้ t -test Independent นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในตารางที่ 4.4

3. สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนความหมายดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
df	แทน	ระดับชั้นแห่งความเป็นอิสระ
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t – distribution
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

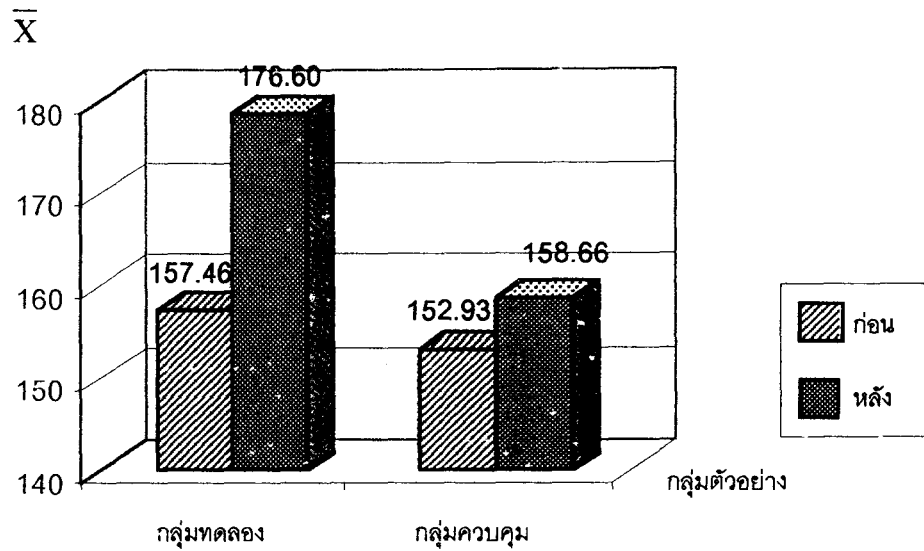
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 อธิบายข้อมูลพื้นฐานคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

ตารางที่ 4.1 อธิบายข้อมูลพื้นฐานคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	การทดลอง	n	\bar{X}	S.D.
กลุ่มทดลอง	ก่อน	15	157.46	9.62
	หลัง	15	176.60	9.71
กลุ่มควบคุม	ก่อน	15	152.93	8.58
	หลัง	15	158.66	9.35

จากตารางที่ 4.1 พบว่าก่อนการทดลองนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานใกล้เคียงกัน ส่วนหลังการทดลองนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานแตกต่างกัน แสดงเป็นแผนภูมิ อธิบายข้อมูลได้ ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 อธิบายคะแนนเฉลี่ยการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง

4.2 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

กลุ่ม	n	\bar{X}	S.D.	df	t
กลุ่มทดลอง	15	157.46	9.62	28	1.36
กลุ่มควบคุม	15	152.93	8.58		

จากตารางที่ 4.2 ปรากฏว่า คะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.3 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียน
กลุ่มทดลองก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิด
ตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

กลุ่มทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	df	t
ก่อนทดลอง	15	157.46	9.62	14	7.11*
หลังทดลอง	15	176.60	9.71		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.3 ปรากฏว่าหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม นักเรียน
กลุ่มทดลองมีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดย
ใช้กิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้ว่า
นักเรียนกลุ่มทดลอง มีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงขึ้น ภายหลังการจัดกิจกรรม
แนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

4.4 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียน
กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียน
กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

กลุ่ม	n	\bar{X}	S.D.	df	t
กลุ่มทดลอง	15	176.60	9.71	28	5.15*
กลุ่มควบคุม	15	158.66	9.35		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 4.4 ปรากฏว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงชันกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อเปรียบเทียบผลการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

1.1.2 เพื่อเปรียบเทียบการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคระหว่างนักเรียนที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กับนักเรียนที่ใช้กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร ปีการศึกษา 2548 จำนวน 3 ห้องเรียน 120 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร จำนวน 30 คน ได้มาด้วยความสมัครใจ และสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มควบคุมได้รับกิจกรรมแนะแนวตามปกติ

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค
- 2) กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
- 3) กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองดังนี้

1) ก่อนการทดลอง

(1) ผู้วิจัยขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ กำหนด วัน เวลา และสถานที่ทำการทดลอง

(2) ผู้วิจัยได้รับสมัครนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 30 คน แล้วชี้แจงนักเรียนทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมเพื่อขอความร่วมมือใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน

2) ดำเนินการทดลอง

(1) ผู้วิจัยดำเนินการทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง จัดกิจกรรมครั้งละ 1 ชั่วโมง

(2) ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคทำการประเมินกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนจัดกิจกรรมเพื่อเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pre-test)

3) หลังการทดลอง

เมื่อทำการทดลองเสร็จทั้งระยะไว้ 3 วัน ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคชุดเดียวกับที่ใช้ประเมินก่อนการทดลอง นำคะแนนที่ได้ไปเป็นคะแนนหลังการทดลอง (Post-test)

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง โดยใช้ $t - test$ Independent

2) เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค โดยใช้ $t - test$ Dependent

3) เปรียบเทียบคะแนนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง โดยใช้ $t - test$ Independent

1.3 ผลการวิจัย

จากการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.3.1 ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.3.2 ภายหลังจากจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.3 นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร อภิปรายผลการวิจัยปรากฏดังนี้

2.1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม เมื่อนำผลคะแนนของทั้งสองกลุ่มไปทดสอบนัยสำคัญทางสถิติแล้วพบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่แตกต่างกัน ของการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

2.2 นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มมีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงกว่า ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคสูงขึ้น ภายหลังจากจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สามารถพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคให้สูงขึ้นได้ ทั้งนี้เป็นเพราะกิจกรรมแนะแนวที่จัดโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เป็นกระบวนการที่

มุ่งสร้างเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ สามารถค้นพบศักยภาพของตน ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม ทำให้ได้รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยอาศัยเทคนิควิธีการ การจัดกิจกรรมกลุ่ม ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน แล้วนำมาสรุป ในการสร้างทางเลือกที่เหมาะสม ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝน และพัฒนาตนเอง ด้วยการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ คมเพชร ฉัตรสุภากุล (2530: 137-145) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีที่ดี เพราะเป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง สามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความซาบซึ้ง และพึงพอใจที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเอง กิจกรรมกลุ่ม เป็นการนำเอาประสบการณ์มาวางแผน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน มีการปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่ม ยังสามารถสนองความต้องการพื้นฐานด้านจิตใจของบุคคล เช่น ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความต้องการยอมรับจากหมู่คณะ และยังช่วยเสริมสร้างพัฒนาทางอารมณ์ สังคม เมื่อบุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีการทำกิจกรรมร่วมกัน จะมีสัมพันธ์ภาพซึ่งกันและกัน จึงเป็นโอกาสให้ได้ทำความเข้าใจตนเอง และสมาชิกภายในกลุ่มด้วย

และจากที่ผู้วิจัย ได้นำเอาเทคนิควิธีการในการจัดกิจกรรมกลุ่มมาใช้ ในการจัดกิจกรรมแนะแนวครั้งนี้ คือ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง ชาว นิทาน ช่วยให้มี ความง่ายต่อการทำความเข้าใจ ซึ่งในแต่ละกิจกรรม ประกอบด้วย เอกสารความรู้ แบบฝึกปฏิบัติ ที่ได้สอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง เป็นเรื่องใกล้ตัว เหมาะสมกับวัย มีประโยชน์ น่าสนใจ ทำท่าย และสนุกสนาน เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมยิ่งขึ้น เพราะแต่ละกิจกรรมสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับความรู้เดิมของผู้เรียนได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาและแนวทางการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิสร้า คำมณี (2544: 46) ซึ่งได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค มีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมแนะแนวตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สามารถพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ได้ดีกว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวตามปกติ เนื่องจากการจัดกิจกรรมแนะแนวตามปกติในการดำเนินกิจกรรมไม่ได้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนโดยการบรรยาย อธิบาย ทำกิจกรรมจากใบงาน และตรวจใบงาน ทำให้นักเรียนขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีความกระตือรือร้น ไม่เฝ้าความสนใจ เพราะเป็นการสื่อสารทางเดียว ซึ่งต่างจากการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เพราะกิจกรรมกลุ่มมีขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม คือ ขั้นนำ ขั้นการมีส่วนร่วม ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นสรุป และขั้นประเมินผล ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหรือสมาชิกกลุ่ม ได้สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ร่วมตัดสินใจในการสร้างทางเลือกที่ดีที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนตนเองบ่อย ๆ จึงเกิดความชำนาญในการคิดตัดสินใจได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกรอบความคิดของ ทิศนา ชามมณี และคณะ (2542) อธิบายได้ว่า บุคคลทั่วไปมักมีทักษะการคิดขั้นพื้นฐานและคุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิดเป็นทุนอยู่แล้วทุกคน แต่จะแตกต่างกันเมื่อบุคคลรับข้อมูลที่มีอยู่อย่างหลากหลายเข้ามา และต้องการจะคิดอย่างมีจุดหมาย บุคคลนั้นจะใช้ทักษะที่มีอยู่เป็น เครื่องมือในการคิด ปฏิบัติการกับข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของการคิดนั้น ๆ ในการคิดใด ๆ หากบุคคลสามารถคิดได้อย่างคล่องแคล่วและหลากหลาย รู้รายละเอียดและมีความชัดเจนในสิ่งที่คิด รวมทั้งสามารถคิดอย่างกว้างไกล ลึกซึ้ง และถูกทิศทาง รู้จักพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบโดยใช้หลักเหตุผลในการแสวงหาทางเลือก มีการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น มีการไตร่ตรอง ก่อนที่จะลงความเห็นหรือตัดสินใจ ก็จะช่วยให้การคิดนั้นเป็นไปอย่างรอบคอบ หรืออย่างมีวิจารณญาณ และความคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ได้ ก็จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การนำไปใช้ในการตัดสินใจที่จะ เชื่อ ไม่เชื่อ ทำ ไม่ทำ สิ่งใด หรือนำไปใช้ในการแก้ปัญหา เช่นเดียวกันกับที่ นูหงา วชิระศักดิ์มงคล (2535: 30) กล่าวว่า หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มประเภทต่าง ๆ แล้ว นอกจากจะทำให้ได้ผลงานตามจุดหมายของกลุ่มชนิดนั้น ๆ แล้ว ยังมีผลทำให้บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ดีขึ้น และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545: 80) ได้กล่าวถึงผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการที่ผู้ให้บริการ

แนะแนว จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้รับบริการแนะแนว เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการแต่ละคน ได้มีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ผลการกระทำของตนเอง และ ผู้อื่นจากข้อมูลย้อนกลับของผู้รับบริการคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับบริการสามารถนำเอา ประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ที่ยังบกพร่องให้ดีขึ้น ประกอบกับลักษณะของ กิจกรรมกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ล้วนเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิดตัดสินใจในการ เผชิญปัญหาอุปสรรค ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงทำให้ผู้เรียนในกลุ่มทดลองมีความ สามารถต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค มากกว่ากลุ่มควบคุม ที่สอนด้วยกิจกรรม แนะแนวตามปกติ เนื่องจากการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค เป็นส่วนสำคัญในการ ดำเนินชีวิตของบุคคล ถ้าบุคคลได้รับการฝึกคิดตัดสินใจบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความชำนาญ คล่องแคล่ว ในการคิดตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดีกว่าบุคคลที่ไม่เคยฝึกการคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหา มา ก่อน สังเกตได้จากผู้เรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการฝึกฝน มีความมั่นใจในการคิด คิดได้หลากหลาย แปลกใหม่ รอบคอบ รวดเร็ว และยังสามารถคิดถึงรายละเอียดที่ซับซ้อนในการตัดสินใจ ได้ดีกว่าผู้เรียนในกลุ่มควบคุม ซึ่งจะคอยรับฟังและทำตามคำสั่งมากกว่า ดังที่ แอนเดอร์สัน และ คนอื่น ๆ (Anderson and other. 1970: 93) ได้กล่าวว่า คนทุกคนเกิดมาพร้อมกับศักยภาพทาง การคิด ซึ่งสามารถพัฒนาได้ในทุกระดับอายุ ด้วยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม ตลอดจนจัด สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้เด็กได้ใช้ความคิด ความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ และกระตุ้น ให้เด็กได้แก้ปัญหาหลาย ๆ แบบ จะทำให้เด็กเป็นผู้รู้คิดได้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรจิต วรรณรัตน์ (2540: 77) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว ที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธบูชา เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ผลการ ศึกษาพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และ อรุณศรี จันทร์ทรง (2538) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเรียนการสอน เข้าสู่ศูนย์การเรียนคอมพิวเตอร์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดคล่องแคล่ว ความคิดละเอียดละออ และความคิดริเริ่ม ของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยศูนย์การเรียน คอมพิวเตอร์ หลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ เซฟเฟอร์ท (Shepherd, 1998) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาในวิชาสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนเกรด 4 และเกรด 5 ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม

15 คน ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของแคมเบลล์และสแตนลีย์ แก้ปัญหาในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต แล้ววัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เปรียบเทียบกันระหว่างก่อนและหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของ คอนเนียร์ล (Cornell Critical Thinking Test : CCTT) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม

ดังนั้นจากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย ที่กล่าวข้างต้น และผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค สามารถส่งเสริมพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้สูงขึ้นจริง ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งนี้เป็นเพราะ การคิดตัดสินใจเป็นความสามารถทางสติปัญญาที่ส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝน ภายใต้สถานการณ์ที่เหมาะสม จากการศึกษาพื้นฐานไปสู่กระบวนการคิดที่ซับซ้อนได้ ผู้เรียนที่ได้รับการฝึกฝนบ่อย ๆ จะสามารถใช้ทักษะการคิดได้หลายลักษณะ ทำให้มีความคล่องแคล่วจนสามารถพัฒนาการคิดในระดับการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด การตัดสินใจ การเผชิญปัญหาอุปสรรค ย่อมขึ้นอยู่กับกรอบแบบกิจกรรมในการฝึกอย่างมี ระบบ ขั้นตอน เช่น ชุดกิจกรรม กิจกรรมกลุ่ม กรณีศึกษา เกม นิทาน สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ก็จะสามารถนำไปฝึกปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ครู อาจารย์ ผู้สนใจ สามารถนำชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการคิดตัดสินใจของนักเรียนในการเรียนการสอน เพื่อเป็นการปลูกฝังและฝึกฝนการคิดตัดสินใจขั้นพื้นฐานให้กับนักเรียน

3.1.2 ผู้ที่จะนำเอาชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคไปใช้ ควรได้มีการศึกษา ทำความเข้าใจเทคนิค วิธีการ ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม และมีความรู้พื้นฐานในกระบวนการคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหา จะทำให้การจัดกิจกรรมนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายได้

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทดลองใช้วิธีการอื่น ๆ ในการพัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค เช่น การเรียนแบบมีส่วนร่วม การใช้แผนผังความคิด

3.2.2 ควรได้พัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ที่ส่งเสริมการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น นักเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา หรือ เฉพาะกลุ่มบุคคล

3.2.3 ควรได้พัฒนาผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดตัดสินใจให้มากขึ้น เพื่อการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจากในปัจจุบัน การสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ไม่ค่อยเป็นที่แพร่หลาย ยังขาดความรู้ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่เหมาะสม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527) การศึกษานุคคลเป็นรายกรณี กรุงเทพฯ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2528) คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว / คาบ / สัปดาห์
ชุดพัฒนาค่านิยมและเทคนิคในการปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงาน และการประกอบอาชีพ
โดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม สำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์การศาสนา
- _____ (2537) คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว เล่ม 1 การจัดกิจกรรมคาบแนะแนวตามหลัก
สูตรมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา
- _____ (2538) คู่มือแนะแนว เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว
- _____ (2540) กิจกรรมแนะแนวนักเรียน (คู่มือครู) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา
- _____ (2542) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพทางการเรียน กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์การศาสนา
- _____ (2544) เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คู่มือ
การบริหารจัดการการแนะแนว กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ
ภัณฑ์
- _____ (2545) แผนพัฒนาการแนะแนวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- _____ (2546) มาตรฐานการแนะแนว กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและ
พัสดุภัณฑ์
- กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2522) คู่มือครูแนะแนว กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
การศาสนา
- _____ (2532) การฝึกคิดตัดสินใจโดยการใช้เทคนิคการทำค่านิยมให้กระจ่าง
กรุงเทพมหานคร กองวัสดุ อุปกรณ์การศึกษา
- _____ (2534) แนวดำเนินงานแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร
หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา

- กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2537) รายงานการวิจัยการสร้างรายวิชาการคิดเป็น
กรุงเทพมหานคร หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2541) *คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
สำหรับครู พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
_____.* (2542) *คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา ระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร สำนักพัฒนาสุขภาพจิต
_____.* (2544) *คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส กรุงเทพมหานคร
โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์*
- กิตติยวดี บุญเชื้อ (2524) *กลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร บุรพาศิลป์
การพิมพ์*
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) *จอมปราชญ์นักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ด้านสุทธา
การพิมพ์*
- โกวิท ประวาลพฤษษ์ (2532) *รูปแบบการสอนความคิด ค่านิยม จริยธรรม และทักษะ
กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ*
- โกศล มีคุณ (2545) "การประเมินคุณภาพของเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนว" ใน *ประมวล
สาระชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนว* หน่วยที่ 14 หน้า 249 – 353
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- ไกรยุทธ ธีรดาयाคินันท์ (2529) "ระบบการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ การพัฒนาให้เด็กไทย
คิดเป็นและสร้างองค์ความรู้" *วารสาร Chula Iondkorn Educational Review* 8, 3
(มกราคม – มีนาคม) : 21 – 23
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2521) *การแนะแนวเบื้องต้น คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการแนะแนว
และจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
_____.* (2522) *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร แสงรุ่งการพิมพ์
_____.* (2530) *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*
- ครรชิต เมืองทอง (2536) "ผลของการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการสร้างความเป็นประชาธิปไตยของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" *ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
นเรศวร*

- คำหมาน คนไค (2545) 149 *แบบฝึกคิดภาคปฏิบัติ* กรุงเทพมหานคร สถาบันพัฒนาคุณภาพ
วิชาการ (พว.)
- จรรยาพร แก้วสุจริต (2543) "การพัฒนาแบบสอบลักษณะการคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 4" วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- จันทร์หา ศรีสุข (2530) "การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดเชิงเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีสอนแบบสืบสวน และวิธีสอนแบบถ่ายทอด
ความรู้" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จำเนียร ชวงโชติ และคณะ (2521) *ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- _____ (2524) *เทคนิคการแนะแนว* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์การพิมพ์
- จันทิพย์ ปีเลย์ (2545) "ผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับ
ตัวกับเพื่อนของนักเรียนประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามมุกคริสเตียนวิทยา
จังหวัดชลบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการแนะแนว
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชอลัดดา ขวัญเมือง (2540) *การแนะแนว พิษณุโลก ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม*
- ชูชัย สมितिไกร (2538) *การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม* เชียงใหม่ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ดิลก ดิลกานนท์ (2534) "การฝึกทักษะการคิดเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์" วิทยานิพนธ์
การศึกษาศุภภูมิบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- ถนัดกิจ ยามาลี (2543) "ผลของกิจกรรมที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของผู้รับการ
คุ้มครองสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ" วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ
- ทองเรียน อมรัชกุล (2520) *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียนพิษณุโลก แผนกเอกสารการพิมพ์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก*

- ทิตนา แชมมณี และคณะ (2522) *กลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร
บูรพาศิลป์การพิมพ์*
- ทิตนา แชมมณี และคณะ (2540) *การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด
กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ*
- _____ (2540) *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด ต้นแบบการรู้ทางด้านทฤษฎี
และแนวปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก
นายก รัฐมนตรี*
- _____ (2544) *วิทยาการด้านการคิด กรุงเทพมหานคร เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมเนจเม้นท์*
- _____ (2545) *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน กรุงเทพมหานคร
นิชินแอดเวอร์ไทซิง กรุ๊ป*
- ธีระ ชัยยุทธธรรม (2533) "กิจกรรมกลุ่มกับการจัดกิจกรรมแนะแนว" *วารสารแนะแนว* 24,
127 (กุมภาพันธ์ - มีนาคม) 57-64
- นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528) *กระบวนการตัดสินใจ แนะนำอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
กรุงเทพมหานคร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*
- นิตยา เรียงทอง (2526) "ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเองของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทพมงคลรังษี จังหวัดกาญจนบุรี" *ปริญญาานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*
- นิพล นาสมบูรณ์ (2535) "ผลของการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วยกระบวนการ
ทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิจัยของนักเรียน ชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6" *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- นิภา วิจิตรศิริ (2525) "ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแคสรพิทยา จังหวัดสระบุรี" *ปริญญาานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*
- นิสรา คำมณี (2544) "ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการ
จูงใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร
จังหวัดนครปฐม" *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

- บัญญัติ ยงยวน (2530) “การทดลองใช้วิธีการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มแบบวิเคราะห์ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก
- บำรุง ใหญ่สูงเนิน (2536) “การพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อเสริมสร้างความรู้ เกี่ยวกับการสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ของครูประถมศึกษา” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2545) “คุณภาพเครื่องมือวัด” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนา เครื่องมือสำหรับการประเมินการศึกษา* หน่วยที่ 1 – 7 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช สาขาศึกษาศาสตร์
- บุญศรี จึงธนาเจริญเลิศ (2530) “ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนนทรีวิทยา กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2533) *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน* พิษณุโลก ภาควิชาแนะแนวและ จิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ประนอม เดชชัย (2531) *แนวทางการเรียนการสอนและแนวทางปฏิบัติสังคมศึกษา* เชียงใหม่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ประเสริฐ วิเศษกิจ (2524) “การจัดการเรียนการสอนในช่วงโมงแนะแนว” เอกสารประกอบการอบรมแนะแนวมัธยมศึกษา (อัดสำเนา)
- ประหยัด ทองมาก (2533) “การจัดกิจกรรมแนะแนวในสถานศึกษา” ใน *เอกสารการสอนชุด วิชาหลักและรายงานแนะแนวในสถานศึกษา* หน่วยที่ 9 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- ปราโมทย์ จันทรเรือง (2536) “การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนการสอนกับระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา” วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผกา บุญเรือง (2525) *กิจกรรมนักเรียน* ชลบุรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529) *การแนะแนวและการให้การศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา* กรุงเทพมหานคร บัณฑิตการพิมพ์

- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545) “การพัฒนากิจกรรมแนะแนวด้านการศึกษา” ใน *ประมวลสาระ
ชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนว* หน่วยที่ 10 หน้า 73 – 103 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- พนม ลีมาวีย์ (2529) *กลุ่มสัมพันธ์* กรุงเทพมหานคร จิตตภณัฏฐการพิมพ์
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2539) *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์ปัญญา
- พิมพ์วรรณ พงศ์กาสอ และคณะ (2547) “ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาทักษะชีวิต
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” *ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา
การแนะแนว มหาวิทยาลัยนเรศวร*
- พิไล แยมงามเหลือ (2521) *คู่มือครูวิชากิจกรรมสำรวจ* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์สาธิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2536) “การพัฒนารูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ
นักศึกษาครู” *วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- ภาระดี พันธุ์ (2529) “การศึกษาปัญหาการจัดบริการแนะแนวในระดับประถมศึกษาตอนปลาย
ในเขตการศึกษา 8” *วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- มณี ปี่ประทุม (2530) “ผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่าง
มีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- มณฑนา อึ้งตระกูล (2524) “การใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนามโนภาพแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองเรือวิทยา จังหวัดขอนแก่น” *ปริญญาานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร*
- เมตตา จินดารักษ์ (2525) “ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความสามารถในการปรับตัว
ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพมหานคร”
*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร*
- เยาวพา เดชะคุปต์ (2517) “ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- รัตนา รัตนประสพโชค (2524) “การพัฒนาสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมกลุ่ม”
 ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
 ราชบัณฑิตยสถาน (2546) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กรุงเทพมหานคร
 ศิริวัฒนาอินเตอร์พรีนซ์
- เรียม ศรีทอง (2535) คู่มือการวางแผนชีวิตและอาชีพ สำหรับศึกษา กรุงเทพมหานคร
 ศูนย์สนเทศแนะแนวการศึกษาและอาชีพ สถาบันราชภัฏพระนคร
- ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (2525) “การทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง
 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร” ปริญญาานิพนธ์
 การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- ลิขิต กาญจนภรณ์ (2533) “จิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว” ใน เอกสาร
 การสอนชุดวิชาจิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการแนะแนว หน้าที่ 15 หน้า 536
 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- วนิดา เสนีเศรษฐ และคณะ (2530) มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- วัชรีย์ ทรัพย์มี (2533) การแนะแนวในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- วัลลภา ถนอมศิริ (2539) “การใช้กิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาความ
 รับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเกษมพิทยา
 กรุงเทพมหานคร” ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- วิณีจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522) กระบวนการกลุ่ม กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- วุฒิชัย จำนง (2523) พฤติกรรมการตัดสินใจ กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- ศรีสุรางค์ ทีนะกุล และคณะ (2542) การคิดและการตัดสินใจ กรุงเทพมหานคร เอ็ดดูเคชั่น
 เอ็ดดูเคชั่น
- ศุภาวดี บุญญวงค์ (2527) กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน สงขลา ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา
- สมชาติ กิจยรรยง (2539) 108 เกม และกิจกรรมเพื่อพัฒนานักบุคคล กรุงเทพมหานคร
 มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
- สมร ทองดี และปราณี รามสูต (2545) “แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว” ใน ประมวล
 สาระชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนว หน้าที่ 9 หน้า 21 – 68 นนทบุรี
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาศึกษาศาสตร์

- สมัค อาบสุวรรณ (2538) “การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณด้านการตัดสินใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการ
 ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย (2544) รายงานการประชุมสัมมนาปฏิบัติการ เรื่อง การป้องกันและแก้ปัญหาเด็กเยาวชนในยุคปฏิรูปการศึกษาและการประชุมใหญ่สามัญประจำปีเพื่อเลือกตั้งนายกสมาคม วันที่ 18 – 20 กรกฎาคม 2544 กรุงเทพมหานคร สมาคมนแนะแนวแห่งประเทศไทย
- สรราชย์ ศรีสุข (2530) “การเปรียบเทียบองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้กิจกรรมเกม นิทาน และปริศนาคำทายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- สาโรช บัวศรี (2526) วิธีสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ ในศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ภาคที่ 2 ระบบการเรียนการสอน กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักพิมพ์กรากอาร์ต
- สำนักงานรัฐมนตรี พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พริกหวานกราฟฟิค
- สุชา จันทร์เอม (2539) จิตวิทยาทั่วไป กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิชย์
- สุนีย์ สิงหะเคนทร์ (2534) “หลักสูตรใหม่กับงานแนะแนว” วารสารแนะแนว 27, 132 (กุมภาพันธ์ – มีนาคม) : 7-8
- สมน อมรวิวัฒน์ (2542) การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุรจิต วรรณรักษ์ (2541) “ผลการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพุทธบูชา เขตราชบุรีบูรณะ” วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- หงส์สุนีย์ เอื้อรัตนรักษา (2536) “การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้รูปแบบการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทรอเรนซ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อรุณศรี จันทร์ทรง (2538) “ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อาภา ถนัดช่าง (2523) “กระบวนการคิดและการแก้ปัญหา ตามหลักพุทธศาสตร์”
วารสารแนว 14, 66 (ธันวาคม 2522 – มกราคม 2523) : 16
- อุ้นตา นพคุณ (2528) *คิดเป็น* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
_____ (2530) *แก้ปัญหาเป็น* โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เอมอร บูชาบุพพจารย์ (2537) “ผลของการสอนวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ที่มีต่อการคิดแบบ
อเนกนัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เอื้อญาติ ชูชื่น (2535) “ผลของการฝึกความคิดอย่างมีวิจารณ์ตามแนวทฤษฎีของ โรเบิร์ต
เฮชเชินส ที่มีต่อความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณ์ของนักศึกษาพยาบาล”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Anderson, John R. (1978). “An Investigation of the Effect of Group Social Skill training on the Inappropriate social Behavior of Mentally Retarded Adults,”
Dissertation Abstracts International 39 : 3460 – A, December, 1987.
- Anderson, R.D. (1974). and others. *Developing Children's Thinking Through Science*. New Jersey : Prentice – Hall.
- Bloom, B.S. (1961). *Taxonomy of educational objectives*. New York : David McKay.
- Bruner, J.S. (1956). *Toward a theory of Instruction*. New York : Norton.
- Christian, R.D. (1995). “A design for teaching preserve secondary social studies teacher : Methods for teaching ใช้ critical thinking skill”. Dissertation Abstracts International.
- De Bono. (1992). *Six thinking hats*. New York : McQuaig Group.
- Gagne, R.M. (1985). *The conditions of learning and Theory of instruction*. Japan : CBS College Publishing.

- Gardner, H. (1983). *Frames of mind*. New York : Basic Books. Harper Collins Publishers.
- Guilford, J.P. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. New York : McGraw – Hill.
- Gully, Halbert E. (1960). *Discussion, Conference and Group Process*. New York Holt Rinchart and inston.
- Kottman, Terry, Ashby, Jeffrey S & DeGraff, Donald. *Adventures in Guidance How to Integrate Fun Into Your Guidance Program*. Alexandria : Library of Congress Cataloging Publication. (2001). อ้างถึงในสมร ทองดี และปราณี รามสูต (2545) “หลักการและแนวทางการพัฒนากิจกรรมแนะแนว” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนว* หน้าที่ 9 หน้า 1 – 66 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- Lazarus, Richard S. (1969). *Patterns of Adjustment and Human Effectiveness*. New York : McGraw – Hill.
- Lex, James. (1973). “Attitude Change of Seminary Students Associated with A Course In Group Dynamics”. *Dissertation Abstracts International*. 33 (11): 6093 – A;May.
- Miller, C.H. (1971). *Foundation of Guidance*. New York : Harper and Row.
- Piaget, J. and Inhelder. (1964). B. *The growth of logic : From childhood to adolescence*. New York : Basic Books.
- Rogers, Everett M. (1969). *Modernization Among Peasants of Communication*. New York : Holt Rinchart and Winston.
- Shaw, Mavin E. (1971). *Group Dynamic : The psychology of Smallgroup Behavior*, 3 rd ed. New York : McGraw – Hill Book.
- Shepherd, N.G. (1998). “The probe-base learning model’s affect on critical thinking skill of fourth and fifth grade social studies students”. *Dissertation Abstracts International*.
- Traxler, A.E. and R.D. North. (1967). *Technics of Guidance*. New York : Haper and Row.

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ดร.อุทัยวรรณ พงศ์อร่าม
สถานที่ทำงาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนท่าแซะรัชดาภิเษก จังหวัดชุมพร
วุฒิการศึกษาปริญญาเอก (กศ.ด.) สาขาการทดสอบและวัดผลการศึกษา
ประสบการณ์หรือความชำนาญ การวัดผลและประเมินผลการศึกษา
2. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** นายแพทย์วีระ ชูรุจิพร
สถานที่ทำงาน ผู้อำนวยการศูนย์สุขภาพจิตเขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี
วุฒิการศึกษา แพทย์ศาสตรบัณฑิต
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตเวช และสุขภาพจิต
3. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** นางพิมพ์วรรณ พงศ์กาสอ
สถานที่ทำงาน หัวหน้างานแนะแนว โรงเรียนมาบอำมฤตวิทยาคม จังหวัดชุมพร
วุฒิการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ปฏิบัติงานแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา 20 ปี
4. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** นางสาวดุษฎี ศรีสุวรรณ
สถานที่ทำงาน หัวหน้างานวัดผลประเมินผล โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร
วุฒิการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัดผลและประเมินผลการศึกษา
ประสบการณ์หรือความชำนาญ การวัดผลประเมินผล และภาษาต่างประเทศ
5. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** นางเกศินี เขียนด้วง
สถานที่ทำงาน หัวหน้างานแนะแนว โรงเรียนเมืองชุมพรวิทยา จังหวัดชุมพร
วุฒิการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ปฏิบัติงานแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา 23 ปี
6. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** นางสาวอรพิน สุขแจ่ม
สถานที่ทำงาน ครูแนะแนว โรงเรียนศรียาภัย จังหวัดชุมพร
วุฒิการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการแนะแนว
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ปฏิบัติงานแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา 17 ปี
7. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** นางจันทร์แรม ต่อสกุล
สถานที่ทำงาน หัวหน้างานแนะแนวโรงเรียนท่าตะโกพิทยาคม จังหวัดนครสวรรค์
วุฒิการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ปฏิบัติงานแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา 15 ปี

ภาคผนวก ข

- แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค
- คุณภาพแบบวัดด้วยวิธี ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
- สถิติที่ใช้
- ผลคะแนนจากการตอบแบบวัด

แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

ชื่อ.....เลขที่.....ชั้น.....

คำชี้แจง แบบวัดนี้เป็นประโยชน์ที่มีข้อความเกี่ยวกับการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคที่แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ แม้ว่าบางประโยคจะไม่ใช่ข้อมูลที่นักเรียนต้องการหรือไม่ตรงกับที่นักเรียนเป็นอยู่ก็ตาม ขอให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ตรงกับตัวนักเรียนให้ได้มากที่สุด ไม่มีคำตอบที่ผิดหรือถูก ดีหรือไม่ดี โปรดตอบตามความจริง และตอบทุกข้อ

มีคำตอบที่เป็นไปได้ 4 คำตอบ สำหรับข้อความแต่ละประโยค คือ จริง ค่อนข้างจริง
จริงบางครั้ง ไม่จริง โปรดใส่เครื่องหมาย (✓) ในช่องที่นักเรียนคิดว่าตรงกับตัวนักเรียนมากที่สุด

จริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัติเป็นประจำ
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
จริงบางครั้ง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
ไม่จริง	หมายถึง	เมื่อข้อความนั้นนักเรียนไม่เคยปฏิบัติเลย

ข้อ	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริง บางครั้ง	ไม่จริง
1	ฉันสามารถจับประเด็นปัญหา และเข้าใจปัญหาได้อย่างรวดเร็ว				
2	ฉันมีวิธีการคุยกับเพื่อน ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ				
3	ฉันมีความสามารถในการตัดสินใจได้ดี				
4	ฉันสามารถวางแผนและจัดการเรื่องต่าง ๆ ได้				
5	ฉันสามารถแสดงความคิดเห็น และอธิบายให้พ่อแม่เข้าใจได้ทุกครั้ง				
6	ฉันสามารถทราบถึงรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ได้เร็ว				

ข้อ	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบางครั้ง	ไม่จริง
7	ฉันชอบตั้งคำถามและต้องการที่จะรู้เหตุผลของคำตอบ				
8	ฉันจะไม่สรุปหรือเข้าใจสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ตรวจสอบ				
9	ฉันคิดว่าปัญหาทุกอย่างย่อมมีทางแก้				
10	ฉันสามารถสรุปและรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดี				
11	ฉันสามารถบอกความแตกต่างของสิ่งที่คล้ายคลึงกันได้ดี				
12	ฉันสามารถเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมในกลุ่มให้บรรลุผลสำเร็จได้				
13	ฉันสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเสมอ				
14	ฉันสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี				
15	ฉันสามารถนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาได้ดี				
16	ฉันสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกได้ดี				
17	ฉันชอบคิดแก้ปัญหาให้กับเพื่อน ๆ เสมอ				
18	ฉันไม่ยอมท้อต่อปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ				
19	ฉันจะมีความรู้สึกเร็วมากต่อการเปลี่ยนแปลงรอบ ๆ ตัว				
20	เมื่อฉันไม่เห็นด้วยกับเพื่อน ๆ ฉันจะอธิบายด้วยเหตุผล				
21	ฉันเห็นด้วยกับคำพูดที่ว่า หลังฝนตกแล้วท้องฟ้าย่อมแจ่มใส				

ข้อ	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบางครั้ง	ไม่จริง
22	ฉันคิดว่ากาการปฏิเสธเป็นสิ่งจำเป็นในบางโอกาส				
23	เมื่อมีปัญหาฉันจะถามตนเองเสมอ				
24	ฉันจะรู้ขั้นตอนในการทำงานว่าจะไรควรทำก่อนและทำหลัง				
25	ฉันคิดว่าบุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันในเรื่องของการคิดตัดสินใจ				
26	ฉันจะมองโลกในแง่ดีแม้มีอุปสรรคก็จะไม่ย่อท้อ				
27	ฉันคิดว่าทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงได้				
28	ฉันมีสติรับรู้ว่าขณะนี้ฉันกำลังทำอะไร				
29	ฉันชอบฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ และยินดีให้เพื่อน ๆ ดิชมได้				
30	ฉันมีปฏิกิริยาโต้แย้งทันทีเมื่อฉันไม่เห็นด้วย				
31	ฉันชอบเลียนแบบดาราคคนโปรดของฉัน				
32	ถ้าสิ่งใดที่ฉันไม่ชอบ หรือไม่เห็นด้วย ฉันจะหมดความสนใจทันที				
33	ฉันต้องเป็นคนแรกที่คิดหรือทำเรื่องใหม่ ๆ				
34	ฉันมีความรู้สึกกังวลถ้าฉันไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น				
35	ฉันจะตัดสินใจเลือกซื้อของก็ต่อเมื่อได้เห็นการโฆษณาจากทีวีเสียก่อน				
36	ฉันจะข้ามถนนตรงทางม้าลายหรือสะพานลอยเมื่อมีตำรวจจราจรเท่านั้น				
37	ฉันคิดว่าสิ่งที่ฉันทำถูกต้องเสมอ				

ข้อ	ข้อความ	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบางครั้ง	ไม่จริง
38	ฉันจะอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ก็ต่อเมื่อเห็นข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์ที่น่าสนใจเท่านั้น				
39	ฉันยังไม่ทราบเลยว่า ของขวัญที่อยากได้ในวันเกิดที่จะถึงคืออะไร				
40	ฉันจะเลือกรับประทานอาหารที่ฉันชอบเท่านั้น				
41	ฉันจะโกรธคนที่ที่เพื่อนรักถูกรังแก				
42	ฉันจะไม่กล่าวคำขอโทษใครถ้าฉันไม่ทำผิด				
43	เวลาที่ฉันไปไหนกับเพื่อน ฉันจะตามใจเพื่อนเสมอ				
44	ฉันจะไม่ยอมให้ความร่วมมือใด ๆ ถ้าฉันไม่เห็นด้วย				
45	ฉันจะอารมณ์เสียทันทีถ้าไม่ถูกใจ				
46	ถ้าฉันไม่ชอบสัตว์เลี้ยงอะไร ทุกคนในบ้านต้องไม่ชอบด้วย				
47	ฉันไม่ต้องการให้ใครขัดจังหวะเวลาฉันดูทีวี				
48	ฉันไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า การที่ไปเที่ยวน้ำตกกับทะเลที่ไหนดีกว่ากัน				
49	เมื่อมีปัญหา ฉันต้องปรึกษาเพื่อนทุกครั้ง				
50	ฉันไม่ชอบคิดเรื่องที่ซับซ้อน				
51	ฉันไม่เคยสังเกตความเปลี่ยนแปลงรอบ ๆ ตัว				
52	ฉันคิดว่าการขีดเขียนฝาผนังห้องน้ำเป็นเรื่องสนุก				
53	ฉันจะอารมณ์เสีย หงุดหงิด เมื่อเล่นเกมแพ้และพยายามที่จะเอาชนะ				

ข้อ	ข้อความ	จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง บางครั้ง	ไม่จริง
54	ฉันจะเก็บเงิน เพื่อซื้อแผ่นเกมที่ฉันชอบ แม้ต้องอดขนมก็ตาม				
55	ฉันจะรีบเดินหนีทันทีถ้าฉันพบเด็กหลงทางกับพ่อแม่				
56	ฉันคิดว่า การเข้าคิวซื้ออาหารเป็นการเสียเวลา				
57	ฉันไม่เคยแยกขยะก่อนทิ้งลงถัง				
58	ถ้าฉันต้องการอะไร ฉันก็ต้องได้สิ่งนั้น				

ข้อทดสอบ	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ							$\sum R$	IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7		
52	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
53	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
54	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
55	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
56	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
57	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
58	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
59	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0
60	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+7	+1.0

ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้

$\sum R$	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด
IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อทดสอบกับวัตถุประสงค์ของแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

การแปลความหมายคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

+1	หมายถึง	ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่าข้อทดสอบสามารถใช้วัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตรงตามวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ผู้ทรงคุณวุฒิไม่แน่ใจว่าข้อทดสอบสามารถใช้วัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
-1	หมายถึง	ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่าข้อทดสอบไม่สามารถใช้วัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การแปลความหมายค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อทดสอบกับวัตถุประสงค์ของแบบทดสอบ

ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อทดสอบกับวัตถุประสงค์ของแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ที่มีค่าตั้งแต่ .05 ขึ้นไปแสดงว่าข้อทดสอบสามารถวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

**ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกตามรายข้อ
ของแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค**

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	ความหมาย	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	ความหมาย
1	0.35	จำแนกดี	30	0.41	จำแนกดี
2	0.37	จำแนกดี	31	0.37	จำแนกดี
3	0.37	จำแนกดี	32	0.37	จำแนกดี
4	0.38	จำแนกดี	33	0.45	จำแนกดี
5	0.40	จำแนกดี	34	0.43	จำแนกดี
6	0.47	จำแนกดี	35	0.38	จำแนกดี
7	0.45	จำแนกดี	36	0.47	จำแนกดี
8	0.58	จำแนกดี	37	0.53	จำแนกดี
9	0.38	จำแนกดี	38	0.45	จำแนกดี
10	0.38	จำแนกดี	39	0.55	จำแนกดี
11	0.47	จำแนกดี	40	0.65	จำแนกดี
12	0.37	จำแนกดี	41	0.47	จำแนกดี
13	0.45	จำแนกดี	42	0.47	จำแนกดี
14	0.52	จำแนกดี	43	0.45	จำแนกดี
15	0.35	จำแนกดี	44	0.40	จำแนกดี
16	0.55	จำแนกดี	45	0.40	จำแนกดี
17	0.43	จำแนกดี	46	0.43	จำแนกดี
18	0.50	จำแนกดี	47	0.53	จำแนกดี
19	0.40	จำแนกดี	48	0.47	จำแนกดี
20	0.58	จำแนกดี	49	0.35	จำแนกดี
21	0.47	จำแนกดี	50	0.35	จำแนกดี
22	0.43	จำแนกดี	51	0.40	จำแนกดี
23	0.53	จำแนกดี	52	0.40	จำแนกดี
24	0.52	จำแนกดี	53	0.45	จำแนกดี
25	0.40	จำแนกดี	54	0.38	จำแนกดี
26	0.45	จำแนกดี	55	0.40	จำแนกดี
27	0.50	จำแนกดี	56	0.35	จำแนกดี
28	0.43	จำแนกดี	57	0.37	จำแนกดี
29	0.50	จำแนกดี	58	0.50	จำแนกดี

ใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ค่าอำนาจจำแนก สำนักประเมินทางการศึกษา
มหาวิทยาลัยวอชิงตัน (Office of Educational Assessment, University of Washington citing
in Sax G. & Newton J.W> 1997: 239) กำหนดไว้เป็นแนว คือ

ค่าสัมพัทธ์	ระดับ
.31 – 1.00	จำแนกดี
.10 - .30	จำแนกพอใช้
ค่าลบ - .09	จำแนกไม่ดี

(โกศล มีคุณ, 2545: 283-384 การประเมินคุณภาพเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนว)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐาน ใช้สถิติ t – test ทั้ง t – test Dependent และ t – test Independent วิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป

t – test Dependent

$$t = \frac{\bar{d} - \mu_d}{S_d / \sqrt{n}} \sim t_{n-1}$$

เมื่อ \bar{d} คือ ค่าเฉลี่ยของผลต่าง

S_d คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่าง

t – test Independent

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

เมื่อ \bar{x}_1 เป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

\bar{x}_2 เป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

n_1 เป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

n_2 เป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

S_1^2 เป็นความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

S_2^2 เป็นความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

2. สถิติเพื่อหาความเที่ยงของแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{S_t^2} \right\}$$

α คือ สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n คือ จำนวนข้อของแบบทดสอบ

S_i^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนข้อหนึ่ง ๆ

S_t^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

3. การหาคุณภาพ แบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยใช้สูตร ของ วิทนีย์ และซาเบอร์ (Whitney and Sabers, 1970) (โกศล มีคุณ 2545: 271-277)

$$Dise = \frac{\sum u - \sum I}{N(\text{Score}_{\max})}$$

Dise	คือ อำนาจจำแนกของข้อคำถาม
$\sum u$	คือ ผลรวมของคะแนนกลุ่มสูง 25 เปอร์เซนต์
$\sum I$	คือ ผลรวมของคะแนนกลุ่มต่ำ 25 เปอร์เซนต์
N	คือ จำนวนผู้ตอบ 25 เปอร์เซนต์
Score _{max}	คือ คะแนนของคำถาม

ผลคะแนน ที่ได้มาจากการตอบแบบวัดการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม จังหวัดชุมพร ก่อนและหลังการทดลอง ในกลุ่ม
ทดลองและกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง		คนที่	กลุ่มควบคุม	
	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง		ก่อนทดลอง	หลังทดลอง
1	169	174	1	163	167
2	163	171	2	156	163
3	148	164	3	161	168
4	164	199	4	158	159
5	159	178	5	140	149
6	156	170	6	156	164
7	142	184	7	147	152
8	150	165	8	145	146
9	153	169	9	157	168
10	158	178	10	150	158
11	150	181	11	151	153
12	172	192	12	142	147
13	166	175	13	159	171
14	143	169	14	141	145
15	169	180	15	168	170
\bar{X}	157.4667	176.6000	\bar{X}	152.9333	158.6667
S.D.	9.628	9.716	S.D.	8.581	9.355

ภาคผนวก ค

- กิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
- คุณภาพของกิจกรรมด้วยวิธี ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
- แบบประเมินการร่วมกิจกรรม
- บันทึกข้อสังเกต

คำชี้แจง

การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการฝึกฝนการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคของผู้เรียน ด้วยการจัดชุดกิจกรรม เพื่อนำไปใช้โดยการจัดกิจกรรมกลุ่ม ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรม จำนวน 12 กิจกรรม ลักษณะกิจกรรม ประกอบด้วย ใบบทความรู้ ใบงาน ซึ่งใช้ กรณีศึกษา สถานการณ์จำลอง นิทาน และกิจกรรมอื่น ๆ เป็นสื่อ ทุกกิจกรรมล้วนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค มีแนวทางในการจัดกิจกรรม แต่ละขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นนำ โดยผู้ให้บริการแนะแนวในฐานะผู้นำกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม และอธิบายกิจกรรมที่จะปฏิบัติร่วมกัน
2. ขั้นการมีส่วนร่วม โดยให้ผู้รับบริการแนะแนวในฐานะสมาชิกกลุ่ม ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมในฐานะสมาชิกกลุ่ม
3. ขั้นการวิเคราะห์ โดยให้สมาชิกได้ร่วมกันวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกได้มีความรู้กว้างขวางขึ้น และได้รู้จักตนเองดียิ่งขึ้น
4. ขั้นสรุป และประยุกต์หลักการ โดยให้สมาชิกรวบรวมแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มมาสรุป และเป็นหลักการของตนเอง แล้วนำหลักกรณั้นมาใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง
5. ขั้นประเมินผล โดยให้สมาชิกร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน โดยการสังเกตความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม

โปรแกรมการจัดกิจกรรมแนะแนว โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
1. ด้วยใจ (ปฐมนิเทศ)	1. เพื่อสร้างบรรยากาศ ความคุ้นเคยในการเรียนรู้ ร่วมกัน 2. เพื่อให้สมาชิกทราบบ จุดมุ่งหมาย ข้อตกลง บทบาทหน้าที่ในการเข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่ม 3. เพื่อสำรวจความรู้พื้นฐาน การคิดตัดสินใจในการ เผชิญปัญหาอุปสรรคและ การจัดกิจกรรมกลุ่ม	การเรียนรู้ปัญหาก่อน ทำให้ สามารถปรับปรุงตนเองให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ เมื่อได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจ มีความสุข และจะได้รับความ ร่วมมือด้วยดี	นิทาน อุปกรณ์ วาดภาพ
2. คติขโมยวัว	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิด พิจารณาไตร่ตรองให้ รอบคอบก่อนตัดสินใจ กระทำการใด ๆ 2. เพื่อให้ทราบถึงโทษของ การตัดสินใจผิดพลาด	การขโมยของ ๆ ผู้อื่น ย่อม ต้องได้รับโทษ ตามที่กฎหมาย ระบุไว้ บุคคลจึงต้องพิจารณาให้ รอบคอบก่อนที่ตัดสินใจกระทำ การใด ๆ ลงไป	ภาพข่าว กรณีศึกษา ใบงาน
3. เมื่อต้อง ปฏิเสธ	1. เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจหลักการ ปฏิเสธ 2. เพื่อให้สมาชิกสามารถ ปฏิเสธเป็น เมื่อต้องเจอ กับปัญหาและเหตุการณ์ ที่ไม่เหมาะสม	การปฏิเสธเป็นสิทธิของทุก คน แต่ถ้าทุกคนสามารถรู้จัก การปฏิเสธเป็นเมื่อต้องเผชิญกับ ปัญหาหรือสถานการณ์ที่ตนเอง เห็นว่าไม่เหมาะสมหรือไม่เห็น ด้วย ก็จะช่วยลดปัญหาความ ขัดแย้งลงได้	กรณีศึกษา เรื่อง ไม่น่าเลย ใบงาน ใบความรู้

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
4. ทางออก	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนในการแก้ปัญหา 2. เพื่อฝึกนักเรียนให้รู้จักการคิดตัดสินใจเมื่อต้องการเผชิญปัญหาอุปสรรค 	<p>ในชีวิตประจำวันของทุกคน มักประสบปัญหาต่าง ๆ เสมอ ปัญหาหลายปัญหาสามารถแก้ไขได้โดยอาศัยหลักการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหา กำหนดทางเลือก วิเคราะห์ทางเลือก เลือกวิธีการแก้ปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหา และหาวิธีแก้ข้อเสียที่เกิดจากทางเลือก</p>	<p>ใบความรู้ กรณีศึกษา ใบงานที่ 1,2</p>
5. ชีวิตของ ป้องพล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจในการใช้ชีวิตประจำวันได้ 	<p>สังคม คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง 2. มีกฎข้อบังคับของหมู่คณะ เช่น กฎหมาย ระเบียบ 3. มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และสามารถดูแลตนเองได้ 	<p>กรณีศึกษา ใบงานที่ 1,2 ใบความรู้</p>
6. คิดได้ ทำได้	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิดที่หลากหลาย 2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 	<p>มุมมองใดก็ตามเป็นเพียงมุมมองหนึ่งเท่านั้น ยังมีมุมมองอื่นหรือทางเลือกอื่น ๆ อยู่เสมอ ทุกครั้ง การสำรวจหาทางเลือกอื่น ๆ โดยการจัดระบบข้อมูล เพื่อให้ได้ทางเลือกมากที่สุด เป็นการสร้างความคิดใหม่และนำไปสู่กระบวนการคิดที่มีคุณภาพสูงสุด คือ ความคิดอย่างเป็นระบบ</p>	<p>ใบงาน 1,2 อุปกรณ์ตัด ผนัง</p>

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
7. บทเรียนจาก ความจริง	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จัก แยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ ต่าง ๆ 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถ ตัดสินใจและแก้ไข ปัญหา อุปสรรคได้ด้วย ตนเอง 3. เพื่อให้นักเรียนสามารถ เสนอแนวทางการคิด ตัดสินใจในการ แก้ปัญหาเมื่อเกิดความ ผิดพลาดหรือต้องเจอกับ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ ไม่พึงประสงค์ได้	สภาพปัจจุบัน มีสิ่งที่จะช่วยให้ วัยรุ่นประพฤติตนไปในทางที่ เสื่อมเสียได้ง่าย การที่วัยรุ่นได้ พบเห็นตัวอย่างจริงของความ ผิดพลาดของผู้อื่น รวมทั้งเห็นถึง ผลดีผลร้ายที่ตามมา การจัด กิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้เรียนได้ คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ย่อมทำ ให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเลือกปฏิบัติ ตนเอง	ข่าวหน้า หนังสือพิมพ์ ใบงาน ใบความรู้
8. ปรับตัวดี คลี่คลาย ปัญหา	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการ คิด วิเคราะห์ในการ แก้ปัญหาอย่างเป็น ระบบ 2. เพื่อให้นักเรียนได้ พิจารณาผลดี ผลเสีย ของทางเลือกในการ แก้ปัญหาได้อย่าง เหมาะสม	กระบวนการแก้ปัญหา โดย การคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผล ที่เกิดขึ้นรวมทั้งวิธีการ และผลที่ อาจเกิด การแก้ปัญหาอย่างเป็น ระบบจะช่วยให้สามารถ แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ยิ่งขึ้น	กรณีศึกษา ใบงาน

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
9. ทักษะการตัดสินใจ	เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการตัดสินใจ และสามารถตัดสินใจ จากสถานการณ์ที่กำหนดได้เหมาะสม	การตัดสินใจเป็นสิทธิส่วนบุคคลในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตัดสินใจมี 4 ขั้นตอน คือกำหนดทางเลือกที่จะตัดสินใจ วิเคราะห์ผลดีผลเสียของทางเลือก ตัดสินใจเลือกและการหาแนวทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้น	ใบความรู้ กรณีศึกษา ใบงาน
10. ช่วยคิด หน่อย	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสร้างทางเลือก พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม	การคิดตัดสินใจในบางกรณีต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเฉพาะ เช่น ปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า ความสอดคล้องกับอุปนิสัย ความถนัด ค่านิยม ความสนใจ ความสามารถและผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการตัดสินใจ	กรณีศึกษา ใบงาน ใบความรู้
11. เข้าเมือง ตาหลิว ต้อง หลิวตาตาม	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักเลือกปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคมชุมชน 2. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงผลดีและผลเสียของการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมต่อสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชนนั้น ๆ	มนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการพื้นฐานคล้ายคลึงกัน แต่มนุษย์จะมีลักษณะนิสัย อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อ แตกต่างกันไป เนื่องจากมนุษย์เติบโตมาจากสภาพแวดล้อม มีประเพณี วัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้น ใน การอยู่ร่วมกันจะต้องศึกษาถึงความแตกต่างของเหตุผล และตัดสินใจเลือกที่จะปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เหมาะสม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข	กรณีศึกษา ใบงาน

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
12. นิทานล้อมวง	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิดใน การวินิจฉัยปัญหา 2. เพื่อให้รู้จักแก้ปัญหาให้ ถูกต้อง 3. เพื่อให้ทราบถึงข้อดี และ ข้อเสียต่อการแก้ปัญหา	คนทุกคนย่อมต้องประสบ ปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น การ แก้ปัญหาใด ๆ นั้น ต้องพยายาม พิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ ก่อนการตัดสินใจ เพราะการ แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญอยู่ นั้นต้องแก้ไขถูกต้องตรงกับ ปัญหา ก็จะทำให้ปัญหานั้น สิ้นสุดหรือจบลงได้ แต่ถ้าแก้ไขไม่ ถูกต้องหรือไม่ตรงกับปัญหาที่เกิด ก็จะทำให้ยากลำบากและอาจ เกิดปัญหาใหม่ตามมาอีก	นิทาน ใบความรู้ ใบงาน

กิจกรรมที่ 1

เรื่อง ด้วยใจ (ปฐมนิเทศ)

จุดประสงค์

1. เพื่อสร้างบรรยากาศความคุ้นเคยในการเรียนรู้ร่วมกัน
2. เพื่อให้สมาชิกทราบจุดมุ่งหมาย ข้อตกลง บทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วม

กิจกรรมกลุ่ม

3. เพื่อสำรวจความรู้พื้นฐาน การคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคและการจัดกิจกรรมกลุ่ม

แนวคิด

การเรียนรู้ปัญหาทำก่อน ทำให้สามารถปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ เมื่อได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจ มีความสุข และจะได้รับความร่วมมือด้วยดี

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง กลุ่มใหญ่ 15 คน กลุ่มย่อย 5 คน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำกลุ่ม ชี้แจงวัตถุประสงค์ อธิบายข้อตกลง กฎ กติกา ให้กลุ่มทราบบทบาทของผู้ในกลุ่ม บทบาทของสมาชิกกลุ่ม การให้ความร่วมมือ และการนำเสนอดตามวัตถุประสงค์จากใบความรู้ ใบงาน 2. เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามเพื่อทำความเข้าใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม 3. ให้สมาชิกกลุ่มทุกคน ได้ฟังนิทาน เรื่อง นกกระสา ระบายน้ำเพื่อสร้างความตระหนัก มุ่งมั่น อดทน ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ 4. ร่วมสนทนาในประเด็นง่าย ๆ นกกระสาจะได้กินน้ำหรือไม่และวิธีใดที่สมาชิกคิดว่าดีที่สุด 	นิทานเรื่อง นกกระสา ระบายน้ำ

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นประเมินผล	5. ผู้นำกลุ่มร่วมกันสรุปและอธิบายเพิ่มเติม "คนทุกคนต้องเผชิญกับปัญหา เมื่อเผชิญกับปัญหา อาจพบทางเลือกในการแก้ปัญหาได้หลายทาง ถ้ามีความมุ่งมั่นและพยายามก็จะสามารถเผชิญกับปัญหาและแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ในที่สุด 6. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแบ่งกลุ่มย่อย ช่วยกันวาดภาพทางเลือกของนกกระสา พร้อมบรรยายได้ภาพลงกระดาษโปสเตอร์ ติดฝาผนังห้อง ทำกิจกรรมกลุ่ม 1. ความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม 2. ประเมินจากการวาดภาพ	

นิทานเรื่อง นกกระสากระหายน้ำ ประกอบกิจกรรม ด้วยใจ

มีนกกระสาตัวหนึ่ง บินมาไกลรู้สึกกระหายน้ำเป็นอย่างยิ่ง นกกระสามองไปเห็น
เหยือกน้ำ นกกระสาดีใจมาก น้ำมีอยู่เพียงเล็กน้อย นกกระสาพยายามจะกินน้ำในเหยือก แต่ไม่
สามารถกินได้ จึงคิดหาวิธีจะกินน้ำ ขณะที่มองไปรอบ ๆ ได้พบก้อนหินบนพื้นดินหลายก้อน
นกกระสาจึงคิดว่าถ้าเราจะใช้วิธีเอาก้อนหินใส่ลงไปในเหยือกน้ำที่ละก้อน ทีละก้อนคงจะทำให้
สามารถกินน้ำได้ หรือเราจะตะแคงเหยือกน้ำ เพื่อให้น้ำไหลออกมา หรือเราจะไปหาน้ำกินข้างหน้า
ดีนะ นกกระสาลังเลใจและตัดสินใจไม่ถูกว่า จะกินน้ำด้วยวิธีไหนจึงจะดีที่สุด

ที่มา : ดัดแปลงจาก กิจกรรมหลายทางเลือก คู่มือพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์
ศีลธรรมและ จริยธรรม กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545)

ใบงาน
กิจกรรม เรื่อง ดัชนีใจ (ปฐมนิเทศ)

คำชี้แจง ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อย แล้วช่วยวาดภาพทางเลือกของนกกระสา ตามที่กลุ่ม
ตัดสินใจเลือก พร้อมบรรยายใต้ภาพ ลงกระดาษที่แจกให้ เสร็จแล้วนำภาพที่ได้ไปติด
ที่ฝาผนัง

กิจกรรมที่ 2

เรื่อง คติขโมยวัว

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนตัดสินใจกระทำการใด ๆ
2. เพื่อให้ทราบถึงโทษของการตัดสินใจผิดพลาด

แนวคิด

การขโมยของ ๆ ผู้อื่น ย่อมต้องได้รับโทษ ตามที่กฎหมายระบุไว้ บุคคลจึงต้องพิจารณาก่อนที่ตัดสินใจกระทำการใด ๆ ลงไป

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่มพูดถึงข่าวประจำวันจากหน้าหนังสือพิมพ์	
กลุ่มใหญ่ 15 คน	เน้นข่าวที่กระทำผิดกฎหมาย เช่น ข่าวขายยาบ้า เล่นการพนัน ทะเลาะวิวาท โดยให้สมาชิกช่วยกันยกตัวอย่าง	ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์
กลุ่มย่อย 5 คน ชั้นนำ		
ขั้นการมีส่วนร่วม	1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียในการกระทำของข่าวที่นำเสนอ	กรณีศึกษาเรื่อง ขโมยวัว
ขั้นวิเคราะห์	2. ให้แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อศึกษากรณีศึกษาเรื่องคติขโมยวัว	
	1. ให้สมาชิกในกลุ่มย่อยช่วยกันวิเคราะห์กรณีศึกษาตามประเด็นจากใบงาน	
	2. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ	
ขั้นสรุป/ประยุกต์	ผู้นำกลุ่มเปรียบเทียบผลจากการนำเสนอของแต่ละกลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันและช่วยกันสรุปเพิ่มเติมในกรณีโทษของการกระทำผิด	
ขั้นประเมินผล	1. การร่วมกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม	
	2. ผลการนำเสนอ 3. วิธีการคิดตัดสินใจของกลุ่ม	

กรณีศึกษา กิจกรรม เรื่อง คติขโมยวัว

ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันฉบับวันนี้ รายงานว่า “ตำรวจได้จับนายสมพร มั่งมี อายุ 45 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป นายสมพร ถูกตั้งข้อหาว่าลักขโมยวัว ขณะที่ถูกจับ

นายสมพรกำลังฆ่าห่านเนื้อวัวอยู่บนแคร่ไม้ไผ่ใกล้ ๆ บ้านของเขา ขณะนั้นเป็นเวลาเกือบสว่างแล้ว ภรรยาของเขากับลูก ๆ กำลังเตรียมภาชนะสำหรับใส่เนื้อวัวที่ฆ่าห่าน โดยแบ่งไปขายส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจะเก็บไว้รับประทานเอง

นายสมพร รับสารภาพและเล่าความจริงให้ตำรวจฟังว่า ประมาณ 5 ทุ่มเศษ ของคืนที่ผ่านมา เขาออกไปหาปลาที่บึงข้างถนนใหญ่ เพื่อมาประกอบอาหารให้แก่ภรรยาและบุตรจำนวน 6 คนของเขา เขาได้พบลูกวัวตัวหนึ่งนอนตายอยู่ข้างถนน ที่ใกล้ ๆ วัวตายนั้นมีรถบรรทุกคันหนึ่งพลิกคว่ำอยู่อีกฟากหนึ่งของถนน เขาเดินไปดูรถที่คว่ำนั้น ปรากฏว่าไม่มีคนอยู่ในรถ มีแต่รอยเลือดติดรถอยู่เข้าใจว่าคนขับรถซึ่งน่าจะมีมากกว่า 1 คน หนีไปแล้ว เขาจึงกลับบ้านไปตามบุตรและภรรยาแล้วช่วยกันลากลูกวัวตัวนั้นมาวางที่แคร่ ทำการฆ่าห่านเนื้อวัวตามที่ตำรวจมาเห็นอยู่นั้น เนื่องจากเขามีฐานะยากจน จึงต้องนำวัวตัวนั้นมาเพื่อจะได้แบ่งขายและที่เหลือเก็บไว้ให้กินในครอบครัว

ตำรวจได้นำตัวของเขาไปที่โรงพักเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ที่มา : ดัดแปลงจากกรณีศึกษา การฝึกคิดและตัดสินใจ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ลำดับที่ 23/2531

ใบงาน กิจกรรมเรื่อง คติลักษโมชวั

คำชี้แจง ให้กลุ่มระดมความคิดเห็นและวิเคราะห์กิจกรรมตามประเด็นดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1. นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของนายสมพร มั่งมี หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. การกระทำของนายสมพร มั่งมี จะต้องได้รับโทษตามกฎหมายแน่นอน แต่ชาวบ้านลงความเห็นแตกต่างกันว่า นายสมพร มั่งมี ควรได้รับโทษต่าง ๆ ดังนี้

1. ควรให้ปรับฐานลักษโมชยของ ๆ ผู้อื่น
2. ให้ชดใช้ค่าลูกริวตามราคาจริง
3. ควรถูกจำคุก
4. ควรสั่งปล่อย
5. ควรได้รับการตักเตือนอย่างเดียว
6. ไม่ควรได้รับความผิดใด ๆ เพราะเขาทำด้วยความรับผิดชอบต่อครอบครัวของเขา

ในความเห็นของกลุ่ม คิดตรงกับข้อใด เหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3. ถ้านักเรียนเป็นนายสมพร มั่งมี เมื่อพบเหตุการณ์บนท้องถนนซึ่งมีลูกวัวถูกรถชนตาย และมีรถบรรทุกคว่ำอยู่อีกฟากหนึ่งอย่างนั้น นักเรียนทราบว่าการนำลูกวัวที่ถูกรถชนตายนั้นไปชำแหละเพื่อแบ่งขายและเก็บไว้ทำอาหารเป็นการกระทำผิดกฎหมาย นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร เหตุใดจึงทำเช่นนั้น

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3

เมื่อต้อง ปฏิเสธ

จุดประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจหลักการปฏิเสธ
2. เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิเสธเป็น เมื่อต้องเจอกับปัญหาและเหตุการณ์ที่ไม่

เหมาะสม

แนวคิด

การปฏิเสธเป็นสิทธิของทุกคน แต่ถ้าทุกคนสามารถรู้จักการปฏิเสธเป็นเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ตนเองเห็นว่าไม่เหมาะสมหรือไม่เห็นด้วย ก็จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งลงได้

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่มนำเข้าสู่กิจกรรม โดยแจกใบความรู้	กรณีศึกษา
กลุ่มใหญ่ 15 คน	กรณีศึกษาเรื่องไม่น่าเลย และแบ่งกลุ่มย่อย	เรื่อง
กลุ่มย่อย 5 คน		ไม่น่าเลย
ผู้นำ		
ขั้นการมีส่วนร่วม	ให้สมาชิกกลุ่มพูดคุยและทำกิจกรรมตามใบงาน	ใบงาน
	- ข้อดี ข้อเสียของการปฏิเสธ	
	- วิธีการปฏิเสธ	
ขั้นการวิเคราะห์	ส่งตัวแทนกลุ่มรายงานผลและให้สมาชิกที่มีความ คิดเห็นแตกต่างกันนำเสนอเพิ่มเติม	

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นสรุป/ประยุกต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำกลุ่มสรุปเหตุผลและความจำเป็นในการปฏิเสธ 2. ให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันคิดประโยคปฏิเสธที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม ฝึกการพูดปฏิเสธตามสถานการณ์ 3. ศึกษาหลักการปฏิเสธจากใบความรู้ ผู้นำกลุ่มอธิบายเพิ่มเติม และให้สมาชิกกลุ่มฝึกการใช้คำพูดเมื่อต้องปฏิเสธ 	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตการร่วมกิจกรรม 2. ดูผลการอภิปราย 3. การฝึกพูดประโยคปฏิเสธ 	

กรณีศึกษา กิจกรรม เรื่อง ไม่น่าเลย

ปรีชาเป็นเด็กหนุ่มจากต่างจังหวัด สุวณเฑาะภคจัน ปรีชามีน้องหลายคนที่กำลังเรียนหนังสือ เมื่อจบชั้น ป.6 ปรีชาในฐานะลูกคนโตจึงเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ เขาได้ทำงานในโรงงานแห่งหนึ่งแถบชานเมือง ปรีชามีที่พักในโรงงานนั้น แม้จะได้เงินไม่มาก แต่ปรีชาใช้เงินอย่างประหยัด เขาจึงมีเงินพอเหลือเก็บไว้ใช้ส่วนตัว และส่งให้พ่อแม่ทุกเดือนไม่เคยขาด เขาหวังว่าเมื่อเก็บเงินได้จำนวนหนึ่งจะกลับไปเปิดร้านขายของชำเล็กๆ ในหมู่บ้าน ส่งให้น้องเรียนสูง ๆ หลังจากเลิกงาน คนส่วนใหญ่ชอบตั้งวงดื่มเหล้า ปรีชาเสียดายเงินเขาตั้งใจว่าจะไม่ยอม ดื่มเหล้าอย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะถูกชวนอย่างไรเขาก็ไม่ใจอ่อน เงินทุกบาทมีความหมายสำหรับเขา

ปีใหม่ที่ผ่านมามีคนงานได้รับเงินพิเศษ ปรีชาตั้งใจว่าจะเก็บเงินก้อนนี้ไว้ให้พ่อแม่ตอนกลับบ้านช่วงสงกรานต์ เพื่อน ๆ ของปรีชาไปหาซื้อเหล้าและชวนปรีชาดื่มด้วย แต่เขาปฏิเสธ เดชเพื่อนร่วมห้องพูดขึ้นว่า “ไอ้ซำมันเป็นตัวอะไร เหล้าก็ไม่เคยกินผู้หญิงก็ไม่เคยเที่ยว” แล้วทุกคนก็หัวเราะ ปรีชาหน้าแดงด้วยความโกรธ เขาจับแก้วเหล้ามาดื่มอย่างลึมดิว หลังจากดื่มไปเพียง 2 แก้ว ปรีชาก็คุมสติไม่อยู่ เขารู้สึกอีกครั้งในห้องแคบ ๆ กับผู้หญิงแปลกหน้า ปรีชารู้ทันทีว่าที่นั่นคือห้องโสเภณี เมื่อหายเมาปรีชา รู้สึกเสียดายเงินมาก เขาตั้งใจว่าต่อไปจะไม่ดื่มเหล้าอีกไม่ว่าเพื่อนจะพูดอย่างไร หลายเดือนต่อมาโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้โรงงาน มารับบริจาคเลือด คนงานส่วนหนึ่งรวมทั้งปรีชาเห็นเป็นสิ่งดีจึงร่วมบริจาค เจ้าหน้าที่ซักประวัติแล้วเจาะเลือดเขาไป บอกว่าจะตรวจเลือดให้ด้วย ปรีชาไม่ได้คิดกลัวอะไรเพราะเขาแข็งแรงดี จากนั้นเพียงอาทิตย์เดียวเขาถูกตามตัวไปที่โรงพยาบาล หมอคุยกับเขาเรื่องเอดส์ การติด อากา และบอกว่าคนที่ติดเชื้อเอดส์นั้นถ้าดูแลตัวเองให้ดี ๆ ก็สามารถมีชีวิตอยู่ได้นาน ปรีชากังวลใจและกระสับกระส่าย หมอพูดกับเขาดีมาก และสุดท้ายก็บอกว่าเขาติดเชื้อเอดส์

นับแต่วันนั้น ปรีชากลุ่มใจมาก วิดกทุกขีรอนไปหมด กลัวเพื่อนจะรังเกียจ กลัวถูกไล่ออกจากงาน กลัวว่าถ้าเจ็บป่วยจะเอาเงินที่ไหนรักษา พ่อแม่รู้จะผิดหวังในตัวเขาและรังเกียจเขาหรือไม่ เขารักพ่อแม่และหวังว่าจะดูแลท่านยามแก่เฒ่า แต่ตอนนี้เขากลับต้องเป็นฝ่ายให้พ่อแม่ดูแล และจะต้องตายตั้งแต่ยังหนุ่ม คนในหมู่บ้านก็คงจะรังเกียจเขาและครอบครัวแน่ ๆ เพราะมีตัวอย่างเห็นอยู่ เขาคิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ได้แต่เสียใจ ที่ไม่น่าจะดื่มเหล้า และไปเที่ยวกับเพื่อนเลย

ที่มา : คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว หน่วยศึกษานานาชาติ กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ (2522)

ใบงาน
กิจกรรม เมื่อต้องปฏิเสธ

คำชี้แจง ให้สมาชิกกลุ่มย่อย ร่วมกันอธิบายเพื่อให้ได้ข้อสรุปในประเด็น

ข้อที่ 1. ถ้ามีสมาชิกเป็นปรีชา การปฏิเสธเพื่อนมีข้อดี ข้อเสีย อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. ปัญหาของปรีชา เกิดจากอะไร และมีวิธีการปฏิเสธอย่างไรบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเช่น
ปรีชา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่ม.....

ใบความรู้ กิจกรรม เมื่อต้องปฏิเสธ

รู้จักใช้วิธีการปฏิเสธอย่างเหมาะสม ดังนี้

การปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกคนควรเคารพซึ่งกันและกันในความต้องการซึ่งแตกต่างกันการปฏิเสธที่ใช้ได้ผลมักเป็นการปฏิเสธในสิ่งที่ปฏิบัติแล้วไม่เกิดประโยชน์ หรือเกิดผลกระทบในแง่ลบตามมาก และเป็นการชักชวนในหมู่เพื่อน

การปฏิเสธที่ดี จะต้องปฏิเสธจริงจังทั้งท่าทางและคำพูดและน้ำเสียงเพื่อแสดงความตั้งใจอย่างชัดเจนที่จะขอปฏิเสธ

ขั้นตอนการปฏิเสธ

1. ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล เพราะการใช้เหตุผลอย่างเดียว มักถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลอื่น การอ้างความรู้สึกจะทำให้โต้แย้งได้ยากขึ้น
2. การขอปฏิเสธ เป็นการบอกปฏิเสธอย่างชัดเจนด้วยคำพูด
3. การขอความเห็นชอบ โดยการถามความเห็นของผู้ชวน เพื่อรักษาน้ำใจของผู้ชวน และกล่าวขอบคุณเมื่อผู้ชวนยอมรับ

เมื่อถูกเข้าซื้อหรือสบประมาท

เมื่อถูกเข้าซื้อหรือสบประมาทไม่ควรหวั่นไหวไปกับคำพูดเหล่านั้นเพราะจะทำให้ขาดสมาธิในการหาทางออก ควรยืนยันการปฏิเสธและหาทางออกโดยเลือกวิธีต่อไปนี้

1. ปฏิเสธซ้ำโดยไม่ต้องใช้ข้ออ้าง พร้อมทั้งบอกลา หาทางเลี่ยงจากเหตุการณ์ไป
2. การต่อรอง โดยการชวนไปทำกิจกรรมอื่นที่ดีกว่ามาทดแทน
3. การผัดผ่อน โดยการขอยืดระยะเวลาออกไปเพื่อให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ

ตัวอย่างขั้นตอนปฏิเสธและตัวอย่างคำพูดปฏิเสธ

ขั้นตอน	ตัวอย่างคำพูด
1. อธิบายความรู้สึกประกอบเหตุผล	“ฉันกลัวคุณพ่อคุณแม่จะเป็นห่วงถ้ากลับบ้านช้า”
2. การขอปฏิเสธ	“ขอไม่ไปนะเพื่อน”
3. การขอความเห็นชอบ	“เธอก็คงไม่ว่าอะไรใช่ไหม...ขอบคุณเธอมากเลย” (เดินออกจากเหตุการณ์)
4. เมื่อถูกเข้าชี้หรือสบประมาท เลือกวิธีต่อไปนี	
4.1 ปฏิเสธซ้ำ ไม่ต้องมีข้ออ้าง	“ไม่ไปดีกว่า เราขอกลับก่อนนะ” (เดินออกจากเหตุการณ์)
4.2 การต่อเรื่อง	“เอาอย่างนี้ดีกว่าไหม เธอไปดูหนังสือที่บ้านเราก็ก่อน”
4.3 การผิดผ่อน	“ฉันต้องไปแล้ว ไว้วันหลังก็แล้วกันนะ” (เดินออกจากเหตุการณ์)

กิจกรรมที่ 4

เรื่อง ทางออก

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนในการแก้ปัญหา
2. เพื่อฝึกนักเรียนให้รู้จักการคิดตัดสินใจเมื่อต้องการเผชิญปัญหาอุปสรรค

แนวคิด

ในชีวิตประจำวันของทุกคน มักประสบกับปัญหาต่าง ๆ เสมอ ปัญหาหลายปัญหาสามารถแก้ไขได้โดยอาศัยหลักการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหา กำหนดทางเลือก วิเคราะห์ทางเลือก เลือกรูปวิธีการแก้ปัญหา และหาวิธีแก้ไขข้อเสียที่เกิดจากทางเลือก

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่มสอบถามสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาของสมาชิกและวิธีการแก้ปัญหาที่ผ่านมา	ใบความรู้ กรณีศึกษา
กลุ่มใหญ่ 15 คน		ปัญหาของ ดวงดาว
กลุ่มย่อย 5 คน		
ชั้นนำ		
ขั้นการมีส่วนร่วม	1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มศึกษาความรู้จากใบความรู้ และเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ผู้นำกลุ่มอธิบายเพิ่มเติม	ใบงานที่ 1
	2. ผู้นำกลุ่มแบ่งกลุ่มย่อยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มศึกษากรณีศึกษาเรื่องปัญหาของดวงดาว ตามใบงาน	ใบงานที่ 2
ขั้นวิเคราะห์	ให้ตัวแทนกลุ่มออกนำเสนอถึงแนวทางในการแก้ปัญหาจากกรณีศึกษาเรื่องปัญหาของดวงดาว และส่งใบงาน	

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นสรุป/ประยุกต์	ผู้นำกลุ่มสรุปเพิ่มเติมและให้สมาชิกกลุ่มทุกคนทำ กิจกรรมในใบงานที่ 2 ส่ง	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม 2. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม 3. ผลจากการนำเสนอและตรวจใบงาน 	

ใบความรู้ เรื่อง ทางออก

ทุกคนย่อมมีปัญหาด้วยกันทุกคน ซึ่งแต่ละคนอาจมีปัญหามากน้อยแตกต่างกัน ปัญหาหลายปัญหาเราสามารถแก้ไขได้ ถ้าเรารู้ว่าปัญหานั้นมาจากสาเหตุอะไร และเลือกวิธีการแก้ปัญหาแต่บางปัญหานั้นสลับซับซ้อน ซึ่งเราพยายามแก้ไขแล้วแต่ไม่สามารถแก้ไขได้ การไปขอคำปรึกษาจากเพื่อนก็เป็นวิธีการแก้ปัญหาของเราอย่างหนึ่ง และไม่เป็นสิ่งที่น่าอาย ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นเราสามารถแก้ไขได้หลาย ๆ วิธี เช่น วิธีการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา เป็นขั้นตอนที่กำหนดให้ชัดเจนว่า อะไรคือปัญหาที่แท้จริง
2. การกำหนดทางเลือก เป็นการกำหนดทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมด
3. วิเคราะห์ทางเลือก เป็นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก จากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่หรือหาเพิ่มเติม
4. ตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาจากทางเลือกต่าง ๆ
5. แก้ไขข้อเสียของทางเลือก หาวิธีแก้ข้อเสียที่เกิดจากวิธีแก้ปัญหาที่เลือกไว้

กรณีศึกษาปัญหาของดวงดาว กิจกรรม เรื่อง ทางออก

ดวงดาวเป็นเด็กหญิงตัวเล็ก ๆ มีอายุ 12 ปี อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งกับครอบครัวของตาและยายที่ยากจน เนื่องจากดวงดาวกำพร้าแม่ตั้งแต่เล็ก ๆ ส่วนพ่อก็ไปมีภรรยาใหม่ ไม่เคยกลับมาหาดวงดาวเลย ตอนเย็นหลังจากเลิกเรียน ดวงดาวจะรับจ้างทำงานทุกอย่าง เพื่อให้ได้เงินเป็นค่าขนมและซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียน วันหนึ่งมีชายเจ้าของบ้าน อายุประมาณ 50 กว่าปี ซึ่งมีบ้านไม่ไกลจากบ้านยายของดวงดาว ได้ว่าจ้างให้ดวงดาวช่วยทำความสะอาดบ้านและให้ดวงดาวเข้าไปรับเงินค่าจ้างจำนวน 20 บาท ในห้องนอนของเขา จากนั้นชายเจ้าของบ้านได้เริ่มจับมือ จับแขน และถูกเนื้อต้องตัว ดวงดาวรู้สึกตกใจ ไม่พอใจและกลัวมาก ดวงดาวจะหาทางออกอย่างไร

ใบงาน 1 เรื่อง ทางออก

ให้สมาชิกกลุ่มระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับทางออกในการแก้ปัญหาของดวงดาว และส่งตัวแทนนำเสนอ

ใบงาน 2 เรื่อง ทางออก

ให้สมาชิกแต่ละคนคิดปัญหา คนละ 1 ปัญหา และวิเคราะห์ขั้นตอนต่าง ๆ ตาม
หลักการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน แล้วเขียนลงในใบกิจกรรมนี้

1. กำหนดปัญหา เรื่อง
 2. กำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา (ซึ่งอาจมีหลายทางเลือก)
 ทางเลือกที่ 1
 - ทางเลือกที่ 2
 - ทางเลือกที่ 3
 3. หาข้อดี ข้อเสีย ของแต่ละทางเลือกนั้น ๆ

	ทางเลือก	ข้อดี	ข้อเสีย
1.
2.
3.

 4. ตัดสินใจเลือกทางเลือก 1 ทางเลือก
 ทางเลือกที่คิดจะทำ

วิธีแก้ข้อเสียของทางเลือกที่ตัดสินใจเลือก
- ชื่อ.....

กิจกรรมที่ 5

เรื่อง ชีวิตของปองพล

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจในการใช้ชีวิตประจำวันได้

แนวคิด สังคม คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง
2. มีกฎข้อบังคับ ของหมู่คณะ เช่น กฎหมาย ระเบียบ
3. มีวัฒนธรรม เป็นของตนเอง และสามารถดูแลตนเองได้

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่มนำ สันทนาการถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม ชุมชน	กรณีศึกษา
กลุ่มใหญ่ 15 คน	หมู่บ้าน เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และ	เรื่อง ชีวิตของ
กลุ่มย่อย 5 คน	ความเชื่อในแต่ละชุมชน	ปองพล
ชั้นนำ		ใบความรู้
ขั้นการมีส่วนร่วม	1. แบ่งกลุ่มย่อยให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา เรื่อง ชีวิตของปองพล	
	2. เลือกตัวแทนกลุ่มนำเสนอตามประเด็นจากใบงาน	
ขั้นสรุป/ประยุกต์	ผู้นำกลุ่มเปรียบเทียบผลการนำเสนอของกลุ่มและให้ สมาชิกช่วยกันวิเคราะห์	
ขั้นวิเคราะห์	ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกช่วยกันสรุปถึงปัญหาและ ทางเลือกที่เหมาะสมอีกครั้ง พร้อมทั้งอธิบายขั้นตอนใน การคิดตัดสินใจตามใบความรู้	
ขั้นประเมินผล	1. การร่วมกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม	
	2. ผลการนำเสนอของกลุ่ม	

กรณีศึกษา กิจกรรม เรื่อง ชีวิตของปองพล

ปองพลเป็นนายทหารนอกราชการ หลังจากลาออกจากราชการเนื่องจากความเบื่อหน่ายชีวิตในเมืองเขาจึงไปซื้อที่ดินแปลงหนึ่งในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเขตชนบทของประเทศไทย โดยมีความคิดว่าจะทำอะไรไถนาสวนผสมและตั้งใจว่าจะยึดที่ดินแปลงนี้เป็นแหล่งที่ทำกินในบั้นปลายของชีวิต

เขาอยู่อย่างสงบเงียบ หลังจากเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเขาก็เริ่มทำงาน ล้อมรั้วในที่ดินของเขาทำการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ทุกวันเขาจะขลุกอยู่แต่ที่ดินของตนเอง จะพูดจะคุยก็เฉพาะกับลูกเมียตนเองไม่เคยคบค้าสมาคมกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ถ้าต้องการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคเขาก็จะขับรถไปซื้อในเมืองมาใช้จำนวนมาก ๆ

ต่อมาไม่นานชาวบ้านในหมู่บ้านได้ตายลง 2-3 คนติดกันโดยไม่มีอาการเจ็บป่วยมาก่อนและก็มีข่าวเล่าลือกันว่าสาเหตุที่คนเหล่านี้ตายเพราะถูกปอบหรือเรียกกันว่าผีปอบกินตับไตไส้พุงชาวบ้านลงความเห็นว่าคงมีปอบมาอาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้แน่ ๆ และลงความเห็นกันต่อไปว่าผีปอบตนนั้นจะเป็นใครไม่ได้นอกจากปองพลนายทหารนอกราชการคนนั้นที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน

ในที่สุดก็มีคนไปสอดส่องดูพฤติกรรมของปองพล เมื่อมีคนไปด้อม ๆ มอง ๆ แถวบริเวณบ้าน ปองพลไม่พอใจได้ไล่ตะเพิดไม่ให้มาอยู่ในบริเวณบ้านของเขาเนื่องจากเขาคิดว่าเป็นขโมยที่มาตุลาตเลาที่จะขโมยสิ่งของ ในตอนกลางคืนเขาก็เลยเพิ่มความระมัดระวังโดยการเดินลาดตระเวนรอบ ๆ บ้านและบริเวณสวนของเขา ยิ่งทำให้ชาวบ้านรำลือกันใหญ่ว่าปองพลต้องเป็นผีปอบ เพราะในตอนกลางคืนก็ไม่นอน คืนวันหนึ่งชาวบ้านทั้งหมดก็ถือก้อนอิฐก้อนหินและอาวุธต่าง ๆ มาชุมนุมกันที่หน้าบ้านของปองพล ร้องตะโกนขับไล่ให้ออกไปจากหมู่บ้านโดยเร็ว ไม่พูดเพียงอย่างเดียว มีการปาก้อนอิฐ ก้อนหินเข้าไปในบ้านด้วย ทำให้ปองพลต้องหอบหัวลูกเมียและสิ่งของจำเป็นใส่รถหนีออกไปนอกหมู่บ้านไปอาศัยนอนในโรงแรม ในตัวเมืองในคืนนั้นเอง และเขาก็ได้แจ้งความให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไปเจรจากับชาวบ้านเพื่อจะได้กลับเข้าไปอยู่ในบ้านของเขาอีกครั้ง แต่ชาวบ้านก็ยังคงยืนยันไม่ยอมให้เขามาอยู่ในหมู่บ้านเด็ดขาด

ที่มา : กรณีศึกษาจากกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2541: 142)

ใบงาน

เรื่อง ชีวิตของปองพล

คำชี้แจง ให้กลุ่มทำกิจกรรมเรื่องชีวิตของปองพล ในประเด็นดังต่อไปนี้ เป็นมติของกลุ่มข้อที่ 1.

ข้อที่ 1. การรับรู้ปัญหาของปองพล.....

.....

ข้อที่ 2. ปัญหาของปองพล คือ.....

.....

ข้อที่ 3. ปัญหาของปองพลเกิดจากสาเหตุ.....

.....

ข้อที่ 4 ทางเลือกในการแก้ปัญหาของปองพล คือ

1)

 ข้อดี.....

 ข้อเสีย.....

2)

 ข้อดี.....

 ข้อเสีย.....

3)

 ข้อดี.....

 ข้อเสีย.....

ข้อที่ 5. ถ้าปองพลต้องการอยู่ในหมู่บ้านอย่างปกติสุข เขาควรจะเลือกทางใด เพราะ

.....

ข้อที่ 6. ถ้านักเรียนเป็นปองพล นักเรียนจะทำอย่างไรจึงจะอยู่ในหมู่บ้านได้.....

.....

ใบความรู้

การตัดสินใจในการแก้ปัญหา เป็นการเลือกทางในการแก้ปัญหาที่มีทางเลือกมากกว่า 1 ทางเลือก ในการเผชิญปัญหาที่หาทางออกไม่ได้ และการตัดสินใจแก้ปัญหานั้น อาจส่งผลกระทบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ฉะนั้นจึงควรให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจที่รอบคอบ โดยอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง เหมาะสม ทันสมัย และเพียงพอ ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาแต่ละครั้ง ควรกำหนดขั้นตอนเลือกกระบวนการตัดสินใจด้วยวิธีการที่มีระบบและมีเหตุผล เป็นกระบวนการตัดสินใจและแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา เป็นขั้นตอนที่กำหนดให้ชัดเจนว่า อะไรคือปัญหาที่แท้จริง
2. การค้นหาสาเหตุของปัญหาและกำหนดทางเลือก โดยพิจารณาจากสาเหตุของปัญหาและพัฒนาทางเลือกหลาย ๆ ทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหา
3. การวิเคราะห์ทางเลือก โดยการประเมินทางเลือกแต่ละทางเลือกว่าเกิดผลดีผลเสียอะไรตามมา และสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ หรือหาข้อมูลประกอบเพิ่มเติม
4. การตัดสินใจเลือก วิธีแก้ปัญหา จากทางเลือกต่าง ๆ ด้วยเหตุผลและข้อมูลที่มี โดยอาศัยหลักจริยธรรม ค่านิยม และหลักกฎหมาย มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ
5. การแก้ไขข้อเสียของทางเลือก เสนอแนะวิธีการแก้ไขข้อเสียที่เกิดจากวิธีแก้ปัญหานั้นที่เลือกใช้ ถ้าทดลองใช้แล้วได้ผลสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติจริง

กิจกรรมที่ 6

เรื่อง คิดได้ ทำได้

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิดที่หลากหลาย
2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

แนวคิด

มุมมองใดก็ตามเป็นเพียงมุมมองหนึ่งเท่านั้น ยังมีมุมมองอื่นหรือทางเลือกอื่น ๆ อยู่เสมอทุกครั้ง การสำรวจหาทางเลือกอื่น ๆ โดยการจัดระบบข้อมูลเพื่อให้ได้ทางเลือกมากที่สุด เป็นการสร้างความคิดใหม่และนำไปสู่กระบวนการคิดที่มีคุณภาพสูงสุดคือความคิดอย่างเป็นระบบ

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่ม ให้สมาชิกกลุ่มทำกิจกรรมเคลื่อนไหว	ใบงานที่ 1
กลุ่มใหญ่ 15 คน	ร่างกาย เพื่อสร้างความผ่อนคลายเช่นเดินตามจังหวะ	คิดได้ ทำได้
กลุ่มย่อย 5 คน	ดนตรี	
ขั้นนำ		
ขั้นการมีส่วนร่วม	1. แบ่งกลุ่มย่อยให้แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมตามใบงาน คิดได้ ทำได้ 2. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอ	
ขั้นวิเคราะห์	สมาชิกช่วยกันสรุปถึงความคิดที่แตกต่างและ ประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมคิดได้ ทำได้ ตามใบงานที่ 1	

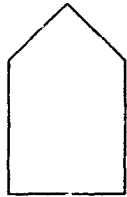
เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นสรุป/ประยุกต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำกลุ่มให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกปัญหาเกี่ยวกับการเรียนที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้มากลุ่มละ 1 ปัญหา แล้วช่วยกันวิเคราะห์หาทางเลือกและวิธีการแก้ปัญหา ตามประเด็นคำถามจากใบงาน ทางสู่ความสำเร็จ 2. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน วิธีแก้ปัญหา ติดผนังห้องเรียนให้สมาชิกแลกเปลี่ยนกันศึกษา 	<p>ใบงานที่ 2 ทางสู่ ความสำเร็จ</p> <p>อุปกรณ์ สำหรับติด ฝาผนัง</p>
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตความสนใจ การแสดงออกและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม 2. ประเมินความเข้าใจจากการทำกิจกรรมตามใบงาน และการเสนอผลงาน 3. ประเมินผลจากการสนทนากับนักเรียนและผลการเรียนรู้ที่ได้รับ 	

ใบงานที่ 1

คิดได้ ทำได้

คำชี้แจง จากภาพที่กำหนด ให้นักเรียนช่วยกันคิดและนำไปประกอบเป็นรูปอะไรก็ได้บ้าง
จินตนาการให้ได้ความคิดที่หลากหลาย

ข้อที่ 1

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 2

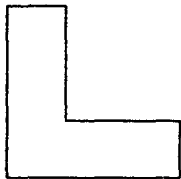
.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3

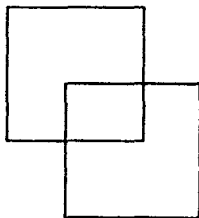
.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 4

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2 ทางสู่ความสำเร็จ

คำชี้แจง ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันเลือกปัญหาการเรียนที่กลุ่มประสบอยู่ขณะนี้ กลุ่มละ 1 ปัญหา

ข้อที่ 1. ปัญหาที่กลุ่มกำลังประสบอยู่ขณะนี้คือ

.....

ข้อที่ 2. ปัญหานี้ส่งผลเสียให้นักเรียนอย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 3. สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานี้คือ

.....

ข้อที่ 4. เป้าหมายที่กลุ่มต้องการแก้ปัญหาคือ

.....

ข้อที่ 5. นักเรียนจะมีวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างไร (คิดให้ได้มากที่สุดโดยใช้วิธีระดมความคิดที่ไม่ต้องมีการวิจารณ์ จากนั้นจึงค่อยพิจารณาวิธีแต่ละวิธีว่า ดี ไม่ดี เพราะเหตุใด)

วิธีการในการแก้ปัญหา	ประเมินทางเลือก			
	ผลที่ได้		ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ	
	ผลดี	ผลเสีย	ปฏิบัติได้เพราะ	ปฏิบัติไม่ได้เพราะ

ข้อที่ 6. วิธีที่กลุ่มตัดสินใจเลือกนำไปปฏิบัติคือ.....

.....

เพราะ

.....

ที่มา : จากรูปแบบการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ แบบ A91 คิดและพัฒนาโดย
อภาภ ถนัดช่าง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการแนะแนว

กิจกรรมที่ 7

บทเรียนจาก...ความจริง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักแยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้ด้วยตนเอง
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถเสนอแนวทางการคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหาเมื่อเกิด

ความผิดพลาดหรือต้องเจอกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ได้

แนวคิด

สภาพปัจจุบัน มีสิ่งที่จะช่วยให้วัยรุ่นประพฤติตนไปในทางที่เสื่อมเสียได้ง่าย การที่วัยรุ่นได้พบเห็นตัวอย่างจริงของความผิดพลาดของผู้อื่น รวมทั้งเห็นถึงผลดี – ผลร้ายที่ตามมา การจัดกิจกรรมกลุ่ม จะช่วยให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเลือกปฏิบัติตนเอง

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่ม ชวนสมาชิกภายในกลุ่มพูดคุยถึงปัญหา	ข่าว
กลุ่มใหญ่ 15 คน	ของวัยรุ่นในปัจจุบันและให้สมาชิกยกตัวอย่างหรือเล่า	หนังสือพิมพ์
กลุ่มย่อย 5 คน	ประสบการณ์ที่ได้พบเห็นด้วยตนเองหรือจากสื่อต่าง ๆ	ใบงาน
ชั้นนำ	เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น	ใบความรู้
ขั้นการมีส่วนร่วม	ผู้นำกลุ่มแบ่งกลุ่มย่อยให้สมาชิกทำกิจกรรมตาม ใบงาน ในหัวข้อ	
	- สาเหตุของความผิดพลาดในชีวิต	
	- เสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา	
ขั้นการวิเคราะห์	ตัวแทนสมาชิกในกลุ่มออกรายงานผลการวิเคราะห์ จากใบงานตามหัวข้อที่กำหนด	

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นสรุป/ประยุกต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำกลุ่มสรุปและสมาชิกกลุ่มช่วยกันสรุปประเด็นสำคัญกับแนวทางในการแก้ปัญหาและเลือกแนวทางที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 2. ให้สมาชิกทุกคนศึกษาความรู้จากใบความรู้ ผู้นำกลุ่มสรุปเพิ่มเติม 	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตความสนใจในการร่วมกิจกรรมของสมาชิก 2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก 	

ใบงาน

- คำชี้แจง** ให้สมาชิกกลุ่ม ระดมความคิดเห็น จากกรณีตัวอย่างของข่าวและส่งตัวแทนกลุ่ม นำเสนอในหัวข้อ
1. สาเหตุของความผิดพลาดในชีวิต
 2. เสนอแนวคิดในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความผิดพลาดอย่างไรในกรณีตัวอย่าง

ใบความรู้ กิจกรรม เรื่อง เรียนรู้จากชีวิตจริง

ในยุคปัจจุบัน ที่มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเป็นยุคข่าวสารที่คนในสังคมรับรู้ได้กว้างขวางขึ้น ทำให้เราได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งทำให้เด็กและวัยรุ่นได้แบบอย่างทั้งที่ดีและไม่ดีจากสังคม สิ่งหนึ่งที่นับว่าเป็นปัญหาของสังคมในปัจจุบันคือ ปัญหาของวัยรุ่นที่ประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดปัญหาในสังคม เช่น การติดยาเสพติด การเที่ยวเตร่ตามสถานที่ต่าง ๆ การใช้เงินทองอย่างฟุ่มเฟือย ตลอดจนการทำร้ายกันถึงแก่ชีวิตเพราะความผิดพลาดที่เกิดขึ้น แทนที่วัยรุ่นจะใช้เวลาในช่วงชีวิตของตนไปในการศึกษาหาความรู้ เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ตลอดจนทดแทนพระคุณบุพการีในอนาคต อันเป็นสิ่งดีงามในสังคมไทย กลับมาเพลิดเพลินกับสิ่งที่ไม่สร้างสรรค์ความเจริญให้กับตนเอง จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง การให้นักเรียนได้เห็นข้อผิดพลาด และผลร้ายในชีวิตจากตัวอย่างจริงที่เกิดขึ้น จะทำให้นักเรียนได้ข้อคิดอุทาหรณ์เตือนใจให้หลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านั้นหันมาหาสิ่งที่ดีที่เป็นประโยชน์ อันจะช่วยเสริมสร้างชีวิตที่มีความสุขสืบไป

กิจกรรมที่ 8

เรื่อง ปรับตัวดีคลี่คลายปัญหา

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการคิด วิเคราะห์ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
2. เพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาผลดี ผลเสีย ของทางเลือกในการแก้ปัญหาได้อย่าง

เหมาะสม

แนวคิด

กระบวนการแก้ปัญหา โดยการคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นรวมทั้งวิธีการ และผลที่อาจเกิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	1. ผู้นำกลุ่ม แบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อย ให้ศึกษา	กรณีศึกษา
กลุ่มใหญ่ 15 คน	กรณีศึกษาจากเรื่องความฝันของใหญ่	เรื่อง ความฝัน
กลุ่มย่อย 5 คน	2. ให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และหาทางแก้ปัญหา	ของใหญ่
ชั้นนำ	ตามใบงาน	
ขั้นการมีส่วนร่วม	ตัวแทนกลุ่มย่อยนำเสนอผลการวิเคราะห์ทางเลือก	ใบงาน
	ในการแก้ปัญหาของใหญ่ตามใบงาน	
ขั้นการวิเคราะห์	ผู้นำกลุ่มและสมาชิกทุกคนช่วยกันสรุปข้อคิดเห็นที่	ใบงานตอน
	ได้จากการนำเสนอและร่วมกันแสดงความคิดเห็น ชักถาม	รูปวาด
	ถึงข้อแตกต่างของกลุ่ม	

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นสรุป/ประยุกต์	ผู้นำกลุ่มอธิบายเพิ่มเติมในกรณีคนทุกคนต่างมี ปัญหาด้วยกัน แต่เมื่อสามารถเลือกแนวทางในการ แก้ปัญหาได้ย่อมทำให้มีความสุขเช่นเดียวกับรูปที่กลุ่ม เลือกเพื่อแก้ปัญหามากกว่า	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การร่วมกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม 2. ผลการอภิปรายกลุ่มจากใบงาน 3. ความรู้สึกจากภาพวาด 	

กรณีตัวอย่างเรื่อง “ความฝันของใหญ่”

อากาศยามค่ำในหน้าร้อน มีสายลมอ่อนพัดมาพอบรรเทาความร้อนอบอ้าวตอนกลางวันได้ สายลมปะทะใบไม้แห้งทำให้เสียงไฟระเริงอย่างประหลาด ท้องฟ้าก็เต็มไปด้วยหมู่ดาวน้อยใหญ่เปล่งแสงระยิบระยับ ใหญ่กำลังนั่งตากลมชมท้องฟ้ากับแม่บริเวณนอกชานเมือง ใหญ่เป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัวที่พ่อแม่รักและเอาใจใส่มากกว่าใคร ๆ ไม่ว่าเขาจะอยากจะได้อะไรเป็นต้องให้เสมอ ปีนี้ใหญ่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไปสอบเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนประจำจังหวัดได้ สร้างความดีอกดีใจให้กับใหญ่และครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง แม่ซึ่งรักใหญ่มากกว่าใคร ๆ ก็ซื้อทั้งกระเป๋าหนังสือ เสื้อผ้า รองเท้าให้ใหม่ตามที่ใหญ่เรียกร้อง

“ใหญ่ลูกรักของแม่ โตขึ้นอยากเรียนเป็นอะไรจะ.....”

“ผมอยากเป็นทหารครับแม่” ใหญ่ตอบด้วยเสียงหนักแน่น

“ทำไมลูกจึงอยากเป็นทหารล่ะ” แม่ถามต่ออีก

“ผมว่าสมารถดี ทำทางเข้มแข็ง กล้าหาญดีครับแม่” ใหญ่ตอบ

“ทหารจะต้องมีระเบียบวินัยนะลูก ระเบียบวินัยเป็นหัวใจของทหารเขาเลย” แม่กล่าวเชิงเตือนลูกชาย

เมื่อเรียนชั้น ม.1 การเรียนและพฤติกรรมของใหญ่ก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เพียงแต่มีเพื่อนมากขึ้น ตามปกติเด็กในวัยเช่นใหญ่ เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นหัวเลี้ยวหัวต่อ มีสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก เมื่อเลื่อนชั้นไปอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใหญ่เริ่มมีพฤติกรรมก่อกวน ก้าวร้าวต่อเพื่อน ๆ บ่อย ๆ จนเพื่อนบางคนไม่อยากจะคบค้าสมาคมด้วย หลายครั้งชอบรังแกเพื่อนร่วมชั้นตัวเล็กกว่า แต่ก็ไม่มีใครกล้าฟ้องครูเพราะใหญ่ขู่ไว้ว่าถ้าใครฟ้องครูจะรังจะเจ็บตัว เย็นวันหนึ่งหลังเลิกเรียนใหญ่และเพื่อน ๆ มี ปอ ก้อง กำลังเดินสวนทางกับกลุ่มของโหน่ง หนู น้อย ซึ่งเป็นนักเรียนต่างโรงเรียนกัน

ใหญ่ : “เฮ้ย พวกเราดูอะไรนั่นสิ มันเหล่กันมาทั้งกลุ่มเลย แล้วดูซิเดินกวนน่าดู”

ป้อ : “ถ้ามันจะใหญ่แถวนี้ละมัง ชาน่าดูนิ”

ปอ : “ถามมันเลยสิ เขาเลยมีปัญหาอะไรหรือเพื่อน ถึงได้เหล่กันอย่างนี้ แล้วก็เดินเต็มถนนเขี้ยวเพื่อน แบ่งให้คน อื่นเดินสบาย ๆ บ้างสิ”

โหน่ง : “พูดอย่างนี้ก็สวยซิ เขาพวกเรารู่มันเลย”

แล้วทั้งสองกลุ่มต่างก็ยกพวกตีกัน จนเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมาระงับเหตุ แล้วจับไปกักตัวไว้ที่สถานีตำรวจ ลงบันทึกประจำวัน แล้วรอผู้ปกครองมารับ

ใหญ่ ป๋อง ถูกฝ่ายปกครองสอบสวนและถูกหักคะแนนความประพฤติถึง 40 คะแนน ข้อหาแรกทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง 20 คะแนน ข้อหาที่สองทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างนักเรียนต่างโรงเรียน 20 คะแนน ใหญ่ ป๋อง ถูกหักคะแนนถึง 40 คะแนน จากคะแนนความประพฤติที่มีแต่ละภาคเรียน 50 คะแนน ทำให้ทางโรงเรียนต้องเชิญแม่ของเขา และเพื่อน ๆ มารับทราบความผิดและขอให้เขียนใบลาออกจากการเป็นนักเรียนฝากไว้กับฝ่ายปกครอง ถ้าเขาถูกลงโทษหักคะแนนอีก ฝ่ายปกครองจะเสนอผู้บริหารโรงเรียน เพื่ออนุมัติการย้ายที่เรียน

หลังจากนั้นใหญ่ก็ไม่ได้ปรับปรุงตัวขึ้นอีกเลย กลับมีพฤติกรรมเช่นเดิม และครั้งสุดท้ายเขาแต่งตัวนักเรียนออกจากบ้าน แต่กลับไม่ไปโรงเรียน ไปเดินเที่ยวห้างสรรพสินค้ากับเพื่อน ๆ ถูกสารวัตรนักเรียนจับได้ คราวนี้เขาถูกหักคะแนนความประพฤติอีก 10 คะแนน ซึ่งรวมแล้วเขาถูกหักคะแนนความประพฤติถึง 50 คะแนน ตามระเบียบของโรงเรียน จึงได้เชิญแม่ของใหญ่มารับทราบความผิดนี้และมารับทราบผลการย้ายโรงเรียนของใหญ่อีกด้วย เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยทั้งสองก็เดินทางกลับบ้าน

“พันทุกข์เสียที...” ใหญ่เอ่ย ขณะกำลังจะเดินออกจากบริเวณโรงเรียน

“โรงเรียนนี้มีแต่ระเบียบ” เขาเอ่ยต่อ “ไปเรียนที่อื่นก็ได้ลูก” แม่ใหญ่กล่าวกับลูก

หลังจากนั้นใหญ่ก็ไปสมัครเรียนการศึกษานอกโรงเรียนเพราะเขาเห็นว่ามืออิสระ และระเบียบน้อยดี การแต่งกายก็ตามสบาย แต่ใหญ่ก็เรียนได้ไม่นาน ก็เลิกล้มความตั้งใจเพราะเขาไม่เห็นด้วยที่มีการนับเวลาเข้าชั้นเรียน เขาเกิดความเบื่อหน่าย เวลาผ่านไป วัน เดือน ปี ใหญ่ก็ยังคงคิดถึงความฝันที่จะสอบเข้าโรงเรียนนายสิบทหารบกที่เขาฝันมานานนักหนา แล้วในคืนเดือนมืดเสียงสายลมพัดหวิว ๆ ใหญ่ก็ยังคิดถึงความฝันของตนมากขึ้นทุกขณะ เขาคิดถึงเพื่อน คิดเสียตายเวลาที่ผ่านไป ครุ่นคิดหนักมากขึ้นทุกขณะ ในที่สุดใหญ่ก็เผลอไปหาแม่ กราบลงบนตัก น้ำตาไหลเอ่อล้นอาบแก้ม

“แม่ครับใหญ่ผิดไปแล้ว ใหญ่เสียเวลาไปมากแล้ว” เสียงเด็กหนุ่มเริ่มสั่นเครือมากขึ้น

“ใหญ่จะทำอย่างไรดีครับ” “ความฝันของใหญ่จึงจะเป็นจริง” เด็กหนุ่มสะอื้น

ที่มา : ธีระ ชัยยุทธยรรยง ดัดแปลงจาก อนันต์ ปันอินทร์ การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระดับพัฒนาค่านิยมวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนโดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง และโดยวิธีสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534)

ใบงาน
กิจกรรม ปรับตัวดีคิดหลายปัญหา

คำชี้แจง ให้กลุ่มย่อยแก้ปัญหาของใหญ่ในประเด็นดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1. ใหญ่มีปัญหาอะไร.....

.....

ข้อที่ 2. ทำไมใหญ่จึงมีปัญหาเช่นนั้น.....

.....

ข้อที่ 3. ใหญ่มีเป้าหมายในชีวิตอย่างไร.....

.....

ข้อที่ 4. ทำอย่างไรใหญ่จึงจะไปสู่เป้าหมายนั้นได้.....

.....

วิธีการแก้ปัญหาของใหญ่

ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ผลดี ผลเสีย ทำได้เพราะ ทำไม่ได้เพราะ

ข้อที่ 5. วิธีการที่ดีที่สุดที่กลุ่มเลือกเพื่อนำไปปฏิบัติคือ

.....

.....

ข้อที่ 6. เมื่อกลุ่มคิดวิธีแก้ปัญหาของใหญ่ได้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึก.....

.....

ดีใจมาก

ดีใจ

เฉย ๆ

น่าเบื่อ

กิจกรรมที่ 9

เรื่อง ทักษะการตัดสินใจ

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบาย ขั้นตอนการตัดสินใจและสามารถตัดสินใจจากสถานการณ์ที่กำหนดได้เหมาะสม

แนวคิด

การตัดสินใจเป็นสิทธิส่วนบุคคลในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตัดสินใจมี 4 ขั้นตอน คือกำหนดทางเลือกที่จะตัดสินใจ วิเคราะห์ผลดีผลเสียของทางเลือกตัดสินใจเลือกและการหาแนวทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	1. ผู้นำกลุ่มนำเข้าสู่กิจกรรมกลุ่มโดยสนทนาถึงเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่ต้องตัดสินใจ	ใบความรู้ กรณีศึกษา
กลุ่มใหญ่ 15 คน		
กลุ่มย่อย 5 คน	2. บรรยาย "ขั้นตอนการตัดสินใจ" ตามใบความรู้	การตัดสินใจที่
ชั้นนำ		1-3
ขั้นการมีส่วนร่วม	ให้สมาชิกแบ่งกลุ่มย่อย วิเคราะห์กรณีศึกษา "การตัดสินใจ" ตามใบงาน 1-3	ใบงาน ใบความรู้
ขั้นวิเคราะห์	1. ให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานกลุ่ม	กรณีศึกษา
	2. ผู้นำกลุ่มสรุปแนวทางตัดสินใจ จากกรณีศึกษา "การตัดสินใจ 1-3"	1-3
ขั้นสรุป/ประยุกต์	ผู้นำกลุ่มสรุปขั้นตอนการตัดสินใจตามใบความรู้เดิมอีกครั้ง	
ขั้นประเมินผล	1. ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม 2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก	

กรณีศึกษาที่ 1

เรื่องของการรณ

การรณมีเพื่อน ๆ ที่สนิทมากหลายคน เพื่อน ๆ ได้ชวนการรณให้ไปทดลองสูบบุหรี่ที่หลังโรงเรียน แต่การรณเกิดความกลัวว่า ถ้าไปทดลองสูบบุหรี่หรืออาจติดบุหรี่ได้ และถ้าหากคุณครูไปพบก็จะถูกทำโทษ แต่ถ้าไม่ไปตามที่เพื่อนชวน เพื่อนก็จะไม่พอใจ

การรณพยายามคิดทบทวนหลายครั้งจึงได้ปฏิเสธเพื่อน ไม่ไปทดลองสูบบุหรี่ โดยใช้ทักษะของการปฏิเสธ การรณจึงบอกเพื่อน ๆ ว่า ไม่อยากทดลองสูบเพราะไม่ชอบ ถ้าพ่อแม่รู้ก็จะเสียใจ ขอไม่ไปกับเพื่อน ๆ นะ หวังว่าเพื่อนคงเข้าใจ

ใบงาน
เรื่อง กรณีศึกษาของการรณ

คำชี้แจง ให้กลุ่มช่วยแสดงความคิดเห็นการตัดสินใจของการรณ ดังนี้

1. ถ้าไป

ผลดี.....

ผลเสีย.....

2. ถ้าไม่ไป

ผลดี.....

ผลเสีย.....

3. ชั้นตัดสินใจ

ผลดี.....

ผลเสีย.....

4. ชั้นหาทางแก้ไขผลเสียที่เกิดขึ้น

ผลดี.....

ผลเสีย.....

กลุ่ม.....

กรณีศึกษาที่ 2

เรื่องของมาลัย

มาลัยเป็นนักเรียนชั้น ม.1 ของโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในจังหวัดชุมพร มาลัยอาศัยอยู่กับแม่และยายที่ชรามากแล้ว ฐานะของครอบครัวมาลัยค่อนข้างยากจน แต่แม่ของมาลัยพยายามทำงาน หาเงินส่งให้มาลัยเรียนหนังสือ และส่วนหนึ่งเก็บไว้สำหรับรักษายาย ยายไม่สบาย

มาลัยอยากได้โทรศัพท์มือถือ เพราะเห็นเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนมีใช้กันเกือบทุกคน มาลัยจะขอเงินแม่ก็ไม่กล้า เขาจึงแอบหยิบเงินของแม่ที่เก็บสะสมไว้จำนวน 3,000 บาท เพื่อไปซื้อโทรศัพท์มือถือ เมื่อทำไปแล้ว มาลัยมีความรู้สึกผิด ไม่สบายใจที่ทำเช่นนั้น ช่วยหาทางออกให้มาลัยด้วย

การตัดสินใจ

1. ซื้อโทรศัพท์
 - ผลดี
 - ผลเสีย
2. ไม่ซื้อโทรศัพท์
 - ผลดี
 - ผลเสีย
3. ถ้าสมมติเป็นมาลัย จะตัดสินใจอย่างไร.....

4. ถ้าสมมติเป็นมาลัย จะหาทางแก้ไขอย่างไร.....

กรณีศึกษาที่ 3

เรื่องของอุดร

อุดรเป็นเด็กชาย อายุ 13 ปี เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อุดรไปโรงเรียนทุกวัน และมีเพื่อนที่สนิทหลายคน วันหนึ่งขณะที่อุดรไปโรงเรียน เพื่อนสนิทได้ชวนอุดรไปเล่นเกมคอมพิวเตอร์ที่ร้านปากซอยหน้าโรงเรียนแต่ยังเป็นช่วงเวลาเรียน อุดรชอบเล่นเกมคอมพิวเตอร์มาก แต่ก็ไม่อยากรู้นเรียน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่อยากขัดใจเพื่อน ๆ ด้วย ช่วยอุดรคิดหน่อย

การตัดสินใจ

1. ไปเล่นเกม

ผลดี

ผลเสีย

2. ไม่ไปเล่นเกม

ผลดี

ผลเสีย

3. ถ้าสมาชิกเป็นอุดร จะตัดสินใจอย่างไร.....

.....

.....

.....

4. ถ้าสมาชิกเป็นอุดร จะหาทางแก้ไขอย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 10

เรื่อง ช่วยคิดหน่อย

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนสามารถคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสร้างทางเลือก พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

แนวคิด

การคิดตัดสินใจในบางกรณีต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเฉพาะ เช่น ปัญหาเร่งด่วน เฉพาะหน้า ความสอดคล้องกับอุปนิสัย ความถนัด ค่านิยม ความสนใจ ความสามารถและ ผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการตัดสินใจ

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่มนำ สันทนาการถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัยรุ่นสนใจ	กรณีศึกษา
กลุ่มใหญ่ 15 คน	ให้สมาชิกช่วยกันเสนอและเลือกตัวอย่างกิจกรรมขึ้นมา	เรื่อง ช่วยคิด
กลุ่มย่อย 5 คน	พูดคุย	หน่อย
ชั้นนำ		ใบงาน
ขั้นการมีส่วนร่วม	1. ให้สมาชิกกลุ่มทุกคนวิเคราะห์กรณีศึกษาเรื่อง ช่วยคิดหน่อย รายคน 2. ให้ตัวแทนนำเสนอตามประเด็น จากใบงาน 4 – 5 คน	
ขั้นการวิเคราะห์	ผู้นำกลุ่มเปรียบเทียบผลการนำเสนอของแต่ละคน ที่เลือกคำตอบ หรือแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน	

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นสรุป/ประยุกต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มที่เหลือได้ตรวจสอบความคิดเห็นของตนและช่วยกันสรุปความสำคัญและเหตุผลของการเลือกทำกิจกรรมในแต่ละสถานการณ์ 2. ส่งใบงาน 	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การร่วมกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม 2. ผลการนำเสนอของกลุ่ม 3. ตรวจใบงาน เพื่อศึกษารายบุคคล 	

กรณีศึกษา

กิจกรรม เรื่อง ช่วยคิดหน่อย

ในวันหยุดสุดสัปดาห์ที่จะถึงนี้ มาลีมีวันหยุดติดต่อกัน 4 วัน ได้แก่ วันพฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ การมีวันหยุดติดต่อกันหลายวันเช่นนี้ ใคร ๆ ก็คงจะชอบ เพราะได้พักผ่อนและทำอะไรที่ตนเองอยากจะทำ แต่มาลีกลับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะเธอไม่รู้จะตัดสินใจทำอะไรดี และทำอะไรก่อนอะไรหลัง เธอมีเรื่องที่จะต้องทำพร้อม ๆ กันหลายเรื่องในวันหยุด 4 วัน ที่จะถึงนี้ ทุกเรื่องเป็นเรื่องสำคัญ ได้แก่

1. คุณแม่ชวนให้ไปเป็นเพื่อนทำธุระที่ต่างจังหวัด
2. ครูนัดเธอและเพื่อน ๆ ไปซ้อมละครเพื่อแสดงในงานของโรงเรียน
3. เธอต้องนำสุนัขที่เลี้ยงไว้ไปฉีดวัคซีนตามที่สัตวแพทย์นัด
4. เธอต้องทำการบ้านถึง 5 รายวิชา ที่ครูให้ เพราะเห็นว่ามีวันหยุดหลายวัน

นอกจากงานสำคัญทั้ง 4 เรื่องแล้ว เธอยังต้องทำงานบ้าน ซักรีดเสื้อผ้า และภารกิจการส่วนตัวอีก ช่วยมาลีคิดหน่อยสิ ว่าเธอจะอย่างไรดี

ใบงาน

กิจกรรม เรื่อง ช่วยคิดหน่อย

คำชี้แจง ให้สมาชิกกลุ่มทุกคนทำกิจกรรมจากใบงานในประเด็นดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1. ในวันหยุดติดต่อกัน 4 วัน มาลีมีงานอะไรต้องทำ

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. เมื่อนักเรียนมีวันหยุดติดต่อกันหลาย ๆ วัน นักเรียนสามารถจัดเวลาให้เกิดประโยชน์ได้มากเพียงใด และเคยทำอะไรที่นักเรียนพอใจบ้าง (ยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

ข้อที่ 3. การตัดสินใจของมาลี ในแต่ละเรื่องระหว่างวันหยุด 4 วัน มีผลดี ผลเสีย อย่างไร

ลำดับที่	เรื่อง	ผลดี	ผลเสีย
1	ไปเป็นเพื่อนคุณแม่ที่ต่างจังหวัด		
2	ไปซื้อมละคร		
3	นำสุนัขไปฉีดวัคซีน		
4	ทำการบ้าน		

ข้อที่ 4. ถ้านักเรียนเป็นมาลี นักเรียนจะมีทางออกที่เหมาะสมที่สุดในการคิดตัดสินใจครั้งนี้ได้อย่างไร
ให้นักเรียนเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังพร้อมให้เหตุผลว่าเพราะเหตุใดที่เลือกสิ่งนั้น

ลำดับความสำคัญ	เรื่อง	เหตุผล
1		
2		
3		
4		

กิจกรรมที่ 11

เรื่อง เข้าเมืองตาหลิว ต้องหลิวตาตาม

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักเลือกปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคมชุมชน
2. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงผลดีและผลเสียของการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมต่อสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชนนั้น ๆ

แนวคิด

มนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการพื้นฐานคล้ายคลึงกัน แต่มนุษย์จะมีลักษณะนิสัย อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อแตกต่างกันออกไป เนื่องจากมนุษย์เติบโตมาจากสภาพแวดล้อม มีประเพณีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้น ในการอยู่ร่วมกัน จะต้องศึกษาถึงความแตกต่างของเหตุผล และตัดสินใจเลือกที่จะปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เหมาะสม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	ผู้นำกลุ่ม นำสนทนาโยงถึงประสบการณ์ของสมาชิก	กรณีศึกษา
กลุ่มใหญ่ 15 คน	กลุ่มแต่ละคนที่มาจากชุมชนต่าง ๆ ให้นำเสนอสิ่งที่	เรื่องเข้าเมือง
กลุ่มย่อย 5 คน	เหมือน ไม่เหมือนกันและมีอะไรที่เป็นเอกลักษณ์เด่น ๆ	ตาหลิว ต้อง
ขั้นนำ	ของชุมชน เช่น ภาษาถิ่น อาชีพ	หลิวตาตาม
ขั้นการมีส่วนร่วม	แบ่งกลุ่มย่อยให้สมาชิกศึกษากรณีศึกษาจากใบงาน	ใบงาน
	เรื่อง เข้าเมืองตาหลิว ต้องหลิวตาตาม	
ขั้นการวิเคราะห์	ให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ประเด็นตามใบงาน	

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
ขั้นสรุป/ประยุกต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งตัวแทนกลุ่มนำเสนอ 2. ผู้นำกลุ่มและสมาชิกช่วยกันสรุปเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติและตัวอย่างบุคคลที่ได้รับ ผลดีจากการปฏิบัติต่อชุมชน 	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การร่วมกิจกรรมของสมาชิกกลุ่ม 2. ผลการนำเสนอ 	

กรณีศึกษา

กิจกรรมเรื่อง เข้าเมืองตาหลิว ต้องหลิวตาตาม

ไพศาลเป็นปลัดอำเภอหนุ่ม เขาถูกย้ายจากอำเภอหนึ่งจากภาคอีสานไปอยู่ที่ภาคใต้ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เขานำภรรยาไปด้วย

ด้วยเหตุที่ไพศาลเคยอยู่ในชนบท ที่ชาวบ้านนิยมดื่มสุรากันจนเป็นคอกทองแดงและมีค่านิยมว่าลูกผู้ชายต้องดื่มเหล้า เพื่อให้เข้ากับชาวบ้านได้ ไพศาลซึ่งหัดดื่มจนติดเป็นนิสัย ครั้นย้ายมาอยู่ที่ภาคใต้ เขาก็ยังประพุดิตินเช่นนั้นอีกแต่ไม่มีใครไปชวนดื่มที่บ้าน เพราะคนส่วนใหญ่ไม่นิยมดื่มเหล้ากัน เขาก็เลยต้องชักชวนเพื่อนข้าราชการและชาวบ้านบางคนมาดื่มที่บ้าน ช้ายังเกณฑ์ลูกสาวชาวบ้านที่สวยให้มาช่วยบริการอาหารและเครื่องดื่มให้อีกด้วย เรื่องนี้ชาวบ้านไม่พอใจมากเพราะคนในท้องถิ่นนี้ห่วงลูกสาวและเคร่งครัดในประเพณีมาก นอกจากนั้นเมื่อดื่มจนเมาแล้วพากันส่งเสียงเอะอะเป็นที่หนวกหู รำคาญแก่ชาวบ้านดี ๆ ในแถบนั้น จนเป็นที่รู้กันทั่วว่า ปลัดอำเภอคนนี้ขี้เมา ทำให้เป็นที่รังเกียจแก่คนทั่วไปว่าเป็นข้าราชการที่ประพุดิตินไม่เหมาะสม และเรื่องนี้รู้ไปถึงนายอำเภอ จึงเรียกไปว่ากล่าวตักเตือนแต่ไพศาลก็ยังเลิกเหล้าไม่ได้

สำหรับเรื่องการงานนั้น เมื่อทางราชการเร่งรัดอะไรเขาก็จะปฏิบัติโดยไม่ได้พิจารณาเรื่องความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น เมื่อทางราชการมีนโยบายจะให้ชาวบ้านปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ สุกร เขาก็จะเกณฑ์ให้ชาวบ้านเลี้ยงสุกรให้หมดทุกครอบครัว ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก

ส่วนฝ่ายภรณานั้น เดิมเคยหารายได้จากการขายข้าวขามู ครั้นย้ายมาอยู่ภาคใต้ก็ทำข้าวขามูขายอีกแต่ก็ขายไม่ออก ประกอบกับค่าครองชีพที่นี่แพงกว่าที่ตนเคยอยู่ และสามีก็ยังพาคนอื่นมากินเหล้า กินข้าวที่บ้านซึ่งเมื่ออยู่ภาคอีสานเขาไปร่วมวงกินกับชาวบ้านตามบ้านต่าง ๆ ไม่ทำให้เดือดร้อนแก่ครอบครัวเหมือนกับเมื่อย้ายมาอยู่ที่นี่ เมื่อเงินทองไม่พอใช้หนัก ๆ เข้า ก็มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันทุกวัน ฝ่ายสามีก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขามาใช้บ่อย ๆ เขาก็ไม่มีใครให้ยืม เพราะเขาไม่เคยใช้คืนเลย จนในที่สุดก็เลยสมคบกับพ่อค้าลอบนำสินค้านี้มาผ่านด่านเข้ามา แต่ทำอยู่ได้ไม่นาน ในที่สุดก็ถูกจับและถูกไล่ออกจากราชการ

ที่มา : กรณีศึกษา คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ใบงาน
กิจกรรม เรื่อง เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่าง แล้วช่วยกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่อไปนี้

ข้อที่ 1. ไฟศาลประพาศิตนเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนที่เขาไปอยู่หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. เมื่ออยู่ภาคอีสาน ต้องไปร่วมดื่มกินกับชาวบ้าน เพื่อให้เข้ากับชาวบ้านได้นั้น มีความจำเป็นหรือไม่

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3. ทำไมภรรยาของไฟศาลจึงขายข้าวขานหมูไม่ได้

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 4. ภรรยาของไฟศาล มีทางเลือกอื่นอีกหรือไม่ เช่น (ยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 5. ถ้านักเรียนจะค้าขายในสถานที่ต่อไปนี้ นักเรียนจะขายอะไร เพราะเหตุใด

สถานที่	ขาย	เหตุผลเพราะ
1. โรงพยาบาล

2. โรงเรียน

3. โรงภาพยนตร์

4. ที่พักคนโดยสาร

5. วัด

กิจกรรมที่ 12

เรื่อง นิทานล้อมวง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิดในการวินิจฉัยปัญหา
2. เพื่อให้รู้จักแก้ปัญหาให้ถูกจุด
3. เพื่อให้ทราบถึงข้อดี และข้อเสียต่อการแก้ปัญหา

แนวคิด คนทุกคนย่อมต้องประสบปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น การแก้ปัญหาใด ๆ นั้น ต้องพยายามพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนการตัดสินใจ เพราะการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญอยู่นั้น ต้องแก้ไขให้ถูกต้องตรงกับปัญหา ก็จะทำให้ปัญหานั้นสิ้นสุดหรือจบลงได้ แต่ถ้าแก้ไขไม่ถูกจุดหรือไม่ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น ก็จะทำให้ยากลำบากและอาจเกิดปัญหาใหม่ตามมาอีก

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา/ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ/อุปกรณ์
เวลา 1 ชั่วโมง	1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทุกคนนั่งล้อมวง โดยผู้นำกลุ่มนั่งตรงกลาง เพื่อจะเล่านิทานให้สมาชิกฟัง	นิทาน เรื่อง แม่ไก่
กลุ่มใหญ่ 15 คน	2. ผู้นำกลุ่มเล่านิทานเรื่อง แม่ไก่ แก้ปัญหาให้สมาชิกฟัง	แก้ปัญหา
กลุ่มย่อย 5 คน	จนจบ	ใบงาน
ขั้นนำ		
ขั้นการมีส่วนร่วม	ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาตามใบงาน	ใบความรู้
ขั้นวิเคราะห์	1. ส่งตัวแทนกลุ่มนำเสนอแนวคิดของกลุ่ม 2. ผู้นำกลุ่มและสมาชิกช่วยกันสรุปข้อคิดที่ได้จากนิทานเรื่องแม่ไก่แก้ปัญหา	
ขั้นสรุป/ประยุกต์	นำใบความรู้ เรื่องการแก้ปัญหาให้สมาชิกกลุ่มศึกษาอธิบายเพิ่มเติม	
ขั้นประเมินผล	1. ความสนใจในการร่วมกิจกรรมของสมาชิก 2. การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น	

นิทานเรื่อง แม่ไก่แก้ปัญห

มีกุนลาบที่มีดอกสวยงามต้นหนึ่งขึ้นอยู่ตอนมุมหนึ่งของสวน ทุก ๆ เวลาเช้า แม่กุนลาบจะชูช่อบานยิ้มให้กับพระอาทิตย์ แต่แล้ว ในตอนเช้าวันหนึ่ง เมื่อพระอาทิตย์เริ่มส่องแสงตามปกติ พระอาทิตย์ก็เริ่มแปลกใจเมื่อไม่เห็นแม่กุนลาบชูดอกยิ้มให้อย่างเคย ยิ่งไปกว่านั้นยังแสดงอาการเศร้าสร้อยเป็นอย่างยิ่ง พระอาทิตย์จึงได้เริ่มส่องแสงพวยพุ่งไปยังพื้นดินเพื่อตรวจดูให้ สิ้นสงสัยว่ากุนลาบมีความเศร้าสร้อยอย่างนั้น เนื่องจากเหตุผลอะไรกันแน่

“กุนลาบที่รัก” แสงแดดกล่าวทักทาย “ทำไมเธอจึงได้ทำท่าเหี่ยวและเศร้าสร้อยอย่างนี้”

“ฉันนะหรือ” กุนลาบถอนใจใหญ่ “ฉันไม่มีความสุขเลย มีหนอนที่น่าเกลียดตัวหนึ่ง กำลังกัดกินใบของฉันอยู่ และมันไม่ยอมเคลื่อนจากไปไหนเลย”

พระอาทิตย์รู้สึกเศร้าไปกับกุนลาบด้วย “วันนี้ฉันจะหยุดไม่ส่องแสง” พระอาทิตย์ กล่าว “ฉันจะรอจนกว่ากุนลาบจะเป็นสุข” เมื่อกล่าวแล้วพระอาทิตย์ก็เคลื่อนเข้าบังองค์อยู่ เบื้องหลังกลุ่มเมฆอันหนาทึบ

ในเวลาไล่ ๆ กัน พระพายหรือลมก็รีบรุดมาพบกับพระอาทิตย์ “ท่านอาทิตย์” พระ พายกล่าว “ทำไมวันนี้ท่านไม่ส่องแสงเช่นเคย”

“เพราะเหตุว่ากุนลาบที่น่ารักไม่มีความสุข” พระอาทิตย์ตอบ “มีหนอนที่น่าเกลียดตัว หนึ่งกำลังกัดกินใบของเธอ และไม่ยอมเคลื่อนจากไปไหน ฉันจะไม่ส่องแสง จนกว่ากุนลาบจะมี ความสุขอีกครั้งหนึ่ง”

“ฉันก็พลอยรู้สึกไม่สบายใจไปด้วย” พระพายกระซิบบอก “และฉันจะไม่ให้ลมพัด จนกว่ากุนลาบจะเป็นสุข” กล่าวแล้วพระพายก็ทิ้งตัวลงไปในอนนึ่งสงบอยู่บนพื้นดิน

นกน้อยตัวหนึ่งรู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่ง เมื่อไม่มีลมพัดตามปกติ “ท่านพระพาย” นกร้องถามออกไป “ทำไมท่านไม่ปล่อยให้ลมพัดเช่นเคยเล่า”

“เพราะเหตุว่ากุนลาบกำลังไม่มีความสุข มีหนอนที่น่าเกลียดตัวหนึ่งกำลังกัดกินใบ ของเธอ โดยไม่ยอมเคลื่อนจากไปไหน ดังนั้นพระอาทิตย์จึงไม่ยอมส่องแสง ฉันก็ไม่ปล่อยให้ลมพัด จนกว่ากุนลาบจะเป็นสุข”

“ฉันก็รักกุนลาบเช่นเดียวกัน” นกน้อยร้องบอก “และฉันจะไม่ยอมร้องเพลงอีกจนกว่า กุนลาบจะมีความสุข” กล่าวแล้วมันก็บินกลับตรงไปยังรังของมันที่อยู่บนต้นไม้ต้นหนึ่ง

“มันยังไม่ถึงเวลากลางคืนนี่นะ” ต้นไฉกกล่าวอย่างแปลกใจ “ทำไมเจ้าจึงไม่กินและร้องเพลงกล่อมโลกต่อไปละ เจ้านกน้อย”

“เพราะเหตุว่ากุหลาบกำลังไม่มีความสุข มีหนอนที่น่าเกลียดตัวหนึ่งกำลังกัดกินใบของเธอโดยไม่ยอมปล่อยคลานไปไหน ดังนั้นพระอาทิตย์จึงหยุดส่องแสง พระพายก็หยุดพัดและฉันก็หยุดร้องเพลงจนกว่ากุหลาบจะเป็นสุข”

“มันเป็นเรื่องน่าเศร้าใจจริง ๆ ต้นไม้กระซิบ “ต่อไปฉันจะไม่ยอมปล่อยให้ผลไฉกทิ้งลงไปอีก จนกว่ากุหลาบจะเป็นสุข”

ในไม่ช้าก็มีกระรอกตัวหนึ่งวิ่งมาที่โคนต้นไฉก เพื่อเก็บผลไฉกกัดกินเอาเมล็ดในอย่างเคย แต่มันกลับได้พบผลไฉกเป็นจำนวนมากน้อยอย่างผิดคาด

“ต้นไฉกที่รัก” มันหันไปเจรจากับต้นไม้ “โปรดได้ทิ้งลูกไฉกลงมาให้ฉันกินเป็นอาหารบ้างเถอะ”

“เสียใจ” ต้นไฉกส่งเสียงตอบ “เพราะเหตุที่กุหลาบที่น่ารักไม่มีความสุข มีหนอนที่น่าเกลียดตัวหนึ่งกำลังกัดกินใบของเธอ และไม่ยอมปล่อยคลานไปไหน ดังนั้นพระอาทิตย์จึงหยุดส่องแสง พระพายก็หยุดพัด นกก็หยุดร้องเพลง เราต้นไฉกก็จะไม่ทิ้งผลลงไปอีก จนกว่ากุหลาบจะเป็นสุข”

“ถ้าฉันจะไม่ทำหน้าที่ของฉันอีกต่อไป” กระรอกกล่าว “ฉันจะกลับไปอยู่ในรังของฉันในโพรงไม้เก่า ๆ”

ในระหว่างทางที่กระรอกกำลังเดินทางกลับไปสู่รังของมัน มันก็บังเอิญพบกับแม่เปิดเข้าที่กลางทาง

“สวัสดิ์จ๊ะ นายกระรอก” นางเปิดร้องทักขึ้น “ทำไมเช้าวันนี้ท่านจึงไม่ทำงานตามปกติล่ะ”

เพราะเหตุที่กุหลาบที่น่ารักไม่มีความสุข มีหนอนที่น่าเกลียดตัวหนึ่งกำลังกัดกินใบของเธอและไม่ยอมปล่อยคลานไปไหน ดังนั้นพระอาทิตย์จึงหยุดส่องแสง พระพายก็หยุดพัด นกก็หยุดร้องเพลง ต้นไฉกก็หยุดทิ้งผล และฉันจะไม่ยอมทำหน้าที่จนกว่ากุหลาบจะเป็นสุข” กระรอกกล่าว

“ถ้าอย่างนั้นฉันก็จะไม่ว่ายน้ำอีกต่อไป” นางเปิดกล่าวขึ้นบ้าง ต่อจากนั้นมันก็เดินย้ายกันตรงไปยังลานหน้าโรงนาด้วยท่าที่ไม่สบายใจ

“ทำไมทำหน้าที่เสร้านักล่ะจ๊ะ แม่เปิด” แม่ไก่อ๋องถาม

“จะไม่เศร้าได้ยังไงล่ะเธอ” นางเปิดตอบ “แม่กุหลาบที่น่ารักเธอไม่มีความสุข มีหนอนที่น่าเกลียดตัวหนึ่งกำลังกัดกินใบของเธอ และไม่ยอมปล่อยคลานไปไหน ดังนั้นพระอาทิตย์จึงหยุดส่องแสง พระพายก็หยุดพัด นกก็หยุดร้องเพลง ต้นไฉ้ก็หยุดทิ้งผล กระจรอกก็หยุดทำหน้าที่ และฉันก็หยุดว่ายน้ำ จนกว่ากุหลาบจะเป็นสุขอีกครั้งหนึ่ง”

“จริง ๆ หรือนี้” แม่ไถ่ถามอย่างสนใจ “ถ้าเป็นจริงอย่างนั้น โปรดบอกฉันหน่อยได้ไหม ว่าการที่เธอหยุดทำหน้าที่ของเธอ จะกลายเป็นการช่วยอะไรแม่กุหลาบเธอได้บ้าง ถ้าหากเธอต้องการให้กุหลาบเขาเป็นสุขแล้ว เธอจะต้องทำอะไรสักอย่างหนึ่งเพื่อการนั้น มาเราไปด้วยกัน”

แล้วสัตว์ทั้งสองก็ชวนกันเดินทางตรงไปยังที่ ๆ กุหลาบต้นนั้นยืนต้นอยู่ แม่ไถ่ไม่ได้เอ่ยถามอะไรแม้แต่คำเดียว มันไม่ได้เอ่ยถามแม่กุหลาบด้วยคำว่า สวัสดิ์ด้วยซ้ำ แต่ว่ามันกลับสอดสายตามองดูตามใบของต้นกุหลาบด้วยตาอันแหลมคมของมัน ครั้นแล้วอย่างฉับพลันมันก็ยื่นคอและพุ่งหัวตรงเข้าไป และใช้จงอยปากของมันจิกเอาตัวหนอนที่น่าเกลียดตัวนั้นออกมาจากใบกุหลาบและกลืนกินเข้าไปในลำคอ

“เธอเห็นแล้วใช่ไหม แม่ไถ่” แม่ไถ่กล่าว “ว่าฉันได้ช่วยให้แม่กุหลาบเขากลับเป็นสุขขึ้นได้อีก ด้วยวิธีการอย่างไร และในขณะที่เดียวกันฉันก็กลับได้กินอาหารอย่างดีอิมท้องไปเสียอีกด้วย” ในขณะที่เดียวกันนั่นเอง กุหลาบก็ชูช่อพุ่งตรงขึ้นไปหาดวงอาทิตย์ และเปิดยิ้มให้อย่างน่ารักเช่นเคย เมื่อเป็นดังนี้พระอาทิตย์ก็เริ่มส่องแสงมายังพื้นโลกอีกครั้งหนึ่ง

“ถ้าหากฉันมีความคิดขึ้นมาอีกสักชนิดหนึ่งเท่านั้น” พระอาทิตย์กล่าว “ฉันก็คงจะส่องแสงอันร้อนแรงไปเผาไถ่หนอนตัวนั้นให้หมดไหม้ไปเสียเลย”

“ฉันก็ควรพัดเป่าให้มันหลุดกระเด็นไป” พระพายกล่าวเป็นเสียงกระซิบพร้อมกับเริ่มพัดอย่างปกติ

“ถ้าหากฉันจะได้ใช้ความคิดเสียหน่อย” นกน้อยกล่าวขึ้นบ้าง “ฉันก็คงจะได้หนอนอ้วนพีตัวนั้นเป็นอาหารเข้าอิมท้องไปแล้วเช่นกัน”

“คิดเหมือนกับฉันทีเดียว” แม่ไถ่กล่าว พร้อมกับเดินย้ายกันตรงไปยังบ่อน้ำที่ใกล้ที่สุด

ต้นไฉ้ก็เริ่มสลัดผลทิ้งลงมาบนพื้นดิน กระจรอกก็รีบไปเก็บเอามาแทะกินเนื้อในและทั้งสองก็พากันเสียดาย ที่ไม่ได้คิดหาทางช่วยเหลือกุหลาบด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเสียก่อน

ที่มา : คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ (2522: 66-70)

ใบงาน
กิจกรรมเรื่อง แม่ไก่แก้ปัญหา

คำชี้แจง ให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันอภิปรายจากนิทานเรื่อง แม่ไก่แก้ปัญหา ในประเด็นดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1. ถ้านักเรียนเป็นแม่ไก่ นักเรียนอยากแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. ให้นักเรียนระบุถึงปัญหาที่เกิดขึ้น คือ

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3. สาเหตุของปัญหา มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 4. มีทางเลือกในการแก้ปัญหาได้กี่ทาง ได้แก่

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 5. ให้ช่วยกันวิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก

ทางเลือก	ข้อดี	ข้อเสีย
1.
.....
2.
.....
3.
.....

ข้อ 6 จากผลการพิจารณาของกลุ่ม ทางเลือกที่เลือกเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา คือ.....

.....

เพราะ

.....

ใบความรู้ กิจกรรมเรื่อง นิทาน ล้อมวง

การแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการคิด ที่ใช้ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้อง มาใช้เพื่อแก้ปัญหา ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ระบุปัญหา เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ต้องระบุปัญหา ขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน
2. หาสาเหตุของปัญหา คิดพิจารณาถึงสาเหตุต่าง ๆ ทั้งหมด ที่อาจทำให้เกิดปัญหานั้น
3. กำหนดขั้นตอนการแก้ปัญหาให้มีความเหมาะสม โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ง่ายไปถึงขั้นตอนที่ยาก
4. ระบุทางเลือกทั้งหมดที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแต่ละทางเลือกมาพิจารณาร่วมกัน โดยพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก
5. เลือกทางเลือก โดยวิเคราะห์ทางเลือกแต่ละทางว่ามีข้อดี ข้อเสียอะไรบ้าง แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีและเหมาะสมที่สุด ซึ่งจะช่วยให้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้รอบคอบและถูกต้องมากขึ้น
6. ประเมินผล เป็นการตรวจสอบทุกขั้นตอนของการแก้ปัญหา ว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ และหลังจากนำไปปฏิบัติแล้วเกิดผลดีผลเสียอะไรบ้าง เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ที่มา : นิตยา คงเกษม “ผลของการเรียนแบบร่วมมือที่บูรณาการกับโยนิโสมนนิสการที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

**ผลการหาค่าความตรงเชิงพินิจด้วยวิธีการ IOC
ของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม**

กิจกรรมที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					$\sum R$	IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
2	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
3	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
4	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
5	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
6	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
7	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
8	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
9	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
10	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
11	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0
12	+1	+1	+1	+1	+1	+5	+1.0

ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้

$\sum R$	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด
IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

การแปลความหมายคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

+1	หมายถึง	ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่ากิจกรรมสามารถใช้พัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตรงตามวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ผู้ทรงคุณวุฒิไม่แน่ใจว่ากิจกรรมสามารถใช้พัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
-1	หมายถึง	ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่ากิจกรรมไม่สามารถใช้พัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การแปลความหมายค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับวัตถุประสงค์กิจกรรม ที่มีค่าตั้งแต่ .05 ขึ้น
ไปแสดงว่ากิจกรรมสามารถให้พัฒนาการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรคได้ตรงตาม
วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

แบบประเมินผลการร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยการใช้กิจกรรมกลุ่ม
ที่มีต่อการคิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหาอุปสรรค

ชื่อกิจกรรมที่.....เรื่อง.....

คำชี้แจง ให้นักเรียน ล้อมข้อ ก. ข. ค. ง. จ. ที่นักเรียนคิดว่ามีความคิดเห็นตรงกับความคิด
ของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ 1. กิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วมเทียบได้กับภาพใด / หรือข้อความใด

ก. โชคดีที่ได้เข้าร่วม

ข. แสงนำทางชีวิต

ค. ดีเหมือนกัน

ง. ไร้สาระ

จ. น่าเบื่อ

ข้อ 2. ประโยชน์ที่คิดว่าได้รับ

ก. น้อยที่สุด

ข. น้อย

ค. ปานกลาง

ง. มาก

จ. มากที่สุด

ข้อ 3. ความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม
ครั้งนี้

ก. ปลื้มใจ

ข. มีความสุข

ค. พอใจ

ง. สับสน

จ. สุดจะทน

แล้วเจอกันอีกนะ
อ.อรุณรัตน์ จากถิ่น

บันทึกข้อสังเกตในการจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
1. ด้วยใจ (ปฐมนิเทศ)	1. เพื่อสร้างบรรยากาศ ความคุ้นเคยในการเรียนรู้ ร่วมกัน	การเรียนรู้ปัญหา ก่อน ทำให้สามารถ ปรับปรุงตนเองให้ เหมาะสมกับ สถานการณ์ได้ เมื่อได้ ทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม	นิทาน อุปกรณ์ วาดภาพ
	2. เพื่อให้สมาชิกทราบจุดมุ่งหมาย ข้อตกลง บทบาทหน้าที่ในการ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	ยอมก่อนให้เกิดความพึง พอใจ มีความสุข และ จะได้รับความร่วมมือ ด้วยดี	
	3. เพื่อสำรวจความรู้พื้นฐาน การ คิดตัดสินใจในการเผชิญปัญหา อุปสรรคและการจัดกิจกรรมกลุ่ม		

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มค่อนข้างตื่นเต้นในครั้งแรก แต่เมื่อได้สร้างความคุ้นเคยโดยการ
แนะนำตนเอง พูดคุย และอธิบายจุดมุ่งหมาย ข้อตกลง ประโยชน์ที่จะได้รับ บรรยากาศผ่อนคลาย
คลายลง เริ่มมีเสียงพูดคุยและซักถามข้อสงสัย
2. กิจกรรมวาดภาพจากนิทาน สมาชิกกลุ่มสนใจและชอบมาก ต่างแข่งขันกันวาด
ภาพที่กลุ่มเลือก ปรากฏว่า กลุ่ม 1 และ 2 เลือกวาดภาพนกกระสาคาบก้อนหินใส่เหยือก เพื่อให้
ได้นำกิน ส่วนกลุ่ม 3 เลือกวาดภาพนกกระสาหน้าจากเหยือก ทุกกลุ่มมีเหตุผลแตกต่างกัน
3. ปัญหาที่พบ กลุ่มที่สมาชิกไม่มีทักษะในการวาดภาพ จะลังเลและเสร็จช้า ต้อง
เตือนในเรื่องของเวลา

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
2. คติขโมยวัว	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิด พิจารณาไตร่ตรองให้ รอบคอบก่อนตัดสินใจ กระทำการใด ๆ	การขโมยของ ๆ ผู้อื่น ย่อม ต้องได้รับโทษ ตามที่กฎหมาย ระบุไว้ บุคคลจึงต้องพิจารณา ก่อนที่ตัดสินใจกระทำการใด ๆ	ภาพข่าว กรณีศึกษา ใบงาน
	2. เพื่อให้ทราบถึงโทษของ การตัดสินใจผิดพลาด	ลงไป	

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มมีความพร้อมในการทำกิจกรรมมากขึ้น สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ติดตามข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์ มีดูจากโทรทัศน์บ้าง ส่วนจากวิทยุไม่มีเลย
2. ทุกกลุ่มทำงานเสร็จตามเวลา ตัวแทนกลุ่มอธิบายได้ดี แต่มีข้อโต้แย้งในเรื่องของคุณธรรมกับกฎหมาย ส่วนใหญ่จะเห็นใจ ผู้ดำเนินการ ต้องอธิบายให้ความรู้เพิ่มเติม

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
3. เมื่อต้อง ปฏิเสธ	1. เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจหลักการ ปฏิเสธ 2. เพื่อให้สมาชิกสามารถ ปฏิเสธเป็น เมื่อต้องเจอ กับปัญหาและ เหตุการณ์ที่ไม่ เหมาะสม	การปฏิเสธเป็นสิทธิของทุก คน แต่ถ้าทุกคนสามารถรู้จักการ ปฏิเสธเป็นเมื่อต้องเผชิญกับ ปัญหาหรือสถานการณ์ที่ตนเอง เห็นว่าไม่เหมาะสมหรือไม่เห็นด้วย ก็จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งลง ได้	กรณีศึกษา เรื่อง ไม่น่าเลย ใบงาน ใบความรู้

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มต่างทำกิจกรรมด้วยความสนใจ ส่วนใหญ่เริ่มเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตน เช่น การนำเสนอ
2. ใบความรู้ ฝึกการปฏิเสธ สนใจฝึกทุกคน
3. สมาชิกกลุ่มหลายคนให้ข้อคิดว่า การปฏิเสธเป็นเรื่องยาก เพราะไม่กล้า เกรงใจกลัว บางครั้งหาเหตุผลมาอ้างไม่ได้ ผู้นำกลุ่มจึงต้องอธิบายให้ความรู้เพิ่มเติม

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
4. ทางออก	1. เพื่อให้นักเรียนได้ เรียนรู้ขั้นตอนใน การแก้ปัญหา 2. เพื่อฝึกนักเรียนให้ รู้จักการคิด ตัดสินใจเมื่อ ต้องการเผชิญ ปัญหาอุปสรรค	ในชีวิตประจำวันของทุกคน มัก ประสบปัญหาต่าง ๆ เสมอ ปัญหา หลายปัญหาสามารถแก้ไขได้โดย อาศัยหลักการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหา กำหนดทางเลือก วิเคราะห์ทางเลือก เลือกวิธีการ แก้ปัญหา และหาวิธีการแก้ปัญหา และหาวิธีแก้ไขข้อเสียที่เกิดจากทางเลือก	ใบความรู้ กรณีศึกษา ใบงานที่ 1,2

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มตอบข้อซักถามได้ดีและรวดเร็วขึ้น กล่าวแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม พร้อมทั้งมีการพูดคุยปรึกษาเพื่อน ๆ ด้วยกัน
2. สมาชิกกลุ่มให้ความสนใจกับกรณีศึกษาและทำงานตามใบงาน 1 ส่วนใบงานที่ 2 เป็นปัญหารายคน สมาชิกกลุ่มต้องนำความรู้จากใบความรู้มาประกอบการทำกิจกรรม

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
5. ชีวิตของ ปองพล	1. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจในการใช้ชีวิตประจำวันได้	สังคม คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. มีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง 2. มีกฎข้อบังคับของหมู่คณะ เช่น กฎหมาย ระเบียบ 3. มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และสามารถดูแลตนเองได้	กรณีศึกษา ใบงานที่ 1,2 ใบความรู้

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มศึกษากรณีศึกษาเรื่องชีวิตของปองพลอย่างตั้งใจ เมื่อทำใบงาน ทุกคนมีการแสดงความคิดเห็นและทางเลือกอย่างหลากหลาย กว่าที่จะตัดสินใจเลือกตามมติของกลุ่มได้ ต้องเตือนในเรื่องของเวลา แต่เห็นว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนได้ใช้ความรู้จากใบความรู้มาช่วยในการทำใบงาน

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
6. คิดได้ ทำได้	1. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิดที่หลากหลาย 2. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ	มุมมองใดก็ตามเป็นเพียงมุมมองหนึ่งเท่านั้น ยังมีมุมมองอื่นหรือทางเลือกอื่น ๆ อยู่เสมอทุกครั้ง การสำรวจหาทางเลือกอื่น ๆ โดยการจัดระบบข้อมูล เพื่อให้ได้ทางเลือกมากที่สุด เป็นการสร้างความคิดใหม่และนำไปสู่กระบวนการคิดที่มีคุณภาพสูงสุด คือ ความคิดอย่างเป็นระบบ	ใบงาน 1,2 อุปกรณ์ติดผนัง

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มมีความสุขกับกิจกรรมเข้าจังหวะ ต่างเดินและร้องเพลงเสียงดัง
2. ทำงานตามใบงานที่ 1 มีการร่วมมือในกลุ่มดีมาก และงานออกมาในลักษณะสร้างสรรค์ เช่น เป็นรูป บ้าน อาคาร ชั้นวางหนังสือ
3. ใบงานที่ 2 ค่อนข้างยาก ผู้ดำเนินการต้องอธิบายทำความเข้าใจไปพร้อม ๆ กัน แต่กลุ่มก็สามารถทำได้

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
7.	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักแยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ	สภาพปัจจุบัน มีสิ่งที่จะช่วยให้วัยรุ่นประพฤติตนไปในทางที่เสื่อมเสียได้ง่าย การที่วัยรุ่นได้พบเห็นตัวอย่างจริงของความผิดพลาดของผู้อื่น รวมทั้งเห็นถึงผลดีผลร้ายที่ตามมา	ข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ ใบงาน ใบความรู้
บทเรียนจากความจริง	2. เพื่อให้นักเรียนสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้ด้วยตนเอง	การจัดกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้	
	3. เพื่อให้นักเรียนสามารถเสนอแนวทางการคิดตัดสินใจในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความผิดพลาดหรือต้องเจอกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ได้	นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเลือกปฏิบัติตนเอง	

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มต่างมีความคิดแตกต่างกันในเรื่องของวัยรุ่น ช่วยกันเสมอข่าวกันมาก เป็นที่น่าสังเกตว่า ข่าวที่วัยรุ่นสนใจจะเกี่ยวกับดารา ละครทีวี นักร้อง ข่าวที่ไม่พูดถึงเลย คือ ข่าวเกี่ยวกับการศึกษา
2. การระดมความคิด ตามใบงาน จากกรณีศึกษาทุกกลุ่มทำได้ดี มีการแสดงความคิดเห็น และการสรุปอยู่ในเกณฑ์ดี

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
8. ปรับตัวดี คลี่คลาย ปัญหา	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการ คิด วิเคราะห์ในการ แก้ปัญหาอย่างเป็น ระบบ 2. เพื่อให้นักเรียนได้ พิจารณาผลดี ผลเสีย ของทางเลือกในการ แก้ปัญหาได้อย่าง เหมาะสม	กระบวนการแก้ปัญหา โดย การคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผล ที่เกิดขึ้นรวมทั้งวิธีการ และผลที่ อาจเกิด การแก้ปัญหาอย่างเป็น ระบบจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหา ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น	กรณีศึกษา ใบงาน

ข้อสังเกต

1. กรณีตัวอย่างค่อนข้างยาว มีรายละเอียดมาก สมาชิกกลุ่มต้องอ่านบททวนหลายครั้ง ทำให้ต้องยืดเวลาให้อีก 14 นาที
2. การทำกิจกรรมตามใบงาน ทุกกลุ่มทำได้ดีและนำเสนอได้น่าฟัง โดยการสอดแทรกความคิดใหม่ ๆ ในขณะนำเสนอด้วย

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
9. ทักษะการ ตัดสินใจ	เพื่อให้นักเรียนสามารถ อธิบายขั้นตอนการตัดสินใจ และสามารถตัดสินใจ จาก สถานการณ์ที่กำหนดได้ เหมาะสม	การตัดสินใจเป็นสิทธิส่วนบุคคลในการเลือกที่จะทำหรือไม่ ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตัดสินใจมี 4 ขั้นตอน คือกำหนดทางเลือกที่จะ ตัดสินใจ วิเคราะห์ผลดีผลเสียของ ทางเลือก ตัดสินใจเลือกและการ หาแนวทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้น	ใบความรู้ กรณีศึกษา ใบงาน

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มศึกษาใบความรู้ เรื่องทักษะการตัดสินใจ มีการซักถามอธิบายเพิ่มเติม
2. สมาชิกกลุ่มศึกษากรณีศึกษา กลุ่มละ 1 เรื่อง ตามใบงาน ทุกกลุ่มแสดงความคิดเห็นได้ดี และมีข้อคิดในการตัดสินใจประกอบ ดูทุกกลุ่มมีความสุขและพอใจกับการทำกิจกรรม

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
10.	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถช่วยคิด	การคิดตัดสินใจในบางกรณี	กรณีศึกษา
น้อย	คิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล	ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเฉพาะ เช่น ปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า	ใบงาน
	2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสร้างทางเลือก พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม	ความสอดคล้องกับอุปนิสัย ความถนัด ค่านิยม ความสนใจ ความสามารถและผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการตัดสินใจ	ใบความรู้

ข้อสังเกต

- เมื่อได้พูดคุยถึงกิจกรรมของวัยรุ่น สมาชิกกลุ่มสามารถเสนอแนวคิดและตัวอย่างกิจกรรมได้หลากหลาย
- สมาชิกทุกคนต่างวิเคราะห์กรณีศึกษาเรื่องช่วยคิดน้อย และนำเสนอตามประเด็นของใบงานได้คล่องแคล่ว
- การยกตัวอย่างเฉพาะบางคน ทำให้คนอื่น ๆ ต้องการเสนอความคิดของตนด้วย

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
11.	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักเลือก	มนุษย์ทุกคนจะมีความ	กรณีศึกษา
เข้าเมืองตา	ปฏิบัติตนให้เหมาะสม	ต้องการพื้นฐานคล้ายคลึงกัน แต่	ใบงาน
หลิว ต้อง	กับสังคม ชุมชน	มนุษย์จะมีลักษณะนิสัย อารมณ์	
หลิวตาตาม	2. เพื่อให้นักเรียนทราบถึงผลดีและผลเสียของการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้อง	ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อแตกต่างกันออกไป เนื่องจากมนุษย์เติบโตมาจาก	
	เหมาะสมต่อสังคม	สภาพแวดล้อม มีประเพณี	
	ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ	วัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้น ใน	
		การอยู่ร่วมกันจะต้องศึกษาถึง	
		ความแตกต่างของเหตุผล และ	
		ตัดสินใจเลือกที่จะปฏิบัติตนให้	
		ถูกต้อง เหมาะสม อันจะนำไปสู่	
		การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่าง	
		ปกติสุข	

ข้อสังเกต

1. สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มาจากชุมชนที่มีการปฏิบัติหรือประสบการณ์คล้าย ๆ กัน มีเพียง 4 คนที่มาจากต่างอำเภอ สมาชิกกลุ่มจึงนำเสนอในเรื่องที่คล้าย ๆ กัน เช่น อาชีพ ทำสวน ยางพารา
2. กรณีศึกษา ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจมากขึ้น และทำงานตามใบงานอย่างสนใจ มีคำตอบคล้าย ๆ กัน

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
12. นิตานล้อมวง	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิดในการวินิจฉัยปัญหา	คนทุกคนย่อมต้องประสบปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น การ	นิตาน ใบความรู้
	2. เพื่อให้รู้จักแก้ปัญหาให้ถูกจุด	แก้ปัญหาใด ๆ นั้น ต้องพยายามพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ	ใบงาน
	3. เพื่อให้ทราบถึงข้อดี และข้อเสียต่อการแก้ปัญหา	ก่อนการตัดสินใจ เพราะการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญอยู่นั้นต้องแก้ไขให้ถูกต้องตรงกับปัญหา ก็จะทำให้ปัญหานั้นสิ้นสุดหรือจบลงได้ แต่ถ้าแก้ไขไม่ถูกจุดหรือไม่ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะทำให้ยากลำบากและอาจเกิดปัญหาใหม่ตามมาอีก	

ข้อสังเกต

1. นิตานล้อมวง เป็นกิจกรรมสุดท้าย สมาชิกกลุ่มบอกว่า ต้องการให้จัดกิจกรรมในลักษณะนี้อีก เพราะสนุก ทำให้กล้าพูด กล้าคิด
2. สมาชิกทุกคนคุ้นเคย สนุกสนมกันมากขึ้น เห็นได้จากเมื่อนั่งล้อมวงเพื่อฟังนิตาน ทุกคนพยายามที่จะนั่งให้ใกล้ ๆ กันมากที่สุด ทุกคนดูมีความสุข ยิ้มแย้ม และติดตามฟังนิตานอย่างสนใจ ขณะทำกิจกรรมตามใบงาน ก็จะทบทวนความรู้จากใบความรู้ไปด้วย
3. ผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มมีความพึงพอใจและประทับใจสมาชิกในกลุ่มทดลอง ที่ได้เห็นพัฒนาการของสมาชิกกลุ่มทุกคน

ภาคผนวก ง
กิจกรรมแนะแนวตามปกติ

โปรแกรมการจัดกิจกรรมแนะแนวตามปกติ

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
1. นิทานเรื่องเดียวกัน (ปฐมนิเทศ)	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกัน 2. เพื่อฝึกให้นักเรียนพัฒนาการคิดตัดสินใจในเวลาจำกัด 3. เพื่อสร้างความคุ้นเคยสนุกสนาน	ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยสมาธิในการรับฟัง การวางแผนร่วมกัน เสนอแนะความคิดเห็น ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด ทำให้ทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายได้	ใบความรู้ ใบงาน
2. รางวัลชีวิต	เพื่อให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจจากความสำเร็จของตน	ทุกคนมีความสามารถอยู่ในตัวเอง แต่บางครั้งไม่ได้นำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงทำให้สิ่งที่ต้องการไม่ประสบผลสำเร็จ หนทางที่จะไปสู่ความสำเร็จได้จึงจำเป็นต้องมีการสำรวจความสามารถและความต้องการของตนเอง เพื่อตั้งเป้าหมายและตั้งใจทำให้เกิดผลสำเร็จขึ้นให้ได้	ใบความรู้ ใบงาน
3. แผนที่ชีวิต	1. เพื่อให้นักเรียน มีทักษะในการวางแผนชีวิตของตนเอง 2. เพื่อให้นักเรียน มีทักษะในการคิด	แนวคิดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ในทุกสถานการณ์ เพราะจะช่วยให้นักเรียน สามารถจำแนกส่วนที่แตกต่างกันได้ การสร้างแผนที่ชีวิต เป็นวิธีการ ในการสร้างความรู้ ให้ประสบความสำเร็จ ได้เร็วขึ้น	ใบความรู้ ใบงาน ตัวอย่างแผนที่ชีวิตของพ่อ

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
4. กิจกรรมที่ ข้าพเจ้าชอบ	1. เพื่อให้นักเรียน แต่ละคน ได้รู้จักการเลือกกิจกรรม ที่เหมาะสมกับตนเอง 2. เพื่อให้ทราบข้อมูลของ กิจกรรม และเหตุผลใน การเลือกทำกิจกรรม นั้น ๆ	การตัดสินใจเลือก ต้อง ประกอบด้วยเหตุผลในการ ตัดสินใจ เรื่องบางเรื่องจะชอบ เหมือนกัน แต่เหตุผลในการชอบ อาจจะแตกต่างกัน	ใบงาน
5. คิดหน่อยนะ	เพื่อให้นักเรียนสามารถ จำแนก เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับ ตนเองในชีวิตประจำวัน ให้ ได้ว่า มีเรื่องที่นักเรียนได้คิด หรือวางแผนไว้ก่อน และมี เรื่องใด ที่ไม่ได้คาดคิดมา ก่อน สามารถบอกข้อดีหรือ ข้อเสียของผลที่เกิดได้	คนทุกคนต้องเผชิญกับ เหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เหตุการณ์หรือเรื่องบางเรื่อง อาจจะเกิดขึ้นโดยไม่ได้ คิดหรือเตรียมตัวมาก่อน ถ้า คนเราได้มีการเตรียมตัว เตรียม ความพร้อม เมื่อต้องเผชิญกับ เหตุการณ์เหล่านั้น ย่อมสามารถ หาแนวทางแก้ไขปัญหาได้	ใบความรู้ ใบงาน
6. โลกใบใหม่	1. เพื่อให้นักเรียนสร้างภาพ ในจินตนาการได้ 2. เพื่อให้นักเรียนได้มี ความรู้สึกผ่อนคลาย	ในความสับสนวุ่นวาย ที่ทุก คนต้องพบอยู่เป็นประจำ บางครั้งอีกมุมมองหนึ่ง อาจจะมี ความสุข ความสงบซ่อนอยู่ ซึ่ง ย่อมขึ้นกับภาวะการณ์ เมื่อ บุคคลได้มีโอกาสระลึกถึงสิ่งที่ รื่นรมย์ ทำยินดีโดยการสร้างภาพ ในจินตนาการ อาจทำให้บุคคล นั้นมีพลังของความสุข เพื่อผ่อนคลาย ความวุ่นวายเคร่งเครียดได้	แบบฝึก จินตนาการ ในเทพเสียง เทพเสียง ใบงาน

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
7. ข่าวเช้านี้	1. เพื่อให้ให้นักเรียน ได้รู้การ รับฟังข่าวสาร 2. ฝึกการวิเคราะห์ ข่าวที่ ได้รับ ด้วยเหตุและผล	การศึกษานหาความรู้ จะ อ่านจากตำราหรือเรียนใน ห้องเรียนอย่างเดียวมันไม่พอ ต้องมีความรู้รอบตัวด้วย โดยเฉพาะข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ต้องรู้จักการพิจารณาไตร่ตรอง	ข่าวจากหน้า หนังสือพิมพ์ รายวัน ใบงานที่ 1 ใบงานที่ 2
8. อาชีพอิสระ	1. เพื่อให้ให้นักเรียน ทราบถึง วิธีการประกอบอาชีพ อิสระ 2. เพื่อให้ให้นักเรียนวิเคราะห์ ข้อดีและข้อจำกัดของ อาชีพบางอาชีพได้	หลักในการวางแผนเลือก อาชีพที่ควรคำนึงถึง คือ 1. คุณสมบัติส่วนตัว ความ สนใจ ความถนัด 2. คุณสมบัติที่จำเป็น ในการ ประกอบอาชีพนั้น ๆ 3. อาชีพอิสระ เป็นอาชีพที่ สามารถบริหารจัดการด้วย ตนเองได้ตามความต้องการ เป็นนายตนเอง ชยันมาก ได้ มาก ไม่ต้องรอตำแหน่งว่าง	ใบงาน
9. การ ประชาสัมพันธ์ ตัวเอง	1. เพื่อให้ให้นักเรียน บอก คุณสมบัติที่น่าสนใจของ ตนเองได้ 2. เพื่อให้ให้นักเรียน รู้จัก วิธีการบอกคุณสมบัติ ของตน ให้เป็นที่น่าสนใจ ได้	ความสำคัญและความจำเป็น ของคุณสมบัติเฉพาะบุคคล คือ 1. ช่วยให้การงานมี ประสิทธิภาพมากขึ้น 2. ช่วยให้งานได้ง่ายขึ้น 3. ช่วยเสริมบุคลิกภาพ 4. ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพ ของเพื่อนร่วมงาน 5. ช่วยให้เกิดการยอมรับตนเอง และผู้อื่น	ใบงานที่ 1 ใบงานที่ 2

กิจกรรม	จุดประสงค์	แนวคิด	สื่อ/อุปกรณ์
10. บทเรียน ของผีพาย	1. ให้เห็นว่าทุกคนมี ความสามารถและความ ถนัดแตกต่างกัน 2. ให้ระลึกว่าไม่ควรดูหมิ่น ผู้อื่นว่า มีความสามารถ ด้อยกว่าตน	การทำทุกอย่างย่อมมี ความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น และ ต่างก็มีส่วนช่วยให้กิจกรรมนั้น ดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ตาม ความมุ่งหมาย ผู้ปฏิบัติหน้าที่ใด ก็ควรปฏิบัติหน้าที่นั้นให้เต็ม ความสามารถ	นิทานเรื่อง บทเรียนของ ผีพาย ใบงาน
11. มารยาทดี มีเสน่ห์	1. เพื่อให้นักเรียน ได้ทราบ ถึง การมีมารยาทที่ เหมาะสม 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถ จำแนกได้ ระหว่าง มารยาทที่ควรปฏิบัติ และ ไม่ควรปฏิบัติ	“สำเนียงบอกภาษา กริยา บอกสกุล” สุภาษิตบทนี้ ยังคง ใช้ได้ถึงในปัจจุบัน การที่คนเรา รู้จัก มารยาทที่ดี เหมาะสมกับ สถานที่ นอบน้อม ให้เกียรติผู้อื่น จะช่วยให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่าง เป็นสุข	สถานการณ์ ใบงาน
12. ปริศนาภาพ	1. เพื่อให้นักเรียน สามารถ จำแนกความแตกต่างได้ 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการ วิเคราะห์จากการสังเกต เป็น	การวิเคราะห์ การสังเกต ต้องมีการฝึกฝนให้เกิดขึ้นใน ตนเอง ด้วยการเอาใจใส่ เนื่องจากมีรายละเอียดมากมาย ที่บุคคลมองข้าม ต่างก็ทำให้เกิด คุณประโยชน์และโทษได้	ใบความรู้ ปริศนาภาพ

กิจกรรมที่ 1

เรื่อง นิทานเรื่องเดียวกัน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกัน
2. เพื่อฝึกให้นักเรียน พัฒนาการคิดตัดสินใจในเวลาที่จำกัด
3. เพื่อสร้างความคุ้นเคย สนุกสนาน

แนวคิด

ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยสมาธิในการรับฟัง การวางแผนร่วมกัน เสนอแนะความคิดเห็น ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด ทำให้ทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายได้

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูบอกให้นักเรียนทุกคนนั่งล้อมวงเป็นวงกลมวงใหญ่ แล้วแนะนำตัวเองสั้น ๆ 2. ครูชี้แจงให้ทุกคนเข้าใจถึงการทำกิจกรรม นิทานเรื่องเดียวกัน คือ ให้สมาชิกทุกคนช่วยกันแต่งนิทานคนละ 1 ประโยค โดยเริ่มจากนักเรียนคนใดคนหนึ่ง เป็นคนแรก โดยพูดว่า กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมี..... แล้วให้คนนั่งทางขวามือเล่าต่อวนไปจนนิทานจบ เมื่อถึงคนสุดท้าย และสามารถวนกลับเป็นเรื่องที่ 2 ได้ 	ใบความรู้ ใบงาน
ขั้นดำเนินการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้นักเรียนทดลองเล่านิทานก่อน 1 เรื่อง เพื่อเป็นตัวอย่าง และปรับปรุงแก้ไข 2. ให้นักเรียนเริ่มเล่านิทานเรื่องใหม่ 3. ให้ทำกิจกรรมตามใบงาน 	
ขั้นสรุป	ครู นักเรียน สรุปเพิ่มเติมตามใบความรู้	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การร่วมกิจกรรมของนักเรียน 2. การทำกิจกรรมตามใบงาน 	

ใบงาน
เรื่อง นิทานเรื่องเดียวกัน

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำกิจกรรม ตามหัวข้อที่กำหนดให้ต่อไปนี้

- ข้อ 1 นิทานเรื่องเดียวกันจบต่างจากนิทานทั่วไปอย่างไร
 นิทานเรื่องเดียวกัน.....

 นิทานทั่วไป.....

- ข้อ 2 ให้นักเรียนบอกถึงความรู้สึกในการเล่านิทานครั้งนี้
 ข้อดี.....

 ไม่ดี.....

 ปัญหาที่พบ.....

- ข้อ 3 ให้นักเรียนบอกถึงประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้

- ข้อ 4 ให้นักเรียนยกตัวอย่าง กิจกรรมที่ต้องใช้ไหวพริบ และความคิดสร้างสรรค์มาสัก
 2 กิจกรรม
 1.
 2.

กิจกรรมที่ 2

เรื่อง รางวัลชีวิต

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจจากความสำเร็จของตน

แนวคิด ทุกคนมีความสามารถอยู่ในตัวเอง แต่บางครั้งไม่ได้นำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงทำให้สิ่งที่ต้องการไม่ประสบผลสำเร็จ หนทางที่จะไปสู่ความสำเร็จได้จึงจำเป็นต้องมีการสำรวจความสามารถและความต้องการของตนเอง เพื่อตั้งเป้าหมายและตั้งใจ ทำให้เกิดผลสำเร็จขึ้นให้ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

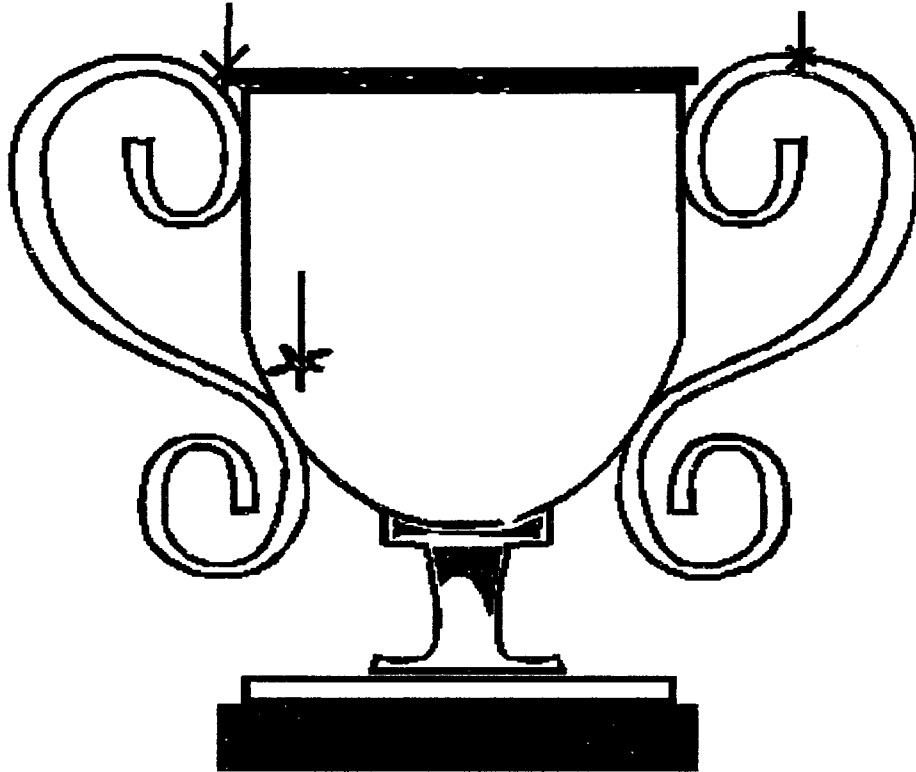
เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	ครูสอบถามนักเรียน เกี่ยวกับบุคคลที่ประสบ ความสำเร็จในชีวิต ที่นักเรียนเคยพบเห็น พร้อมทั้งให้ ช่วยกันยกตัวอย่าง	ใบความรู้ ใบงาน
ขั้นดำเนินการ	1. ครูแจกใบงาน รูปถ้วยรางวัล ให้นักเรียนทุกคน 2. ให้นักเรียนเขียน เรื่องที่นักเรียนเคยประสบ ความสำเร็จ ที่ผ่านมา ลงในรูปถ้วย 3. ให้นักเรียนเขียน สิ่งที่ยากประสบความสำเร็จได้ นอกถ้วย	
ขั้นสรุป	1. ให้นักเรียนศึกษา ความรู้ จากใบความรู้ ครูอธิบาย เพิ่มเติม 2. ให้นักเรียนส่งตัวแทน อภิปรายตามใบงาน	
ขั้นประเมินผล	1. ความสนใจ ในการร่วมกิจกรรม 2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น	

ใบความรู้ เรื่อง รางวัลชีวิต

หนทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตของคนเราย่อมมีเสมอ ถ้าคนเรามองเห็นคุณค่าในตนเอง โดยรู้จักที่จะสำรวจความสามารถที่มีอยู่ของตนเอง และตั้งความหวังให้เหมาะกับระดับความสามารถของตนเองที่จะทำได้ สิ่งสำคัญก็คือไม่ละทิ้งความพยายามหรือทอดทิ้งแม้บางครั้งอาจจะไม่สำเร็จในครั้งแรก ต้องคิดเสมอว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น เพราะคนเราทุกคนมีคุณค่าในตนเอง ถ้าหากเราได้มีเวลาทำความเข้าใจถึงความคิด ความต้องการ และความสามารถของตนเองอย่างถ่องแท้แล้ว คนเราจะสามารถนำคุณค่าในตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ โดยสำรวจข้อมูลอันเป็นความสำเร็จของตนเองนำเสนอให้คนอื่นได้รับรู้ ซึ่งจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เราได้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนหนึ่งจะมาจากประสบการณ์ความสำเร็จในชีวิต เช่น เล่นกีฬาเก่ง เรียนหนังสือเก่ง

ใบงาน เรื่อง รางวัลชีวิต

คำชี้แจง ให้นักเรียน เขียนความสำเร็จ ของนักเรียนลงในรูปถ้วย และเขียนสิ่งที่หวังจะประสบความสำเร็จ เพิ่มอีกไว้นอกถ้วย แล้วทำกิจกรรมข้อ 1 และข้อ 2

- ข้อ 1. เรื่องที่ภาคภูมิใจที่สุด คือ เรื่อง.....
สาเหตุที่ภาคภูมิใจ เพราะ.....
.....
ผลจากเรื่องนี้ทำให้.....
.....
- ข้อ 2. เรื่องที่คาดหวังว่าจะประสบความสำเร็จ คือ เรื่อง.....
.....
สาเหตุที่คาดหวัง เพราะ.....
แนวทางที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ.....
.....

กิจกรรมที่ 3

เรื่อง แผนชีวิต

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน มีทักษะในการวางแผนชีวิตของตนเอง
2. เพื่อให้นักเรียน มีทักษะในการคิด

แนวคิด แผนชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ในทุกสถานการณ์ เพราะจะช่วยให้นักเรียนสามารถ จำแนกส่วนที่แตกต่างกันได้ การสร้างแผนชีวิต เป็นวิธีการในการสร้างความรู้ให้ประสบความสำเร็จ ได้เร็วขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	ครูนำเสนอ ถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน ของนักเรียนในเรื่องการมีเป้าหมายในการเรียน และการทำงานในอนาคต	ใบความรู้ ใบงาน ตัวอย่างแผนที่ชีวิตของพ่อ
ขั้นดำเนินการ	1. ครูแจกใบความรู้ให้นักเรียนได้ศึกษา โดยครูอธิบายเพิ่มเติม 2. ให้นักเรียน ทำกิจกรรมตามใบงาน	ชีวิตของพ่อ
ขั้นสรุป	1. เปิดโอกาส ให้นักเรียน ชักถามข้อสงสัย และยกตัวอย่าง กิจกรรมจากใบงาน ของนักเรียน 1-2 คน 2. ส่งใบงาน	
ขั้นประเมินผล	1. สังเกตการร่วมกิจกรรม 2. ตรวจ ดูผลงานการทำกิจกรรมจากใบงาน	

ใบความรู้ เรื่อง แผนชีวิต

“36 แผนชีวิตของพ่อ” พระบรมราชาโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

1. ขอบคุณข้าวทุกเม็ด น้ำทุกหยด อาหารทุกจานอย่างจริงใจ
2. อย่าสวดมนต์เพื่อขอสิ่งใด นอกจาก “ปัญญา” และ “ความกล้าหาญ”
3. “เพื่อนใหม่” คือของขวัญที่ให้กับตัวเอง ส่วน “เพื่อนเก่า” หรือ “มิตร” คือ อัญมณี

ที่นับวันที่จะเพิ่มคุณค่า

4. อ่านหนังสือธรรมะปีละเล่ม
5. ปฏิบัติต่อคนอื่นเช่นเดียวกับที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเรา
6. พูดคำว่า “ขอบคุณ” ให้มาก ๆ
7. รักษา “ความลับ” ให้เป็น
8. ประเมินคุณค่าของการให้ “อภัย” ให้สูง
9. ฟังให้มากแล้วจะได้คู่สนทนาที่ดี
10. ยอมรับความผิดพลาดของตัวเอง หากมีใครตำหนิ และรู้แก้ไขว่า เป็นจริง
11. หากล้มลง จงอย่ากลัวกับการลุกขึ้นใหม่
12. เมื่อเผชิญหน้ากับงานหนักคิดเสมอว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะล้มเหลว
13. อย่าถกเถียงธุรกิจภายในลิฟต์
14. ใช้บัตรเครดิตเพื่อความสะดวก อย่าใช้เพื่อก่อกวนหนี้สิน
15. อย่าหยิ่งหากจะกล่าวคำว่า “ขอโทษ”
16. อย่าอายหากจะบอกใครว่า “ไม่รู้”
17. ระยะทางนับพันกิโลเมตร แน่นอนมันไม่ราบรื่นตลอดทาง
18. เมื่อไม่มีใครเกิดมาแล้ววิ่งได้ จึงควรทำสิ่งต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป
19. การประหยัดเป็นบ่อเกิดแห่งความร่ำรวย เป็นต้นทางแห่งความไม่ประมาท
20. คนไม่รักเงิน คือคนไม่รักชีวิต ไม่รักอนาคต
21. ยามทะเลาะกัน ผู้ที่เจียบก่อนคือผู้ที่มีการอบรมสั่งสอนที่ดี
22. ชีวิตนี้ฉันไม่เคยได้ทำงานเลยสักวัน ทุกวันเป็นวันสนุกหมด
23. จงใช้จุดแข็ง อย่าเอาชนะจุดอ่อน

ใบความรู้ เรื่อง แผนที่ชีวิต

การสร้างความคิดรวบยอด เป็นกระบวนการทางจิตใจ ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ ความจำ การคิดหาเหตุและผล การจัดระเบียบของความคิดให้เป็นหมวดหมู่ และการหาคุณลักษณะร่วม เช่น ความคิดรวบยอด “กลม” เกิดจากการพบว่า ส้ม มะนาว ฟุตบอล ฯลฯ มีลักษณะรวมคือ กลิ้งได้ ไม่มีเหลี่ยม นักเรียนจะต้องได้รับความรู้ต่าง ๆ ผ่านการสัมผัสของอวัยวะรับสัมผัส มีระบบประสาทส่วนกลางทำหน้าที่จัดระเบียบ ประสานแยกแยะความแตกต่าง และเลือกความรู้เข้าสู่สมอง ทำให้เกิดการรับรู้ และการแยกแยะความแตกต่าง ตลอดจนสามารถสรุปรวบยอดได้ กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้นสังเกต รับรู้ เป็นการเสนอตัวอย่าง หรือข้อมูลต่าง ๆ
2. ขั้นจำแนกความแตกต่างและการจัดหมวดหมู่ เป็นการกำหนดเกณฑ์เพื่อแยกแยะหรือจัดประเภทของข้อมูล
3. ขั้นสรุป เป็นการหาลักษณะร่วมหรือสรุปลักษณะร่วมของข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะความคิดรวบยอดหรือความคล้ายคลึง
4. ขั้นสรุปพาดพิง เป็นการหาหลักการหรือระบุชื่อความคิดรวบยอด

แผนที่ความคิด (Mind Maps)

เทคนิคแผนที่ความคิด เป็นการนำทฤษฎีทางสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์เต็มที่ แผนที่ความคิดเป็นการทำงานร่วมกันของสมองซีกซ้าย และสมองซีกขวา สมองซีกซ้ายจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์คำ สัญลักษณ์ ตรรกวิทยา ฯลฯ สมองซีกขวา จะทำหน้าที่ สังเคราะห์สี รูปร่าง ฯลฯ สมองของเราจะจัดการข้อมูลได้อย่างดียิ่งขึ้นเมื่อข้อมูลนั้น ๆ ค่อย ๆ บรรจุเข้าไปในสมอง เราจะสังเกตได้ว่าธรรมชาติของความคิดของเรามีลักษณะเป็นมิติ ดังนั้นการจดบันทึกและการจัดกลุ่มความคิด จึงต้องสอดคล้องกับความต้องการของสมอง การเรียนเรื่องต่าง ๆ ก็เช่นกัน ส่วนใหญ่นักเรียนจะใช้จดบันทึกโดยจดย่อเป็นบรรทัดหรือลงในตาราง ซึ่งไม่ตรงกับระบบการทำงานของสมอง เพราะสมองจะเก็บข้อมูลที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน

โทนี่ บูซาน (Tony BuZan) เป็นผู้ค้นพบการทำแผนที่ความคิด เพื่อให้จำได้ง่ายและรวดเร็ว โดยใช้ คำ ภาพ สี สัญลักษณ์ รูปแบบ มาเชื่อมโยง เป็นการนำข้อมูลความรู้ไปไว้ในเซลล์สมอง จัดเก็บอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงเป็นหมวดหมู่ และมีลำดับความสำคัญของข้อมูลความรู้

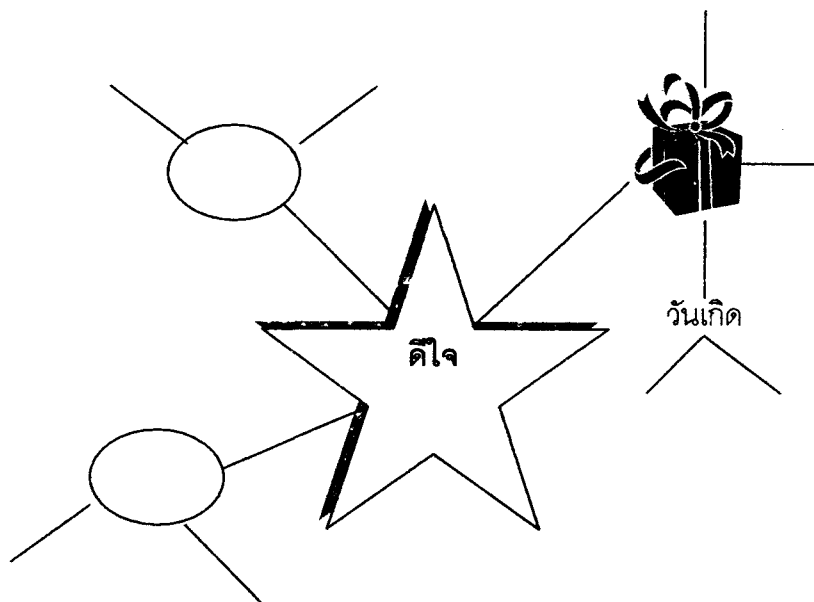
24. เป็นหน้าที่ของเราที่จะพูดให้คนอื่นเข้าใจ ไม่ใช่หน้าที่ของคนอื่นที่จะทำความเข้าใจในสิ่งที่เราพูด

25. เหยียดเดียวมี 2 หน้า ความสำเร็จ กับ ความล้มเหลว
26. อย่าตามใจตัวเอง เรื่องยุ่ง ๆ เกิดขึ้นล้วนตามใจตัวเองทั้งสิ้น
27. พันร่วงเพราะมันแข็ง ส่วนลื่นยังอยู่เพราะมันอ่อน
28. อย่าตั้งต้นกล้าให้โตไว ๆ (อย่าใจร้อน)
29. ระลึกถึงความตายวันละ 3 ครั้ง ชีวิตจะมีสุข มีอภัย มีให้
30. ถ้าติดกระดุมเม็ดแรกผิด กระดุมเม็ดต่อ ๆ ไปก็ผิดหมด
31. ทุกชิ้นงานจะต้องกำหนดวันเวลาแล้วเสร็จ
32. จงเป็นน้ำครึ่งแก้วตลอดชีวิต เพื่อเรียนรู้เพิ่มเติมได้ตลอด
33. ดาวและเดือนที่อยู่สูงอยากได้ต้องปีน “บันไดสูง”
34. มนุษย์ทุกคนมีชิ้นงานมากมายในชีวิต จงทำชิ้นงานที่สำคัญที่สุดก่อนเสมอ
35. หนังสือเป็นศูนย์รวมปัญญาของโลก จงอ่านหนังสือเดือนละเล่ม
36. ระเบียบวินัย คือ คุณสมบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

ที่มา : วารสารผลิใบ ปีที่ 10 ฉบับที่ 58 (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2546)

ขั้นตอนการทำแผนที่ความคิด

1. เขียนหัวเรื่องไว้ตรงกลาง
2. เขียนความคิดหลักเป็นสาขา
3. เขียนความคิดย่อยแตกเป็นกิ่งก้าน
4. ใช้ คำ ภาพ สี สัญลักษณ์ รูปแบบ ในการเชื่อมโยงแผนที่ความคิด

ตัวอย่าง

ใบงาน
เรื่อง แผนชีวิต

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....

คำชี้แจง ให้นักเรียน ทำแผนที่ความคิด เกี่ยวกับชีวิตของนักเรียน ตามความคิด หรือความ
คาดหวัง ของนักเรียน

กิจกรรมที่ 4

เรื่อง กิจกรรมที่ข้าพเจ้าชอบ

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน แต่ละคนได้รู้จักการเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง
2. เพื่อให้ทราบข้อมูลของกิจกรรม และเหตุผลในการเลือกทำกิจกรรมนั้น ๆ

แนวคิด การตัดสินใจเลือก ต้องประกอบด้วยเหตุผลในการตัดสินใจ เรื่องบางเรื่องจะชอบเหมือนกัน แต่เหตุผลในการชอบ อาจจะแตกต่างกัน

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	ครูสนทนา ถึงกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมแข่งขันทักษะต่าง ๆ เป็นตัวอย่าง ให้นักเรียนได้คิดถึงกิจกรรมที่นักเรียนชอบ	ใบงาน
ขั้นดำเนินการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้นักเรียน ยกตัวอย่างกิจกรรมที่นักเรียนชอบ คนละ 1 กิจกรรม เพื่อเสนอแนวคิด ของตน 2. ให้นักเรียน ทำกิจกรรมตามใบงาน 	
ขั้นสรุป	ครูนักเรียนช่วยกันสรุป และยกตัวอย่างกิจกรรมที่นักเรียนชอบส่วนใหญ่	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การทำกิจกรรม ตามใบงาน 2. การร่วมทำกิจกรรม 	

ใบงาน
เรื่อง กิจกรรมที่ข้าพเจ้าชอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียน ทำกิจกรรมตามใบงานที่กำหนด โดยให้นักเรียนเลือกกิจกรรมที่นักเรียนชอบเรียงลำดับ จากชอบมากที่สุด อย่างน้อยคนละ 3 กิจกรรม พร้อมเหตุผลประกอบดังนี้

ลำดับที่	ชื่อกิจกรรม	ลักษณะของกิจกรรม	เหตุผลที่ชอบ
----------	-------------	------------------	--------------

เมื่อนักเรียนได้ ทำกิจกรรมที่ชอบแล้ว นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 5

เรื่อง คิดหน่อยนะ

จุดประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนสามารถจำแนก เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเองในชีวิตประจำวัน ให้ได้ว่า มีเรื่องที่นักเรียนได้คิดหรือวางแผนไว้ก่อน และมีเรื่องใด ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน สามารถบอกข้อดี หรือข้อเสียของผลที่เกิดได้

แนวคิด

คนทุกคนต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เหตุการณ์หรือเรื่องบางเรื่อง อาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คิดหรือเตรียมตัวมาก่อน ถ้าคนเราได้มีการเตรียมตัว เตรียมความพร้อม เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์เหล่านั้น ย่อมสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง	ครูนำเสนอถึงเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่ต้อง	ใบความรู้
ขั้นนำ	ตัดสินใจในเหตุการณ์บางเหตุการณ์ที่ได้คาดคิดไว้ ล่วงหน้าและไม่ได้คาดคิดมาก่อน	ใบงาน
ขั้นดำเนินการ	1. ครูแจกใบความรู้ให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจ 2. ให้นักเรียนทำแบบฝึกตามใบงาน	
ขั้นสรุป	1. ครูอธิบายเพิ่มเติม และให้นักเรียนซักถามข้อสงสัย 2. ส่งแบบฝึกจากใบงาน	
ขั้นประเมินผล	1. สังเกตความสนใจการร่วมกิจกรรม 2. การทำแบบฝึกตามใบงาน	

ใบงาน

เรื่อง คิดหน่อยนะ

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่า ในแต่ละสถานการณ์ เป็นการวางแผนล่วงหน้า หรือไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 1 พุดซ้อน ได้รับเชิญไปงานเลี้ยงรุ่น แต่บ้านของพุดซ้อนอยู่ในซอยลึก พุดซ้อนจึงขอให้คุณพ่อไปรับในเวลาใกล้ โดยนัดแนะเวลาไว้ก่อน

- วางแผนล่วงหน้า
- ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 2 ต้นตอง รู้ว่าวันหยุดสุดสัปดาห์ที่จะถึง พ่อกับแม่จะไปธุระต่างจังหวัด ต้นตองจึงบอกเพื่อนสนิทให้ไปเล่นเกมที่บ้าน

- วางแผนล่วงหน้า
- ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 3 มะลิ ต้องช่วยงานบ้านทุกอย่าง เมื่อใกล้สอบ มะลิก็ไม่มีเวลาอ่านหนังสือ เมื่อผลการสอบออก ปรากฏว่า มะลิตัด 0 หลายวิชา

- วางแผนล่วงหน้า
- ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 4 นภา ทราบจากอาจารย์ว่าจะทดสอบวิชาคณิตศาสตร์ในสัปดาห์หน้า นภาจึงพยายามทบทวน และฝึกทำแบบฝึกหัดวิชาคณิตศาสตร์ทุกวัน

- วางแผนล่วงหน้า
- ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 5 ธนุ เป็นนักชกมวยไทยของโรงเรียน ธนุถูกจับคู่ให้ชกกับมนัส ธนน้ำหนักน้อยกว่ามนัสเล็กน้อย แต่ธนุดูแข็งแรงกว่า ธนุกังวลว่าจะสู้มนัสไม่ได้

- วางแผนล่วงหน้า
- ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 6 สุดาภิรรับโทรศัพท์ทันทีที่ได้เสียงสัญญาณครั้งแรก เพราะมาลัย
บอกว่าจะโทรมาหาเวลาเที่ยง

วางแผนล่วงหน้า

ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 7 ขนมหักที่แม่ซื้อมาจากตลาดต้องอ้อยแน่ ๆ เพราะแม่จะซื้อร้าน
ประจำทุกครั้ง

วางแผนล่วงหน้า

ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 8 อานนท์วิ่งเล่นในห้อง นพดลยื่นขาออกไป ทำให้อานนท์ล้มแขนหัก

วางแผนล่วงหน้า

ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 9 อารมณ์ เดินไปปากซอยเพื่อซื้อขนม เจอกับปราณีขับจักรยานยนต์
ผ่านมา จอดรับอารมณ์ไปด้วย

วางแผนล่วงหน้า

ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

สถานการณ์ที่ 10 อมร ชอบเลี้ยงนกเขามากที่สุด วัน ๆ จะขลุกอยู่กับการเลี้ยงนก
อมรเปิดกรงนกทิ้งไว้ ปรากฏว่านกเขาบินออกไปจากกรง

วางแผนล่วงหน้า

ไม่ได้วางแผนล่วงหน้า

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง คิดหน่อยนะ

ในชีวิตประจำวันของคนเรา จะต้องเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เราได้คิดไว้ล่วงหน้า และไม่ได้คิดมาก่อน การรู้ หรือการคาดการณ์ วางแผนไว้ล่วงหน้า จะช่วยให้เรามีความพร้อมมากขึ้น เมื่อต้องพบกับเหตุการณ์เหล่านั้น ทำให้ปัญหาที่จะเกิด ได้รับการแก้ไขได้ทัน หรือลดน้อยลง ตรงกันข้ามกับสิ่งที่เราไม่เคยคาดคิดไว้ก่อนว่า เรื่องเหล่านั้นจะเกิดกับตัวเรา จะทำให้ไม่สามารถป้องกัน หรือแก้ไขได้ทันเวลา ทำให้ได้รับความเดือดร้อน ทั้งตัวเราเองและผู้อื่นได้ด้วย อย่างเช่น มานพวิงเล่นในห้องเรียน แล้วสิ้นลัมไปถูกกระถางต้นไม้หน้าห้อง ศีรษะแตก ซึ่งต่างจาก มิมิตร ที่ชวนเพื่อน ๆ ไปเล่นฟุตบอลที่สนาม โดยให้เหตุผลว่าถ้าเล่นฟุตบอลได้อาการเรียนจะทำให้ไปถูกดวงไฟได้

ใบความรู้ที่ 2

เรื่อง คิดน้อยนะ

เศษเหล็กของลูกกรงจำนวนหนึ่งหรือแถวหนึ่ง ถ้าซิ้งกิโยนหรือตีราคาก็ได้ประมาณ 50 บาท แต่เมื่อนำลูกกรงดังกล่าวมาดัดแปลงหลอมใหม่ให้เป็นเกือกม้า ราคารวมแล้วก็พุ่งขึ้นเป็น 200-300 บาท

ถ้าเรานำเหล็กดังกล่าวมาดัดแปลงตกแต่งให้เป็น ไขควงพิเศษ (หลายอัน) ราคา ก็จะเป็น 500 บาท แต่ถ้านำเหล็กชิ้นเดียวกันมาทำเป็นเข็มสำหรับเย็บอุปกรณ์หรือเย็บผ้าในโรงงานอุตสาหกรรม มันก็จะมีราคาถึง 1,000 บาท เหล็กอันเดิมเมื่อนำมาเป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ราคาหรือมูลค่าของเหล็กชิ้นนั้นก็กลายเป็น 5,000-10,000 บาททันที เหล็กก็เหมือนกับวัตถุอื่น ๆ หรือตัวเพื่อน ๆ...

อยู่ที่ว่า...ค่าของเพื่อน ๆ ที่มีอยู่จะทำให้เป็นอะไร

อยู่ที่ว่า...มูลค่าชีวิตของเพื่อน ๆ ที่มีอยู่จะใช้ความสามารถทำอะไร

เป็นลูกจ้างหรือคนงาน – ที่ทำงานโดยรับคำสั่งไปวัน ๆ เดือน ๆ ปี ๆ มูลค่าเกิดจากค่าแรงกับวันเวลาทำงาน

เป็นหัวหน้างาน – ที่ทำหน้าที่ควบคุม ดูแลคนอื่น ๆ

เป็นนักวิชาการ – ทำหน้าที่ให้ความรู้ คำปรึกษาในงานที่สำคัญ ๆ

เป็นผู้จัดการ – ทำหน้าที่บริหารองค์กรธุรกิจ

....หรือ....

เป็นผู้ประกอบการ – เจ้าของกิจการ – ที่สร้างธุรกิจและงานให้กับคนอื่น

ตอบได้หรือยังล่ะว่า จะเป็นอะไร....

ใช่แล้ว เราอยากเป็นอะไรอยู่ที่ตัวเรา เพื่อน ๆ อยากเป็นอะไร....

ที่มา : วิทยุร่วมเอียงจะบอกให้ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2545)

กิจกรรมที่ 6

เรื่อง โลกใบใหม่

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนสร้างภาพในจินตนาการได้
2. เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้สึกผ่อนคลาย

แนวคิด ในความสับสนวุ่นวาย ที่ทุกคนต้องพบอยู่เป็นประจำ บางครั้งอีกมุมมองหนึ่ง อาจจะมี ความสุข ความสงบซ่อนอยู่ ซึ่งย่อมขึ้นกับภาวะการณ์ เมื่อบุคคลได้มีโอกาสระลึกถึง สิ่งที่น่ารมย์ ยินดีโดยการสร้างภาพในจินตนาการ อาจทำให้บุคคลนั้นมีพลังของ ความสุข เพื่อผ่อนคลายความวุ่นวายเคร่งเครียดได้

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	ครูนำเสนอในกรณีโลกที่เราอยู่ปัจจุบันในหัวข้อ - โลกเราเป็นอย่างไร - มีความสงบหรือไม่ - อยากให้โลกเป็นอย่างไร	แบบฝึก จินตนาการ เทปเสียง ใบงาน
ขั้นดำเนินการ	1. ครูอธิบายให้นักเรียนทราบถึงวิธีการสร้างภาพในจินตนาการ 2. ครูให้นักเรียนฝึกถึงวิธีการสร้างภาพในจินตนาการ เช่น การให้หนังหลับตา ตัวตรง คล้ายนั่งสมาธิ 3. ครูเปิดเทปเสียงดนตรีเบา ๆ ตามด้วยข้อความนำสู่การสร้างภาพในจินตนาการ	
ขั้นสรุป	ครูสอบถามถึงความรู้สึกของนักเรียน และช่วยกันสรุปถึงประโยชน์ที่ได้รับ	
ขั้นประเมินผล	สังเกตความแตกต่างของพฤติกรรมก่อน – หลังทำกิจกรรม	

แบบฝึกจินตนาการ เรื่อง โลกใบใหม่

คำชี้แจง ให้ครูหรือผู้ดำเนินกิจกรรม อ่านเบา ๆ เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้คิดตาม

นักเรียนที่รัก...ปล่อยตนเองให้ผ่อนคลาย...และนั่งสงบ..อยู่กับปัจจุบัน ขณะนี้.....
เวลานี้... มองให้เห็นสิ่งสวยงาม...ในจิตใจของเรา... แล้วค่อย ๆ ปิดตาลง จินตนาการไกลโพ้น...
สู่เส้นขอบฟ้า...ที่มีดวงดาวระยิบระยับ สองแสงนำทาง...บนสะพานรุ้ง หลากสี ม่วง คราม น้ำเงิน
เขียว เหลือง แสด แดง จรดโค้งฟ้า ทอดให้เราข้าม...ค่อย ๆ เดิน ที่ละก้าว... ที่ละก้าว... ผ่านมิติ
แห่งเวลา และอากาศ... ใจ... โลกที่แสนงาม ท้องทุ่งใกล้เนินเขา เขียวขจี ด้วยแมกไม้ นานาพรรณ
บ้างก็แข่งกันออกดอก... สีสรรสดใส... กลิ่นหอม...ชื่นใจ... มองไปรอบตัวอีกครั้ง... อากาศ
เย็นสบายใช่ไหม... สุดลมหายใจแรง ๆ ลึก ๆ ... ฝุ่น... ไอเสียรถยนต์ รถติด... มลภาวะที่เป็นพิษมี
ไหม... บ้านเรือน...ผู้คน เป็นอย่างไร พวกเขากำลังส่งยิ้มให้...อยู่นั่นไง... ยิ้มตอบเขาหน่อยสิ...
ดูสิ... เขากำลังมุ่งหน้าไปไหนกัน... ไปโรงเรียน... เสียงคุยเบา ๆ ... วันนี้ฉันจะเรียนวิชาว่ายนํ้า...
แล้วเธอล่ะ... ฉันจะเรียนวิชาป็นต้นไม้... หรือไม่ก็วิชาจับปลา... หรือวิชาปลูกข้าวในนา... ลอง
เดินต่อไปสิ... ทางข้างหน้า... ลงจากเนินเขา... แล้วลัดเลาะเลียบฝั่งทะเล... เห็นไหม.. ริมเดิน...
ฝนกำลังจะตก... แต่ทะเลคงเรียบ สงบ ... เรือใบ ลำน้อย สีขาว ตัดกับน้ำทะเลสีฟ้า... กางใบ
ล่องลอย สู่ทะเลลึก... อันกว้างไกล... เมื่อไรหนอจะถึงฝั่ง... ฝูงนกน้อยโบยบิน ฉวัดเฉวียน.....
ส่งเสียงเจื้อยแจ้ว... ต้อนรับรังสีอันอบอุ่น ที่ทาบบอบฟ้า ทางทิศตะวันออก เหมือนกับจะบอกว่า
โลกที่รัก อย่างด่วนโรยราเสียก่อนล่ะ นักเรียนที่รัก... ค่อยลืมตา แล้วค่อย ๆ คืนความสนใจกลับมา
ณ ที่นี้ เพื่อพบกับความเป็นจริงอีกครั้ง

ใบงาน
เรื่อง โลกใบใหม่

คำชี้แจง ให้นักเรียน สรุปถึงการจินตนาการครั้งนี้ คือ

1. โลกใบใหม่

เป็นอย่างไร.....

.....

.....

แตกต่างจากโลกปัจจุบันอย่างไร.....

.....

.....

2. ความรู้สึกที่ได้รับจากการสร้างภาพในจินตนาการ

.....

.....

.....

.....

3. ถ้าให้นักเรียนเลือก นักเรียนจะเลือกอยู่ในโลกใบไหน

โลกใบใหม่ เพราะ.....

.....

.....

โลกใบเก่า เพราะ.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 7

เรื่อง ข่าวเข้านี้

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน ได้รู้การรับฟังข่าวสาร
2. ฝึกการวิเคราะห์ ข่าวที่ได้รับ ด้วยเหตุและผล

แนวคิด การศึกษาหาความรู้ จะอ่านจากตำราหรือเรียนในห้องเรียนอย่างเดียวนั้นไม่พอ ต้องมีความรู้รอบตัวด้วย โดยเฉพาะข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ต้องรู้จักการพิจารณาไตร่ตรอง

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง	ครูถามนักเรียน ถึงข่าวสำคัญ ๆ จากสื่อ เช่น	ข่าวจากหน้า
ขั้นนำ	หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์	หนังสือพิมพ์
ขั้นดำเนินการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้นักเรียนทำกิจกรรม สัมภาษณ์ติดตามข่าวของนักเรียนจากใบงานที่ 1 แล้วให้นักเรียนตรวจสอบด้วยตนเอง 2. ครูนำข่าวประจำวันที่น่าสนใจ มาอ่านให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนทำกิจกรรมตามใบงานที่ 2 	1. วิทยุ 2. ใบงาน 1 3. ใบงาน 2
ขั้นสรุป	ครู นักเรียน ช่วยกันสรุปถึงประโยชน์ที่ได้รับ จากการติดตามข่าวสารประจำวัน ชักถามข้อสงสัย และครูอธิบายให้ความรู้เพิ่มเติม	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การร่วมกิจกรรม 2. ตรวจใบงาน 	

ใบงานที่ 1

เรื่อง ชาวเขานี้

คำชี้แจง ให้นักเรียน สํารวจตนเองว่า มีนิสัย หรือ มีความสนใจ ต่อข่าวประจำวันเพียงใด โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงไปในช่องที่กำหนดให้

ข้อ	พฤติกรรม	ใช่	ไม่ใช่
1.	ฉันจะหยุดดูข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์ทุกครั้ง ถ้าผ่านร้านขายหนังสือ		
2.	ฉันชอบอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน		
3.	ฉันชอบฟังข่าวจากวิทยุ มากกว่ารายการอื่น ๆ		
4.	ฉันจะต้องดูข่าวโทรทัศน์ให้ทันในเวลา 2 หุ่ ม ทุกวัน		
5.	ฉันคิดว่า ข่าวช่วยให้คนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น		
6.	ฉันรู้ว่าการได้อ่านข่าวด้วยตนเอง น่าสนใจกว่าการฟังจากเพื่อนแล้ว		
7.	ฉันจะอ่านข่าวจากห้องสมุดทุกวัน		
8.	ฉันคิดว่า คนที่ไม่สนใจข่าวประจำวัน จะทำให้เป็นคนไม่ทันกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน		
9.	ฉันชอบเอาข่าวที่ฉันอ่าน และฟังจากวิทยุ โทรทัศน์ มาคุยกับเพื่อน เมื่อมีเวลาว่าง		
10.	ข่าวบางข่าวที่ฉันอ่าน บางครั้งก็ไม่น่าจะเป็นจริง		
11.	ข่าวบางข่าวทำให้ฉันรู้จักวิธีป้องกันตัวเอง เช่น ต้องไม่เชื่อคนแปลกหน้า		
12.	ฉันเคยสงสัยว่า บางครั้งข่าวในหนังสือพิมพ์บางฉบับไม่ตรงกัน		
13.	เมื่อฉันอ่านข่าวและฟังข่าว ฉันมีเรื่องสนุก ๆ ไปคุยกับเพื่อนได้		
14.	เพื่อน ๆ ชอบให้ฉันเล่าข่าวให้ฟัง		
15.	เมื่อคุณครูให้รายงานข่าวประจำวันหน้าชั้นเรียน ฉันจะออกเป็นคนแรก		

ใบงานที่ 2

เรื่อง ชาวเขานี้

คำชี้แจง กรุณาอ่านที่หน้าสนใจ อ่านให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

- ข้อ 1 เหตุการณ์ในข่าวเกิดขึ้นที่ไหน.....
เมื่อไร.....
- ข้อ 2 นักเรียนคิดว่าชาวเขานี้เชื่อหรือไม่.....
เพราะ.....
.....
.....
- ข้อ 3 ชาวเขานี้จัดอยู่ในข่าวประเภทใด
 การศึกษา อาชญากรรม
 อาชีพ บ้านเทิง
 กีฬา อื่น ๆ (ระบุ).....
- ข้อ 4 ได้ประโยชน์อะไรบ้างจากข่าวข้างต้น.....
.....
.....
- ข้อ 5 นักเรียนได้รับทราบข่าวนี้แล้ว มีความรู้สึกอย่างไร.....
.....
.....
- ข้อ 6 นักเรียนคิดว่า จะนำข่าวนี้ไปเล่าให้ใครฟังเป็นคนแรก.....
เพราะ.....
.....
.....

กิจกรรมที่ 8

เรื่อง อาชีพอิสระ

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน ทราบถึงวิธีการประกอบอาชีพอิสระ
2. เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของอาชีพบางอาชีพได้

แนวคิด หลักในการวางแผนเลือกอาชีพที่ควรคำนึงถึง คือ

1. คุณสมบัติส่วนตัว ความสนใจ ความถนัด
2. คุณสมบัติที่จำเป็น ในการประกอบอาชีพนั้น ๆ
3. อาชีพอิสระ เป็นอาชีพที่สามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้ตามความต้องการ เป็นนายตนเอง ชัยชนะมาก ได้มาก ไม่ต้องรอตำแหน่งว่าง

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	ครูนำเสนอถึงอาชีพที่นักเรียนพบเห็น และอาชีพ ของผู้ปกครองของนักเรียน	ใบงาน
ขั้นดำเนินการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้นักเรียนเขียนรายชื่ออาชีพที่นักเรียนรู้จักมาให้มากที่สุด 2. ให้นักเรียนพิจารณาว่าเป็นอาชีพประเภทรับจ้าง หรือ เป็นอาชีพอิสระ โดยครู นักเรียนร่วมกันแยกประเภท 3. ครู นักเรียน ร่วมกันอภิปรายถึงข้อดี ข้อจำกัด ของอาชีพ ทั้ง 2 ประเภท 	
ขั้นสรุป	ให้นักเรียนช่วยกันนำเสนอตัวอย่างอาชีพอิสระที่ นักเรียนเห็นว่าน่าสนใจ และเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การทำกิจกรรม 2. ผลจากการตรวจใบงาน 	

ใบงาน เรื่อง อาชีพอิสระ

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำกิจกรรม ตามหัวข้อต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้นักเรียนเขียนอาชีพที่นักเรียนรู้จักให้มากที่สุด

.....

.....

.....

.....

ข้อ 2 ให้นักเรียนแยกประเภทอาชีพที่นักเรียนได้เขียนไว้ตามตัวอย่าง

อาชีพ	ลักษณะของอาชีพ	ประเภท		
		อาชีพอิสระ	รับจ้าง	รับราชการ

ข้อ 3 ให้นักเรียนบอก ข้อดี และข้อจำกัด ของอาชีพอิสระ

ข้อดี 1.

2.

3.

ข้อจำกัด 1.

2.

3.

กิจกรรมที่ 9

เรื่อง การประชาสัมพันธ์ ตนเอง

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน บอกคุณสมบัติที่น่าสนใจของตนเองได้
2. เพื่อให้นักเรียน รู้จักวิธีการบอกคุณสมบัติของตน ให้เป็นที่น่าสนใจได้

แนวคิด ความสำคัญและความจำเป็นของคุณสมบัติเฉพาะบุคคล คือ

1. ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ช่วยให้งานได้ง่ายขึ้น
3. ช่วยเสริมบุคลิกภาพ
4. ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพของเพื่อนร่วมงาน
5. ช่วยให้เกิดการยอมรับตนเองและผู้อื่น

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูนำตัวอย่างการประชาสัมพันธ์ หรือการโฆษณาตนเอง มาอ่านให้นักเรียนฟัง 2. ครู นักเรียน ช่วยกันวิเคราะห์ข้อความที่น่าสนใจ ใน การประชาสัมพันธ์ตนเอง เช่น ข้อความสั้น ๆ กระชับ ชัดเจน 	ใบงานที่ 1 ใบงานที่ 2
ขั้นดำเนินการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้นักเรียนฝึกเขียนข้อความ คุณสมบัติที่น่าสนใจของตนเอง ตามใบงานที่ 1 2. ให้นักเรียนแต่ละคน อ่านข้อความของตนเองให้เพื่อน ๆ ฟัง 3. ครู นักเรียน ช่วยกันวิเคราะห์ ปรับปรุง ข้อความให้เหมาะสม และทำกิจกรรมตามใบงานที่ 2 	

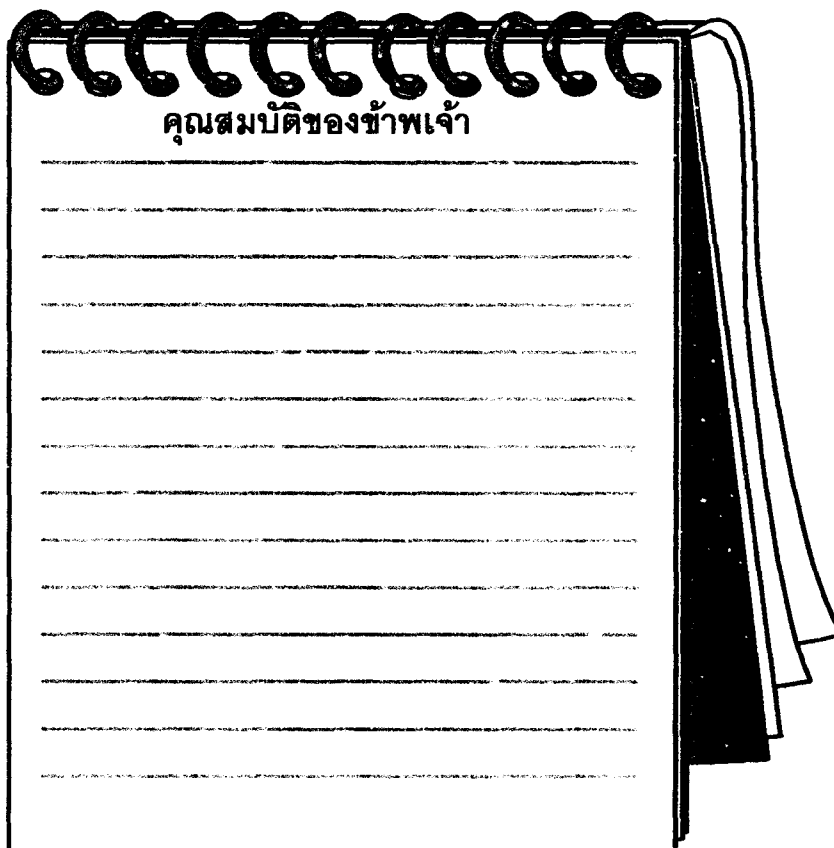
เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
ขั้นสรุป	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้นักเรียนซักถาม 2. ครูอธิบายความรู้เพิ่มเติม เรื่องการใช้ข้อความที่เหมาะสม ในการโฆษณาที่มีจุดประสงค์แตกต่างกัน เช่น โฆษณาเพื่อสมัครงาน หรือหางาน โฆษณาเพื่อขอรับความช่วยเหลือ 	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การร่วมทำกิจกรรมของนักเรียน 2. การตรวจแบบฝึกจากใบงาน 	

ใบงานที่ 1

เรื่อง การประชาสัมพันธ์ ตนเอง

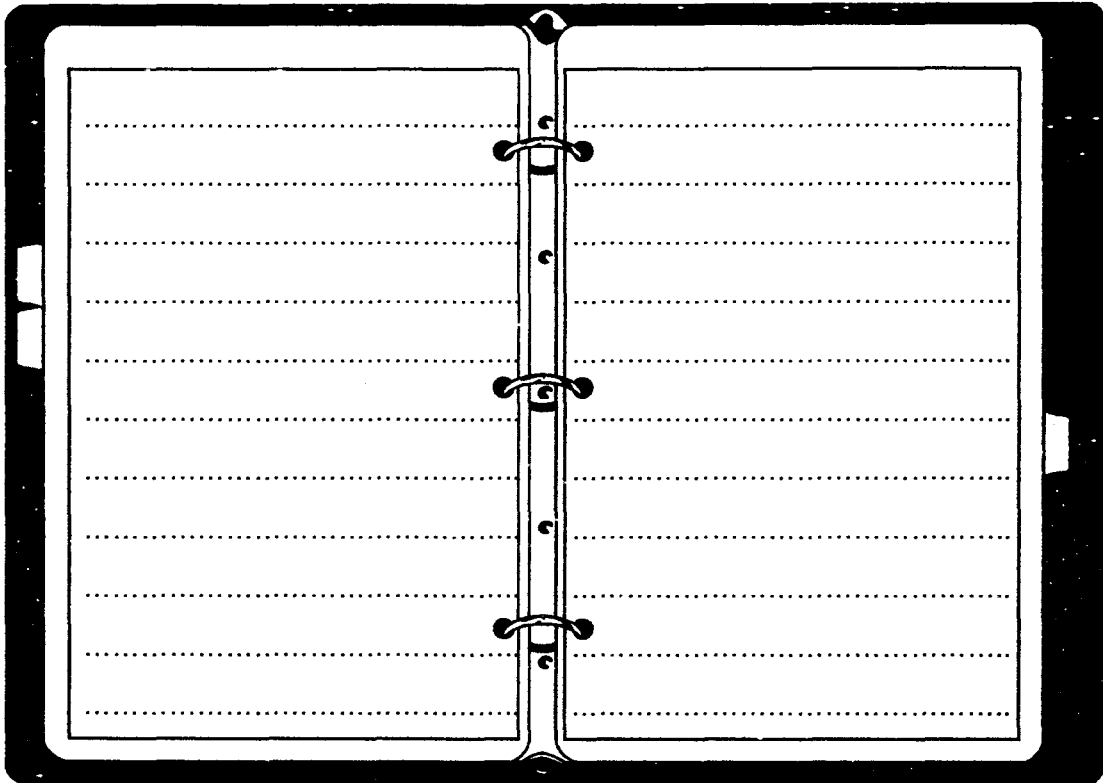
คำชี้แจง ให้นักเรียน ฝึกเขียนข้อมูลที่จำเป็น และคุณสมบัติพิเศษที่ตนเองมี ดังต่อไปนี้

- ข้อ 1 ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
การศึกษา..... ส่วนสูง..... น้ำหนัก.....
บุคลิกภาพ..... อุปนิสัย.....
ความสามารถพิเศษ.....
ความสนใจ..... ความถนัด.....
ประสบการณ์.....
- ข้อ 2 ให้นักเรียนฝึกเขียน ประกาศหาเพื่อนทางจดหมาย ผ่านหนังสือพิมพ์ โดยบอกคุณสมบัติ
ของตนเองสั้น ๆ

ใบงานที่ 2
เรื่อง การประชาสัมพันธ์ ตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียน เขียนคุณสมบัติของตนเอง เพื่อลงโฆษณาหางาน ในหนังสือพิมพ์

กิจกรรมที่ 10

เรื่อง บทเรียนของผีพาย

จุดประสงค์

1. ให้เห็นว่าทุกคนมีความสามารถและความถนัดแตกต่างกัน
2. ให้ระลึกว่าไม่ควรดูหมิ่นผู้อื่นว่า มีความสามารถด้อยกว่าตน

แนวคิด การทำงานทุกอย่างย่อมมีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น และต่างก็มีส่วนช่วยให้กิจกรรมนั้น ดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ตามความมุ่งหมาย ผู้ปฏิบัติหน้าที่ใดก็ควรปฏิบัติหน้าที่นั้นให้เต็มความสามารถ

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง	ครูบอกให้นักเรียน ตั้งใจฟังนิทาน โดยครูจะเป็นผู้	นิทานเรื่อง
ขั้นนำ	เล่าให้นักเรียนพยายามรวบรวม ข้อคิดที่ได้จากการฟัง นิทาน เรื่องบทเรียนของผีพาย	บทเรียนของ ผีพาย
ขั้นดำเนินการ	1. ครูเล่านิทาน เรื่องบทเรียนของผีพาย 2. ให้นักเรียน ทำกิจกรรมตามใบงาน หลังจากฟังนิทาน จบแล้ว	ใบงาน
ขั้นสรุป	ครู - นักเรียนช่วยกันสรุป ถึงข้อคิดที่ได้รับจากการ ฟังนิทานเรื่องนี้	
ขั้นประเมินผล	1. การร่วมกิจกรรม 2. การทำกิจกรรม ตามใบงาน	

ใบความรู้

เรื่อง บทเรียนของผีพาย

เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี ในสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ ซึ่งทรงโปรดการเสด็จประพาสทางเรือและทรงเบ็ด ในยามว่างพระราชกิจเป็นอย่างยิ่ง วันหนึ่งโปรดให้ออกเรือพระที่นั่งแต่เช้ามีด ประทับเอกเขมกอยู่ในประทุนเรือ ผีพายเข้าประจำที่ทั้งหัวเรือและท้ายเรือ มีผีพายที่รอลเปลี่ยนหน้าที่นั่งเรียงรายกันอยู่ใกล้ ๆ ที่ประทับ ส่วนมหาดเล็กตัวโปรดหมอบเฝ้าอยู่ใกล้พระองค์

ผีพายหนุ่มคนหนึ่งไม่ได้ดูทางลม นั่งอยู่ต้นลม เห็นประทับทอดพระเนตรปลาบ้าง ทิวทัศน์ ๒ ผึ้งคล่องบ้าง ทรงเปล็ดเพลินพระหฤทัยอยู่ ก็คุยกับเพื่อนผีพายด้วยกันเบา ๆ

“เฝ้าดูข้ายมหาดเล็กคนสนิหนั้นซี มันทำอะไรมั่งตั้งแต่ออกเรือ ไม่ได้ทำอะไรเลย”

“ไหน ๆ”

“อ้ายตัวที่หมอบเกือบจะติดพระองค์นั้นไง”

“อ้อ อ้ายคนที่เพ็ดทูลอะไรอยู่ตลอดเวลานั้นนะหรือ”

“เออหว่า มันได้แต่พูดมันกลับได้ดี อ้ายเราชิพายเรือเหนื่อยแทบตาย ไม่เคยได้อะไร ทรงทราบว่ามีพวกเราเป็นผีพาย จ้ากันสุดแรงทั้งวัน ๆ หรือเปล่าก็ไม่รู้”

ลมโชยเอาค้ำบ้นเหล่านั้นไปถึงพระกรรณจนได้ แต่พระพุทธเจ้าเสือกก็ได้ตรัสว่าอะไร ตามปกติสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือนั้นไม่ได้โปรดพิธีรีตอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเสด็จประพาสเป็นส่วนพระองค์อย่างนี้ เมื่อเรือแล่นไปได้สักพักใหญ่ ๆ ก็ทรงมีพระราชดำรัสให้เทียบเรือพระที่นั่งเข้าที่ท่าน้ำวัดเล็ก ๆ วัดหนึ่งข้างทาง มีพระราชประสงค์จะเสวยพระกระยาหารกลางวันบนศาลาริมน้ำของวัดนั้น

ขณะที่ประทับคอยมหาดเล็กจัดที่และพระกระยาหารอยู่นั้น ทรงได้ยินเสียงลูกหมาเล็ก ๆ หลายตัวร้องหงิง ๆ อยู่ใต้ฐานศาลา ก็ทรงระลึกถึงค้ำบ้นของผีพายหนุ่มได้ จึงรับสั่งหาผีพายหนุ่มให้ขึ้นมาเฝ้า เมื่อชายหนุ่มมาหมอบเฝ้าอยู่เบื้องหน้าพระพักตร์แล้วจึงมีพระราชกระแสว่า

“ข้าได้ยินเสียงลูกหมาร้องอยู่ใต้ฐานศาลานี้หลายตัว เฝ้าลองไปดูซิว่ามันเป็นอะไร แล้วมีอยู่ด้วยกันกี่ตัว”

“พระพุทธเจ้าข้า”

ผีพายคิดมากคนนั้นหายไปครู่หนึ่ง แล้วก็กลับมาขึ้นเฝ้า

“ลูกสุนัข ๖ ตัวพระพุทธเจ้าข้า ไม่เห็นมันเป็นอะไร”

“ตัวผู้หรือตัวเมียวะ”

เขาก็คลานลงบันไดศาลาไป แล้วก็คลานเข้ามาเฝ้า

“ตัวผู้ ๓ ตัว ตัวเมีย ๓ ตัว พระเจ้าค่ะ”

“เออ แล้วสีอะไรมั้งวะ”

ผีพายหนุ่มหายไปจากหน้าที่ประทับครุใหญ่ จึงกลับมาเฝ้า

“สีดำ ๒ ตัว สีน้ำตาล ๒ ตัว ต่าง ๒ ตัว”

“ต่างอย่างไรวะ”

แล้วเขาก็กลับมาทูลอีกครั้ง “ต่างขาวดำตัวหนึ่ง ต่างน้ำตาลตัวหนึ่ง พระพุทธเจ้าค่ะ”

แล้วเขาก็รีบกราบบังคมลา คลานงุดจะลงจากศาลาไป

“เดี๋ยวก่อน ? เอ็งนั่งอยู่ข้างกระไดนั่นแหละ แล้วเอ็งลองดูว่าทำไมถึงต้องเป็นผีพาย
อีกคนเขาถึงต้องเป็นมหาดเล็ก”

รับสั่งให้หาตัวมหาดเล็กคนโปรดเข้าเฝ้าทันที เมื่อเขามาหมอบเฝ้าอยู่เฉพาะพระ
พักตร์ พระองค์ก็รับสั่งกับเขาว่า

“เออเน๊าะเอ็ง ข้าเห็นลูกหมามันร้องหงิง ๆ อยู่ใต้ถุนศาลานี้ ไม่รู้ว่ามันเป็นอะไร มีก็ตัว
เอ็งลองไปดูซิ”

แล้วก็ประทับคอยอยู่ สักครู่มหาดเล็กคนหนุ่มก็กลับเข้ามาเฝ้า เขาหายไปไม่นานเลย
หลังจากถวายบังคมแล้ว เขาก็กราบบังคมทูลว่า

“ลูกสุนัขที่ร้องนั่นมีอยู่ ๒ ตัว พระพุทธเจ้าข้า ตัวผู้ ๓ ตัว ตัวเมีย ๓ ตัว สีดำ ๒ ตัว สี
น้ำตาล ๒ ตัว ต่างเสีย ๒ ตัว ต่างดำตัวหนึ่ง ต่างน้ำตาลตัวหนึ่ง นางแม่ไม่อยู่ ไม่ทราบจะไปหากินที่
ไหน ลูกคงจะร้องด้วยความหิว พระพุทธเจ้าข้า”

“ข้าขอบใจ เอ็งเห็นหรือยังวะไอ้ผีพายว่า เอ็งทำไมถึงต้องเป็นผีพาย และเจ้าหนุ่มคนนี้
ข้าจึงให้มันเป็นมหาดเล็ก”

ที่มา : คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ 2522

ใบงาน
เรื่อง บทเรียนของผีพาย

คำชี้แจง ให้นักเรียน ทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. นักเรียนได้ข้อคิด อะไรบ้างจากการฟังนิทาน เรื่องบทเรียนของผีพาย

.....
.....
.....

ข้อ 2. นักเรียนเห็นด้วย กับคำพูดที่กล่าวว่า "คนทุกคนต่างมีความรู้ความสามารถ และความ
ถนัด แตกต่างกัน"

จริงเพราะ.....

.....

ไม่จริงเพราะ.....

.....

ข้อ 3. ในฐานะที่นักเรียน กำลังศึกษาเล่าเรียน คำว่า "เป็นผู้รู้หน้าที่ และมีความรับผิดชอบ" นั้น
จะหมายถึงอะไร

.....

.....

.....

ข้อ 4. เมื่อนักเรียนฟังนิทาน เรื่องบทเรียนของผีพาย จบแล้ว นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 11

เรื่อง มารยาท ดี มีเสน่ห์

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน ได้ทราบถึง การมีมารยาทที่เหมาะสม
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถ จำแนกได้ ระหว่างมารยาทที่ควรปฏิบัติ และ ไม่ควรปฏิบัติ

แนวคิด “สำเนียงบอกภาษา กริยาบอกสกุล” สุภาษิตบทนี้ ยังคงใช้ได้ถึงในปัจจุบัน การที่คนเรารู้จัก มารยาทที่ดี เหมาะสมกับสถานที่ นอบน้อม ให้เกียรติผู้อื่น จะช่วยให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเป็นสุข

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง	ครูสนทนา ถึงการมีมารยาทที่น่ารัก และให้นักเรียน	สถานการณ์
ขั้นนำ	ช่วยกันยกตัวอย่าง เช่น การไหว้ การพูด	ใบงาน
ขั้นดำเนินการ	1. ให้นักเรียนศึกษา เรื่องจากสถานการณ์ 2. ทำกิจกรรมตามใบงาน ที่กำหนด	
ขั้นสรุป	ครูนักเรียน ช่วยกันสรุป ถึงมารยาทที่เหมาะสมที่ควรปฏิบัติเป็นประจำ	
ขั้นประเมินผล	1. สังเกต การร่วมทำกิจกรรม 2. ตรวจกิจกรรม จากใบงาน	

ใบงาน

เรื่อง มารยาท ดี มีเสน่ห์

คำชี้แจง ให้นักเรียน ตอบคำถาม ตามหัวข้อที่กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. เหตุใดชาวญี่ปุ่น จึงได้รับการยกย่อง ว่าเป็นชาติที่มีมารยาทงาม

.....

.....

.....

ข้อ 2. ชาวญี่ปุ่นรักษามารยาทอันดีงามไว้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ 3. สภาพแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่น มีส่วนช่วยให้ชาวญี่ปุ่นรักษามารยาทไว้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ 4. ชาวไทย ก่อนนี้ได้ชื่อว่า เป็นชาติที่มีมารยาทงามเช่นกัน จงยกตัวอย่างมารยาทงามอย่าง
ไทย ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน สัก 5 อย่าง

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

ข้อ 5. มารยาทของชาวไทย ที่เคยถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ขณะนี้กำลังจางหายไป หรือเกือบ
ไม่มีเลย ที่นักเรียนทราบ มีอะไรบ้าง ยกตัวอย่าง สัก 3 อย่าง พร้อมบอกเหตุผลประกอบ

1..... เพราะ.....

2..... เพราะ.....

3..... เพราะ.....

- ข้อ 6. นักเรียนคิดว่า จะปฏิบัติอย่างไร ถึงจะเรียกได้ว่า เป็นผู้มีความรัก ที่น่ารัก และมีเสน่ห์ เมื่อต้องปฏิบัติตนดังนี้

เรื่อง	ควรปฏิบัติ
1. การรับประทานอาหาร	
2. การเดิน	
3. การพูด	
4. การทำความเคารพ	
5. การแต่งกาย	
6. การนั่ง	
7. การยืน	

สถานการณ์ เรื่อง มารยาท ดี มีเสน่ห์

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจ จากสถานการณ์ที่กำหนด แล้วไปทำกิจกรรมตามใบงาน

มารยาทเกิดจากค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อม ทั้งโลกยกย่องคนญี่ปุ่นที่รักษามารยาทอันดีงามของตนไว้ และให้ความสำคัญกับเรื่องมารยาทมาก คนญี่ปุ่นเมื่อพบปะกันจะโค้งคำนับ ให้กันด้วยกริยาที่อ่อนน้อม เวลาจะพูดก็พูดเบา ๆ เสียงไม่ค่อยดัง มารยาทของคนญี่ปุ่นสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน สภาพสตรีญี่ปุ่นแต่งกายชุดประจำชาติ ซึ่งเรียกว่า กิโมโน เวลาเคลื่อนไหวร่างกายจะเคลื่อนไหวอย่างนุ่มนวล ก้าวสั้น ๆ และยกขาเมื่อนั่งลงด้วยความนุ่มนวล น่าชม

สภาพแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากแผ่นดินอยู่บนเกาะมีอาณาเขตจำกัด มีภัยธรรมชาติอยู่เสมอ เช่น ภัยจากพายุฝน หิมะ ภูเขาไฟ น้ำท่วม ฯลฯ การปลูกที่อยู่อาศัย จึงต้องปลูกเป็นบ้านเดี่ยว ๆ คนญี่ปุ่นนิยมนั่งและนอนกับพื้นในเนื้อที่ประหยัด บ้านแคบ ๆ ห้องเล็ก ๆ เวลาไปไหนมาไหนตามถนนโดยเฉพาะเวลาไปทำงานและหลังเลิกงาน มีผู้คนหนาแน่น และเบียดเสียดกัน โดยสารรถยนต์ รถไฟ ดังนั้น สังคมจึงมีส่วนกำหนดให้คนมีมารยาท ให้มีการถนอมการใช้เสียง ไม่แสดงกริยาจากการขัดขวางรบกวนผู้อื่น เวลาอยู่ในกลุ่มคนมาก ๆ ทุกคนจำเป็นต้องมีมารยาทเข้าหากันเพื่อลดการทะเลาะเบาะแว้ง ลดการกระทำที่ระคายหู ระคายตา ระคายใจซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นคงจะมีคนทะเลาะกัน ชกต่อยกันทั้งในท้องถนนและในรถโดยสาร ดังนั้นคนญี่ปุ่นจึงมีขอบเขตในการรักษามารยาทที่ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน มีอิสระส่วนตัวพอควร หากใครไปเห็นความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่น แล้วจะเข้าใจทันทีว่ามารยาทที่เขาถืออยู่นั้น เกิดจากสภาพสังคมกำหนดด้วย ลักษณะของคนญี่ปุ่น จึงอ่อนน้อมถ่อมตน เดินเร็ว และพูดไม่ดัง ฯลฯ

คนไทยเราก็ให้ความสำคัญกับเรื่องมารยาทเช่นกัน ปู่ย่าตายายสมัยก่อน ฝึกลูกหลานให้รู้จักมารยาท เช่น การกราบไหว้ การหมอบคลาน การส่งของให้ผู้ใหญ่ การเดินผ่านผู้ใหญ่ การนั่ง ลุก ยืน เดิน ตลอดจนการใช้วาจาที่สุภาพ เป็นต้น มารยาทไทยแพร่หลายทั่วไป ในหมู่คนไทยด้วยกัน และถือเป็นหลักปฏิบัติสืบเนื่องกันเป็นเวลายาวนานนั้น ปัจจุบันนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจสังคม ทำให้คนรุ่นใหม่ขาดการฝึกอบรมารยาท เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองต้องออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพ การฝึกมารยาทจางลงไปทุกที

ที่มา : บทความ จาก การฝึกคิดตัดสินใจ โดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา ลำดับที่ 22/2531

กิจกรรมที่ 12

เรื่อง ปริศนาคำทาย

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน สามารถจำแนกความแตกต่างได้
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์จากการสังเกตเป็น

แนวคิด การวิเคราะห์ การสังเกต ต้องมีการฝึกฝนให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการเอาใจใส่ เนื่องจากมีรายละเอียดมากมายที่บุคคลมองข้าม ต่างก็ทำให้เกิดคุณประโยชน์และโทษได้

กิจกรรมการเรียนรู้

เวลา / ขั้นตอน	กิจกรรม	เนื้อหา สื่อ / อุปกรณ์
1 ชั่วโมง ขั้นนำ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูนำนักเรียนสนทนาถึงการเล่นเกมนปริศนาจากภาพ เพื่อเป็นการฝึกทักษะการสังเกต 2. ครูอธิบายวิธีการเล่นเกมปริศนาจากภาพ เพื่อให้ นักเรียนทุกคน มีความเข้าใจตรงกัน 	ใบความรู้ ปริศนาภาพ
ขั้นดำเนินการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูแจกเกมปริศนาภาพให้นักเรียนทุกคน 2. ให้นักเรียนเริ่มเล่นเกม โดยการจับเวลา ตอนละ 3 นาที 3. ครูเฉลยให้นักเรียนตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ด้วยตนเอง ตอนละ 5 คะแนน 	
ขั้นสรุป	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครู นักเรียน ช่วยกันวิเคราะห์ถึงผลคะแนนที่ได้ มาก-น้อย แตกต่างกัน เป็นเพราะอะไร 2. ยกตัวอย่างนักเรียนที่ได้คะแนนสูงและต่ำ เล่าถึงวิธีการทำกิจกรรมให้เพื่อน ๆ ฟัง 3. สรุปผลที่ได้จากการเล่นเกมปริศนาจากภาพ 	
ขั้นประเมินผล	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกตการทำกิจกรรม 2. ดูผลจากคะแนน 3. การอภิปรายซักถาม 	

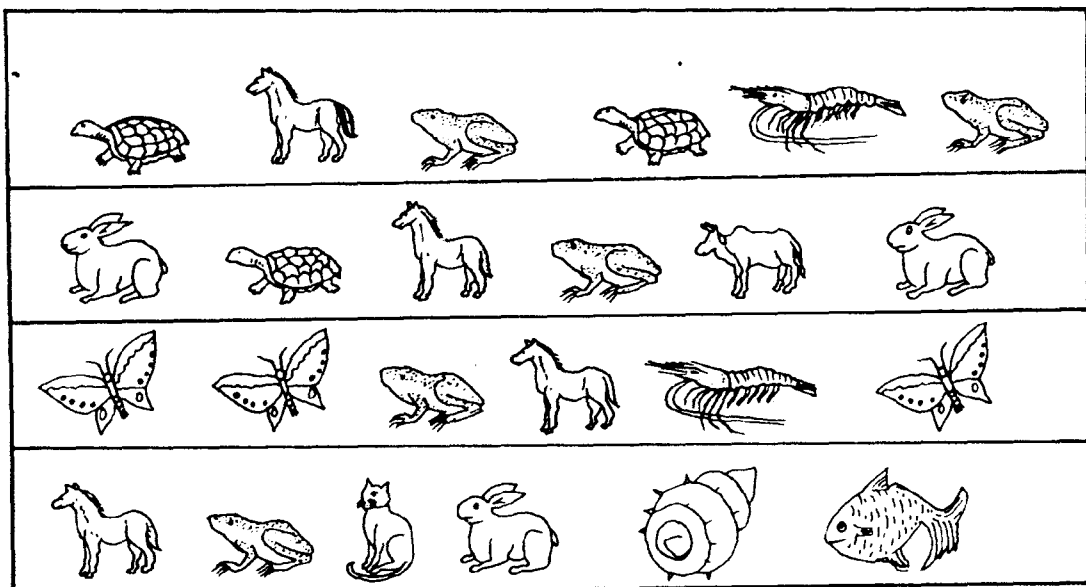
ใบงาน
เรื่อง ปริศนาภาพ

คำชี้แจง ให้นักเรียน ปฏิบัติตามคำสั่งในแต่ละตอน ด้วยความรอบคอบ รวดเร็ว ตามเวลาที่กำหนด คือ ตอนละ 3 นาที

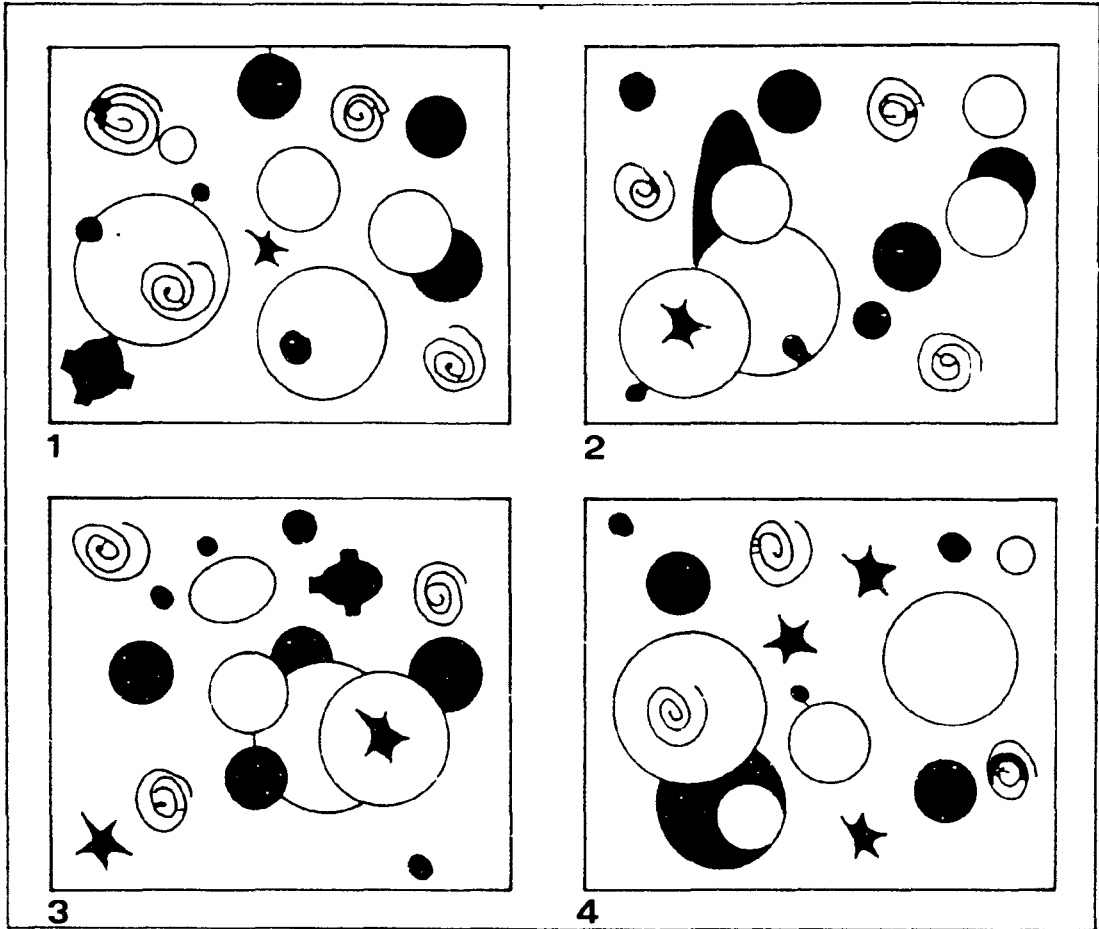
ตอนที่ 1 ให้นักเรียน ช่วยหาหม้อกาแฟที่เหมือนกัน รวม 4 ใบ

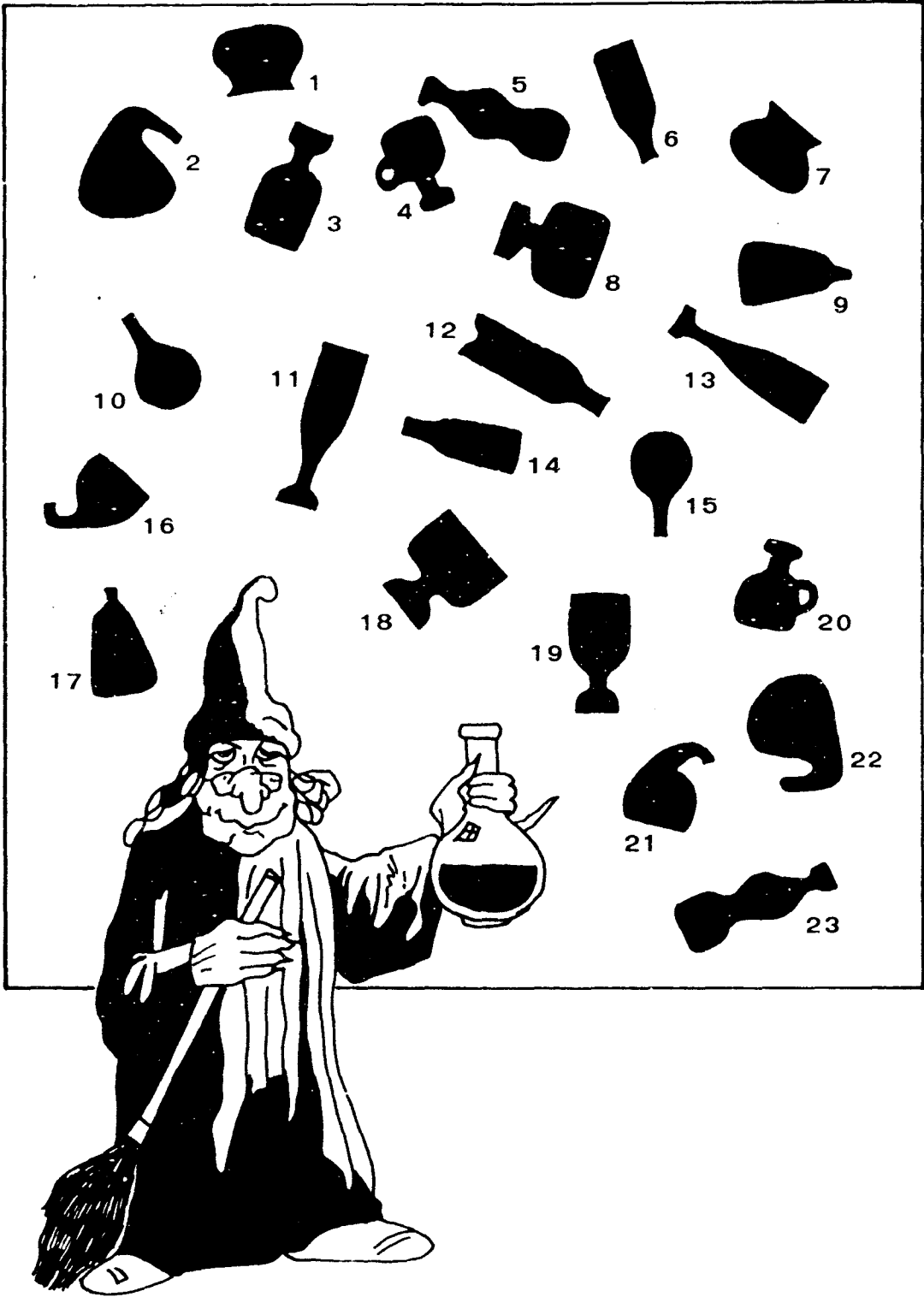
ตอนที่ 2 ให้นักเรียน หาสัตว์อะไรเอ๋ยที่เหมือนกัน 4 ตัว

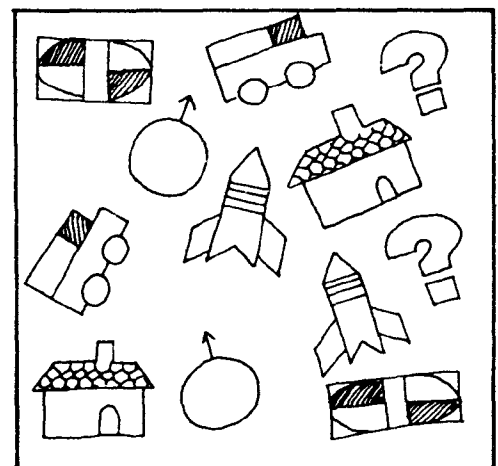
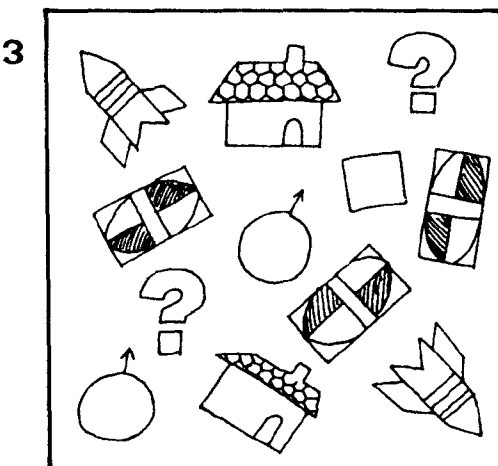
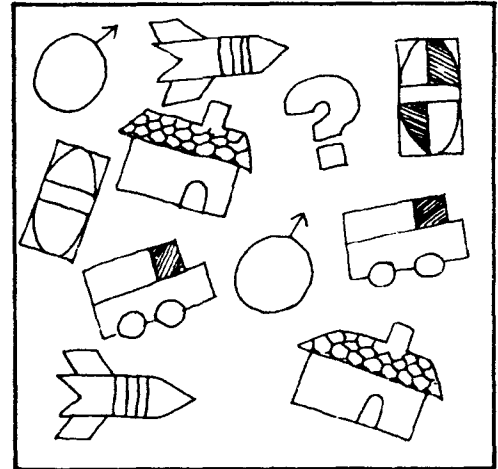
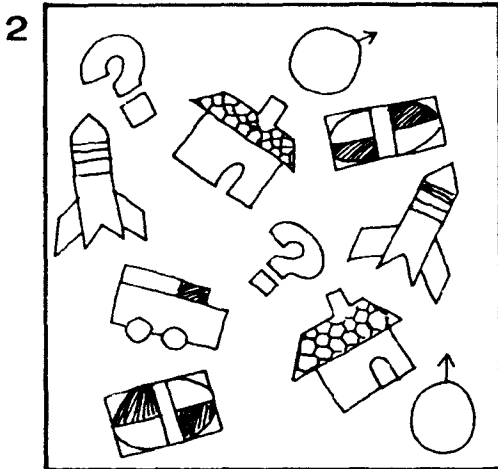
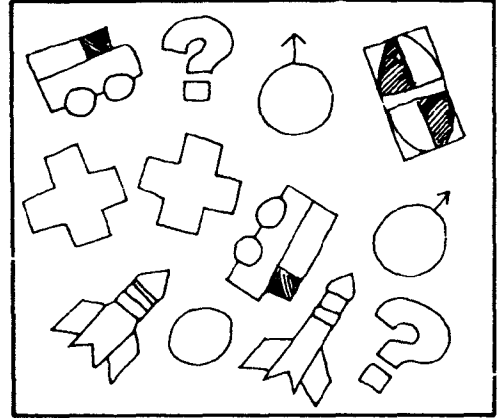
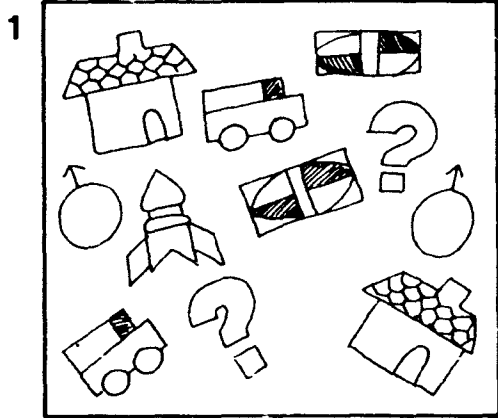
ตอนที่ 3 ภาพทั้งสี่นี้ นักเรียนบอกได้หรือไม่ว่า ภาพใดมีวงกลมสีดำมากที่สุด

ตอนที่ 4 บอกได้ไหม มีเพียงใบเดียวเท่านั้นที่ยังหาคู่ไม่ได้

ตอนที่ 5 มีเพียงภาพเดียวเท่านั้นในทุกภาพ ที่มีสิ่งของบรรจุครบถ้วนอย่างละ 2 ชิ้น
ภาพไหนเอ่ย

ที่มา : ปริศนาภาพ จาก เครื่องมือแนะแนวพัฒนาบุคลิกภาพ ชุด เสริมสร้างนิสัยรัก
การทำงาน ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537: 29-35)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางอรุณรัตน์ จากถิ่น
วัน เดือน ปี เกิด	26 กุมภาพันธ์ 2493
สถานที่เกิด	อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ประวัติการศึกษา	ศศ.บ. (ศึกษาศาสตร์) วิชาเอกจิตวิทยาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2521
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนหงษ์เจริญวิทยาคม อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร
ตำแหน่ง	คศ.2